

Національний університет фізичного виховання і спорту України
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

МОЛОЧКО АНАСТАСІЯ СЕРГІЇВНА

УДК: 796.03+796.83-055.2(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ
РОЗВИТОК ЖІНОЧОГО БОКСУ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ
МІЖНАРОДНОГО СПОРТИВНОГО РУХУ

017 Фізична культура і спорт
01 Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. С. Молочко

Науковий керівник: Радченко Лідія Олексіївна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Молочко А. С. Розвиток жіночого боксу за сучасних умов міжнародного спортивного руху. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2025.

Дисертаційне дослідження присвячено обґрунтуванню перспектив розвитку жіночого боксу, як складової розвитку сучасного спорту. Визначальною тенденцією розвитку сучасного олімпійського спорту є збільшення кількості жіночих змагань та підвищення ролі жінок в системі управління міжнародних спортивних організацій. Рішення МОК включити бокс у 2012 році в програму Олімпійських ігор вважають своєрідною квінтесенцією боротьби на подолання гендерних стереотипів та остаточне руйнування штучних шаблонів які тривалий час забороняли жінкам змагатися на рівні із чоловіками.

Інтенсивний розвиток жіночого боксу призвів до появи багатьох актуальних проблем підготовки спортсменок. Через тривалу заборону жіночого боксу дослідження в цьому напрямі фактично не проводилися. Вся система наукових знань та практичних розробок, щодо багаторічної підготовки боксерів, була створена виключно на базі чоловічого боксу. Ці знання формувалися століттями з урахуванням фізіологічних, біомеханічних, психологічних та інших особливостей чоловічого організму.

Саме тому, актуальною проблемою сьогодні, на наш погляд, є активізація системної роботи, спрямованої на підвищення значущості та популяризації жіночого боксу, залучення дівчат до занять спортом та раціональної побудови всієї багаторічної підготовки спортсменок; обґрунтуванні спортивно-педагогічних та організаційно-управлінських основ розвитку жіночого боксу, його інтеграції в систему міжнародних спортивних програм, врахування інтересів жінок та забезпечення всіх необхідних умов

для безпечності проведення тренувань і змагань тощо. У зв'язку з цим, тема дослідження набуває актуального значення.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні засади розвитку жіночого боксу за сучасних умов міжнародного спортивного руху.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати передумови виникнення і становлення жіночого боксу та розглянути актуальні проблеми тренувальної і змагальної діяльності спортсменок на підставі даних науково-методичної літератури та мережі Інтернет.

2. Систематизувати ключові фактори впливу та визначити їх пріоритетну значущість для сучасного розвитку жіночого боксу в світі і в Україні.

3. Розкрити специфічні особливості змагальної діяльності та закономірності становлення вищої спортивної майстерності жінок-боксерів на аматорському та професійному рівні.

4. Надати характеристику сучасній ієрархічній системі управління розвитком боксу в світі та розглянути особливості комунікації провідних спортивних організацій і установ.

5. Розробити концептуальну модель розвитку жіночого боксу в Україні за сучасних умов міжнародного спортивного руху та представити перспективні шляхи її практичної реалізації.

Об'єкт дослідження – становлення і розвиток жіночого боксу.

Предмет дослідження – тренувальна та змагальна діяльність жінок-боксерів, організаційно-управлінські засади розвитку жіночого боксу, аматорський та професійний бокс.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел та даних Всесвітньої мережі Internet; історико-логічний метод; структурно-функціональний аналіз; контент-аналіз; анкетування; метод експертних оцінок; педагогічне спостереження; аналіз змагальної діяльності; методи математичної статистики.

Однією із головних тенденцій розвитку жіночого боксу в світі є постійне розширення географії та збільшення країн-учасників престижних міжнародних змагань. За останні двадцять років кількість спортсменок, що приймають участь в чемпіонаті світу з боксу, збільшилась майже в тричі. На Олімпійських іграх 2024 року в Парижі, кількість вагових категорій в жіночих змаганнях з боксу було збільшено до шести, а у чоловіків зменшено відповідно до семи. На Іграх Олімпіади 2028 р. планується встановлення рівної кількості вагових категорій – по сім як для чоловіків, так і для жінок.

Спостерігається суттєва диспропорція щодо географії місць проведення престижних змагань з жіночого боксу. Майже дві третини всіх змагань сьогодні проводяться на азіатському континенті (63,64 %). Молодіжні жіночі змагання з боксу взагалі до останнього часу проводились лише в Європі (40 %) та Азії (60 %).

Серед основних факторів, які на думку експертів сьогодні впливають на розвиток жіночого боксу можна виділити: 1) тенденції розвитку жіночого боксу в світі; 2) відношення суспільства та держави; 3) наявність матеріально-технічної бази; 4) кадрове та інформаційне забезпечення та ін. Тренери чоловіки та жінки мали кардинально різні погляди щодо пріоритетного впливу факторів на подальший розвиток жіночого боксу що переконливо свідчить про необхідність підвищення ролі жінок під час прийняття важливих рішень з найбільш актуальних проблем подальшого розвитку та управління боксом.

Недостатню підтримку з боку держави та суспільства, існування гендерних стереотипів, а також дефіцит спеціалізованих методик тренери-жінки визнали одними із найголовніших факторів впливу – $6,33 \pm 1,07$, $6,02 \pm 0,70$ та $5,33 \pm 1,08$ балів відповідно. Тренери-чоловіки навпаки, виділили ключовим фактором впливу світову тенденцію поширення жіночого боксу ($6,44 \pm 0,72$ балів), а наявність гендерних стереотипів у суспільстві, на їх думку, не має визначального впливу на розвиток боксу – $4,33 \pm 0,86$ балів.

Встановлені характерні особливості становлення вищої спортивної майстерності та різні варіанти побудови підготовки в другій стадії багаторічного вдосконалення. Перший варіант, передбачає початковий виступ спортсменки в змаганнях аматорського рівня (чемпіонати світу, Олімпійські ігри) із подальшим переходом в професійний бокс де у подальшому здійснюється боротьба за право змагатися за чемпіонські пояси в найбільш престижних міжнародних версіях. При другому варіанті, спортсменка продовжує виступи на аматорському рівні із орієнтацією всієї багаторічної підготовки на змагальну діяльність за правилами аматорського боксу.

Представлені та розглянуті етапи становлення багаторічної кар'єри в професійному боксі. Всю багаторічну кар'єру професійних боксерів рекомендовано умовно розділити на три відносно самостійні етапи з урахуванням тих пріоритетних завдань, які вирішуються в рамках кожного з них: 1) формуючий етап, активне становлення на професійному ринзі (18–24 роки) – який характеризуються значною інтенсифікацією змагальної діяльності, проведенням великої кількості підготовчих поєдинків із суперниками нижчими, за рівнем своєї спортивної майстерності; 2) етап оптимальних досягнень (25–32 роки) (чемпіонський етап) – який супроводжується участю спортсменки в найбільш відповідальних та рейтингових поєдинках, демонстрації нею найвищих результатів та завоюванням чемпіонських поясів; 3) етап збереження та поступового зниження спортивних результатів (35 і вище) – характеризується зниженням кількості поєдинків протягом року та супроводжується пошуком перспективних шляхів підтримання досягнутих спортивних результатів та отримання комерційних зисків від подальшого продовження спортивної кар'єри.

Систематизована та представлена ієрархічна структура організації та управління боксом за сучасних умов міжнародного спортивного руху, яка включає чотири ключові ланки: 1) державні установи та організації; 2)

міжнародні спортивні організації управління олімпійським рухом (МОК, НОК); 3) міжнародні та національні профільні спортивні федерації (ФБУ); 4) міжнародні професійні боксерські організації (WBC, WBA, WBO, IBF). Залученість держави у розвиток боксу залежить від існуючих багаторічних традицій, соціально-політичного та економічного устрою кожної конкретної країни. Тривалий відокремлений розвиток аматорського та професійного боксу призвів до формування великої кількості різноманітних організацій які можуть впливати на спортсменів та призвів до відсутності єдиної консолідованої позиції світової боксерської спільноти по багатьом важливим питанням подальшого стратегічного розвитку.

Обґрунтована та представлена концептуальна модель розвитку жіночого боксу в Україні, яка побудована з урахуванням існуючих світових тенденцій розвитку жіночих видів змагань, особливостей функціонування спорту в нашій державі і включає стратегічні завдання, принципи, форми, засоби та перспективні напрями її реалізації.

Важливими принципами спортивної підготовки в жіночому боксі можна вважати: 1) безпечності тренувань і змагань; 2) орієнтації на потреби жінок; 3) автономності та сталості розвитку; 4) координованості та взаємопідтримки; 5) індивідуалізації.

Представлена модель є своєрідною спробою намітити стратегічні шляхи для подальшого розвитку жіночого боксу в Україні з метою забезпечення максимальної ефективності подальшого функціонування, сталості розвитку та оптимізації підготовки спортсменок на різних етапах багаторічного вдосконалення.

Ключові слова: система міжнародного спортивного руху, олімпійський спорт, спортивні єдиноборства, жіночий бокс, тренувальна і змагальна діяльність, етапи багаторічної кар'єри.

SUMMARY

Molochko A. Development of women's boxing under modern conditions of the international sports movement. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

The dissertation for acquiring a scientific degree of the Doctor of Philosophy on a specialty 017 Physical culture and sport. – National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, 2025.

This dissertation is devoted to substantiating the prospects for the development of women's boxing as an integral component of modern sport. A key trend in the evolution of contemporary Olympic sport is the steady increase in the number of women's competitions and the growing involvement of women in the governance structures of international sports organizations. The decision of the International Olympic Committee (IOC) to include women's boxing in the Olympic program in 2012 is regarded as the culmination of efforts to overcome gender stereotypes and the final dismantling of artificial barriers that had long prevented women from competing on equal terms with men.

The rapid development of women's boxing has, however, brought to the forefront a number of urgent challenges in the training of female athletes. Due to the prolonged ban on women's boxing, systematic research in this area had not been conducted. The entire body of scientific knowledge and practical approaches to long-term athletic preparation was developed exclusively on the basis of men's boxing, evolving over centuries with reference to the physiological, biomechanical, psychological, and other characteristics of the male body.

Accordingly, an urgent task at present is to intensify systematic efforts aimed at strengthening the significance and popularization of women's boxing, involving young women in the sport, and establishing a rational framework for the long-term preparation of female athletes. This also includes substantiating the sports-pedagogical and organizational-administrative foundations for the development of women's boxing, ensuring its integration into the system of

international sports programs, taking into account the specific needs of women, and creating all necessary conditions to guarantee the safety of training and competition. In this context, the topic of the present research acquires particular relevance.

The aim of the study is to substantiate the theoretical foundations for the development of women's boxing under the current conditions of the international sports movement.

The research tasks are:

1. To analyze the prerequisites for the emergence and development of women's boxing and to consider the actual problems of training and competitive activities of female athletes based on the data of scientific and methodological literature and the Internet.
2. To systematize the key factors of influence and determine their priority significance for the modern development of women's boxing in the world and in Ukraine.
3. To reveal the specific features of competitive activity and patterns of formation of the highest sports skills of female boxers at the amateur and professional level.
4. To characterize the modern hierarchical system of managing the development of boxing in the world and consider the peculiarities of communication of leading sports organizations and institutions.
5. To develop a conceptual model of the development of women's boxing in Ukraine under modern conditions of the international sports movement and to present prospective ways of its practical implementation.

The object of the research is the formation and development of women's boxing.

The subject of the research is the training and competition activities of female boxers, the organizational and management principles of the development of women's boxing, amateur and professional boxing.

Research methods are: analysis of literary sources and data from the World Wide Web; historical-logical method; structural and functional analysis; content analysis; survey; method of expert evaluations; pedagogical observation; analysis of competitive activity; methods of mathematical statistics.

One of the principal trends in the development of women's boxing worldwide is the steady expansion of its geographical reach and the increasing number of countries participating in prestigious international competitions. Over the past twenty years, the number of female athletes competing in the World Boxing Championships has nearly tripled. At the 2024 Olympic Games in Paris, the number of weight categories in women's boxing was increased to six, while the number for men was reduced to seven. At the 2028 Olympic Games, it is planned to establish full parity — seven weight categories each for both men and women.

At the same time, there remains a significant geographical imbalance in the hosting of major women's boxing events. Nearly two-thirds of all competitions are currently held on the Asian continent (63.64%). Until recently, youth women's boxing tournaments were organized only in Europe (40%) and Asia (60%).

According to experts, the key factors currently influencing the development of women's boxing include: (1) global trends in the sport's development; (2) the attitude of society and the state; (3) the availability of material and technical resources; and (4) staffing and information support. Male and female coaches demonstrated fundamentally different perspectives regarding the priority influence of these factors on the further development of women's boxing. This highlights the urgent need to strengthen women's participation in decision-making on the most pressing issues of the sport's advancement and governance.

Female coaches identified insufficient state and public support, persistent gender stereotypes, and a lack of specialized training methodologies as the most influential factors (6.33 ± 1.07 , 6.02 ± 0.70 , and 5.33 ± 1.08 points, respectively). Male coaches, by contrast, emphasized the global trend of expanding women's boxing (6.44 ± 0.72 points) as the key factor, while regarding gender stereotypes as having little significant impact on the sport's development (4.33 ± 0.86 points).

The research also identified characteristic features of achieving elite sports mastery and outlined alternative approaches to long-term preparation during the second stage of athletic development. The first pathway envisions initial participation at the amateur level (World Championships, Olympic Games), followed by a transition to professional boxing, where athletes subsequently compete for championship titles in the most prestigious international federations. The second pathway is characterized by continued focus on amateur competition, with the entire training process oriented toward success under amateur rules.

The stages of building a professional boxing career were also analyzed. It is recommended to conditionally divide a professional athlete's career into three relatively independent stages, taking into account the main tasks of each: (1) the formative stage (ages 18–24), marked by intensive competition and numerous preparatory bouts against opponents of lower skill levels; (2) the stage of optimal achievements (ages 25–32), the “championship stage,” involving participation in major title bouts, the demonstration of peak performance, and the winning of championship belts; and (3) the stage of maintaining and gradually declining results (age 35+), characterized by fewer competitions per year and the search for ways to sustain athletic performance while deriving commercial benefits from continuing one's career.

The study systematized and presented the hierarchical structure of boxing governance under modern international conditions, consisting of four key levels: (1) state authorities and institutions; (2) international Olympic governance organizations (IOC, NOCs); (3) international and national sports federations (such as the Ukrainian Boxing Federation); and (4) international professional boxing organizations (WBC, WBA, WBO, IBF). The extent of state involvement in the development of boxing varies depending on national traditions, as well as socio-political and economic conditions. The historically separate development of amateur and professional boxing has led to the emergence of numerous organizations with influence over athletes, as well as a lack of a unified,

consolidated position within the global boxing community on many strategic issues.

The dissertation substantiates and presents a conceptual model for the development of women's boxing in Ukraine, built with regard to current global trends in women's sport and the specific features of sport in the country. The model includes strategic objectives, principles, forms, means, and prospective directions of implementation.

The key principles of sports training in women's boxing may be defined as: (1) safety in training and competition; (2) orientation toward the needs of women; (3) autonomy and sustainable development; (4) coordination and mutual support; and (5) individualization.

The proposed model represents an attempt to outline strategic pathways for the further development of women's boxing in Ukraine, with the aim of ensuring maximum effectiveness, sustainable growth, and the optimization of athlete preparation across the stages of long-term improvement.

Keywords: system of international sports movement, Olympic sports, martial arts, women's boxing, training and competitive activities, stages of a long-term career.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Молочко А. Особливості становлення та актуальні проблеми розвитку жіночого боксу в сучасних умовах міжнародного спортивного руху. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. № 1(129). 2021. С. 71–77. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.1\(129\).14](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.1(129).14) Фахове видання України.
2. Молочко А., Височіна Н. Історичні передумови становлення та місце жіночого боксу в сучасній системі міжнародного спортивного руху. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2021. № 2(6). С. 143–159. DOI: [10.28925/2664-2069.2021.213](https://doi.org/10.28925/2664-2069.2021.213) Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в організації та проведенні досліджень, обробці і аналізі результатів. Внесок Височиної Н. полягає у допомозі в процесі вибору напряму дослідження.*
3. Молочко А. Особливості та етапи становлення спортивної майстерності кваліфікованих спортсменів в системі багаторічних виступів в професійному боксі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. № 8(168). 2023. С. 103–109. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.8\(168\).20](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.8(168).20) Фахове видання України.
4. Молочко А., Радченко Л. Актуальні тенденції розвитку міжнародних змагань з жіночого боксу. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 1. С. 99–106. DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-1-14> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає у зборі, аналізі та інтерпретації даних, обробці результатів та формулюванні висновків. Внесок Радченко Л. полягає у визначенні концепції та методології дослідження.*
5. Молочко А., Радченко Л. Концептуальна модель розвитку жіночого боксу та перспективні напрями її реалізації. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 2. С. 91–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-2-13> Фахове

видання України. *Особистий внесок здобувача полягає у зборі, аналізі та інтерпретації даних, обробці результатів та формулюванні висновків. Внесок Радченко Л. полягає у визначенні концепції та методології дослідження.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Височіна Н., Молочко А. Розвиток жіночого боксу в світі: шлях до міжнародного визнання та актуальні проблеми підготовки. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XV Міжнар. конф. молодих вчених, м. Київ, 16 верес. 2022 року. Київ : НУФВСУ, 2022. С. 50–52. URL: <https://reposit.unisport.edu.ua/server/api/core/bitstreams/96304f0b-e565-4a1f-aea8-8fc6d0a8d786/content>

Здобувачеві належить участь у визначенні завдань дослідження, частковому аналізі даних та формулюванні висновків.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	16
ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО БОКСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО СПОРТИВНОГО РУХУ	24
1.1 Історичні передумови становлення та місце жіночого спорту в сучасній системі міжнародного спортивного руху	24
1.2 Система спортивних змагань та змагальна діяльність в сучасному боксі	30
1.3 Медико-біологічні особливості жіночого організму та їх врахування під час занять спортом	37
1.4 Актуальні проблеми підготовки спортсменок в жіночому боксі.....	46
Висновки до розділу 1	52
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	54
2.1 Методи дослідження.....	54
2.1.1 Аналіз літературних джерел та даних Всесвітньої мережі Internet	54
2.1.2 Історико-логічний метод	55
2.1.3 Структурно-функціональний аналіз.....	56
2.1.4 Контент-аналіз.....	56
2.1.5 Анкетування.....	57
2.1.6 Метод експертних оцінок.....	58
2.1.7 Педагогічне спостереження	59
2.1.8 Аналіз змагальної діяльності	60
2.1.9 Статистичний аналіз	60
2.2 Організація досліджень	62
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ В ЖІНОЧОМУ БОКСІ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО СПОРТИВНОГО РУХУ	64
3.1 Актуальні тенденції розвитку міжнародних змагань з жіночого боксу....	64

3.2 Співвідношення сил на міжнародній спортивній арені та особливості проведення змагань в аматорському та професійному жіночому боксі	76
3.3 Порівняльний аналіз статистичних параметрів змагальної діяльності боксерів чоловіків та жінок з урахуванням вагових категорій	86
3.4 Змагальна діяльність спортсменок в юнацьких вікових категоріях та її вплив на становлення вищої спортивної майстерності в боксі.....	102
3.5 Етапи становлення спортивної майстерності та особливості змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів в системі багаторічних виступів у професійному боксі.....	108
Висновки до розділу 3	122
РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ, УПРАВЛІННЯ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО БОКСУ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ МІЖНАРОДНОГО СПОРТИВНОГО РУХУ	124
4.1 Фактори, що визначають розвиток жіночого боксу за сучасних умов міжнародного спортивного руху	124
4.2 Аналіз сучасних тенденцій розвитку жіночого боксу та особливостей багаторічної підготовки спортсменок.....	133
4.3 Організаційні особливості управління розвитком боксу в світі за сучасних умов міжнародного спортивного руху.....	146
4.4 Концептуальна модель розвитку жіночого боксу та перспективні напрями її реалізації	154
Висновки до розділу 4	161
РОЗДІЛ 5. АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ	164
ВИСНОВКИ.....	175
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	180
ДОДАТКИ.....	200

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МОК – Міжнародний олімпійський комітет;
НОК – Національний олімпійський комітет;
AIBA – Міжнародна асоціація аматорського боксу;
FSFI – Всесвітня жіноча спортивна федерація;
ФБУ – Федерація боксу України;
WB – всесвітня асоціація боксу;
WBC – Всесвітня боксерська рада;
WBO – Всесвітня боксерська організація;
WBA – Всесвітня боксерська асоціація;
IBA – Міжнародна боксерська асоціація;
IBF – Міжнародна боксерська федерація;
WSB – Всесвітня серія (ліга) боксу;
APB – професійні змагання з боксу;
ОМЦ – оваріально-менструальний цикл;
ЗД – змагальна діяльність;
ФЗ – фактори забезпечення;
ФР – фактори реалізації;
НФ – незалежні фактори;
РК – розрахункові коефіцієнти.

ВСТУП

Актуальність. Сучасний спорт характеризується постійним збільшенням кількості жінок, їх залученням до видів спорту, які традиційно вважалися чоловічими, суттєвим розширенням системи змагань, в яких можуть приймати участь жінки, практично повним ототожненням чоловічої та жіночої частин програм сучасних Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор [79, 80, 107, 142]. Діяльність Міжнародного олімпійського комітету (МОК) на сучасному етапі розвитку олімпійського спорту спрямована на досягнення гендерної рівноваги у програмі Олімпійських ігор на фоні зменшення загальної кількості учасників змагань. Ці зміни призведуть до підвищення конкуренції у чоловічих дисциплінах та збільшення можливостей для досягнення успіхів у жіночих дисциплінах [12, 125, 167, 168].

На сьогоднішній день цілком очевидним є розуміння того, що без успіхів у розвитку жіночого спорту жодна країна не зможе увійти до когорти лідерів світового спорту та досягти високих результатів на міжнародних змаганнях – чемпіонатах Європи, світу та Олімпійських іграх. В багатьох країнах світу, у зв'язку з цим, здійснюються чималі зусилля, спрямовані на підвищення ролі жіночого спорту та розробку наукових основ системи спортивної підготовки жінок [65, 91, 119, 122, 130].

Одним із найпоширеніших та найпопулярніших видів спортивних єдиноборств вважається бокс [4, 41, 74, 97, 166]. Боксерські поєдинки як в олімпійському, так і професійному спорті, викликають велику увагу серед глядачів, засобів масової інформації. Змагання серед спортсменів-аматорів проводяться під егідою Всесвітньої асоціації боксу (WB), серед спортсменів-професіоналів – кількох міжнародних організацій, найпрестижнішими серед яких є Міжнародна федерація боксу (IBF), Всесвітня боксерська рада (WBC), Всесвітня боксерська асоціація (WBA), Всесвітня боксерська організація

(WBO) та ін. При цьому стрімкими темпами продовжує розвивається жіночий професійний та аматорський бокс [22, 171].

Сучасні тенденції міжнародного спортивного руху суттєво вплинули на розвиток жіночого боксу. До 2012 р. бокс залишався єдиним олімпійських видом спорту, у якому не були представлені жінки. З початком введення жіночого боксу в олімпійську програму, жінки мали змогу брати участь лише в трьох вагових категоріях (до 51 кг, до 60 кг та до 75 кг) [131, 137]. У 2018 р. Міжнародна асоціація аматорського боксу (AIBA) приймає рішення про включення додатково ще двох вагових категорій (до 57 кг та до 69 кг), за рахунок зменшення двох вагових категорій у чоловіків. Чоловічий та жіночий бокс керуються єдиними правилами та мають однакову формулу бою (3 раунди по 3 хв. для чоловіків та жінок з перервою в 1 хв.). Активно поширюється професійний жіночий бокс. У 2017 р. для жінок була введена нова вікова група – «дівчата» (школярки). Всі ці факти та події свідчать про активний розвиток жіночого боксу у сучасному суспільстві.

Високі досягнення в олімпійському та професійному боксі має Україна. На Іграх Олімпіад шістнадцять українських боксерів у складі національних збірних команд СРСР (1968–1980 рр.), Співдружності Незалежних Держав (1992 р.) та України (1999–2024 рр.) завоювали 21 медаль, серед яких 5 золотих, 7 срібних та 9 бронзових. Визнанням високого авторитету українського професійного боксу є проведення у Києві (2018 р.) конгресу Всесвітньої боксерської ради (WBC).

Багато наукових робіт, виконаних на матеріалі боксу, присвячено аналізу виступів боксерів на міжнародних змаганнях [39, 76, 98, 138], вирішенню проблем спортивної підготовки [33, 43, 45, 75, 112] та змагальної діяльності спортсменів [4, 20, 33], питанням спортивного відбору [36], місця та ролі боксу в системі фізичної підготовки різних верст населення [58, 59, 62, 86, 104]; існують публікації, присвячені підготовці жінок та дівчат, які займаються боксом [16, 89, 103, 111, 144]. В контексті розвитку жіночого боксу можна виділити і роботи, присвячені питанням гендеру в спорті [25,

120, 139, 143, 150], місця і ролі спорту в житті суспільства [28, 40, 46, 55, 87 та ін.].

В той же час, актуальною проблемою сьогодні є активізація роботи з підвищення значущості жіночого боксу, поширення пропаганди та пошук талановитих дівчат. Обґрунтуванні спортивно-педагогічних та організаційно-управлінських основ розвитку жіночого боксу, його інтеграції в систему міжнародних спортивних програм. При розробці науково-обґрунтованих програм підготовки жінок важливо врахувати проблеми жіночого спорту соціального, організаційно-правового та культурно-естетичного характеру. Відповідно до такого системного підходу доцільно визначити перспективи розвитку жіночого боксу у світі, які слід враховувати і в Україні, простежити динаміку проблем, що виникали в процесі становлення жіночого боксу, визначити позитивні та негативні явища, вивчити набутий досвід. У зв'язку з цим, тема дослідження набуває актуального значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконується згідно Плану НДР НУФВСУ на 2016-2020 рр. в рамках теми 2.27 «Вдосконалення системи спортивної підготовки і змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів в сучасних умовах інтенсифікації змагальної діяльності» та Плану НДР НУФВСУ на 2021–2025 рр. за темою 1.2. «Історіографія олімпійських видів спорту як джерело вивчення олімпійської спадщини» (№ держреєстрації 0121U108333). Внесок дисертантки, як співвиконавиці тем, полягав у визначенні ключових факторів впливу та їх пріоритетної значущості на розвиток жіночого боксу в світі і в Україні, встановленні тенденцій розвитку боксу та співвідношення сил на міжнародних спортивних змаганнях, дослідженні особливостей становлення вищої спортивної майстерності спортсменок на завершальних стадіях процесу багаторічного вдосконалення та розробці концептуальної моделі розвитку боксу за сучасних умов міжнародного спортивного руху.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні засади розвитку жіночого боксу за сучасних умов міжнародного спортивного руху.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати передумови виникнення і становлення жіночого боксу та розглянути актуальні проблеми тренувальної і змагальної діяльності спортсменок на підставі даних науково-методичної літератури та мережі Інтернет.
2. Систематизувати ключові фактори впливу та визначити їх пріоритетну значущість для сучасного розвитку жіночого боксу в світі і в Україні.
3. Розкрити специфічні особливості змагальної діяльності та закономірності становлення вищої спортивної майстерності жінок-боксерів на аматорському та професійному рівні.
4. Надати характеристику сучасній ієрархічній системі управління розвитком боксу в світі та розглянути особливості комунікації провідних спортивних організацій і установ.
5. Розробити концептуальну модель розвитку жіночого боксу в Україні за сучасних умов міжнародного спортивного руху та представити перспективні шляхи її практичної реалізації.

Об'єкт дослідження – становлення і розвиток жіночого боксу.

Предмет дослідження – тренувальна та змагальна діяльність жінок-боксерів, організаційно-управлінські засади розвитку жіночого боксу, аматорський та професійний бокс.

Теоретико-методологічною основою дослідження є: фундаментальні положення теорії періодизації багаторічної і річної підготовки спортсменів (В. М. Платонов [79, 80], Т. О. Вомра [121]), концептуальні засади проблем жіночого спорту та особливостей підготовки жінок (С. І. Белих [5], Л. Г. Шахліна [105-108], С. Ф. Гасанова [20], S. Mascagni [160]), проблеми соціально-історичного розвитку жіночого спорту та фемінізації спорту (А. А. Дьоміна [29], Theberge [175]) положення теорії та методики підготовки в боксі [6, 100], системи спортивних змагань та змагальної діяльності в спорті, концептуальні засади процесів управління і контролю, моделювання

та прогнозування в спорті (В. М. Платонов [79, 80], В. С. Келлер [42], В. К. Костюкевич та ін. [51]).

Методи дослідження: аналіз літературних джерел та даних Всесвітньої мережі Internet; історико-логічний метод; структурно-функціональний аналіз; контент-аналіз; анкетування; метод експертних оцінок; педагогічне спостереження; аналіз змагальної діяльності; методи математичної статистики.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що:

- вперше показано історію розвитку жіночого боксу з урахуванням сукупності процесів та явищ, які відбуваються у суспільстві, взагалі, та спорті, зокрема:

- вперше обґрунтовані та представлені історичні етапи розвитку жіночого боксу в світі та його інтеграція у міжнародну систему фізкультурно-спортивного руху;

- вперше представлено у вигляді цілісної системи сукупність проблем розвитку жіночого боксу;

- вперше систематизовані та представлені ключові фактори, що визначають розвиток жіночого спорту в сучасних умовах міжнародного спортивного руху;

- вперше представлена система міжнародних жіночих змагань з боксу та ієрархічна структура організації та управління аматорським та професійним боксом;

- представлена нова концептуальна модель розвитку жіночого боксу в Україні та визначені стратегічні напрями побудови багаторічного процесу спортивної підготовки спортсменок;

- доповнені дані щодо особливостей змагальної діяльності жінок-боксерок на сучасному етапі розвитку боксу та представлені основні етапи становлення спортивної майстерності протягом багаторічної кар'єри в професійному боксі;

- доповнені дані щодо проблеми ранньої орієнтації спортсменок на успішні виступи у молодіжних змаганнях та форсування процесу підготовки в першій стадії багаторічного вдосконалення;
- доповнені данні щодо особливостей змагальної діяльності жінок-боксерів різних вагових категорій та здійснений їх порівняльний аналіз із даними чоловіків;
- доповнені знання про соціально-історичні умови розвитку жіночого спорту в світі.

Особистий внесок здобувача в спільні публікації полягає в постановці проблеми, визначенні мети, завдань та виборі методів дослідження, статистичному аналізі та інтерпретації отриманих результатів, підготовці матеріалів до друку. Внесок співавторів визначається участю в організації дослідження окремих наукових напрямів, допомогою в обробці матеріалів та частково в обговоренні.

Публікації. Наукові результати дисертації висвітлені в 6 наукових працях: серед яких 5 статей опубліковано у фахових виданнях України, 1 публікація апробаційного характеру (Додаток А).

Апробація результатів дисертації. Матеріали дисертаційного дослідження було оприлюднено:

- на міжнародному рівні: Міжнародні конференції «Молодь та олімпійський рух» (Київ, Україна, 2022 р.); Міжнародній конференції «Спорт, олімпізм, здоров'я» (Кишинів, Республіка Молдова, 2022 р.), XX науково-методичній конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, Україна, 2025 р.).
- на всеукраїнських заходах: I Відкрита конференція молодих вчених ННОІ, присвячена Олімпійському дню “Олімпійський спорт і освіта” (Київ, Україна, 2025 р.) (Додаток Б).

Практичне значення. Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що вони створюють науково обґрунтовану основу для удосконалення системи підготовки жінок-боксерок, організації та управління

розвитком жіночим боксом в Україні, що дає можливість ефективно використовувати отримані знання у розвитку національних програм, підготовці спортсменок різних вікових категорій і формуванні стратегічних напрямів розвитку жіночого спорту.

Матеріали дисертаційного дослідження дозволили вдосконалити процес підготовки юнацької національної збірної команди України з боксу (дівчата) (акт впровадження від 22 травня 2023 р.; додаток В); процес підготовки спортсменок які займаються боксом у громадській організації «Динамо-Бокс» (акт впровадження від 30 червня 2024 р.; додаток Г); викладання навчальної дисципліни: «Загальна теорія підготовки спортсменів» у Національному університеті фізичного виховання і спорту (акт впровадження від 15 травня 2025 р.; додаток Д).

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг роботи – 216 сторінок. Робота містить 12 таблиць і 35 рисунків. Список використаної літератури налічує 185 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО БОКСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО СПОРТИВНОГО РУХУ

1.1 Історичні передумови становлення та місце жіночого спорту в сучасній системі міжнародного спортивного руху

Історія розвитку жіночого спорту в системі міжнародного спортивного руху представляла собою достатньо складний процес. Жінки змушені були долати різні соціальні та інші стереотипи в суспільній свідомості, а також перепони з боку тих, хто визначав основоположні позиції в цих питаннях у світі спорту загалом, та олімпійському русі, зокрема [11, 29].

В кінці XIX с. стало очевидним, що положення жінок, їх соціальний імідж в суспільстві не відповідають вимогам нового століття і потребують суттєвої корекції. Дискримінація жінок у всіх сферах суспільного та політичного життя, нехтування правами та свободами жінок справедливо визивали невдоволеність існуючим положенням. В цей період часу швидкими темпами розвивається та набирає сили емансипація жінок та феміністський рух, які зародилися ще у XVIII с. В кінці XIX – початку XX століть в рамках загальносвітових тенденцій зміни соціальної значущості жінок трансформується її тілесний імідж в цілому (саме тілесність є символом диференціації та джерелом міфу про «обмежені можливості слабкої статі») [23, 122].

Суттєвим чином змінюється і відношення до потенційної участі жінок в міжнародному фізкультурно-спортивному та олімпійському русі, що також стало символом здобуття свобод соціально-політичного характеру та проявом рівноправ'я жінок [29].

Відродження Олімпійських ігор сучасності та утворення міжнародної олімпійської системи в кінці XIX на початку XX ст. стало ключовою подією

яка багато в чому визначила подальший розвиток фізичної культури та функціонування всього міжнародного фізкультурно-спортивного руху [12].

Враховуючи тенденції того періоду часу, які були пов'язані із активною боротьбою жінок за свої права, цілком логічним виглядало прагнення жінок стати повноцінними учасниками олімпійських змагань та брати участь в управлінні розвитком міжнародного спортивного руху на рівні з чоловіками. Категорично проти такої ініціативи виступали засновники сучасного олімпійського руху П'єр де Кубертен та його найближчі соратники [12].

Керівництво МОК того часу, притримувалось традицій олімпійського спорту Стародавньої Греції (де, як відомо, жінкам заборонялось приймати участь в Олімпійських іграх) та консервативних поглядів, які були характерними для суспільного життя Великобританії з часів королеви Вікторії, згодом прийняті і в інших європейських країнах, у тому числі і Франції [12].

П'єр де Кубертен у своїх чисельних промовах відмічав, що Олімпійські ігри – це свято чоловічої сили, спортивної гармонії, початку, який ґрунтується на принципах інтернаціоналізму, лояльності та сприймається глядачами як мистецтво яке винагороджується схвальними оплесками жінок[32, 57]. Кубертен, наприклад, вважав неприпустимим спостерігати за жінками, які пітніють публічно та приймають пози, які він рахував незграбними, з'являються в суспільних місцях на верхових конях, біжать на лижах або грають у футбол.

Подібні погляди розділяли в ті часи і переважна більшість делегатів установчого конгресу (Париж 1894 р), на якому було прийнято рішення про відродження Олімпійських ігор та формування Міжнародного олімпійського комітету (МОК) як вищого органу управління олімпійським рухом. Через це, не дивним є той факт, що МОК у своєму першому складі (на чолі із президентом – греком Діметріусом Вікеласом та генеральним секретарем

П'єром де Кубертенем) не передбачив місця жінкам у спортивних змаганнях перших Олімпійських ігор сучасності [12, 125].

Суттєвим чином змінилася ця тенденція лише за часів Хуана-Антоніо Самаранча, якій відкрито підтримав прагнення жінок стати повноправними учасниками міжнародного спортивного руху та здійснив вагомі кроки для розширення жіночої частини програми Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор.

МОК послідовно блокував спроби потрапляння жінок на Ігри. На сесії МОК в 1920 році в Антверпені, тодішній президент та засновник сучасного олімпійського руху П'єр де Кубертен категорично виступав проти участі жінок в Олімпійських іграх [125].

Сьогодні така принципова позиція засновників сучасного олімпійського руху, щодо участі жінок в спортивних змаганнях здається дивною і несправедливою [141]. Однак, на наш погляд, потрібно більш детально розглянути цю проблему та проаналізувати всі можливі чинники, які в той період часу визначили ставлення чоловічого авангарду міжнародного спортивного руху до жіночої проблематики.

Монополія чоловіків на прийняття стратегічних рішень щодо подальшого розвитку міжнародного олімпійського руху багато в чому і визначила ті труднощі, з якими зіштовхнулися жінки у боротьбі за своє право приймати участь в Олімпійських іграх.

З моменту створення МОК в 1984 році і до 80-років ХХ ст. – в його складі (при президентах Диметріосі Вікеласі, П'єрі де Кубертені, Анрі де Байє-Латурі, Юханнесі Зігфріді Едстрімі, Ейвері Брендеджі та Майклі Морісі Кілланіні) не було жінок. І лише сьомий президент МОК Хуан Антоніо Самаранч, який прийшов до керівництва в 1980 р., здійснив конкретні дії, спрямовані на усунення дискримінації жінок в цьому питанні, - і вони з'явилися в складі МОК. І хоча останніми роками відбулися позитивні зміни у напрямку збільшення кількості жінок у складі МОК, тим не менш,

представництво жінок у вищому керівному органі міжнародного олімпійського руху все ще навряд чи можна назвати достатнім [125].

В 1922 р в Парижі були організовані власні альтернативні Жіночі Олімпійські ігри. Назва згодом була замінена на Всесвітні жіночі ігри, так як МОК заявив свої права на ексклюзивне використання терміну «олімпійські». Всесвітні жіночі ігри мали своє продовження в 1926 р. в Готтенбурзі в Швеції, в них прийняло участь десять країн, потім в Празі в 1930 р. (17 країн). Останні, VI Ігри проводилися в Лондоні в 1934 р. (19 країн). Змагання мали несподівано великий успіх та вразили сучасників своєю масштабністю. Планувалось також проведення Всесвітніх жіночих ігор в 1938 р. в Австрії, однак вони так і не відбулися через початок нацистської агресії [170].

Після проведення Всесвітніх жіночих ігор ігнорувати у подальшому жіночий спорт було неможливим. Очевидним виявився той факт, що жіночі легкоатлетичні змагання збирають «натовпи» глядачів (особлива увага акцентувалась на легкій атлетиці, так як саме цей вид змагань був візитівкою Олімпійських ігор в чоловічій програмі, і де участь жінок визивала найбільші дискусії).

Справа дійшла до того, що спираючись на жіночі клуби, а також враховуючи результати успішного проведення національних першостей та «жіночих олімпіад», президент FSFI Еліс Мілл'є звернулася до МОК (1935 р.) із меморандумом, в якому просила виключити жіночі змагання із програми Олімпійських ігор. При цьому вона посилялась на те, що проведення жіночих змагань є виключним завданням FSFI. Потрібно віддати належне МОК, який зміг з дипломатичною вишуканістю згорнути ці акцію, яка до речі отримала широку підтримку в засобах масової інформації [170].

Цілком вірогідно, що керівництво МОК зрозуміло, що попри всі негаразди та проблеми, які були пов'язані із участю жінок в олімпійських змаганнях, цей напрям спортивної діяльності вже став частиною сучасної олімпійської історії та повинен розвиватися в єдиній олімпійській родині.

У подальшому чисельність жіночих змагань у програмі Олімпійських ігор продовжувала постійно збільшуватись. Останніми роками керівництво МОК постійно ставить питання щодо неможливості подальшого розширення програми Ігор Олімпіад, визначивши при цьому граничні цифри – 300 видів змагань, та не набагато більше ніж 10 тис. учасників. Ця політика стримування тенденції розширення олімпійської програми принесла результати. Однак при цьому, жіноча частина програми продовжувалась розширятися. В період з 2000 по 2016 р. вона збільшилася на одинадцять видів змагань – в тому числі і за рахунок скорочення чоловічих видів змагань [29].

На сесії МОК, яка відбулася в грудні 2014 р., розглядалася стратегія подальшого розвитку олімпійського спорту. Було прийнято рішення обмежити програму Ігор Олімпіад 310 видами змагань та 10500 спортсменами та прирівняти кількість видів змагань серед чоловіків та жінок [79].

Багато хто з представників жіночих організацій вважають це остаточною перемогою у боротьбі за рівноправ'я жінок у спорті. Засновники феміністського руху навіть і мріяти не могли про те, що в таких, «виключно чоловічих» видах спорту як важка атлетика, бокс та боротьба, на Олімпійських іграх будуть змагатися жінки.

Вважається що жіночий бокс зародився у Лондоні в 1720-х рр. В ті часи правила боксу були елементарними та мінімально обмежували дії учасників. Окрім ударів руками, дозволялись різноманітні захвати та кидки, а також удари ногами у будь-яку частину тіла, що дуже часто призводило до важких травм з обох сторін [183].

Перший офіційний боксерський поєдинок з жіночого боксу пройшов в Нью-Йоркському театрі «Нью-Йорк Хілл» між Нелл Сандерс та Роуз Харланд у 1876 році. Це був перший боксерський поєдинок серед жінок, який було проведено в США. У цей період часу з'явилися також і перші правила – офіційні інструкції.

Після чого протягом майже століття жінки епізодично з'являлися на боксерському ринзі приймаючи участь в різноманітних змаганнях та демонстративних боях. При цьому бокс серед жінок вважався розвагою для нижчих прошарків суспільства і маргіналів та залишався тривалий час у підпіллі [183].

Наприкінці XIX початку XX ст., жіночий бокс отримує широке розповсюдження в США та інших країнах світу. На той період часу в суспільстві склалися дві протилежні тенденції, які вплинули на подальший розвиток жіночого боксу. Перша з них - це емансипація жінок, яка призвела до того, що жінки почали займатися багатьма чоловічими справами, у тому числі і видами спорту, які традиційно вважалися чоловічими. Друга – гуманізація західного суспільства та його життєвих цінностей. Жіночий бокс став розглядатися як жорстокий та шкідливий вид діяльності для здоров'я жінки, її репродуктивної функції. Скоріш за все, друга тенденція й отримала перевагу, що вплинуло на весь подальший шлях розвитку жіночого боксу [10].

На початку XX ст. розпочинається олімпійський етап розвитку жіночого боксу. В 1904 р. чоловічий та жіночий бокс були представлені на Олімпійських іграх в Сент-Луїсі (США) у якості показових змагань. У підсумку чоловічий бокс став олімпійським видом спорту, а жіночий – більше ніж на століття випав із сфери інтересів керівництва міжнародного олімпійського руху [181].

Після закінчення першої Світової війни лікарі та соціальні працівники активно виступали проти участі жінок в боксі. Разом із іншими видами спортивних єдиноборств, які також характеризувалися у якості шкідливих для жіночого здоров'я, бокс визивав різкий опір та тотальне не сприйняття. Ця думка ґрунтувалася на тому, що заняття такого змісту роблять жінок мускульними, а значить – потворними. Побоювались, що сильні удари можуть спричинити розвиток онкологічних захворювань та визвати інші

проблеми для внутрішніх жіночих органів і молочних залоз, і таким чином вплинути на здатність жінок народжувати та вигодовувати дітей [182].

В середині XX с., починається активний розвиток професійного жіночого боксу в США. У цей період часу з'являється ціла плеяда відомих жінок боксерів, серед них – Барбара Баттрик, Джоєнн Хаген і Філіс Куглер. Барбара Баттрик стала першою боксершою, чий поєдинок транслювався по національному телебаченню. В жовтні 1957 р. вона стала першою чемпіонкою світу з професійного боксу [169, 177].

В 1997 році в США проводиться перший національний чемпіонат серед жінок. В 1999 році AIBA затверджує перший Кубок європейських чемпіонів серед жінок. В 2001 році в США (штат Пенсільванія), проходить перший чемпіонат світу з боксу серед жінок. В 2009 році МОК проголосував за зняття заборони на жіночий бокс і включив змагання з жіночого боксу в трьох вагових категоріях в програму Олімпійських ігор 2012 року в Лондоні.

Стрімке збільшення кількості спортсменок на Олімпійських іграх та їх участь в «традиційно чоловічих» видах змагань, стало причиною виникнення ряду фундаментальних проблем, які пов'язані із методикою підготовки жінок та перенесеннями ними великих фізичних навантажень. Все частіше постає питання щодо доцільності використання підходів, які використовуються в навчально-тренувальному процесі чоловіків для роботи із жінками. Фахівці з проблем жіночого спорту вказують, що просте копіювання методики підготовки чоловіків не відповідає медико-біологічним та психологічним особливостям організму жінки [176].

1.2 Система спортивних змагань та змагальна діяльність в сучасному боксі

Спортивні змагання в сучасному спорті є центральним елементом, який визначає всю систему організації та методики підготовки спортсменів для результативної змагальної діяльності. Без змагань неможливо уявити

існування самого спорту. Вони є первинним та головним компонентом, тоді як тренування – компонент другорядний, який є засобом підготовки для участі у змаганнях [79, 80, 121].

На сьогоднішній день в боксі склалася самобутня система спортивних змагань, яка формувалася протягом XX століття та нині охоплює участь спортсменів в різних за своїми правилами, умовами проведення та статусом боксерських поєдинках.

Одним із ключових факторів, який визначив подальший шлях розвитку боксу як виду спорту, вплинув на формування міжнародної системи спортивних змагань та призвів до суттєвих відмінностей у правилах проведення боксерських поєдинків, стало штучне розділення боксу на аматорський та професійний в період відродження Олімпійських ігор сучасності. Олімпійські принципи, які є фундаментальною основою функціонування міжнародного олімпійського руху, обумовили характер та правила проведення змагань з боксу (тривалість поєдинку, захисні шоломи, статус аматора та ін.). Ці аматорські поєдинки кардинальним чином відрізнялися від умов та специфіки проведення професійних змагань з боксу. Різна структура змагальної діяльності боксерів-аматорів та професіоналів потребувала різних підходів щодо методики підготовки спортсменів, визначала провідні компоненти в структурі їхньої підготовленості та призвела до формування специфічної системи знань підготовки боксерів в професійному та аматорському боксі.

Головними змаганнями в системі підготовки боксерів-аматорів були і залишаються Олімпійські ігри, до яких спортсмени цілеспрямовано готувалися протягом чотирьохрічного циклу. Всі спортивні змагання (чемпіонати континентів, світу, міжнародні турніри), в яких спортсмени приймали участь протягом цього циклу, виконували функцію другорядну і допоміжну. Система спортивних змагань в аматорському боксі була побудована таким чином, щоб забезпечити поетапний вихід спортсмена на

під спортивної форми до головних змагань чотириріччя – Олімпійських ігор [34, 133, 134].

Професійний бокс, який виник та найвищого рівня свого розвитку досяг в США, розвивався на основі інших ідеологічних принципів. Боксерські поєдинки стали частиною складної розважально-спортивної бізнес-індустрії де головними визначальними чинниками були комерційні зиски від проведення боксерській вечорів і необхідність пошук яскравих, харизматичних спортсменів, які були здатні перетворити поєдинок на справжнє шоу [44, 116].

В професійному боксі багаторічна стратегія виведення спортсмена на найвищий рівень спортивних досягнень вибудовувалася за іншими принципами. Періодизація протягом річного циклу як правило складалася із трьох-чотирьох макроциклів, завданням кожного із яких була підготовка боксера до конкретного поєдинку. Молодого талановитого спортсмена поступово підводили до поєдинків із більш серйозними опонентами. Подібні рейтингові поєдинки на старті професійної кар'єри і розглядалися як підготовчі та контрольні. Після того, як тренерський штаб та промоутери бійця були впевненими що їхній підопічний набравшись досвіду готовий вийти на найвищий рівень, організовувались титульні поєдинки за чемпіонські пояси.

Історичний розвиток (тривалий час відокремлений) системи спортивних змагань в олімпійському та професійному боксі і останні тенденції до їх зближення, на наш погляд, багато в чому й визначають сьогодишню структуру найпрестижніших міжнародних змагань з боксу.

На сьогоднішній день у світі діють правила проведення поєдинків для боксерів-аматорів, затверджені Всесвітньою асоціацією боксу (WB) та Міжнародним олімпійським комітетом (МОК). Результати виступів боксерів оцінюються за системою нарахування очок, які надалі впливають на порядок жеребкування на змаганнях [4].

В професійному спорті існує також рейтингова система, яка може суттєвим чином відрізнитися в залежності від боксерської організації (WBC, WBO, WBA, IBF). Приймаючи участь в рейтингових поєдинках боксери набирають залікові очки, які й визначають їх місце в списку найкращих спортсменів своєї категорії.

У боксерів-аматорів максимальна тривалість поєдинку не може складати більше трьох раундів по три хвилини. В професійному боксі кількість раундів варіюється від шести до дванадцяти, тривалістю по три хвилини кожний. Професійний чемпіонський поєдинок завжди проводиться в дванадцять раундів. На думку фахівців [4, 20, 135, 157], професійні боксери є більш витривалішими та сильнішими, ніж спортсмени-аматори. При цьому підкреслюється, що в аматорському боксі правила змагань спрямовані на максимальне збереження здоров'я боксерів.

Одним із ключових напрямів вдосконалення системи спортивної підготовки та подальших виступів у змаганнях в боксі, є вивчення особливостей структури змагальної діяльності в боксерських поєдинках, які проводяться за різними правилами, із подальшою поглибленою підготовкою до специфічних умов майбутньої діяльності.

Питанням змагальної діяльності спортсменів у боксі присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних спеціалістів [63, 77, 110, 136 та ін.].

Ефективність змагальною діяльності залежить від двох груп компонентів: забезпечення та реалізації [79]. Аналіз факторів забезпечення та реалізації в кожному виді спорту повинен здійснюватися на основі чіткого виявлення характеристики змагальної діяльності, від яких залежить спортивний результат. Специфіка кожного виду спорту обумовлює провідні елементи, ланки, які визначають результативність змагальної діяльності.

Параметри, які характеризують ті або інші компоненти змагальної діяльності, досить часто слабо пов'язані між собою та потребують чіткої диференційованої оцінки та вдосконалення. Лише визначивши рівень досконалості окремих складових, можна об'єктивно оцінити сильні та слабкі

сторони в структурі змагальної діяльності конкретного спортсмена, розробити оптимальну для нього модель змагальної діяльності та визначити шляхи її досягнення [79].

При цьому потрібно враховувати, що змагальна діяльність в боксі проходить в нестандартних умовах і складається із найрізноманітніших переключень. Змагальні дії відбуваються за умов дефіциту часу, непередбачуваності дій опонента, наявності пошкоджень під час самого поєдинку (розсічення, вивихи, тощо), кумулятивного накопичення процесів втоми в організмі та ін.

Також має місце безпосередня жорстка боротьба між суперниками, а досягнення результату забезпечується подоланням активного спротиву конкретного противника. Діяльність спортсмена в таких умовах складається із окремих операцій (прийомів), які виконуються своєчасно (оперативно). Це, в свою чергу, пред'являє підвищенні вимоги до гостроти спеціалізованих відчуттів (відчуття дистанції, удару, часу тощо), арсеналу техніко-тактичних дій, які виконуються в жорстких умовах ліміту часу та простору [1, 9, 17, 27, 152].

Боксерський поєдинок включає в себе велику кількість дій, організація яких в певну послідовність, залежить від завдань, що виникають по ходу поєдинку. Так, в залежності від завдань поєдинку можна виділити наступні форми дій: 1) розвідувальні; 2) за реалізацією обраної тактики бою; 3) за перебудовою тактики ведення бою; 4) ситуативні; 5) підготовчі. Змагальна діяльність при цьому постає у вигляді сукупності цілеспрямованих дій та різноманітних операцій що їх складають. Структура її досить рухлива, а межі дій умовно розподілені та «розмиті», що значно ускладнює процес її вивчення [6, 18, 37, 62, 180].

Під час аналізу змагальної діяльності в боксі фахівці виділяють наступні її характеристики, які дозволяють охопити велику кількість окремих дій спортсменів та їх комбінаційних форм в захисті та атаці: середня кількість ударів за поєдинок (за раунд), середня кількість прямих та бокових

ударів, а також ударів знизу (аперкотів); середня кількість бойових дій за поєдинок (за раунд), які характеризуються кількістю атак та контратак; середня кількість захистів за бій (за раунд). Окремі показники в захисті та атаці, дозволяють розрахувати коефіцієнти атакувальних та захисних дій, які забезпечують інтегральне оцінювання більш складних поведінкових дій боксера під час поєдинку.

Наявність модельних величин коефіцієнтів ефективності дій боксерів і порівняння їх з аналогічними показниками інших спортсменів, або з показниками групи спортсменів того ж класу та ваги, дозволяє виявляти сильні та слабкі сторони в структурі змагальної діяльності та підготовленості боксера і вносити відповідні корективи щодо оптимізації процесу підготовки і ведення змагальної діяльності [4].

Потрібно також враховувати і особливості ведення змагальної діяльності боксерами різних вагових категорій. В ряді досліджень [54, 99, 124], було виявлено, що боксери «легких» вагових категорій більш активні та рухливі під час бою, використовують різноманітні прийоми, але при цьому ефективність їх атакувальних дій відрізняється мінімально від боксерів «важких» вагових категорій.

Логічне припущення на основі цього є те, що низький рівень техніки виконання прийомів у боксерів - «важковаговиків» обумовлений недостатнім рівнем розвитку координаційних здібностей, які в свою чергу, залежать від ваги та інших тотальних розмірів тіла. Найчастіше саме боксери важких категорій вирізняються по відношенню до інших менш вишуканою манерою ведення поєдинку обираючи при цьому тактику нокауту та безперервного тиску на суперника.

У той же час, згідно даних В. Н. Ост'янова та І. І. Гайдамаки [75] техніко-тактичні показники боксерів, які приймали участь в чемпіонаті світу 2007 р. та XXIX Ігор Олімпіад, находилися приблизно на одному рівні, а за ефективністю ведення поєдинку, боксери - «важковаговики» перевершували спортсменів «легких» вагових категорій.

Під час аналізу змагальної діяльності боксерів, які виступають в аматорських та професійних змаганнях важливим є врахування часових характеристик активної фази бою та змагальних дій спортсменів що відбуваються без контакту.

Аналіз поєдинків професійних боксерів показав, що середній час боксування, під час якого суперники знаходились в безпосередньому контакті, знаходився в діапазоні $35,6 \pm 1,3$ %. Тобто майже 2/3 всього поєдинку спортсмени проводять без активного контакту, у вигляді переміщень, ухилянь та тактичних маневрів, що безумовно потрібно враховувати під час функціональної та техніко-тактичної підготовки спортсмена, особливо для тривалих професійних поєдинків (12 раундів). При цьому, спостерігається також тенденція до зниження активної контактної фази поєдинку від першого до останніх раундів, яка пов'язана, на думку автора, із накопичення втоми в організмі під кінець бою.

Схожі данні можна знайти в роботі Slimani et al. [172], де автори встановили що у елітних боксерів співвідношення активних дій до пауз між ними складає – (18:1), а у новачків – (9:1). При цьому, спостерігалось поступове зниження цього співвідношення від першого до останнього раундів поєдинку, особливо в новачків. Автори також підкреслюють що у професійних елітних спортсменів спостерігалась також більш висока частота технічних рухів у порівнянні із новачками.

Підтверджує ці данні й Д. Ю. Берінчик [4], який вказує на те, що боксери-професіонали мають більшу високу щільність поєдинку і виконують більшу кількість ударів, які досягають мети у всіх раундах. Натомість у кваліфікованих боксерів-аматорів, спостерігається достовірно менша кількість нанесених ударів, які досягають мети. З підвищенням майстерності боксерів відмічається збільшення кількості нанесених ним ударів за раунд, що супроводжується підвищенням коефіцієнту ефективності ударів.

У боксерських поєдинках жінок, співвідношення активної фази бою до тактичних пауз, є ще меншим у порівнянні навіть із чоловіками новачками

(6,6:1), що свідчить про низьку інтенсивність бою [132]. При цьому потрібно враховувати що в жіночому професійному боксі менша тривалість раунду – 2 хвилини, та може бути не більше 10 раундів навіть у чемпіонських поєдинках.

Проведені С. Ф. Гасановою дослідження особливостей ведення змагальної діяльності в жіночому боксі показали, що найчастіше спортсменки використовують прямі удари, які складають – 89,7 % від загальної кількості ударів. Бокові удари складають – 6,3 %, а удари знизу – тільки 4 %. Такий розподіл ударних дій, на думку автора, свідчить про те, що більшу частину поєдинку спортсменки проводять на дальній та середній дистанціях. Найбільш важливим показником є коефіцієнт ефективності ударів (відношення кількості ударів, які досягли мети до загальної кількості виконаних ударів), даний показник складав – 0,2, тобто тільки кожний п'ятий удар досягав мети. Це, як стверджує автор, було пов'язано із захисними діями суперниці і неточним виконанням ударів самою спортсменкою [20].

Детальне вивчення структури змагальної діяльності, компонентів її забезпечення та реалізації у жінок-боксерок різних вагових категорій, які приймають участь в аматорських та професійних змаганнях, на наш погляд, може стати важливою ланкою підвищення ефективності їх змагальної діяльності та суттєвим кроком в розвитку жіночого боксу.

1.3 Медико-біологічні особливості жіночого організму та їх врахування під час занять спортом

Характерною особливістю сучасного спорту є прагнення жінок змагатися на рівні із чоловіками в усіх дисциплінах програм змагань, включаючи програму Олімпійських ігор. Це прагнення проявляється в систематичному розширенні жіночої частини програми Олімпійських ігор, що стало однією із суттєвих тенденцій яка спостерігалася за підсумками Ігор XX с., за зростанням кількісного складу жінок, учасників змагань, та за

темпами збільшення національних і світових рекордів, які були показані жінками в різних видах спорту [107].

Ця загальна тенденція розвитку жіночого спорту сучасності висуває ряд актуальних науково-педагогічних, медико-біологічних та соціальних проблем. Рівень сучасних знань не встигає за рішучим та стійким прагненням жінок займатися все новими видами спорту та покращувати свої спортивні досягнення в них.

На думку фахівців, сучасні знання щодо специфічних особливостей жіночого організму і його реакцій на екстремальні тренувальні та змагальні навантаження, які є характерними для окремих видів спорту, методики підготовки провідних спортсменок світу при встановлені ними видатних рекордних досягнень, є досить скромними, скоріш гіпотетичними, ніж справді глибоко науковими [38, 48, 67, 85, 124].

Прогресивне прагнення жінок бути рівними із чоловіками потребує комплексного наукового обґрунтування з урахуванням як специфічних особливостей розвитку жіночого організму, так і специфічних особливостей змагальної і тренувальної діяльності в кожному із видів спорту [94, 102, 153].

Цілком очевидним вбачається той факт, що в тих країнах, де питанням теорії і методики жіночого спорту будуть приділяти значну увагу, спортивні досягнення і вклад жінок в загальнокомандні результати на змаганнях різного рівня будуть постійно збільшуватись.

Важко не погодитися з думкою фахівців, які вважають що в основі побудови процесу підготовки спортсменок повинні обов'язковим чином враховуватися анатомо-фізіологічні, психологічні та інші особливості жінок. Важливим також є врахування закономірностей статевого дозрівання, можливі наслідки від використання значних фізичних навантажень в пубертатний період статевого розвитку, наукове обґрунтування оптимального віку для початку занять різними видами спорту і величиною фізичних навантажень з урахуванням особливостей жіночого організму на різних етапах багаторічного вдосконалення та інші актуальні питання.

Відомо, що за своїми фізіологічними даними дівчата дорослішають набагато швидше ніж хлопці. До 15-16 років жіночий організм практично є сформованим [38, 92].

На функціональні можливості організму спортсменок впливають розміри, склад та форма їх тілобудови. Середня довжина тіла дорослої жінки на 11 см коротше, а середня вага тіла – на 11 кг менша від аналогічних показників чоловіків. Жіночий скелет більш еластичний і рухливий, і разом з тим, має меншу міцність суглобів та зв'язок. Хребет у жінок є відносно довшим, а кінцівки коротшими ніж у чоловіків. Чоловіки відрізняються більш ширшими плечима відносно тазу, а жінки більш ширшим тазом відносно плечей. Більш широкі плечі у чоловіків сприяють більшому, у порівнянні із жінками, об'єму м'язової тканини, а також забезпечують механічну перевагу під час рухів в плечовому суглобі [38].

Між чоловіками і жінками існують значні відмінності в рівні прояву силових здібностей, які багато в чому обумовлені більшим об'ємом м'язової маси і «сухої» маси тіла чоловіків, хоча ці відмінності не можуть бути повною мірою пояснені тільки цими факторами, так як встановлено, що в спеціальних рухових діях у жінок, в порівнянні із чоловіками, фіксуються менші показники пікової сили та вихідної потужності з урахуванням відносного м'язового об'єму [79, 101, 164, 173].

В середньому по відношенню до різних м'язових груп сила жінок складає 65–70 % сили чоловіків. Однак при цьому спостерігається великий розмах по відношенню до різних частин тіла і об'єму «сухої» маси [79].

Ємність анаеробних енергетичних систем у жінок є нижчою за аналогічні показники у чоловіків, що й визначає більш низькі коефіцієнти корисних дій під час виконання короткострокових інтенсивних навантажень. Через різницю в тілобудові та більш витратній техніки виконання спортивних вправ у спортсменок спостерігаються більші загальні енергозатрати [137].

Кількість крові що циркулює в організмі у жінок на 1,2 л менше ніж у чоловіків. Спостерігається різниця і в нормативних значеннях клініко-біохімічних параметрів крові. Проте імуногенетичний комплекс є рівнозначним у чоловіків та жінок у всіх основних видах спорту вищих досягнень [127, 158, 185].

Фізична працездатність жінок складає не більше 60–80 % аналогічних показників у чоловіків та залежить від індивідуальних можливостей їх серцево-судинної та дихальної систем. Разом із зростанням спортивної майстерності жінок ці відмінності зменшуються, однак залишаються досить значними, що необхідно враховувати у подальшому під час підготовки. Жінки більше схильні до травм опорно-рухового апарату. Вірогідність отримання травм у жінок під час виконання концентричних, ексцентричних та пліометричних вправ, які пред'являють максимальні вимоги до м'язів, зв'язок, які забезпечують згинання та розгинання ніг в колінному суглобі, у жінок в 6 разів є вищої, ніж у чоловіків [38].

Жіночий організм має біологічну особливість – наявність менструальної функції, циклічність якої здійснює вплив на весь організм загалом та суттєвим чином позначається на його працездатності. Процеси, які відбуваються протягом менструального циклу, прийнято розділяти на основні фази, які відповідають змінам у яєчниках (фолікулярна, овуляторна та лютеїнова) та в ендометрії матки (менструальна, проліферативна і секреторна) [108].

За даними Л. Г. Шахліної [108] оптимальними для функціонування киснево-транспортної системи організму жінок-спортсменок є постменструальна та постовуляторна фази циклу, в інші ж фази спостерігається напруження в роботі дихальної і серцево-судинної систем.

На думку фахівців [85, 108], періодизація тренувального процесу, особливо на рівні мезоструктури, під час підготовки жінок з урахуванням ОМЦ, дає змогу забезпечити більш високу працездатність спортсменок,

створює передумови для навчально-тренувальної роботи в оптимальному стані функціонування їхнього організму.

Хоча повної ясності та єдності думок в даному питанні серед фахівців сьогодні не має. В спеціальній літературі можна зустріти результати досліджень, в яких продемонстрована відсутність впливу різних фаз менструального циклу на фізичну працездатність спортсменок [145]. Вказані фахівці допускають можливість нехтування в тренувальному процесі і змагальній діяльності фазами менструального циклу, в яких знаходиться спортсменка. Підтвердження такої позиції спеціалісти бачать в тому, що багато хто зі спортсменок демонструє свої найвищі результати і здобувають перемоги на крупних змаганнях не залежно від фаз менструального циклу, в яких вони знаходяться.

У той же час Kennay L. et al. [151] стверджують, що в даному питанні спостерігається індивідуальні особливості. У більшості жінок не відзначаються зміни працездатності протягом менструального циклу, готовності тренуватися та змагатися. Однак в деяких із них працездатність може знижуватись перед початком та протягом менструації, може погіршуватися настрій, бажання активно тренуватися. Однак такі реакції проявляються достатньо рідко і в цілому результати лабораторних досліджень та досліджень, які були проведені протягом змагань, дозволяють зробити висновок, згідно якому менструальний цикл суттєвим чином не впливає ні на фізіологічні реакції організму, які пов'язані із працездатністю, ні на спортивні результати.

Однією із найбільш важливих проблем сьогодення в жіночому спорті, яку просто вже не можливо замовчувати, є гіперандрогенія та її вплив на результати виступів жінок у змаганнях.

В олімпійському жіночому спорті, на думку Т. Соболевої та Д. Соболева [91], медико-біологічна проблема гіперандрогенії (підвищення рівня андрогенів) на сьогодні є не тільки актуальною, але й модною. Цей термін був запозичений фахівцями спорту із ендокринної гінекології. Під

гіперандрогенією прийнято розуміти клінічні зміни в жіночому організмі, які обумовлені дією андрогенів на ткани-мішені та порушення в них метаболізму. Гіперандрогенія є основою перебудови не тільки соматотипу (розмірів, форми, пропорцій та особливостей частин тіла тощо) але й інших характеристик конституції людини [80].

Проблема гіперандрогенії у спортсменок особливо гостро постала після опублікування наукових праць професора Пекінського університету Лі Ньян, який висунув гіпотезу, що підтверджувала в окремих випадках (при позитивній допінг-пробі на анаболічні стероїди) непричетність спортсменок, які займаються швидкісно-силовими видами спорту, до вживання заборонених речовин. На думку авторів, в період великих «нежіночих» силових навантажень спостерігається підвищення секреції чоловічих гормонів, яка може фіксуватися фахівцями як допінг [91].

Як вважає В. М. Платонов [79], гіперандрогенія у спортсменок є наслідком не лише фізичних навантажень сучасного спорту, але й нерідко – наявністю та проявом у жінок патологічного гену спадкового ендокринного захворювання – андрогенетального синдрому, який характеризується підвищенням вмісту чоловічих статевих гормонів в жіночому організмі, що й формує відповідний соматотип, викликаючи при цьому патологію репродуктивної системи.

На сьогодні медичні експерти МОК та спортивні чиновники були вимушені легалізувати наявність підвищеного вмісту природного тестостерону в організмі у більшості елітних спортсменок. Це, на думку фахівців [91], дозволяє багатьом причетним до олімпійського жіночого спорту визнати його гіперандрогенну реальність, яка фактично й визначає ті високі спортивні результати, які наближаються до результатів чоловіків.

З критичної точки зору виступає по цьому питанню В. М. Платонов [80], який вважає, що явище гіперандрогенії в спорті та пов'язані із цим ускладнення для жіночого організму, стали наслідком необдуманого політики керівництва МОК по розширенню жіночої частини програми Олімпійських

ігор, особливо за рахунок тих видів спорту, які традиційно вважалися «чоловічими»: «Міжнародний олімпійський комітет та міжнародні спортивні федерації своїм підходом до формування жіночої частини програми Олімпійських ігор визначило стратегію спортивного відбору та методику підготовки спортсменок, які прагнуть досягти високих спортивних результатів. По-перше, це відбір дітей, які мають прояв вродженої гіперандрогенії. По-друге, організація підготовки на всіх етапах багаторічного вдосконалення на основі стандартів, прийнятих в чоловічому спорті, що сприяє маскулінізації організму жінок. І, в-третьох, неминуче для жінок з нормальними статевими характеристиками використання препаратів анаболічної дії, без використання яких вони втрачають можливість конкурувати в багатьох видах спорту з жінками, які мають природно підвищену андрогенну активність...».

За даними фахівців, у спортсменок високих розрядів переважає маскулінний тип, чоловічий, атлетичний соматотип – в середньому 75 %. При цьому частота випадків наявності маскулінного типу розвитку у жінки в різних видах спорту має наступні цифри: 70–90 % – в легкій атлетиці та лижному спорті; 98 % – у спортивній гімнастиці; 67 % – в ігрових видах спорту [149, 148].

Вищезгадана дискусія щодо шляхів розвитку жіночого спорту, у зв'язку з цим, отримує своє логічне продовження. Цікавою в цьому руслі є пропозиція Т. Соболевої, Д. Соболева [57], які вважають, що першим шляхом (періодизація тренувального процесу з урахуванням особливостей жіночого організму) повинні рухатися жінки з фемінним (жіночим) соматотипом, який рідко зустрічається у спортсменок і у яких оваріально-менструальний цикл є непорушеним. Другим шляхом (використання чоловічих методик підготовки) повинні йти жінки маскулінного (чоловічого) соматотипу, який часто (в 30–90 % випадків) зустрічається у спортсменок. У цих спортсменок часто спостерігається порушення оваріально-менструального циклу. Вони є

близькими до чоловіків за своїм розвитком, тому саме для них другий шлях побудови тренувального процесу і є найбільш раціональним.

Вочевидь, цим можна й пояснити ті різні данні, які отримували фахівці під час аналізу впливу фаз ОМЦ на фізичну працездатність та результати виступів на змаганнях. Спортсменок необхідно було під час такого аналізу диференціювати на дві групи, з урахуванням рівня прояву у них андрогенії та маскулінізації. Можна зробити припущення, що ті жінки, які мали фемінний тип розвитку, нормальний ОМЦ, якраз і втрачали рівень працездатності в несприятливій для цього фази циклу. Ті ж спортсменки, які мали чоловічий тип розвитку, демонстрували високі результати не залежно від фаз циклу, який міг бути порушеним.

Деякі фахівці намагаються звинуватити саме фізичні навантаження в жіночому спорті на прояв у них явища маскулінізації (андрогенії), що, як зазначають ряд фахівців [91], не відповідає дійсності. Адже відомо, що такий соматотип спостерігається у дівчаток лише в діапазонах 7–10 %. Тобто не спорт сам по собі формує подібну ситуацію, а його вимоги та специфіка спортивного середовища вимагають відбирати найбільш підходящих для високих фізичних навантажень дівчат маскулінного типу.

Однією із важливих проблем спортивної підготовки жінок є також дослідження впливу вагітності та народження дитини на фізичну працездатність і подальші виступи у спорті вищих досягнень [121].

Відомо, що в період вагітності та деякий час після неї, спортсменки зменшують тренувальні навантаження, і як правило, в більшості випадків зупиняють тренувальний процес. Перериви в тренувальному процесі, які пов'язані із вагітністю та народженням дитини, призводять до деадаптації багатьох компонентів підготовленості, особливо тих із них, які пов'язані із силовими здібностями та витривалістю, координацією рухової та вегетативної функцій, стабільними руховими навичками. Одночасно в організмі жінок в період вагітності відбувається ряд перетворень, які призводять до збільшення об'єму крові що циркулює, утворенню капілярів та

підвищенню проникливості капілярної сітки, підвищенню гормональної активності [129].

На протязі багатьох років існувало припущення, що вагітність та народження дитини призводить до значного порушення процесу підготовки, може бути фактором передчасного завершення спортивної кар'єри. Однак досвід сучасної передової спортивної практики, а також результати наукових досліджень свідчить про зворотнє [80].

На сьогоднішній день в спеціальній літературі є лише фрагментарні та розрізнені данні щодо оптимального періоду часу для поновлення тренувальних занять, відновлення спортивної форми та демонстрації високих спортивних результатів спортсменками після народження дитини [129, 162].

Проведені дослідження показали, що тактика поведінки жінок під час вагітності та після неї дуже індивідуальна. Одні спортсменки з початком вагітності одразу ж зупиняли тренувальний процес, інші продовжували тренуватися до останнього дня та успішно ставали мамами. Те ж саме можна сказати і про участь у змагальній діяльності.

Що стосується фізичних навантажень під час самої вагітності, то тут фахівці вказують на те, що ці навантаження перш за все повинні забезпечувати природне протікання вагітності, повноцінний розвиток плоду, збереження здоров'я жінки. Раціональна рухова активність під час вагітності не тільки не має негативного впливу, але й сприяє розвитку плоду та полегшує пологи. Однак значні та нераціональні навантаження здатні створити ризик для здоров'я жінки та стимулювати передчасні пологи [108, 129].

Як вважають фахівці, після пологів спортсменки повинні повертатися до звичайного режиму поступово, враховуючи те, що зміни, які були спричинені вагітністю, зберігаються протягом шести тижнів. До активних тренувань слід приступати не раніше ніж через 3–5 місяців, а до використання максимальних навантажень не раніше ніж через 7–8 місяців після пологів [53, 118, 129].

1.4 Актуальні проблеми підготовки спортсменок в жіночому боксі

Відомо, що чоловічий спорт культивувався протягом багатьох століть, охоплюючи різні континенти та країни. Саме в чоловічому спорті склалася система селекції та підготовки видатних спортсменів. На початку XX ст., він знаходився на більш високій сходинці свого історичного розвитку, коли жінки тільки отримали можливість прийняти участь в деяких видах спортивних змагань на Олімпійських іграх [11, 174].

Накопичені в чоловічому спорті теоретико-методичні знання щодо організації та методики спортивної підготовки, безумовно, допомогли жінкам швидкими темпами оволодіти традиційно чоловічими видами спорту та демонструвати більш високі, ніж у чоловіків, темпи зростання спортивних результатів протягом значного періоду XX с.

Популярна останнім часом дискусія про можливість жінок зрівнятися з чоловіками за рівнем рекордних результатів в історично «чоловічих» видах спорту, які мають об'єктивно-метричні одиниці вимірювання, на наш погляд, є хибною тенденцією що відволікає увагу фахівців від справжніх проблем теорії та методики підготовки спортсменок і демонструє прагнення не до самобутнього шляху розвитку жіночого спорту, який ґрунтується на глибоких знаннях медико-біологічних та соціально-психологічних особливостей жінок, а на тривіальному бажанні постійно доводити громадськості, що жінки не є гіршими за чоловіків, і навіть в «чоловічих» видах спорту можуть бути на рівні з ними, а подекуди і краще за них. Разом із тим, сьогодні актуальним питанням наукових досліджень є порівняння чоловічого та жіночого спорту [146, 150].

Подібне порівняння спортивних результатів здійснюється без урахування принципових відмінностей у будові і функціональних можливостях організму жінок та чоловіків, які є настільки значними, що не дозволяють жінкам демонструвати результати, в переважній більшості видів спорту, доступні для чоловіків. Добре відомо, що за багатьма важливими

показниками, які відображають можливості різних функціональних систем, жінки на генетичному рівні значно поступаються чоловікам. І ніякі методи підготовки, ніякі стимулюючі засоби не зможуть змінити ці відмінності [30, 66, 128].

Подібне «рівняння» на чоловіків, як в манері ведення змагальної діяльності так і в методиці спортивної підготовки, скоріш за все й впливає на виникнення тих багатьох проблем, які можна спостерігати під час підготовки жінок у спорті вищих досягань.

Під час підготовки найсильніших спортсменок світу в різних видах спорту спостерігаються два основних підходи, які використовуються фахівцями пізніше час побудови тренувального процесу та визначені загальної концепції управління тренувальними і змагальними навантаженнями [79, 108].

Перший підхід базується на принципах та засадах, які є характерними для тренувального та змагального процесу чоловіків, не дивлячись на наявність суттєвих відмінностей розвитку жіночого організму. В основі другого підходу – врахування специфічних біологічних особливостей жіночого організму. При цьому, для кожної спортсменки визначається раціональний об'єм та інтенсивність навантажень в різні періоди та етапи річного циклу з урахуванням оваріально-менструального циклу.

Подальший розвиток жіночого спорту є малоефективним без розуміння основ спортивного тренування жінок, які повинні ґрунтуватися на всебічному знанні фізіологічних та психологічних особливостей жіночого організму [107].

Аналогічної точки зору притримується й В. М. Платонов [79], який вказує на той факт, що сучасний олімпійський спорт не робить суттєвих відмінностей між жінками та чоловіками. І стосується це не тільки програми Олімпійських ігор, яка формується без урахування принципових відмінностей чоловіків і жінок, але й всього змісту тренувального процесу протягом багаторічної спортивної кар'єри. На думку автора, ці відмінності є

настільки важливими, що без їх врахування під час вибору спортивної спеціалізації і побудові тренувального процесу не тільки не вдається повною мірою реалізувати природні задатки спортсменок та досягти максимально доступних для них результатів, але й можна з високою вірогідністю порушити закономірності природного вікового розвитку та визвати суттєві проблеми зі здоров'ям.

Систематизація існуючих проблем, пов'язаних зі спортивною підготовкою жінок та тенденцією до подальшого розширення участі жінок в різноманітних змаганнях, дозволило Т. С. Соболевій та Д. Соболеву [91] визначити три основних напрями, які відображають ключові проблемні аспекти пов'язані із спортивною підготовкою жінок:

1. Фізіологічні аспекти: а) різна міра прояву морфологічної маскулінізації, і в першу чергу чоловічого соматотипу у спортсменок; б) висока частота патології репродуктивної функції (порушення менструального циклу, ускладнена вагітність та роди, безплідність).

2. Психологічні аспекти: а) психологічна маскулінізація спортсменок; б) важка адаптація у шлюбі; в) порушення психосексуального розвитку (трансформація статево-рольової поведінки, статеві перверсії).

3. Соціологічні аспекти: а) бурна емансипація жіночого спорту в кінці ХХ на початку ХХІ ст., б) гендерні конфлікти в сучасному спорті.

На думку Tjonndal [176], незважаючи на те, що жінки-боксери отримали доступ до раніше закритої сфери, дискримінація, ізоляція та нерівне відношення до спортсменок залишається розповсюдженою проблемою в міжнародному елітному боксі. Чоловіки практично повністю монополізували владу в міжнародних спортивних структурах, які визначають розвиток боксу в світі.

Подібної точки зору притримується і Oates [166], якій зазначає, що роль жінок в цьому виді спорту завжди була малозначущою (фоновою). Місце жінок в боксі обмежувалось роллю дівчини на ринзі під час виконання державного гімну та під час демонстрування табличок зі зміною раундів бою

(в напівоголеному вигляді). Автор признає, що бокс був створений для чоловіків і заради задоволення їхніх потреб. Відомий професор каліфорнійського університету L. Wacquant [179] взагалі вважає що боксерський тренувальний зал – це виключно чоловічий простір, в який проникнення жінок допускається лише в тій мірі, в якій воно виявляється випадковим.

Як вважає Tjonndal [177], коли жінки приймають участь в змаганнях з боксу, вони кидають виклик традиційним нормам жіночності, демонструючи при цьому агресію, мужність та силу – якості, які завжди вважалися суто чоловічими.

Розвиток жіночого боксу за сучасних умов міжнародного спортивного руху відбувається у тісному зв'язку з проблемами соціальної адаптації спортсменок, які визначаються як під час активної кар'єри, так і після її завершення, що відзначається у працях М. Приймак [81, 82]. Важливим чинником виступає взаємодія спортсменки із соціальним середовищем та ефективні управлінські стратегії підтримки на різних етапах спортивного шляху, що створює умови для стабільного зростання жіночого боксу в системі міжнародного спорту [83, 84].

Значну занепокоєність продовжують визивати можливі негативні наслідки для здоров'я жінок від занять боксом. Тому дуже дивною виглядає сьогодні ситуація суттєвого дефіциту спеціальних наукових досліджень в цьому напрямі. За винятком деяких зарубіжних публікацій, ця актуальна для жіночого боксу проблематика, залишається практично невивченою.

Так, групою італійських вчених під керівництвом Bianco [119], були проаналізовані данні більше ніж 2800 медичних оглядів жінок-боксерів після участі у поєдинках. Автори, зазначають, що лише одна спортсменка потребувала госпіталізації із підозрою на струс мозку (який при подальшому огляді був підтвердженим). Також спостерігалися відхилення носової перегородки (42,6 %), неспецифічні електроенцефалогічні аномалії були виявлені при нормальній МРТ головного мозку у трьох спортсменок.

Повідомлень про серйозні порушення очей не поступало. Автори дійшли висновку, що жіночий бокс, здається безпечним видом спорту із низьким рівнем випадків, які потребують подальшої госпіталізації. Ніяких специфічних захворювань у жінок-боксерів не спостерігалось, зокрема молочних залоз та репродуктивної системи.

Цікаві дослідження також провели Howell et al. [147], які вивчали вплив боксерського поєдинку на певні психофізіологічні функції спортсменок. Автори стверджують, що в результаті проведених ними досліджень жінки-боксери продемонстрували або покращення, або відсутність значних змін під час виконання тестових завдань після турніру у порівнянні із даними, які були отримані до його початку.

Важливою проблемою під час підготовки жінок-боксерів є також врахування психологічних особливостей жінок та їх психічної готовності до інтенсивної тренувальної та контактної змагальної діяльності. Жіноча психіка значно відрізняється від чоловічої [13, 15, 19, 117].

Так, Davies L. [131] пропонує зменшити частоту проведення поєдинків для жінок-боксерів у порівнянні із чоловіками, так як вважає, що подібне явище може негативним чином позначитися на нервовій системі жінок і призвести у майбутньому до відмови приймати участь у змаганнях. Підтверджують це припущення дані фахівців з психології спорту, які вважають, що змагання високого рівня виснажують психіку, що призводить до виникнення негативних змін у спортсменів високої кваліфікації [173].

У порівнянні із чоловіками жінки більш дисципліновані та схильні до навчання, вони є більш прилеглими та потребують емоційної підтримки, з вдячністю сприймають поради [91]. Жінки відрізняються більш високою адаптивністю, легше навчаються та виховуються, є схильними до конформізму та успішні в тій діяльності, яка потребує кропіткої праці і наполегливості. В процесі спортивної підготовки чоловіки в основному орієнтовані на успіх, перемогу, а жінки – на самоствердження, покращення власних результатів .

Жінки більш спостережливі та винахідливі під час подолання труднощів та перепон, менш схильні до вирішення перспективних, стратегічних завдань, концентруючи увагу при цьому на поточних [80]. Підвищення рівня впевненості у своїх силах у чоловіків в основному забезпечується перевагою над суперниками в тренувальній і змагальній діяльності, успіхами та перемогами у змаганнях. Розвиток впевненості спортсменок багато в чому залежить від підтримки тренерів і партнерів по команді [7, 47, 50, 56, 178].

При цьому потрібно також враховувати й той факт, що дівчата, як правило, не отримують такого ж заохочення до занять спортом, як хлопці. Ряд фахівців відзначають, що хлопчаків зазвичай стимулюють до того, щоб вони займали соціально незалежну позицію та були фізично активними, займаючись при цьому спортом та іграми. До дівчат відношення більш м'яке та зверхнє, ніж до хлопців, і якщо їм і дозволяють приймати участь у змаганнях то обов'язково нагадують про ряд застережень: не робити нічого ризикованого, уникати насилля та боротьби, не вступати в дискусії та конфлікти тощо. Звичайно, що такий підхід багато в чому програмує модель майбутніх поведінкових реакцій жінки у спорті, таких як пасивність, безініціативність, прагнення до уникання відповідальних ситуацій під час тренувань і змагань, відсутність власної точки зору, повна залежність від заохочення та підтримки з боку тренера та партнерів [68, 113, 137].

Особливо значущими ці проблеми є для жінок, які виступають у спортивних єдиноборствах загалом та боксі, зокрема. Адже структура змагальної діяльності в цих видах змагань вимагає від жінок прояву багатьох якостей та рис характеру, які традиційно вважались чоловічими (рішучість, схильність до ризику, стійкість, високій рівень прояву вольових якостей, спортивна агресія тощо). Традиційна система поглядів щодо ролі жінки в житті суспільства та шаблони статевого виховання залишають дуже мало шансів дівчатам психологічно підготуватися до майбутньої успішної діяльності в цих видах спортивних єдиноборств.

Важливим завданням наукових досліджень, на наш погляд, є систематизація та подальший детальний розгляд вузлових проблем жіночого боксу у всіх його напрямках та різноманітних аспектах (організаційно-управлінському, соціальному, спортивно-педагогічному, медико-біологічному, психологічному та ін.).

Висновки до розділу 1

Становлення жіночих видів спорту відбувалося в складних соціально-історичних умовах. Тривалий час традиційні уявлення про роль жінки обмежували її участь у політиці, професійній діяльності, освіті та спорті. Міжнародні спортивні організації довго чинили опір залученню жінок, особливо у видах спорту, що вважалися «чоловічими». Жіночий бокс тут посідав особливе місце, адже й досі сприймається багатьма як «суто чоловіча сфера».

Попри позитивні зрушення, спроби обмежити права жінок у спорті все ще існують. Це пов'язано з тим, що керівні спортивні інституції переважно контролюють чоловіки, які нав'язують власне бачення «фемінності» та «естетики». Включення жіночого боксу до програми Олімпійських ігор стало важливим кроком у подоланні дискримінації. На Олімпійських іграх 2028 р. планується встановлення рівної кількості вагових категорій – по сім як для чоловіків, так і для жінок.

Головною проблемою залишається недостатнє представництво жінок у міжнародних спортивних організаціях. Їхня участь у прийнятті ключових рішень є необхідною умовою сталого розвитку жіночих змагань.

Сучасний етап розвитку жіночого боксу потребує пошуку ефективних методик підготовки спортсменок із урахуванням біологічних особливостей і змагання, а також захисту здоров'я. Важливим завданням є систематизація факторів впливу та визначення стратегічних напрямів розвитку жіночого боксу у світі та в Україні.

Результати даного розділу подано у таких публікаціях автора дослідження [14, 69, 70, 71].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1 Методи дослідження

Методологія досліджень ґрунтувалася на визначенні наукової проблеми, наукової гіпотези, напрямів дослідження, предметної сфери, об'єкта і предмета досліджень, емпіричних і теоретичних завдань, засобів і методів дослідження. Для вирішення завдань дослідження були застосовані наступні методи [26, 52]:

- аналіз літературних джерел та даних Всесвітньої мережі Internet;
- історико-логічний метод;
- структурно-функціональний аналіз;
- контент-аналіз;
- анкетування;
- метод експертних оцінок;
- педагогічне спостереження;
- аналіз змагальної діяльності;
- методи математичної статистики.

2.1.1 Аналіз літературних джерел та даних Всесвітньої мережі Internet

Здійснювався для визначення історичних передумов становлення та сучасного стану розвитку жіночого спорту в системі міжнародного спортивного руху. Досліджувались проблеми, пов'язані із спортивною підготовкою жінок та їх участю у міжнародних змаганнях.

Особлива увага під час роботи зі спеціальною науково-методичною літературою приділялась гендерному питанню в спорті і житті сучасного суспільства. Аналізувалось відношення міжнародних спортивних організацій до популяризації та розвитку жіночих змагань. Окремо розглядалися питання розвитку жіночого боксу та основні проблеми, які пов'язані із впливом

великих фізичних навантажень та контактної (травмонебезпечної) змагальної діяльності на організм спортсменок. Значна увага була приділена вивченню проблем впливу біологічних особливостей жіночого організму (вагітність, ОМЦ тощо) на тренувальну та змагальну діяльність. Досліджувались теоретико-методичні аспекти періодизації тренувального процесу жінок з урахуванням особливостей біологічних циклів. Були розглянуті основні фактори, що визначають сьогодинішній стан функціонування жіночого спорту в світі та виділені актуальні тенденції його подальшого розвитку. Проаналізована специфіка змагальної діяльності в жіночому боксі та розглянута система спортивних змагань, яка охоплює участь спортсменок в аматорських, напівпрофесійних та професійних боях. Відповідно до напрямку роботи було проаналізовано науково-методичну і спеціальну літературу вітчизняних та зарубіжних авторів, загальною кількістю 202 джерела. Джерелом інформації також виступали данні опубліковані на Інтернет ресурсах (міжнародної федерації боксу, сайти професійних боксерських ліг, статистичні данні, представлені на сайті МОК та ін.).

Протягом дослідження проаналізовано спеціальну літературу Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (м. Київ), Національного університету фізичного виховання і спорту України (м. Київ) та on-line версій закордонних бібліотек, а також матеріали офіційних електронних джерел.

2.1.2 Історико-логічний метод

В даному дисертаційному дослідженні історико-логічний метод був використаний у поєднанні з теоретичним аналізом й узагальненням щодо передумов розвитку жіночого спорту, основних проблем, з якими зіштовхнулися жінки під час своїх намагань стати повноправними учасниками міжнародного спортивного руху. Єдність історико-логічного пізнання полягає у співвідношенні між дослідженням предмета в логічному аспекті і пізнанням його історії. Без розуміння сутності проблеми неможливе наукове її висвітлення; логічне визначає принцип підходу до історичного.

Історичний і логічний методи дослідження виступали єдиним цілим, з їх допомогою вивчався один і той же об'єкт, історичні передумови виникнення та фундаментальні проблеми підготовки спортсменок в жіночому спорті загалом, та боксі, зокрема.

Цей метод дозволив нам визначити ключові детермінанти розвитку жіночого боксу в історичній ретроспективі та встановити актуальні напрями його розвитку в сучасних умовах міжнародного спортивного руху.

2.1.3 Структурно-функціональний аналіз

Структурно-функціональний аналіз – метод дослідження системних об'єктів. Структурно-функціональний аналіз в наших дослідженнях був спрямований на визначення в системі міжнародного спортивного руху окремих ланок (елементів), які пов'язані із становленням та розвитком жіночого спорту, та встановлення їх ролі відносно один одного. Визначення їх управлінської ієрархії, функціональних взаємозв'язків та вплив на розвиток жіночого боксу в світі та в Україні.

2.1.4 Контент-аналіз

В дисертаційному дослідженні використовувався з метою кількісно-якісного вивчення і аналізу документів, матеріалів тощо, які пов'язані із проблематикою розвитку жіночого спорту загалом, та боксу, зокрема, на різних етапах становлення системи міжнародного спортивного руху. Використання методу контент-аналізу передбачає об'єктивність отриманих висновків та полягає в квантифікаційній обробці тексту документа з подальшою інтерпретацією отриманих результатів.

Метод контент-аналізу здійснювався за наступними напрямками:

- 1) кількісний аналіз (встановлення частоти окремих слів, тем, цитат, які містяться в тексті роботи і пов'язані із питаннями жіночого спорту);
- 2) якісний аналіз – був пов'язаний із фіксуванням нетривіальних висловлювань із розумінням ціннісного змісту повідомлень. Досліджувалось кількість публікацій та посилань в різних документах, а також Всесвітній

мережі Internet (сайти МОК, міжнародної федерації боксу, професійних боксерських організацій тощо).

Контент-аналіз був проведений в декілька етапів: 1) підготовка програми документа та відбір джерел інформації. На цьому етапі дослідження формувалась емпірична теорія дослідження. Було визначено коло джерел (документи, відеоматеріали боксерських поєдинків та виступів спеціалістів, щодо участі чоловіків та жінок в олімпійському спорті загалом, та боксі, зокрема та ін.). 2) Збір первинної інформації та кількісна обробка даних; 3) Інтерпретація отриманих результатів дослідження і формування висновків проведеного дослідження з проблем становлення та розвитку жіночого боксу.

2.1.5 Анкетування

З метою визначення ключових факторів, які визначають розвиток жіночого боксу в Україні було проведено анкетування фахівців. В анкетуванні прийняли участь тренери ДЮСШ, штатні тренери національних чоловічих та жіночих збірних команд України з боксу, тренери приватних боксерських клубів, фахівці Міністерства молоді та спорту України (відділ боксу). Колишні та нині діючі боксери (чоловіки та жінки) різних вагових категорій. Додатково були опитані фахівці з боксу, що займаються викладацькою та науково-дослідною діяльністю з проблем теорії та методики підготовки в боксі. До участі в дослідженнях також були запрошені спортивні журналісти та спеціалісти засобів масової інформації, які займаються проблемою висвітлення спортивної проблематики.

Джерелом інформації в анкеті, були письмові судження-відповіді на питання про значущість критеріїв та показників щодо різних проблем розвитку жіночого боксу. Питання анкети були спрямовані на визначення ключових факторів та проблем, які визначають розвиток жіночого боксу сьогодні. Також респондентам необхідно було визначити рангові коефіцієнти для виділення найбільш значущих проблем, які визначають розвиток жіночого боксу (Додаток Е).

Анкетуванню випробовуваних передувало пілотне дослідження, у якому взяли участь 3 висококваліфіковані спортсменки. Під час пілотного дослідження респонденти повідомляли про незрозумілі або неоднозначні формулювання, надавали свої поради щодо змісту анкети й лаконічності питань. Основними вимогами до питань, які містилися в анкеті, визнано наступні:

- валідність (обґрунтованість, міра відповідності питань анкети, проблематиці, що досліджувалась);
- лаконічність (питання склалися з 11-13 слів, що сприяє сприйняттю фрази без суттєвого спотворення основного її змісту);
- однозначність (однакове розуміння всіма респондентами суті питання, яке було вкладено в нього дослідником).

Після цього етапу анкета була остаточно затверджена та поширена серед випробовуваних.

2.1.6 Метод експертних оцінок

З метою визначення найбільш значущих проблем розвитку жіночого боксу та перспективних напрямів для оптимізації тренувальної та змагальної діяльності спортсменок було застосовано метод експертних оцінок (ранжування).

Методика експертизи включала в себе:

- формулювання завдань, відбір і комплектування групи експертів, що приймали участь в експертизі;
- складання плану експертизи, визначення критеріїв оцінювання (зокрема, виконання умови строго ранжування показників, коли оцінки експертів не можуть повторюватися);
- створення онлайн-опитувальника за допомогою GoogleForm і його розповсюдження серед потенційних експертів за допомогою доступних месенджерів;
- проведення опитування експертів;
- аналіз і обробка отриманої інформації;

– формулювання висновків.

При формуванні експертної групи ми застосовували метод метод ланцюгового відбору (експертний відбір за рекомендаціями). Цей метод полягає в тому, що перші обрані тренери рекомендують інших, які, у свою чергу, можуть рекомендувати наступних. Процес продовжувався, доки не було набрано достатню кількість учасників. Відтак до експертної групи увійшло 21 тренерів, з яких 12 – тренери-чоловіки та 9 – тренери-жінки. Усі експерти мали досвід тренерської діяльності понад 10 років та вирізнялися професійними здобутками (підготовка кандидатів у майстри спорту, майстрів спорту з боксу, переможців чемпіонатів різного рівня).

Алгоритм аналізу результатів експертизи включав:

1. Розрахунок коефіцієнта конкордації Кенделла (узгодженості думок експертів).
2. Перевірка статистичної значущості коефіцієнта за критерієм Пірсона χ^2 -квадрат (χ^2).
3. Обчислення фактичного значення критерію χ^2 -квадрат.
4. Визначення критичного значення критерію на обраному рівні значущості ($p < 0,05$) на згідно з встановленими ступенями вільності (число яких на одиницю менше ніж величина об'єктів експертизи).
5. Порівняння розрахованого й критичного значення критерію.
6. Висновок про узгодженість думок експертів на p -рівні 0,05 формування за результатами порівняння: якщо розраховане значення перевищувало критичне, експертиза вважалась проведеною й визнавалось, що на думку експертів можна покладатися.
7. На основі середніх рангів будувався рейтинг показників, де перше місце у рейтингу присвоювалось найвагомішому показнику.

2.1.7 Педагогічне спостереження

Проведене педагогічне спостереження дозволило уточнити на які проблеми має бути спрямований подальший аналіз наукової діяльності. При підготовці спостереження конкретизувалася його мета, методи і способи

фіксації даних. Аналізувались особливості змагальної діяльності спортсменок різних вагових категорій у змаганнях аматорських, напівпрофесійних та професійних поєдинках. Педагогічне спостереження також проводилось під час навчально-тренувальних занять. Аналізувалась якість виконання поставлених тренером завдань, відношення до заданої навчально-тренувальної роботи. Досліджувались особливості проведення навчально-тренувального процесу з жінками в боксі та їх відмінність від чоловічих занять тощо.

Зроблені під час педагогічного спостереження висновки були у подальшому використанні під час розроблення практичних рекомендацій для підготовки жінок у боксі.

2.1.8 Аналіз змагальної діяльності

З метою визначення особливостей змагальної діяльності боксерів в рамках багаторічної професійної кар'єри досліджувались наступні показники: середній вік боксерів, чемпіонів світі за різними міжнародними версіями (WBC, WBA, WBO, IBF); витрачена кількість років професійної кар'єри до першого чемпіонського поєдинку; кількість проведених попередніх поєдинків до першого чемпіонського бою; загальний відсоток дострокових перемог нокаутом; вік початку професійної кар'єри. Також додатково вивчались окремі морфологічні дані спортсменів (зріст спортсменки, розмах рук та ін.), інформація про які є доступною в мережі Internet.

2.1.9 Статистичний аналіз

Дані для статистичної обробки були отримані як з відкритих статистичних джерел, так і в ході експериментальної діяльності.

Для аналізу експериментальних результатів розраховували такі статистичні показники: середнє значення ($\bar{x}$), середнє квадратичне відхилення (SD), коефіцієнт варіації (V, %).

З огляду на малий обсяг вибірок, для порівняльного аналізу застосовували непараметричний критерій Манна–Уїтні, що є аналогом t-критерію Стюдента для незалежних вибірок.

Для оцінки динаміки участі країн та учасниць у чемпіонатах світу з боксу серед жінок ІВА у період з 2001 по 2025 рр. було використано такі методи аналізу динамічних рядів.

Описова статистика – для узагальнення базових показників (кількість країн-учасниць, середні значення, діапазони, тенденції за роками).

Лінійна регресія – для моделювання залежності між роком проведення чемпіонату (незалежна змінна) та кількістю країн-учасниць (залежна змінна), що дозволило оцінити стійкість тренду.

Квадратична регресія – для виявлення нелінійних змін (пікових значень, спадів) і порівняння альтернативних сценаріїв розвитку.

Статистичну значущість коефіцієнтів оцінювали за допомогою t-тестів (для окремих параметрів моделей) та F-тесту (для регресійного рівняння загалом). Для порівняння сили впливу незалежних змінних використовували стандартизовані β -коефіцієнти, а для оцінки пояснювальної сили моделей – коефіцієнт детермінації (R^2).

Крім того, для аналізу співвідношення кількості країн та спортсменів у чоловічому й жіночому боксі застосовували критерій Пірсона χ^2 . Водночас для порівняння думок тренерів за статтю застосовувався точний критерій Фішера, оскільки в окремих комірках таблиці очікувані частоти були меншими за 5.

Усі розрахунки виконано з використанням програми Statistica (StatSoft, USA) та табличного редактора MS Excel. Висунуті гіпотези перевірялися на рівні значущості $p=0,05$ (довірча ймовірність 95%), а окремі – на більш суворому рівні $p=0,01$ (довірча ймовірність 99%).

2.2 Організація досліджень

Дисертаційна робота виконувалася в три основних етапи:

На першому етапі досліджень (жовтень 2018 – червень 2019 року) – були проаналізовані та узагальнені данні науково-методичної літератури щодо проблем розвитку жіночого спорту в сучасній системі міжнародного спортивного руху, передумови становлення та основні етапи розвитку жіночого боксу. Були визначені основні проблеми розвитку жіночого боксу в світі та визначено вплив включення жіночого боксу до олімпійської програми на інтенсифікацію підготовки та загострення конкуренції на міжнародній спортивній арені. Розглянуті особливості спортивної підготовки жінок. Проаналізовані данні спеціальної-методичної літератури щодо принципів положень побудови навчально-тренувального процесу спортсменок з урахуванням їх біологічних та психологічних особливостей. Сформована гіпотеза дисертаційного дослідження, поставлені мета та завдання роботи, визначені основні напрями організації та проведення подальших досліджень.

На другому етапі досліджень (липень 2019 – січень 2020 року) були систематизовані та обґрунтовані фактори та встановлені основні проблеми, які визначають розвиток жіночого спорту в сучасному суспільстві. Здійснено аналіз змагальної діяльності боксерських поєдинків в жіночих та чоловічих вагових категоріях. Встановлені принципові відмінності основних компонентів змагальної діяльності чоловіків та жінок у боксі. На підставі офіційних даних міжнародних спортивних організацій з боксу та біографій боксерів, продемонстровані відмінності в показниках ваги та довжини тіла чоловіків та жінок різних вагових категорій. Узагальнена інформація, щодо кількості та характеру отриманих травм в змаганнях з боксу серед чоловіків та жінок. Встановлена чисельність спортсменок, які займаються боксом в Україні та світі та існуюча динаміка змін. Визначена географія місць проведення найбільш престижних жіночих змагань з аматорського та

професійного боксу. Визначені світові лідери з підготовки спортсменок в жіночому боксі та здійснено прогноз щодо подальших виступів спортсменок на Олімпійських іграх та інших міжнародних змаганнях. Розглянуті особливості змагальної діяльності спортсменок в професійному боксі та представлені ключові етапи становлення вищої спортивної майстерності на заключних етапах багаторічного вдосконалення. Проаналізована індивідуальна динаміка багаторічної професійної кар'єри відомих боксерів чоловіків та жінок. Систематизовані ключові фактори впливу та визначена їх пріоритетна значущість для подальшого розвитку жіночого боксу в світі і в Україні. Досліджено вплив результатів виступів юнаків та дівчат у міжнародних юнацьких змаганнях на подальші успіхи на рівні спорту вищих досягнень.

На третьому етапі досліджень (лютий 2020 – червень 2025 року) були систематизовані результати проведених досліджень. Виділені перспективні напрями розвитку жіночого боксу в сучасній системі міжнародного спортивного руху. Представлена організаційно-управлінська структура боксу, яка включає різні ланки організацій та установ, їх ієрархічне підпорядкування і особливості комунікації. Представлені шляхи оптимізації навчально-тренувальної та змагальної діяльності спортсменок в боксі. Розроблена концептуальна модель розвитку жіночого боксу, яка включає стратегічні завдання, принципи, засоби, форми та перспективні напрями їх реалізації. Сформовані висновки дисертаційної роботи. Розроблені практичні рекомендації та визначено коло актуальних питань для подальших досліджень. Дисертація підготовлена до процедури захисту.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ В ЖІНОЧОМУ БОКСІ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО СПОРТИВНОГО РУХУ

3.1 Актуальні тенденції розвитку міжнародних змагань з жіночого боксу

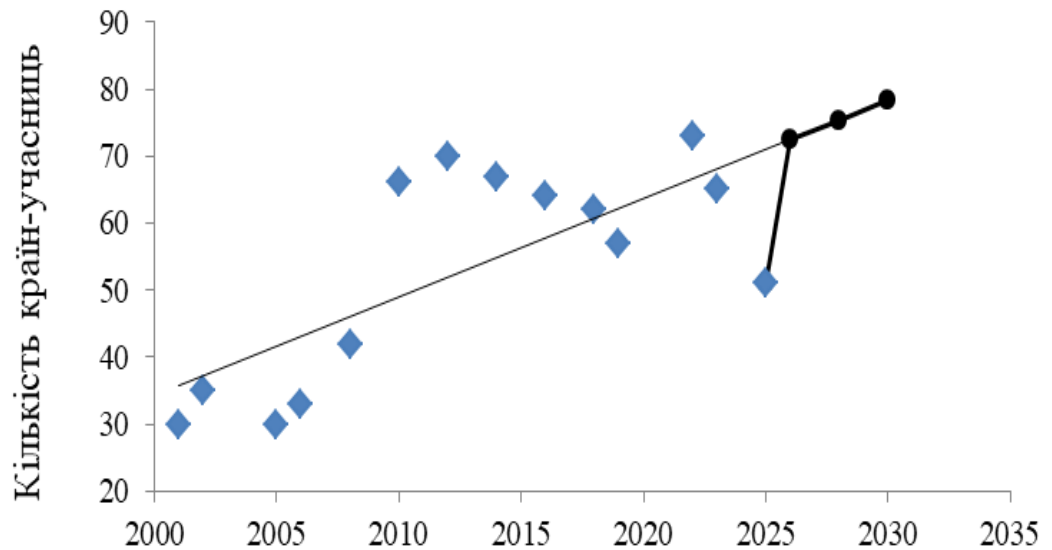
Становлення жіночого боксу в світі відбувалося в складних та несприятливих умовах. Мабуть жоден інший жіночий вид спорту не зустрів на шляху свого становлення та розвитку такого принципового спротиву з боку міжнародних спортивних організацій та громадськості. Жіночий бокс став своєрідним викликом, квінтесенцією боротьби жінок за власні права та свободи. Відомо що бокс історично вважався сферою прояву справжніх чоловічих якостей характеру та рис поведінки, уявлення про які формувалися протягом тисячоліть становлення людської цивілізації (мужності, хоробрості, непоступливості, агресивності, тощо). Прагнення жінок займатися цим суто «чоловічим» видом спорту, тривалий час визивало подив та зневагу у більшості людей [8].

Відомо, що фактично до 1990-х років жіночий бокс перебував у тривалій «сплячці», і лише в кінці 90-х років він отримав реальне визнання та почав стрімко розвиватися. Суттєвим чином на прискорення процесу визнання жіночого боксу могли вплинути яскраві професійні поєдинки за участі дочок відомих боксерів (Лейла Алі, Фріда Формен, Жаклін Фрейзер) та бурхлива емансипація жіночого спорту, фактичне вирівнювання прав жінок та чоловіків у всіх сферах діяльності. Виступ 21-річної доньки Мухаммеда Алі в своєму дебютному професійному поєдинку взагалі став справжнім світовим шоу, а висвітлення цієї події перевершило навіть титульні боксерські поєдинки серед чоловіків [10].

Можливо враховуючі ці події, у 1994 році AIBA (міжнародна асоціація аматорського боксу), скасовує заборону на участь жінок в змаганнях з аматорського боксу. Цілком можливо, що на активний розвиток жіночого боксу в цей період часу, також могли вплинути й процеси лібералізації в олімпійському спорті. На відміну від своїх попередників, сьомий президент МОК Хуан-Антоніо Самаранч, притримувався більш демократичних поглядів та здійснив ряд серйозних реформаторських дій, які повністю змінили вектор розвитку програми Олімпійських ігор. Саме завдяки діяльності Х. А. Самаранча до участі в Олімпійських іграх були допущені професійні спортсмени і значно збільшилася кількість жіночих змагань та жінок на олімпійській арені.

Визнання AIBA жіночого боксу стало пусковим механізмом легалізації цього виду спорту серед жінок в різних країнах світу та формуванню системи міжнародних та національних змагань різного рівня, призвело до значного розширення географії країн та кількості учасників різноманітних міжнародних змагань в різних вікових категоріях. В 1997 році в США проводиться перший національний чемпіонат серед жінок. В 1999 році AIBA затверджує перший Кубок європейських чемпіонів серед жінок. В 2001 році в США (штат Пенсільванія), проходить перший чемпіонат світу з боксу серед жінок (рис. 3.1–3.2).

На представленому рисунку 3.1. можна побачити прогресивне збільшення з 30 до понад 50 кількості країн-учасниць чемпіонату світу протягом останніх двадцяти років (з 2001 по 2025 рр.). На сьогоднішній день спортсменки розігрують комплекти нагород в десяти вагових категоріях. На окремих історичних етапах змагання проводились в десяти і тринадцяти вагових категоріях. Як на позитивну тенденцію слід вказати рішення МОК, який у 2009 році проголосував за зняття заборони на жіночий бокс і включив змагання з жіночого боксу в трьох вагових категоріях в програму Олімпійських ігор 2012 року в Лондоні.

Примітка 1. ◆ - кількість країн-учасниць;

Роки

Примітка 2. ●— - оптимістичний прогноз

Рисунок 3.1 – Кількість країн-учасниць жіночих чемпіонатів світу з боксу

На основі даних про кількість країн-учасниць у період з 2001 по 2025 рік побудовано дві моделі тренду: лінійну та квадратичну.

Лінійна модель (рис. 3.1), що розраховувалась за формулою $y = 1,4701x - 2906$, де y – кількість країн-учасниць, x – рік, демонструє помірне зростання кількості країн, що приймають участь у чемпіонатах світу з жіночого боксу. Її коефіцієнт детермінації становить $R^2 = 0,5262$, що свідчить про середню точність опису динаміки.

Квадратична модель (рис. 3.1), що розраховувалась за формулою $y = -0,1417x^2 + 572x - 577099$, має вищу точність ($R^2 = 0,7383$) і показує більш складну картину: зростання до 2026 року, після чого – поступове зниження. Це може свідчити про насичення інтересу або структурні зміни у форматі чемпіонатів.

Аналіз результатів статистичного моделювання показав, що для лінійної регресії обидва коефіцієнти є статистично значущими: вільний член

($t = -3,585$; $p = 0,0037$) та коефіцієнт нахилу ($t = 3,651$; $p = 0,0033$). Доведено статистичну значущість моделі ($F = 13,32$; $df = 1, 12$; $p = 0,0033$) і має високу пояснювальну силу.

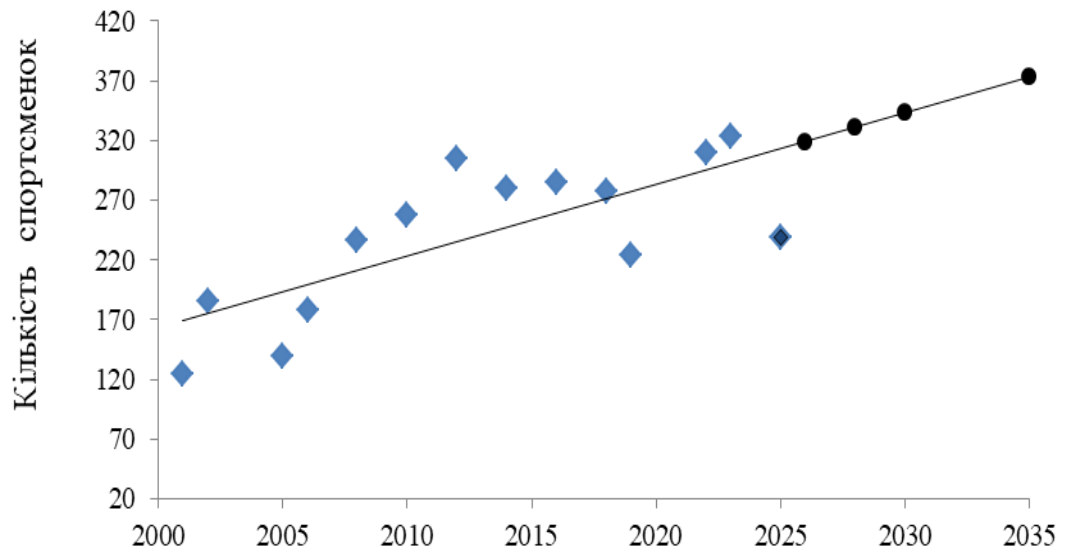
Стандартизований бета-коефіцієнт ($\beta = 0,725$) свідчить, що з кожним наступним роком кількість країн-учасниць зростає в середньому на 0,725 стандартних одиниць. За не стандартизованим коефіцієнтом – на 1,1417 одиниці.

У квадратичній моделі статистично значущими також є усі коефіцієнти: вільний член ($t = -3,001$; $p = 0,0121$), коефіцієнт при x ($t = 2,994$; $p = 0,0122$), коефіцієнт при x^2 ($t = -2,986$; $p = 0,0124$), що дозволяє інтерпретувати динаміку як зростання до певного піку з подальшим спадом. Крім того, модель також є статистично значущою ($F = 15,52$; $df = 2, 11$; $p = 0,0006$) і характеризується ще більш високою пояснювальною силою. Слід зазначити, що враховуючи соціальні, політичні та спортивні чинники, майбутня динаміка може відхилитись від математичних моделей. Тому ми вважали за доцільне розглядати обидва тренди як альтернативні сценарії. Утім, за обома статистичними моделями, у 2026 році слід очікувати значне зростання кількості країн-учасниць у чемпіонаті.

Аналогічним чином ми дослідили динаміку кількості спортсменок-учасниць чемпіонатів світу з боксу.

Установлено, що майже вдвічі зросла кількість спортсменок, які приймають участь в чемпіонатах світу з боксу (зі 125 – у 2001 році до 239 – у 2023 році) (рис. 3.2).

Побудовано статистично значущу ($F = 15,18$; $df = 1, 12$; $p = 0,0021$) лінійну модель (розраховувалась за формулою $y = 5,9936x - 11824$, де y – кількість спортсменок-учасниць, x – рік), яка пояснює 55,86% варіації даних ($R^2 = 0,5586$) і вказує на збільшення кількості учасниць чемпіонатів світу з боксу приблизно на 6 спортсменок щорічно.

Примітка 1. ◆ - кількість спортсменок;

Роки

Примітка 2. ● - оптимістичний прогноз

Рисунок 3.2 – Кількість спортсменок, учасниць чемпіонатів світу з боксу

Натомість стандартизований бета-коефіцієнт ($\beta = 0,747$) для моделі кількості спортсменок свідчить про дещо сильніший вплив часу порівняно з аналогічним показником для моделі країн-учасниць ($\beta = 0,725$). Це дозволяє припустити, що темпи зростання кількості спортсменок мають трохи вищу динаміку, хоча обидва показники демонструють стабільне розширення міжнародної участі.

Квадратична модель, що розраховувалась за формулою, попри вищий коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,7177$), ускладнює надійне прогнозування через нестабільність поза межами досліджуваного періоду.

Тому було прийнято рішення зупинитися на лінійній моделі як більш інтерпретативно зручній та стабільній для прогнозування.

Однак, якщо порівнювати ці данні з чоловіками, то тут ще продовжує спостерігатися істотне відставання жіночої першості в кількісних параметрах. На чемпіонаті світу з боксу у 2023 р. серед чоловіків участь у змаганнях прийняли 538 спортсменів із 107 країн світу (поєдинки

проводились у тринадцяти вагових категоріях) проти 324 спортсменок із 65 країн. Доведено, що у чоловічому боксі кількість спортсменів ($\chi^2=53,13$; $df=1$; $p<0,0001$) та країн-учасниць ($\chi^2=10,26$; $df=1$; $p=0,0014$) була статистично значуще більшою порівняно з жіночим.

Незважаючи на те, що жінки-боксери отримали доступ до раніше закритої сфери, дискримінація, ізоляція та нерівне відношення до спортсменок залишається розповсюдженою проблемою в міжнародному елітному боксі. Чоловіки практично повністю монополізували владу в міжнародних спортивних структурах, які визначають розвиток боксу. Саме вони фактично диктують «правила гри» та визначають стратегічний вектор розвитку виду спорту в світі.

До Олімпійських ігор в Лондоні (2012), бокс залишався єдиним літнім видом спорту без жіночих дисциплін. На цих Іграх жінкам було дозволено змагатися в трьох вагових категоріях: до 51 кг (найлегша вага), до 60 кг (легка вага) та до 75 кг (середня вага). Змагання в чоловічих дисциплінах проходили в десяти вагових категоріях. На Олімпійських іграх 2016 року (м. Ріо-де-Жанейро) приймали участь 250 боксерів чоловіків і лише 36 боксерів-жінок, майже в десять разів менше, тоді як вже на Олімпійських іграх 2024 року (м. Париж) було 125 боксерів-чоловіків та 124 боксерів-жінок.

МОК в питанні розширення видів змагань з боксу для жінок зайняв принципову позицію – збільшення кількості жіночих змагань не може відбуватися за рахунок збільшення загальної кількості боксерських поєдинків на Іграх. Тобто, для того, щоби розширити змагання для жінок, потрібно зменшити їхню кількість для чоловіків. Логіка таких дій пов'язана із неможливістю подальшого розширення програми Олімпійських ігор за рахунок збільшення кількості змагань у видах та дисциплінах видів спорту. Ця проблема є сьогодні загальною для всіх видів спорту що включені в програму Олімпійських ігор. Стислі терміни проведення головних змагань олімпійського спорту не дозволяють здійснювати таке розширення. Більш того, сьогодні можна спостерігати тенденцію включення в програму нових

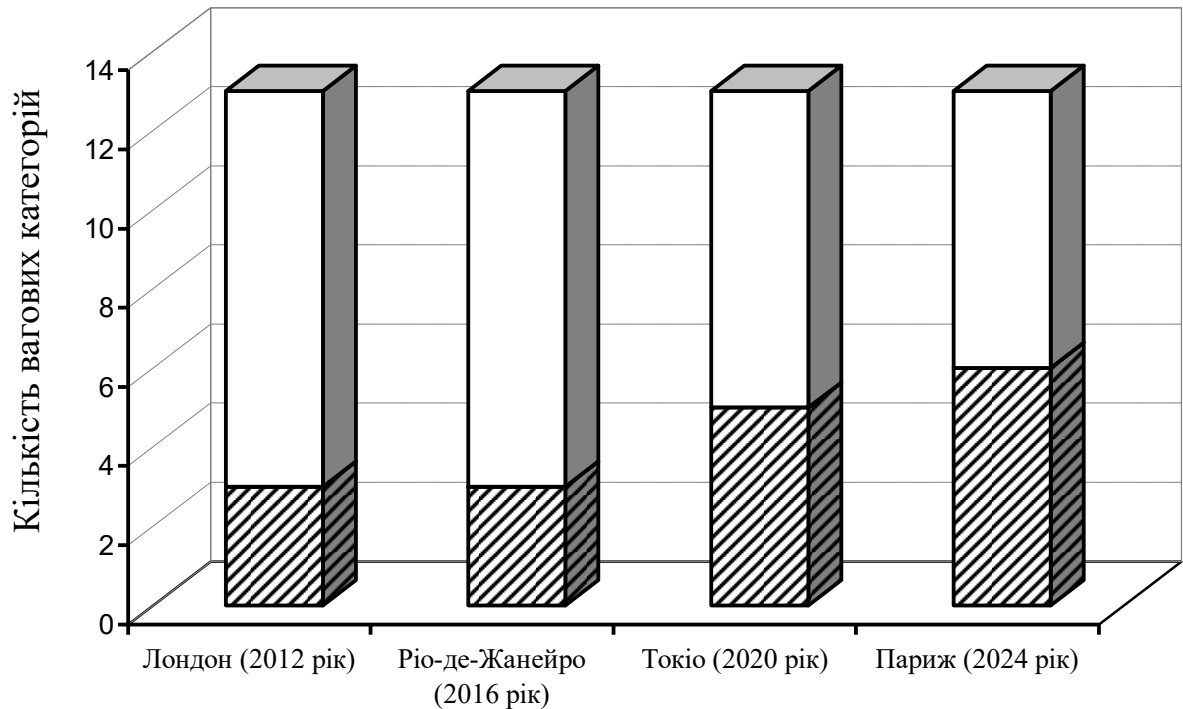
популярних видів змагань та виключення тих видів спорту, які можна вважати традиційними (були включені в програму фактично від самого початку Ігор сучасності). Останнім часом ведуться дискусії щодо виключення із програми Олімпійських ігор деяких видів спортивних єдиноборств та інших видів спорту.

Скоріш за все, таким шляхом МОК намагається залучити якомога більшу кількість популярних (комерційно привабливих) видів спорту (в тому числі і відносно нових), надати їм своєрідний додатковий довгостроковий імпульс, а з іншого – оптимізувати програму олімпійських змагань за рахунок зменшення кількості стартів в окремих видах спорту. Провести змагання в ігрових видах спорту де участь приймають лише вісім команд у чоловіків та жінок набагато легше ніж етапні поєдинки (1/8, 1/4, 1/2, фінал, бій за бронзові нагороди) в дванадцяти вагових категоріях у спортивних єдиноборствах.

Наявність лише трьох вагових категорій для жінок фактично позбавляло шансу приймати участь в Олімпійських іграх для тих спортсменок, які не могли вкластися у вказані вагові рамки. В таких регламентних умовах, жінки, які не вкладаються в «олімпійську вагу», можуть вдаватися до тактики значного збільшення (у випадку найлегших категорій) або суттєвій втраті ваги тіла (у випадку із середньою категорією), що є неприродним явищем та може призвести до значних проблем у майбутній тренувальній і змагальній діяльності спортсменок. Можливо саме тому ми можемо спостерігати паритетне вирівнювання кількості вагових категорій для чоловіків та жінок в програмі Олімпійських ігор сьогодення. Вже на Іграх XXXIII Олімпіади в Парижі (2024) чоловіки змагалися в семи вагових категоріях, а жінки – у шести (рис. 3.3).

Різниця між представниками вагових категорій становить для жіночих змагань – 4–3 кг для легкої та середньої категорій та 6–9 кг для напівважкої та важкої, а для чоловіків 6–7 для легкої та середньої та 9–10 кг для напівважкої та важкої вагової категорії. Такі зміни позитивним чином, на

наш погляд, вплинуть на жіночі змагання і негативним чином відобразяться на змаганнях у чоловічих дисциплінах.

Примітка 1. Жінки

Примітка 2. Чоловіки

Рисунок 3.3 – Співвідношення вагових категорій в чоловічих та жіночих змаганнях з боксу на Олімпійських іграх з 2012 по 2024 роки

Справа в тім, що при приблизно однаковій кількості вагових категорій для чоловіків та жінок крайні показники тотальних розмірів тіла в них значно відрізняються. Так наприклад, змагання у найлегшій ваговій категорії у чоловіків та жінок приблизно співпадають – до 50 кг у жінок та до 51 кг у чоловіків. Що стосується важких (олімпійських) вагових категорій, то тут у жінок максимальна вага – до 75 кг, а у чоловіків – понад 90 кг. Тобто проміжна різниця між ваговими категоріями у чоловіків є набагато більшою. Спортсмени які мають більшу природну вагу мають значну перевагу над суперником в очному протистоянні. Особливо відчутною ця різниця є для

боксерів легких вагових категорій, де навіть різниця в один-два кілограми може надавати вирішальну перевагу над суперником (за інших рівних умов). Ми можемо бачити які гострі конфліктні ситуації сьогодні виникають в професійному боксі під час намагання однієї із сторін вдатися до маніпуляції навіть з декількома кілограмами ваги, спостерігати наскільки важко меншому, за вагою спортсмену, чинити опір своєму більш важчому супернику.

Подібні регламентні зміни, скоріш за все, призведуть до переорієнтації уваги тренерів лише на тих спортсменах, які мають природну оптимальну вагу для кожної вагової категорії і зможуть вести конкуренту боротьбу із суперниками. Боксери, які не зможуть вкластися у нові рамки вагових категорій для чоловіків (мають проміжну вагу), скоріш за все, втратять реальні перспективи стати учасником програми підготовки національних збірних до участі в Олімпійських іграх та будуть вимушені переорієнтуватися на виступи в напівпрофесійному та професійному боксі.

Однією із гострих проблем, яка розгорнулася після допуску жіночого боксу на Олімпійські ігри, став зовнішній вигляд та одяг спортсменок під час проведення поєдинків. Принципова дискусія розгорнулася навколо питання необхідності використання жінками-боксерами спідниць під час участі на олімпійських змаганнях.

В 2012 році AIBA запропонувала зобов'язати жінок вдягати юбки під час участі в Олімпійських іграх, використовуючи при цьому головний аргумент, що інакше можуть виникнути проблеми з розпізнаванням чоловічих та жіночих змагань з боксу. Крім того, носіння юбок, на думку функціонерів, додало б елегантності жінкам-боксерам і зробило б ці змагання більш привабливими для глядачів.

Деякі національні федерації боксу, наприклад, Польщі і Румунії, підтримали пропозицію AIBA про обов'язкові вимоги до спортивної форми жінок. Жінкам-боксерам в цих країнах не рекомендовано носити боксерські шорти.

Однак більшість спортсменок віднесли до такої ініціативи міжнародної федерації з різкою критикою та відмовилися від носіння юбок на змаганнях.

Також була спроба скасувати обов'язкове використання захисних шоломів для жінок-боксерок з метою зробити поєдинки більш видовищними. Проте через рік це правило було відновлено, що свідчить про пріоритет безпеки спортсменок у міжнародному боксі.

Не потрібно також забувати, що жіночий бокс має свої особливості, які необхідно врахувати в тренувальній і змагальній діяльності. Проблеми жіночого боксу не мають аналогів при підготовці чоловіків-боксерів. Саме тому просте об'єднання їх в єдине ціле з переважним використанням підходів та принципів тренувального процесу та змагальної діяльності, які були створені в чоловічому боксі, буде малоефективним.

На боксерському ринзі жінки повинні притримуватись дещо інших регламентних вимог, ніж боксери-чоловіки. Жінкам забороняється наносити макіяж або якість косметичні засоби, так як це може спричинити шкоду їх обличчю. Будь-яка косметика може визвати тимчасову втрату чутливості на обличчі, в результаті чого пропущені удари можуть нанести більшої шкоди. Важливим правилом для жінок-боксерок також є необхідність закріплення волосся м'якими не амброзійними матеріалами, для того, щоби вони не заважали їм під час тренувальної і змагальної діяльності.

Жінкам-боксерам необхідний захист грудей. М'які бюстгальтери, які використовуються в жіночому боксі, дозволяють розсіювати силу удару по всій груді, забезпечуючи таким чином профілактику локальних травм. Подібна локальна травма може спричинити виникнення гематоми та пошкодження тканин грудей.

Що стосується вимог до боксерських рукавичок, то тут чоловіки та жінки мають відмінності. Чоловіки використовують рукавички вагою 10 та 12 унцій, залежно від вагової категорії, тоді як жінки використовують рукавички лише вагою 10 унцій.

На сьогоднішній день спостерігається тенденція до постійного збільшення кількості дівчат, які займаються боксом та представляють Україну на міжнародній спортивній арені. В Україні історія жіночого боксу починається з проведення першого чемпіонату України, який відбувся 14-16 березня 2000 р. у місті Луганськ. Жінки змагалися у дванадцяти вагових категоріях. У 2002 році українські спортсменки взяли участь у II чемпіонаті світу в м. Анталія (Туреччина), де посіли призові місця у різних вагових категоріях. В 2016 році вперше представляла Україну на Олімпійських іграх в Ріо-де-Жанейро спортсменка Коб Тетяна (до 51 кг) де зайняла підсумкове п'яте місце. У 2021 році на Олімпійських іграх у Токіо Україну представляла спортсменка Анна Лисенко (до 69 кг), яка також зайняла п'яте місце.

Бурхливий розвиток жіночого спорту в світі і в Україні призвів до виникнення ще одної актуальної проблеми яка потребує наукового дослідження – це визначення оптимального віку для початку занять боксом дівчатами та розробка фундаментальних положень багаторічної техніко-тактичної і фізичної підготовки з урахуванням особливостей розвитку жіночого організму та специфіки їх змагальної діяльності.

Сьогодні спостерігається тенденція щодо збільшення кількості дівчат, які бажають займатися цим видом спорту. При цьому, слід відзначити, що значна кількість дівчат, які намагаються виступати на змаганнях з боксу і почати більш перспективну кар'єру в цьому олімпійському виді спорту перейшли з інших видів єдиноборств в яких мають достатній досвід як тренувальної, так і змагальної діяльності. Дуже часто, в таких випадках, тренерам потрібно вносити суттєві корективи в технічну підготовленість спортсменок та навчально-тренувальний процес загалом. В тих же випадках, коли дівчина занадто пізно приходить у бокс, закласти різносторонній фундамент класичної школи боксу вкрай важко.

Можливо саме це й визначає той небагатий арсенал техніко-тактичних дій що демонструють жінки-боксери під час поєдинків, у порівнянні із чоловіками, який спостерігали в своїх дослідженнях вітчизняні та зарубіжні

фахівців [20, 143, 155]. В переважній більшості праць вказується на те, що жінки здебільшого наносять удари з дальніх та середніх дистанцій в голову і при цьому дуже мало використовують удари на ближній дистанції, бокові удари, аперкоти тощо. Вдосконалення цього компоненту ведення змагальної діяльності, може, на наш погляд, стати ефективним шляхом оптимізації змагальної діяльності і розширення арсеналу техніко-тактичних можливостей спортсменки під час бою. Такі різносторонні дії сприятимуть підвищенню динаміки та видовищності спортивного поєдинку жінок.

Жінки для освоєння цієї дистанції взагалі мають перевагу над чоловіками за морфологічними ознаками. Це пов'язано із шириною тазу і коротшими нижніми кінцівками (у порівнянні із чоловіками), а значить і більш низьким центром ваги тіла, що сприяє кращій стійкості на цій дистанції та має велике значення під час ведення ближнього бою.

Суттєвий вплив на розвиток змагань з боксу, на наш погляд, мали ті штучні розмежування які існували у ХХ ст. між професійним та олімпійським (аматорським) спортом. Існуюча плутанина, яка сьогодні має місце в управлінні боксом у світі, відмінності в правилах проведення змагань, вимог до екіпірування, методики спортивної підготовки, багато в чому і є прямим наслідком опосередкованого, паралельного розвитку аматорських та професійних змагань з боксу.

Сьогодні ми є свідками своєрідної поступової трансформації цієї системи управління боксом, яка формувалися останнє століття, кардинальної зміни принципів та правил участі спортсменів у змаганнях. Безпосередній вплив на це мали процеси лібералізації, комерціалізації та глобалізації світового спорту. Міжнародна спортивна федерація боксу (AIBA) приймає рішення допустити так званих спортсменів-професіоналів до участі в Олімпійських іграх, бере безпосередню участь в організації напівпрофесійних змагань з боксу, які проводяться за своєрідними гібридними правилами (поєдинки без шоломів, більша кількість раундів тощо) та мають явну комерційну основу.

Тривалий і певною мірою відокремлений розвиток аматорського та професійного боксу суттєво позначився на формуванні спортивних традицій та характерних підходів до підготовки спортсменів у різних країнах світу. У державах, де через соціально-політичні обставини не було можливості активно брати участь у професійному боксі, основний акцент робився на розвиток аматорського напрямку. Саме там найбільшої ваги набували підготовка та успішні виступи на престижних міжнародних змаганнях, зокрема чемпіонатах світу та Олімпійських іграх.

У результаті такого підходу поступово склалися так звані «національні школи боксу». Вони характеризувалися власною стилістикою, специфічними методиками тренувань та чіткою системою виховання спортсменів, здатних демонструвати високий рівень майстерності. Ці школи не лише формували технічні та тактичні особливості боксерів, а й визначали їхню спортивну філософію, створюючи покоління атлетів, орієнтованих на успіх у змаганнях найвищого рівня.

Сьогодні результати виступів спортсменок на міжнародній арені можна розглядати як своєрідний індикатор рівня розвитку боксу в конкретній країні. Вони відображають не лише сучасний стан підготовки жінок-боксерок, але й свідчать про наявні традиції та сталість методичних підходів у тренувальному процесі. Успіхи або ж певні труднощі в їхніх виступах дозволяють робити прогнози щодо подальших перспектив, як в аматорському, так і в професійному спорті, та оцінювати можливість здобуття провідних позицій на світовій арені.

3.2 Співвідношення сил на міжнародній спортивній арені та особливості проведення змагань в аматорському та професійному жіночому боксі

Успішність виступів збірних різних країн визначалась на основі аналізу динаміки виступів на чемпіонатах світу з боксу починаючи з 2001 року.

Розрахунок здійснювався на основі підрахунку кількості завойованих медалей спортсменками в різних вагових категоріях. При цьому нами було використане прогресивно-лінійне оцінювання результатів. Здобута бронзова винагорода оцінювалась одним набраним балом, срібна – двома, а золота медаль – приносила чотири бали у скриньку національної збірної.

Сьогодні на офіційному сайті міжнародної федерації боксу та в інших Інтернет-джерелах можна зустріти аналоги подібного підрахунку успішності національних збірних команд на престижних міжнародних змаганнях. При цьому підраховується лише загальна кількість здобутих медалей, а рейтинг країни визначається в пріоритетному порядку за кількістю виграних золотих винагород. Тобто національна збірна команда, яка здобула єдину золоту медаль може випереджати в командному заліку збірну, спортсмени якої здобули, наприклад, п'ять срібних і п'ять бронзових винагород, що на наш погляд, є не зовсім коректним. Так, звичайно здобуття найвищої винагороди має найбільшу цінність для команди, однак при цьому потрібно більш збалансовано враховувати і вклад інших призових місць під час підрахунку неофіційного командного заліку.

Існує сьогодні така диспропорція і під час ведення неофіційного командного заліку на Олімпійських іграх. Ті країни, які поступаються лідерів в кількості завойованих золотих медалей починають рахувати їх загальну кількість разом із срібними та бронзовими нагородами, де отримують загальну сумарну перевагу над іншими збірними командами. Чи навпаки, програвши в загальній кількості здобутих нагород основний акцент робиться на перевазі саме у виграних перших місцях і т.д. Можна вигадати безліч варіантів підрахунку результатів змагань кінцевою метою яких є отримання загальних підсумкових цифр які у вигідному плані будуть характеризувати виступи певної збірної команди.

Можливо саме через це засновники олімпійських ігор сучасності виступали категорично проти ведення офіційного командного заліку для різних країн світу, адже добре усвідомлювали можливі негативні наслідки

подібних підрахунків для реалізації гуманістичних принципів олімпійської ідеології.

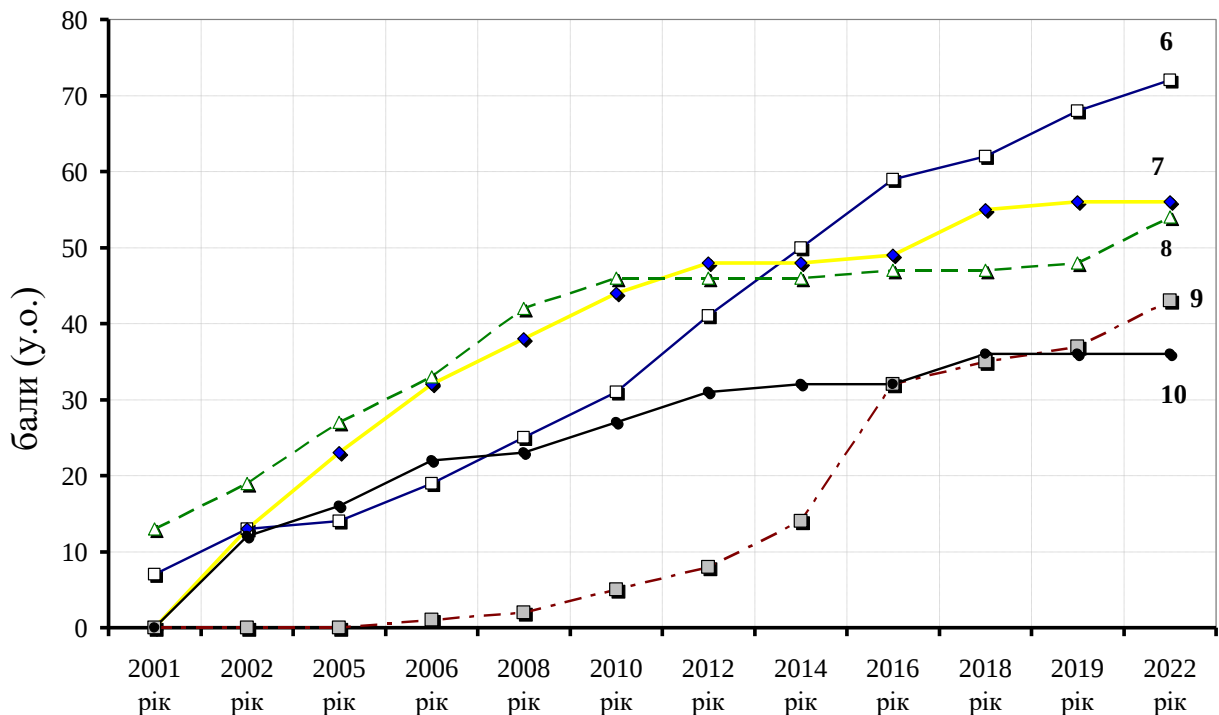
У випадку орієнтації всієї підготовки на загальнокомандний виступ національної збірної на престижних міжнародних змаганнях, особистісні інтереси спортсмена можуть відходити на другорядний план. Спортсмен та його тренер стають інструментами вирішення більш масштабних загальнодержавних завдань, які і з сфери суто спортивних інтересів трансформуються у площину вирішення соціально-політичних, економічних, ідеологічних та інших питань, які відтісняють спортивну складову на фоновий план.

Позитивними сторонами ведення подібних статистичних даних є, на наш погляд, можливість отримання важливої зворотної інформації щодо існуючого динаміки розвитку виду спорту в рамках конкретної країни. Такі данні можуть свідчити про правильність обраних шляхів підготовки спортсменів на всіх етапах багаторічного вдосконалення (системі дитячого, юнацького та резервного спорту). Потрібно чітко усвідомлювати в якому напрямі рухається розвиток виду спорту в державі порівняно із провідними країнами світу. Така перманентна аналітика дозволяє впровадити оперативні заходи щодо корекції підготовки вітчизняних спортсменів, спрогнозувати розвиток ситуації на міжнародній спортивній арені у середньостроковій та довгостроковій перспективі тощо.

Позитивна динаміка вдалих виступів спортсменок з певної країни одразу ж повинна привертати увагу фахівців щодо визначення ключових факторів за рахунок яких було досягнуто подібних успіхів та їх можливу подальшу імплементацію під час підготовки власних спортсменок тощо.

З цієї точки зору, на наш погляд, подібна аналітика та підрахунок загальнокомандних результатів виступів на найбільш престижних змаганнях національних та молодіжних збірних команд повинні здійснюватись на постійній основі не тільки в боксі, а й в інших видах спорту.

Обраний нами варіант, для здійснення підрахунку загальнокомандних виступів боксерів з різних країн світу, дозволив з однієї сторони врахувати більш вагому цінність золотих винагород, а з іншої, пропорційно оцінити вклад других та третіх місць в загальнокомандному заліку. Отримана кількість балів національної збірної на чемпіонаті світі (враховуючи всі види нагород) додавалась до аналогічних даних наступного чемпіонату та всіх інших (з 2001 по 2022 року), що у підсумку дозволило побачити багаторічну динаміку змін результатів виступів спортсменок з різних країн світу (рис 3.4).

Примітка 1. 6 – США.

Примітка 2. 7 – КНР.

Примітка 3. 8 – Канада.

Примітка 4. 9 – Казахстан.

Примітка 5. 10 – Україна.

Рисунок 3.4 – Кумулятивна динаміка результатів виступів жіночих національних збірних команд з боксу на чемпіонатах світу з 2001 по 2022 роки

Особливо відчутний прогрес за останні роки було продемонстровано китайськими спортсменками. Починаючи з кінця двохтисячних років можна спостерігати різке підвищення якості виступів спортсменок із Китаю на

чемпіонатах світу з боксу. Одним із можливих факторів подібної активізації скоріш за все, стало рішення МОК включити бокс в програму Олімпійських ігор (13 серпня 2009 року). Включення виду спорту в програму Олімпійських ігор є сьогодні потужним каталізатором підвищення інтересу з боку держави та суспільства до підготовки спортсменів і безпосередньо впливає на перерозподіл існуючого матеріально-технічного та ресурсного потенціалу.

Втрутитись у боротьбу за найвищі нагороди змагань в тих видах спорту де вже склалися десятилітні традиції підготовки спортсменів, ефективно функціонують відомі «школи спорту» є набагато складніше, ніж спробувати випередити своїх суперників у відносно нових видах спорту де рівень конкуренції є значно нижчим, особливо в жіночих видах змагань.

Відносне плато (стабілізація) виступів спортсменок національних збірних Індії та Туреччини за останні десятиліття, може, на наш погляд, бути викликане не погіршенням якості підготовки спортсменок в цих країнах, а пов'язане із виходом на міжнародну арену нових амбіційних суперників, які сьогодні ведуть основну боротьбу за нагороди на найбільш престижних міжнародних змаганнях та активізували системну підготовку спортсменок збірних команд після включення жіночого боксу в програму Олімпійських ігор (Китай, США та ін.).

Той приріст результатів, який демонструють американські спортсменки протягом останнього десятиліття дозволяє екстраполяційно спрогнозувати їх вихід на провідні місця вже в найближчі п'ять – десять років (за загальною кумуляцією даних). Звичайно за умови збереження жіночого боксу в програмі олімпійських ігор. Недостатньо високий рівень виступів американських спортсменок на початковому етапі розвитку аматорського боксу, скоріш за все, значною мірою був обумовлений слабкою зацікавленістю спортсменок та їх тренерів через недостатню комерційну привабливість змагань та відсутність олімпійських перспектив. Спортсменки переважним чином одразу ж орієнтувались на виступи у професійному боксі, де вже починаючи з перших етапів його становлення американські

спортсменки постійно володіли чемпіонськими поясами в найбільш престижних версіях міжнародних боксерських організацій. Більш детально ці питання будуть розглядатися в нашій роботі далі.

Після відносно вдалого початку виступів на чемпіонатах світу можна спостерігати суттєве зниження результатів українських спортсменок, що скоріш за все пов'язане також із істотним підвищенням рівня конкуренції через включення жіночого боксу до програми Олімпійських ігор сучасності. Після перших трьох чемпіонатів світу (станом на 2006 рік) за загальною кількістю набраних умовних балів (кількість медалей різного ґатунку) українська збірна навіть випереджала збірні США та Китаю [24].

На окрему увагу заслуговує аналіз результатів виступів спортсменок юнацьких вікових категорій. Постійна підготовка талановитої молоді дозволяє розраховувати на вдалі виступи у майбутньому вже головної збірної команди країни. Сьогодні Всесвітня асоціація боксу (AIBA) проводить змагання в юнацькій та молодіжній вікових категоріях для хлопців та дівчат (U 17 та U 19).

Кумулятивний підрахунок результатів виступів боксерок молодіжних збірних команд (за аналогічною схемою національних збірних) показав приблизно схоже співвідношення сил на міжнародній спортивній та свідчить про наявність спадковості поколінь та системну підготовку резервів в провідних країнах світу. Особливу увагу звертають на себе результати виступів спортсменок з Індії. На останніх трьох чемпіонатах світу серед молоді спортсменки з Індії демонстрували дуже високий рівень боксу та ставали призерами змагань в різних вікових категоріях. На чемпіонаті світу 2021 року (Польща) U 19 індійськими спортсменками було здобуто сім золотих медалей в десяти вагових категоріях.

Цілком ймовірно що в найближчі п'ять років ці спортсменки вже будуть приймати безпосередню участь у боротьбі за найвищі нагороди вже на змаганнях національних збірних.

Фактично ті ж самі країни у групі лідерів можна побачити здійснивши аналіз призерів та переможців змагань в юніорській віковій категорії U 17. Це по перше, на наш погляд, може свідчити про популярність жіночого боксу в різних країнах світу, а по-друге – про наявність традицій та системи підготовку боксерів на всіх ланках системи багаторічного вдосконалення. Потрібно розуміти, що для підготовки спортсменки високого класу може знадобитися від п'яти до десяти років спеціально організованої послідовної роботи. Так звичайно, становлення вищої спортивної майстерності у дівчат в боксі може відбуватися більш пришвидшеними темпами ніж у хлопців, в силу дії багатьох об'єктивних та суб'єктивних чинників. Однак, в даному випадку, мова йде про те, що тривалі успішні виступи окремих країн на міжнародній арені не є випадковим явищем, вони є наслідком багаторічних зусиль та потребують довгострокової сумлінної та скоординованої роботи всіх організацій та установ залучених до підготовки віддаленого та найближчого резерву національних збірних (державних організацій, федерації та її осередків, освітніх та наукових організацій тощо).

Вкрай важко без системної роботи розраховувати на досягнення навіть результатів у середньостроковій перспективі.

Підготовка та виступи спортсменок молодіжних збірних команд повинні розглядатися у якості важливої ланки формування майбутнього резерву для головної команди країни. Одним із вагомих засобів популяризації жіночого боксу в країні, на наш погляд, є проведення престижних міжнародних змагань із залученням на трибуни великої кількості молоді, надання відповідного антуражу та висвітлення боксерським поєдинкам у засобах масової інформації тощо.

Вдалі виступи спортсменок із азіатських країн, на наш погляд, багато в чому пов'язані із популярністю цього виду змагань серед місцевих дівчат та кількості чемпіонатів світу, які були проведені за останні роки саме в країнах Азії. Сім із одинадцяти чемпіонатів світу серед дорослих були проведені на азіатському континенті (рис 3.5).

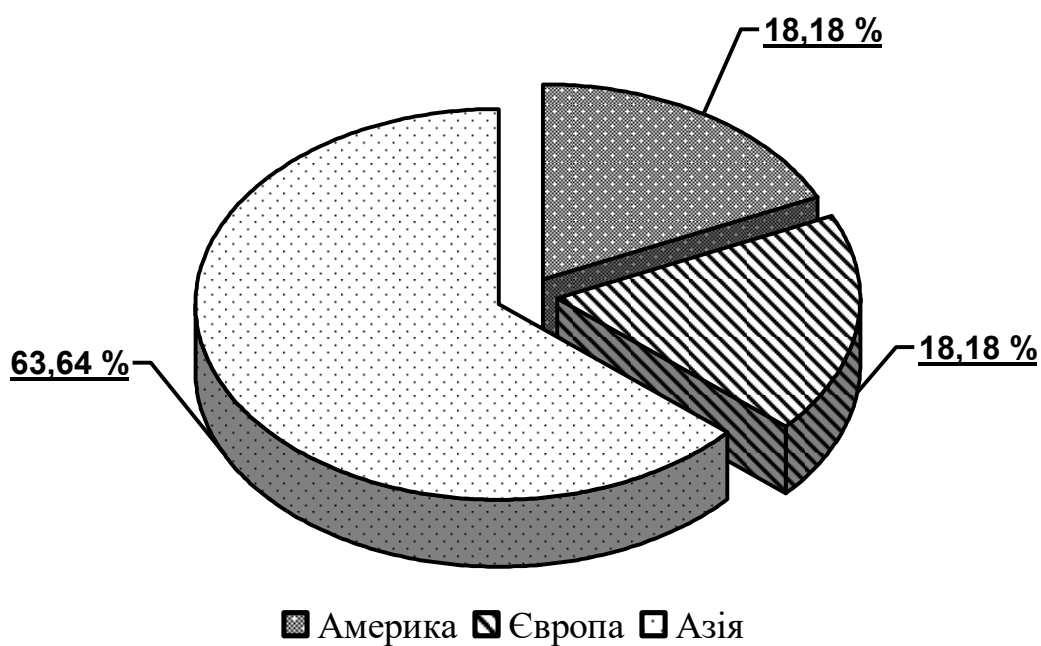

Рисунок 3.5 – Проведення жіночих чемпіонатів світу з боксу на різних континентах

Молодіжні змагання з жіночого боксу (U 19) взагалі проводились лише на азіатському та європейському континентах (рис 3.6).

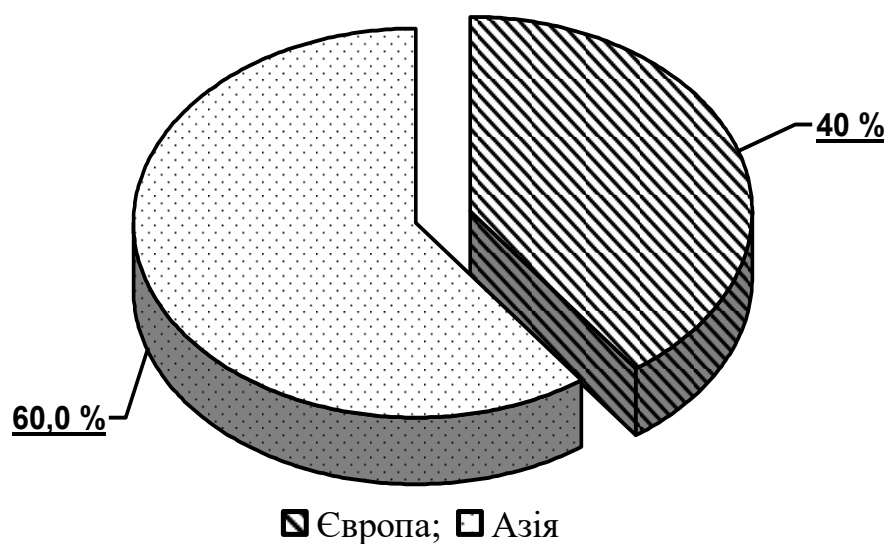

Рисунок 3.6 – Проведення жіночих молодіжних чемпіонатів світу з боксу (U 19) на різних континентах

Скоріш за все під час обрання місця проведення жіночого чемпіонату з боксу AIBA, тепер вже WB, керується елементарною готовністю країни прийняти у себе відповідальні міжнародні змагання, наявністю відповідної інфраструктури та популярністю виду спорту серед місцевого населення. Однак така диспропорція із географією проведення чемпіонатів світу, на наш погляд, може додатково створювати перевагу одним країнам над іншими та вплинути на отримання подальшої довгострокової переваги в процесі підготовки спортсменок та виступах на головних міжнародних змаганнях. Організація та проведення чемпіонату світу з боксу є потужним засобом активізації уваги до проблем виду спорту в країні, його популяризації серед місцевого населення та залучення до занять боксом більшої кількості дітей.

Ще більшого значення на популяризацію жіночого боксу в країні, на наш погляд, може мати проведення професійних боксерських поєдинків за найбільш престижними міжнародними версіями (WBC, WBA, WBO, IBF). Найбільших успіхів в організації боксерських шоу вдалося сьогодні досягти американським та британським фахівцям. Фактично всі найбільш значущі поєдинки професійних боксерів проводяться саме в США, адже мають більшу комерційну привабливість для їх організаторів на відміну від аматорських поєдинків чемпіонатів світу та континентів, які для їх організаторів можуть бути навіть збитковими у фінансовому плані.

Визначаючи місце проведення чемпіонського поєдинку, Всесвітні боксерські організації перш за все орієнтуються на принцип економічної доцільності, а саме – на можливість здобути максимальний дохід від організації масштабного боксерського шоу. Комерційна вигода у цьому випадку відіграє ключову роль, адже чемпіонські бої є не лише спортивною подією, а й значним елементом спортивного бізнесу, що передбачає прибутки від продажу квитків, телетрансляцій, рекламних контрактів та спонсорських угод.

Саме тому ми можемо спостерігати, що найважливіші та найрезонансніші поєдинки нерідко відбуваються у країнах, які не мають

глибоких боксерських традицій, наприклад у Катарі чи Об'єднаних Арабських Еміратах. З точки зору кліматичних умов, це далеко не найкращі місця для проведення спортивних подій такого масштабу. Проте саме завдяки фінансовим можливостям цих держав, їх здатності гарантувати високий рівень організації та запропонувати найбільш вигідні умови для промоутерів і боксерських федерацій, поєдинки все частіше переміщуються саме туди. Для порівняння, організація шоу такого рівня в Україні, навіть за наявності світових чемпіонів – Володимира та Віталія Кличків, Василя Ломаченка, Олександра Усика та інших – залишається надзвичайно складним завданням. Причиною цього є відсутність необхідних фінансових ресурсів та інфраструктурних можливостей для реалізації події світового масштабу, де головним чинником виступає прибутковість.

Якщо ж перейти до аналізу співвідношення сил у професійному жіночому боксі (за громадянством спортсменок), то можна спостерігати цікаву динаміку та певні географічні тенденції (рис. 3.7).

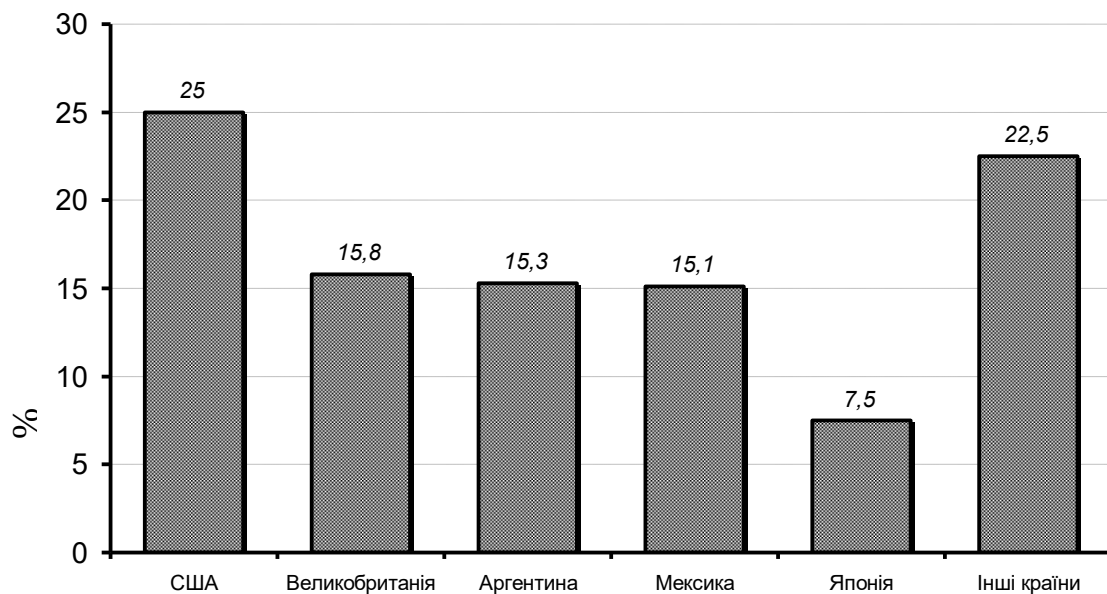

Рисунок 3.7 – Діючі чемпіонки світу з боксу за версіями основних професійних організацій (WBC, WBO, WBA, IBF) з різних країн, %

На сьогодні близько 25 % усіх чемпіонок світу представляють США. Це пояснюється не лише високим рівнем розвитку професійного боксу в цій країні, але й великою кількістю ліцензованих промоутерських компаній, широкими можливостями для тренування та доступом до фінансування. Друге та третє місця займають представниці Великобританії (15,8 %) та Аргентини (15,3 %), що також свідчить про розширення географії жіночого боксу. Важливими центрами розвитку цього виду спорту є також Мексика (15,1 %) та Японія (7,5 %). При цьому варто відзначити, що чемпіонки зі США найбільш активно представлені у середніх та важких вагових категоріях, де традиційно спостерігається більша комерційна привабливість поєдинків. Натомість у легших вагових категоріях помітне домінування спортсменок з Аргентини, Мексики та Японії. Такий розподіл пояснюється як фізіологічними особливостями, так і національними традиціями розвитку спорту. Схожу тенденцію можна побачити і в чоловічому професійному боксі, де латиноамериканські та азійські спортсмени значно частіше досягають успіхів у легких вагових категоріях, але досить рідко виборюють чемпіонські пояси у важкій та напівважкій вагових категоріях, які традиційно залишаються під контролем боксерів із США та Європи.

Звичайно подібний підрахунок є ще більш умовним, якщо порівнювати його із аналогічними розрахунками для аматорського боксу. Адже спортсменка може мати латиноамериканський паспорт, а розпочати професійну кар'єру в США, де для цього створені відповідні умови тощо. Таких випадків сьогодні дуже багато.

3.3 Порівняльний аналіз статистичних параметрів змагальної діяльності боксерів чоловіків та жінок з урахуванням вагових категорій

Особливо актуальним напрямом наукових досліджень, на наш погляд, сьогодні є всебічне дослідження специфічної структури змагальної діяльності в жіночому боксі та її порівняння з аналогічними даними боксерів-чоловіків.

Встановлення головних компонентів системи забезпечення та реалізації змагальної діяльності в будь-якому виді спортивної діяльності є однією із ключових умов для пошуку адекватних засобів та методів тренування, формування технології підготовки спортсменів як в рамках багаторічної кар'єри, так і на етапі безпосередньої підготовки до участі в конкретних змаганнях.

Звичайно, такий системний аналіз потребуватиме проведення окремих фундаментальних наукових досліджень, ґрунтовного вивчення кінематичних та динамічних параметрів рухів, уточнення статистичних характеристик ударних та інших руховий дій боксерів протягом поєдинків та ін. В нашій роботі ми лише спробували встановити та порівняти із аналогічними даними чоловіків ті параметри змагальної діяльності спортсменок, які більшою мірою характеризують особливості становлення вищої спортивної майстерності та важливі антропометричні данні боксерів.

З цією метою були використані персональні данні професійних боксерів, які сьогодні представлені в інформаційному просторі Всесвітньої мережі Internet та інших доступних джерелах. Аналізувались спортивні біографії боксерів, які були чемпіонами світу протягом останніх п'яти років за різними всесвітніми версіями (діючими або колишніми чемпіонами) за наступними параметрами:

- вік початку професійної кар'єри в боксі;
- період часу необхідний для виходу на титульний бій чемпіону світу у найбільш престижних версіях (wbc, wbo, wba, ibf) (роки);
- кількість проведених поєдинків до першого титульного бою за звання чемпіону світу (к-сть)
- відсоток дострокових перемог нокаутом (%)¹;
- зріст спортсмена (см);

¹ Сумарно враховувались перемоги технічним нокаутом (зупинка поєдинку рефері, кутка спортсмена та ін.) та дострокові перемоги нокаутуючим ударом (пряме влучання, після якого спортсмен не зміг піднятися для подальшого проведення поєдинку).

– розмах рук (см).

Досить цікавим, на наш погляд, виявилось порівняння боксерів за вказаними параметрами з урахуванням їхніх виступів у різних вагових категоріях як серед чоловіків, так і серед жінок (детальні статистичні дані щодо окремих вагових категорій, які не увійшли до даного підрозділу, наведені у Додатку Ж). Це дало можливість не лише оцінити загальну тенденцію, але й побачити відмінності у динаміці становлення спортивної кар'єри представників різної статі.

Наприклад, серед чоловіків-боксерів у важкій вазі для того, щоби отримати шанс на титульний бій за звання чемпіона світу, в середньому необхідно провести близько $27,25 \pm 8,77$ поєдинків. У той же час жінкам-боксеркам, які виступають у відповідних вагових категоріях, достатньо набагато меншої кількості – у середньому $7,03 \pm 2,82$ поєдинки (табл. 3.1). Така суттєва різниця у показниках є статистично достовірною на рівні значущості $p < 0,01$ і свідчить про існування відмінних механізмів формування рейтингу та доступу до титульних боїв у чоловічому та жіночому професійному боксі.

Окрім цього, порівняння продемонструвало, що протягом перших п'яти років становлення професійної кар'єри графік змагань у чоловіків є значно більш щільним і насиченим. Це пояснюється як високим рівнем конкуренції, так і вимогами промоутерських компаній, які прагнуть поступово «розкручувати» своїх підопічних і формувати їхню кар'єрну траєкторію через велику кількість боїв. Для жінок ця тенденція є менш вираженою, що пов'язано з меншою кількістю ліцензованих спортсменок, меншою конкуренцією та іншою комерційною привабливістю жіночих боїв на професійному ринзі.

Важливим є і порівняння за показниками дострокових перемог нокаутом. У чоловіків у середньому $76,19 \pm 11,25$ % поєдинків завершуються достроково, що свідчить про високий рівень силової підготовки та традиційно видовищний характер боїв у чоловічому професійному боксі.

Натомість жінки значно рідше перемагають нокаутом – лише у $25,01 \pm 35,35$ % випадків ($p < 0,01$). Цей показник не лише підкреслює відмінності у фізіологічних можливостях спортсменів різної статі, але й відображає інші тактичні акценти у жіночому боксі, де більша увага приділяється техніці, швидкості та витривалості.

Таблиця 3.1 – Статистичні дані чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у важкій ваговій категорії

Показник	Чоловіки (n=6)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	$36,25 \pm 1,70$	4,71	$37,0 \pm 4,24$	11,47	-
Вік початку професійної кар'єри	$22,0 \pm 3,16$	14,37	$25,5 \pm 2,12$	8,31	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	$5,75 \pm 1,51$	26,08	$2,01 \pm 0,87$	9,71	0,01
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	$27,25 \pm 8,77$	32,18	$7,03 \pm 2,82$	40,40	0,01
Відсоток перемог нокаутом, %	$76,19 \pm 11,25$	14,77	$25,01 \pm 35,35$	141,42	0,05
Зріст спортсмена, см	$199,0 \pm 5,88$	2,95	$169,5 \pm 2,70$	7,91	0,001
Розмах рук, см	$207,25 \pm 7,41$	3,57	$173,56 \pm 1,78$	5,69	0,001

Таким чином, наведені статистичні дані дають підстави говорити про системні відмінності між чоловічим та жіночим професійним боксом – як у темпах кар'єрного зростання, так і в характері виступів та стилі ведення поєдинків.

Потрібно відмітити, що в даному випадку спостерігалася висока варіативність показників, що, на наш погляд, більше свідчить про

індивідуальні особливості кожного боксера, ніж про загальну тенденцію. Наявність нокаутуючого удару значною мірою залежить від стилю ведення поєдинку та фізичних якостей спортсмена. Подібну різницю ми відзначали і серед боксерів легших вагових категорій. Логічним є припущення, що габаритніші спортсмени частіше завдають потужних нокаутуючих ударів, однак аналіз показав, що й у легких вагових категоріях чимало спортсменів демонструють високий відсоток дострокових перемог.

Також можна звернути увагу на середній вік чемпіонів світу у важкій ваговій категорії. У чоловіків він, в середньому, становить $36,25 \pm 1,70$ років, а у жінок – $37,0 \pm 4,24$ років. Існує припущення, що боксерам більш важчих вагових категорій легше демонструвати і підтримувати високий спортивний результат у більш старшому віці ніж легковаговикам. Подальший аналіз середнього віку чемпіонів світу з боксу в різних вагових категоріях дозволив опосередковано підтвердити це припущення.

Найбільш суттєві відмінності між чоловіками та жінками (порівняно із іншими ваговими категоріями), спостерігалися за показниками зросту та розмаху рук боксерів у важкій вазі. Середній зріст боксера у важкій вазі сьогодні становить $199,0 \pm 5,88$ см, а розмах рук – $207,25 \pm 7,41$ см. У жінок-боксерок ці показники складають – $169,5 \pm 2,70$ см та $173,56 \pm 1,78$ см відповідно. ($p < 0,01$). Виявлені статистичні параметри, в свою чергу, можуть бути використані у якості своєрідних модельно-цільових характеристик для боксерів-професіоналів різної статі та вагових категорій.

Вже починаючи з першої важкої ваги, ця різниця в зрості та розмаху рук боксерів стає менш відчутною (табл. 3.2).

Можна також побачити, що чоловікам у першій важкій вазі потрібно провести достовірно ($p < 0,01$) значно більшу кількість поєдинків для здобуття права вийти на чемпіонський бій – у середньому $22,75 \pm 2,98$, тоді як у жінок цей показник становить лише $9,33 \pm 4,50$. Така різниця свідчить про наявність суттєвих відмінностей у структурі та динаміці професійної кар'єри спортсменів різної статі.

Таблиця 3.2 – Статистичні данні чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у першій важкій вазі

Показник	Чоловіки (n=6)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	33,25±5,05	15,21	34,0±6,01	17,65	-
Вік початку професійної кар'єри	21,75±3,59	16,52	22,66±6,11	26,95	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	7,51±1,73	23,09	2,33±0,57	24,74	0,01
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	22,75±2,98	13,12	9,33±4,50	48,31	0,01
Відсоток перемог нокаутом, %	64,22±11,21	17,46	36,36±31,81	87,49	-
Зріст спортсмена, см	188,09±3,46	1,84	168,02±1,56	4,59	0,01
Розмах рук, см	188,75±3,52	1,89	174,04±3,60	2,07	0,05

Більша кількість поєдинків на ранніх етапах багаторічної кар'єри у чоловіків, скоріш за все, обумовлена значно вищою конкуренцією та чисельністю учасників чоловічих змагань. Це пояснюється як історичною популярністю чоловічого боксу, так і ширшими можливостями для проведення турнірів і чемпіонатів. Особливо чітко ця тенденція простежується серед представників важких вагових категорій, де конкуренція за вихід на титульні поєдинки зростає в геометричній прогресії.

Варто також звернути увагу на те, що попри вищу інтенсивність і більшу кількість поєдинків у чоловіків, вік початку занять професійним боксом у спортсменів обох статей у межах важких вагових категорій не має достовірних відмінностей. У середньому він знаходиться в діапазоні від 21 до

25 років, що можна вважати оптимальним періодом для переходу до професійного рівня після достатньої підготовки на аматорській арені.

Порівнюючи боксерів у напівважкій вазі можна побачити (табл. 3.3), що чоловіки мали достовірну ($p < 0,05$) перевагу за кількістю попередньо проведених поєдинків необхідних для виходу на чемпіонський бій ($13,05 \pm 1,73$ проти $8,33 \pm 3,05$ у жінок). За іншими досліджуваними параметрами статистично значущих відмінностей між чоловіками та жінками виявлено не було.

Можна було спостерігати відсоткову перевагу чоловіків у напівважкій вазі за кількістю дострокових перемог нокаутом, однак висока варіативність отриманих даних не дозволяла статистично підтвердити ці відмінності.

Таблиця 3.3 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у напівважкій вазі

Показник	Чоловіки (n=6)		Жінки (n=5)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	$34,66 \pm 3,05$	8,81	$33,37 \pm 2,30$	6,92	-
Вік початку професійної кар'єри	$26,01 \pm 2,07$	7,69	$23,66 \pm 4,93$	20,84	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	$4,01 \pm 0,69$	2,05	$3,66 \pm 1,52$	41,65	-
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	$13,05 \pm 1,73$	13,32	$8,33 \pm 3,05$	36,66	0,05
Відсоток перемог нокаутом, %	$75,79 \pm 23,81$	31,42	$49,72 \pm 31,84$	64,04	-
Зріст спортсмена, см	$184,66 \pm 3,78$	2,05	$178,04 \pm 4,35$	2,44	-
Розмах рук, см	$186,66 \pm 4,72$	2,53	$182,01 \pm 2,64$	1,45	-

Значно більші відмінності було виявлені під час порівняння чоловіків та жінок у першій напівсередній вазі (табл. 3.4). Особливо привертає увагу той факт, що середній вік початку занять професійним боксом у жінок цієї вагової категорії становить $27,51 \pm 2,21$ років. Це є досить високим показником, якщо враховувати, що більшість чоловіків-професіоналів починають кар'єру значно раніше.

Таблиця 3.4 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у першій напівсередній вазі

Показник	Чоловіки (n=8)		Жінки (n=6)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	$29,98 \pm 4,58$	15,27	$33,09 \pm 2,82$	8,31	-
Вік початку професійної кар'єри	$21,33 \pm 2,88$	13,53	$27,51 \pm 2,21$	7,71	0,5
Період часу до чемпіонського бою (роки)	$5,66 \pm 2,51$	44,41	$2,09 \pm 1,43$	70,71	0,05
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	$18,66 \pm 3,21$	17,22	$10,51 \pm 4,94$	47,14	0,05
Відсоток перемог нокаутом, %	$83,46 \pm 15,46$	18,52	$26,20 \pm 0,16$	0,62	0,001
Зріст спортсмена, см	$172,66 \pm 0,57$	0,33	$170,15 \pm 7,07$	4,15	-
Розмах рук, см	$175,66 \pm 6,65$	3,79	$168,52 \pm 0,70$	0,41	0,05

Варто наголосити, що у дослідженні враховувались лише дані спортсменок, які брали участь у найбільш значущих поєдинках за звання чемпіонки світу та здобували чемпіонські пояси у престижних міжнародних

версіях. Таким чином, мова йде про спортсменок найвищого рівня, що пройшли відбір і досягли вершини у своїй професійній кар'єрі.

Такий пізній початок професійної кар'єри у чоловіків практично не зустрічається. Відтермінований початок професійної кар'єри може бути обумовлений багаторічними виступами в аматорському боксі (два або більше олімпійських цикли). Однак навіть і в такому випадку розпочинати кар'єру в професійному боксу в такому пізньому віці може бути вже досить проблематично.

Можна також побачити, що спортсменки, дані яких аналізувались в рамках цієї вагової категорії, фактично за два-три роки здобули право прийняти участь в чемпіонських зустрічах (в середньому, після $10,51 \pm 4,94$ проведених попередніх поєдинків). Такий пізній початок професійної кар'єри та пришвидшені темпи становлення вищої майстерності можуть бути ще обумовлені переходом спортсменки в бокс з інших видів спортивних єдиноборств (кікбоксинг, ММА та ін.).

Враховуючи низьку конкуренцію на змаганнях обдарована спортсменка, що володіє яскравими природними даними, після двох-трьох років спеціалізованих занять боксом цілком здатна втрутитись у боротьбу за чемпіонські титули у найбільш престижних версіях. В чоловічих змаганнях такий варіант є практично неможливим, підтвердженням чого є невдалі випадки організації поєдинків за участю спортсменів з інших видів спортивних єдиноборств. Достовірні відмінності між спортсменами в легкій вазі були виявлені лише за показником зросту ($172,25 \pm 1,51$ – у чоловіків та $167,29 \pm 1,67$ – у жінок) (табл. 3.5).

Також можна побачити, що спортсмени даної вагової категорії в середньому, раніше розпочинають свою професійну кар'єру, якщо порівнювати ці данні із боксерами більш важчих вагових категорій. Спостерігалися випадки досить раннього початку професійної кар'єри у 17–18-річному віці. Найчастіше така тенденція була характерною для боксерів з латиноамериканського регіону та країн Азії.

Таблиця 3.5 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у легкій вазі

Показник	Чоловіки (n=5)		Жінки (n=5)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	32,54±5,68	17,49	30,24±1,41	4,71	-
Вік початку професійної кар'єри	20,25±4,42	21,85	22,08±1,54	6,42	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	4,75±2,87	60,64	3,56±0,72	20,21	-
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	19,5±12,15	62,31	10,54±0,89	7,23	-
Відсоток перемог нокаутом, %	66,6±16,83	25,28	40,23±9,10	22,61	-
Зріст спортсмена, см	172,25±1,51	0,87	167,29±1,67	0,98	0,05
Розмах рук, см	172,48±6,61	3,76	168,34±2,82	1,69	-

Схожі данні раннього початку професійної багаторічної кар'єри можна побачити і у боксерів в напівлегкій вазі (21,75±2,56 – у чоловіків та 20,25±2,87 – у жінок). Чоловіки в рамках даної вагової категорії мали достовірну ($p < 0,05$) перевагу над жінками за кількістю необхідних попередніх поєдинків до чемпіонського бою (21,11±8,48 проти 9,75±2,98), а також за відсотком достроково здобутих перемог нокаутом (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у напівлегкій вазі

Показник	Чоловіки (n=5)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
1	2	3	4	5	6
Вік спортсмена, роки	31,25±2,44	7,90	28,75±4,78	16,65	-

Продовження таблиці 3.6

1	2	3	4	5	6
Вік початку професійної кар'єри	21,75±2,56	11,49	20,25±2,87	14,18	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	6,75±2,87	42,55	4,09±0,81	20,41	-
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	21,11±8,48	40,40	9,75±2,98	30,62	0,05
Відсоток перемог нокаутом, %	60,27±2,74	4,55	18,13±20,43	112,70	0,01
Зріст спортсмена, см	167,50±4,20	2,50	166,12±1,82	1,09	-
Розмах рук, см	172,75±4,51	2,60	164,25±1,89	1,15	0,05

Достовірно більш високий відсоток перемог нокаутом також можна спостерігати у боксерів-чоловіків і у другій найлегшій вазі ($62,64 \pm 10,86$ проти $26,31 \pm 18,0$) (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у другій найлегшій вазі

	Чоловіки (n=8)		Жінки (n=5)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
1	2	3	4	5	6
Вік спортсмена, роки	30,75±4,03	13,10	31,23±4,35	14,06	-
Вік початку професійної кар'єри	20,76±3,55	17,79	22,33±4,16	18,64	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	4,25±0,95	22,52	2,66±1,15	43,30	0,05
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	15,25±6,23	40,90	10,13±2,98	22,76	-

Продовження таблиці 3.7

1	2	3	4	5	6
Відсоток перемог нокаутом, %	62,64±10,86	17,34	26,31±18,0	68,41	0,05
Зріст спортсмена, см	164,75±3,86	2,34	160,66±1,19	0,98	-
Розмах рук, см	167,25±2,98	1,78	163,0±1,20	0,89	-

Середній вік чемпіонатів світу при цьому становить у чоловіків – 30,75±4,03 років , а у жінок – 31,23±4,35. Спортсменки у найлегшій вазі достовірно ($p<0,05$) поступалися боксерам-чоловікам лише за кількістю здобутих дострокових перемог нокаутом (56,74±25,42 % проти 17,14±11,17 %). Цікаво відмітити що починаючи з найлегших вагових категорій йде фактичне вирівнювання показників у чоловіків та жінок за основними досліджуваними параметрами. Так, в таблиці 3.8 можна побачити що, порівняно із іншими ваговими категоріями, жінки у найлегшій вазі фактично не поступаються чоловікам-боксерам у кількості необхідного часу та проведених попередніх поєдинків для здобуття права участі в чемпіонському бої.

Таблиця 3.8 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у найлегшій вазі

	Чоловіки (n=6)		Жінки (n=6)		p <
	$\bar{x}\pm SD$	V, %	$\bar{x}\pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	28,25±4,99	17,66	29,15±4,58	15,28	-
Вік початку професійної кар'єри	20,10±2,44	12,24	19,12±2,90	10,52	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	5,25±1,25	23,96	5,33±3,05	57,28	-
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	16,08±0,87	5,46	15,33±6,11	39,84	-
Відсоток перемог нокаутом, %	56,74±25,42	44,80	17,14±11,17	65,20	0,05
Зріст спортсмена, см	162,75±1,89	1,16	162,16±3,60	2,22	-
Розмах рук, см	164,75±3,86	2,34	161,66±1,52	0,94	-

Також практично відсутні відмінності і за показниками зросту та розмаху рук між чоловіками та жінками в цих вагових категоріях. Можна також констатувати поступове зниження середнього віку чемпіонів світу, якщо порівнювати ці данні із боксерами більш важчих вагових категорій ($28,25 \pm 4,99$ – у чоловіків та $29,15 \pm 4,58$ – у жінок).

Також спостерігалась наявність достовірної ($p < 0,05$) переваги за відсотковим показником кількості дострокових перемог у чоловіків найлегших вагових категорій (табл.3.9–3.10). Варіативність даних тут є набагато нижчою порівняно із більш важчими ваговими категоріям, що дозволяє статистично підтвердити існуючі відмінності.

Достовірна перевага ($p < 0,05$) чоловіків у мінімальній вазі також спостерігалась лише за показником достроково здобутих перемог нокаутом $57,06 \pm 13,37$ % проти $18,44 \pm 12,89$ %). Можна побачити, що навіть у мінімальних вагових категоріях чоловіків кожний другий бій в професійному спорті закінчується достроково, що суперечить розповсюдженій сьогодні точці зору про своєрідну безударність боксерів найлегших вагових категорій.

Таблиця 3.9 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у першій найлегшій вазі

	Чоловіки (n=7)		Жінки (n=5)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	$28,90 \pm 4,35$	15,03	$30,50 \pm 0,70$	2,31	-
Вік початку професійної кар'єри	$19,90 \pm 2,35$	11,48	$19,50 \pm 2,12$	10,87	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	$6,33 \pm 4,16$	65,73	$4,51 \pm 3,53$	78,56	-
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	$17,33 \pm 8,50$	49,06	$12,50 \pm 2,12$	16,97	-
Відсоток перемог нокаутом, %	$65,18 \pm 15,24$	23,39	$33,75 \pm 5,30$	15,71	0,05
Зріст спортсмена, см	$163,66 \pm 2,30$	1,41	$160,10 \pm 4,24$	2,65	-
Розмах рук, см	$165,33 \pm 4,04$	2,44	$161,50 \pm 1,41$	0,87	-

Таблиця 3.10 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у мінімальній вазі

	Чоловіки (n=6)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	29,56±3,07	10,28	31,75±5,25	16,54	-
Вік початку професійної кар'єри	21,50±1,91	8,90	20,25±4,57	22,58	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	5,20±1,48	29,56	4,25±1,57	35,29	-
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	20,75±12,31	59,33	11,75±1,50	12,76	-
Відсоток перемог нокаутом, %	57,06±13,37	23,44	18,44±12,89	69,91	0,01
Зріст спортсмена, см	157,75±3,20	2,02	158,25±4,03	2,54	-
Розмах рук, см	160,0±2,16	1,35	159,25±2,06	1,29	-

Аналізуючи рисунок 3.8 можна переконатися у відсутності якоїсь сталої тенденції до зменшення кількості перемог нокаутом у боксерів різних вагових категорій (чоловіки та жінки). Збільшення або зменшення середнього відсотку дострокових перемог, на наш погляд, в даному випадку обумовлено наявністю в цей період часу у ваговій категорії плеяди боксерів, які мають нокаутуючий удар.

Можна передбачити що проведення більш широкомасштабних досліджень із вивченням спортивних біографій спортсменів за більш триваліший проміжок часу, ніж той що було використано в наших дослідженнях, дозволить значно об'єктивізувати та розширити отримані статистичні данні. З цією метою потрібно дослідити особливості змагальної діяльності боксерів скажімо за останні двадцять – тридцять років.

Потрібно звичайно також враховувати й той факт, що спортсмени протягом своєї багаторічної кар'єри можуть постійно змінювати вагові

категорії². Звичайно, боксеру який зайшов у не свою природну вагу набагато складніше, наприклад, завдати нокаутуючого удару значно більшому за габаритами спортсмену та ін. Ці, та інші важливі питання потребуватимуть проведення подальших досліджень і були лише частково розглянуті в нашій роботі враховуючі поставлену мету та завдання дисертаційного дослідження.

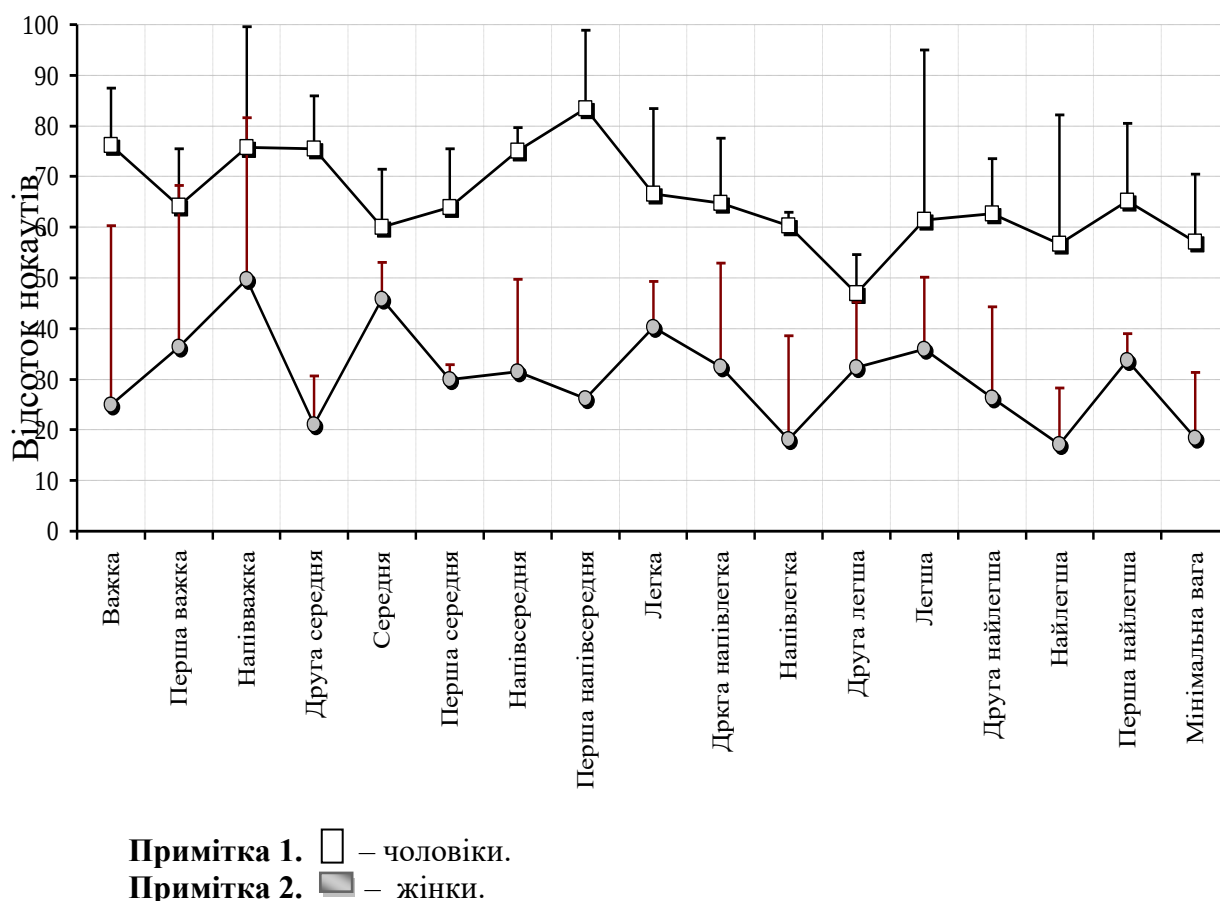

Рисунок 3.8 – Середній відсоток дострокових перемог (% нокаутів) в залежності від вагової категорії

Потрібно звичайно також враховувати й той факт, що спортсмени протягом своєї багаторічної кар'єри можуть постійно змінювати вагові

² В професійному боксі відомі випадки зміни до п'яти вагових категорій спортсменами із завоюванням титулу чемпіону світу в кожній з них (Мені Пакьяо, Флойд Мейвезер, Рой Джонс та ін.)

категорії³. Звичайно, боксеру який зайшов у не свою природну вагу набагато складніше, наприклад, завдати нокаутуючого удару значно більшому за габаритами спортсмену та ін. Ці, та інші важливі питання потребуватимуть проведення подальших досліджень і були лише частково розглянуті в нашій роботі враховуючі поставлену мету та завдання дисертаційного дослідження.

Цікаво також відмітити і той факт, що фактично починаючи вже з першої середньої ваги не спостерігаються суттєві відмінності між чоловіками та жінками за показниками зросту та розмаху рук (рис 3.9).

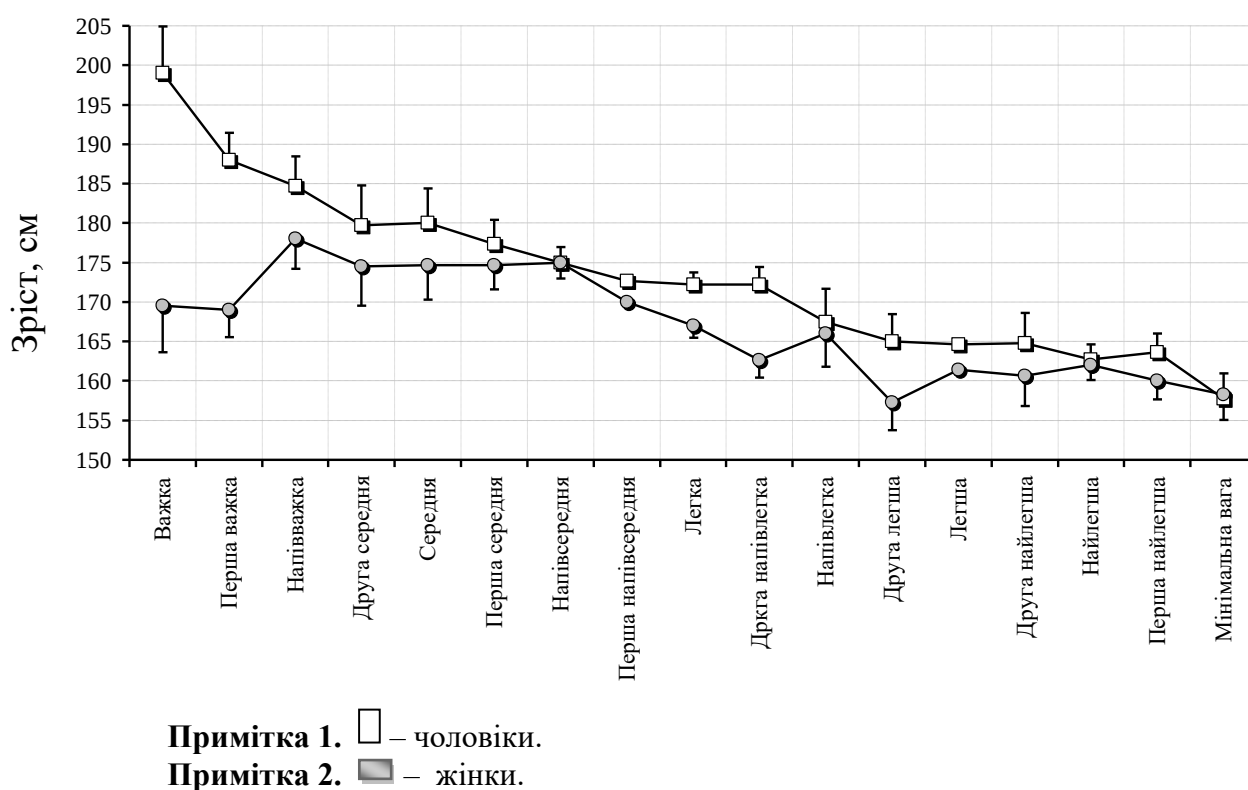

Рисунок 3.9 – Середній зріст (см) боксерів в залежності від вагової категорії

Отримані нами статистичні данні можуть опосередковано відображати існуючі закономірності та темпи становлення вищої спортивної майстерності у чоловіків та жінок в рамках різних вагових категорій в професійному боксі та бути використані у подальшій роботі спрямованій на пошук ефективних

³ В професійному боксі відомі випадки зміни до п'яти вагових категорій спортсменами із завоюванням титулу чемпіону світу в кожній з них (Мені Пакьяо, Флойд Мейвезер, Рой Джонс та ін.)

засобів та методів підготовки спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення.

3.4 Змагальна діяльність спортсменок в юнацьких вікових категоріях та її вплив на становлення вищої спортивної майстерності в боксі

Багаторічні успіхи у спорті вищих досягнень багато в чому сьогодні залежать від раціонально побудованого процесу спортивної підготовки на різних етапах багаторічного вдосконалення, пріоритетного вирішення ключових завдань та реалізації фундаментальних принципів в системі дитячого-юнацького спорту. Розуміння необхідності послідовного та комплексного вирішення стратегічних завдань багаторічної підготовки в дитячо-юнацькому віці є ключовою умовою подальших успіхів боксерів національних збірних команд на престижних міжнародних змаганнях.

Сьогодні в спеціальній літературі досить жваво обговорюється значущість юнацьких змагань в системі резервного спорту та неприпустимість орієнтації підготовки юних спортсменів на досягнення високих спортивних результатів в неоптимальній для цього віковій зоні. Найбільш активну позицію по цьому питанні займає відомий український вчений В.М. Платонов [56], який в багатьох своїх наукових працях вказує на пагубний вплив передчасної орієнтації дітей та підлітків на успішні виступи у юнацьких змаганнях та приводить велику кількість статистичних даних в яких продемонстровано негативний зв'язок вдалих виступів у юнацьких змаганнях із подальшими успіхами на рівні спорту вищих досягнень.

Призери та медалісти Юнацький Олімпійських ігор не можуть повторити свої успіхи у дорослому спорті, а значна кількість дітей, які займали призові місця на юнацьких змаганнях взагалі навіть не потрапляють у дорослий спорт. Автор пов'язує це як раз із проблемою передчасного форсування підготовки на досягнення високого спортивного результату в не оптимальних для виду спорту вікових зонах його демонстрації та значного

емоційного виснаження дітей від великої кількості змагань та результативного тиску на них з боку тренерів, функціонерів, батьків тощо. Щоправда, потрібно відзначити що фактичний матеріал який підтверджує цю думку автора, переважно був взятий із практики виступів спортсменів в таких видах спорту як: плавання, гімнастика, легка атлетика та ін.

Цікавим дослідженням, на наш погляд, може бути визначення впливу участі та результатів виступів юних боксерів у престижних міжнародних юнацьких змаганнях на становлення подальшої кар'єри та багаторічні виступи вже на рівні спорту вищих досягнень. Сьогодні під егідою Міжнародної федерації боксу проводять юнацькі змагання для хлопців та дівчат у вікових категоріях U 17 та U 19. Змагання з боксу також включені в програми Юнацьких літніх Олімпійських ігор. На останніх Іграх 2018 року в Буенос-Айресі були розіграні чотирнадцять комплектів нагород в дев'яти вагових категоріях у хлопців та в чотирьох – у дівчат.

Розглядаючи існуючу проблему орієнтації на досягнення високого спортивного результату в юнацьких вікових категоріях, яка призводить фактично до суттєвого порушення закономірностей становлення вищої спортивної майстерності, потрібно зрозуміти основні чинники, які змушують тренерів та спортивних функціонерів йти на такий подекуди відверто шкідливий крок.

Однією із головних причин орієнтації підготовки на «ранні виступи», на наш погляд, може бути існуюче в суспільстві та державі хибне позитивне уявлення щодо значущості успіхів у цих змаганнях та їх стимуляція (матеріальна, інформаційна та ін.). У практиці вітчизняного спорту успішні виступи спортсменів на юнацьких змаганнях, згідно чинного законодавства, напряду впливають на оцінювання якості роботи тренера, здобуття ним категорійних переваг, матеріальне та публічне заохочення тощо.

Недосконалість системи управління резервним спортом може підштовхувати тренера до досягнення вагомих результатів вже на ранніх етапах цієї підготовки. Працювати багато років та очікувати на досягнення

можливих успіхів в оптимальній для цього віковій зоні через значний проміжок часу, в реаліях вітчизняного резервного спорту, може бути досить ризикованою справою. Значно привабливішим варіантом виглядає підхід спрямований на досягнення оперативних успіхів зі спортсменами юнацьких вікових категорій та швидкого отримання бажаних дивідендів (матеріальних, моральних та ін.). Форсована підготовка юнаків до участі в престижних міжнародних змаганнях, копіювання засобів та методів підготовки дорослих спортсменів, зазвичай призводять до значного стрибка результатів в цьому віці та здобуття призових місць на престижних міжнародних змаганнях.

Змагання в юнацьких вікових категоріях повинні розглядатися у якості засобу планомірної підготовки, а не самоцілі. При цьому вдалі виступи на міжнародних змаганнях зовсім не означають що спортсмен не зможе їх продемонструвати на рівні спорту вищих досягнень. Потрібно розуміти завдяки чому були продемонстровані високі спортивні результати в юнацькому віці. Якщо вони є наслідком реалізації природного таланту боксера без форсування процесу підготовки та відвертої орієнтації на перемогу, то такий результат є надійним сигналом подальших багаторічних успіхів на рівні спорту вищих досягнень. В тих же випадках, коли результат було досягнуто завдяки маніпулятивним діям із тимчасовими біологічними перевагами одних підлітків над іншими, форсуванням процесу підготовки та ін., ми зможемо спостерігати факти передчасного завершення спортивної кар'єри юними спортсменами, які детально розглядаються в працях вітчизняних та зарубіжних фахівців.

Досить сумнівною, на наш погляд, виглядає розповсюджена сьогодні думка щодо можливої шкідливості участі юнаків у міжнародних спортивних змаганнях, яка призводить до передчасного зіштовхування дітей зі стресовими умовами важливих міжнародних поєдинків та відчуття тиску за показаний спортивний результат. В практиці боксу відомі випадки коли тренери свідомо беруть своїх вихованців від надмірної змагальної

діяльності в юнацькому віці та не виставляють їх для участі в традиційних, для вікової категорії, офіційних змаганнях⁴.

Участь в поєдинках такого рівня, на наш погляд, потрібно розглядати у якості унікальної можливості отримання безцінного досвіду та поступової адаптації спортсменок до змагальних умов спорту вищих досягнень. Близьким до істини можна вважати думку тренерів відносно того що боксер зростає не стільки від тренувань, скільки від проведених якісних боїв із суперниками, вищими за рівнем своєї професійної майстерності. В таких поєдинках процес навчання та здобуття необхідного змагального досвіду відбувається в декілька разів швидше ніж в звичних умовах навчально-тренувальної діяльності. Кожен проведений бій на міжнародному рівні – це інвестиція в довгостроковий розвиток юного спортсмена. Існуюча проблема необхідності демонстрації спортивного результату в юнацьких вікових категоріях може призводити до того, що цю можливість отримують не ті спортсмени, які мають стратегічну довгострокову перспективу, а ті боксери, які здатні продемонструвати високий спортивний результат на поточних змаганнях та здобути необхідні винагороди.

При цьому ця проблема є більш характерною саме для хлопців, ніж для дівчат. В перших юнацьких змаганнях з боксу U 17 приймають участь шістнадцятилітні спортсмени. Дівчата до цього віку практично вже досягають своєї біологічної зрілості і переваги темпів біологічного розвитку одних дітей над іншими тут практично вже втрачаються. У хлопців вплив біологічного розвитку на результати виступів, в даному віці, є більш суттєвим. Боксери із прискореним темпом біологічного дозрівання отримують тимчасову перевагу над спортсменами із нормальним та уповільненим темпом біологічного розвитку (медіантами та ретардантами).

⁴Відомим фактом спортивної біографії видатного українського боксера Василя Ломаченко є суттєвий дефіцит змагань у дитячо-юнацькому віці, різностороння базова підготовка, яка включала оволодіння навичками багатьох видів спорту (боротьба, гімнастика, баскетбол, хокей, теніс, плавання та ін.). Такого підходу притримувався батько-тренер, який цілеспрямовано готував сина до багаторічних виступів у спорті вищих досягнень.

Аналіз подальшої спортивної кар'єри переможців юнацьких чемпіонатів світу з боксу 2001–2005 рр. у віковій категорії U 17 показав, що на наступний щабель підготовки (U 19) потрапили – 80,76 % спортсменок (рис 3.10). Продовжили свої виступи у спорті вищих досягнень лише – 62,27 % від тих дівчат, які приймали участь в юнацьких змаганнях. Багато з цих спортсменок досягли вагомих успіхів вже на дорослих чемпіонатах світу (стали призерами у різних вагових категоріях). Говорити про здобуття суттєвих успіхів у професійному боксі для цих спортсменок ще зарано, багато із них лише розпочали своє становлення на професійному ринзі та продовжують виборювати право на участь в чемпіонських титульних поєдинках.

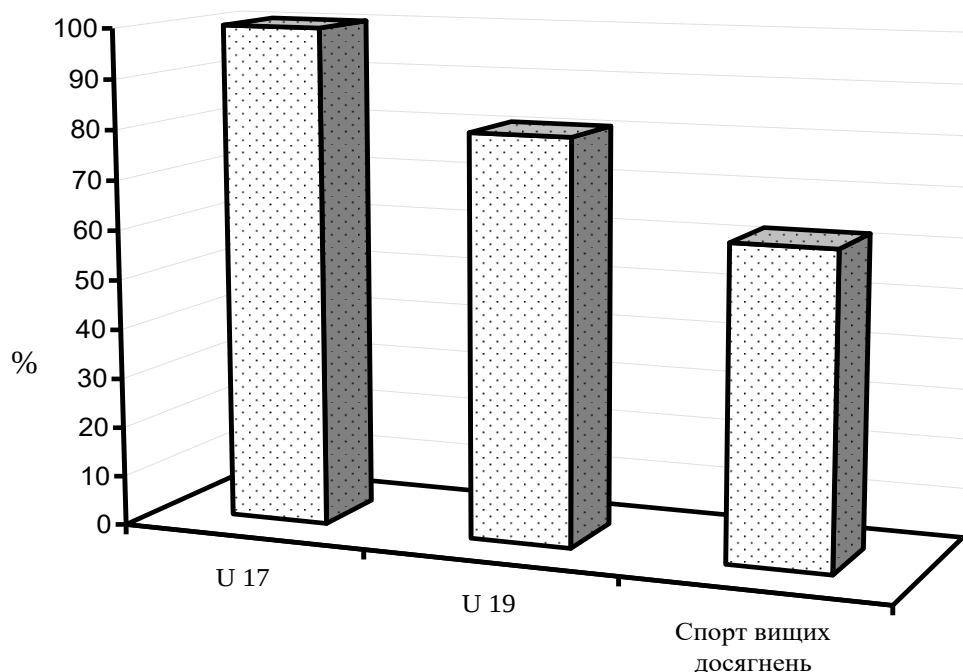

Рисунок 3.10 – Відсоток переможців юніорських чемпіонатів світу 2001 – 2005 (U 17) що продовжили подальшу підготовку у системі багаторічного вдосконалення, % (дівчата)

Схожу динаміку ми можемо спостерігати аналізуючи спортивні біографії чемпіонів та призерів юнацьких змагань з боксу у хлопців (рис. 3.11.). Після першого чемпіонату світу U 17 в системі спорту вищих досягнень залишається – 78,63 % боксерів, а на рівень спорту вищих досягнень потрапляють лише – 67,16 % від початкового складу учасників.

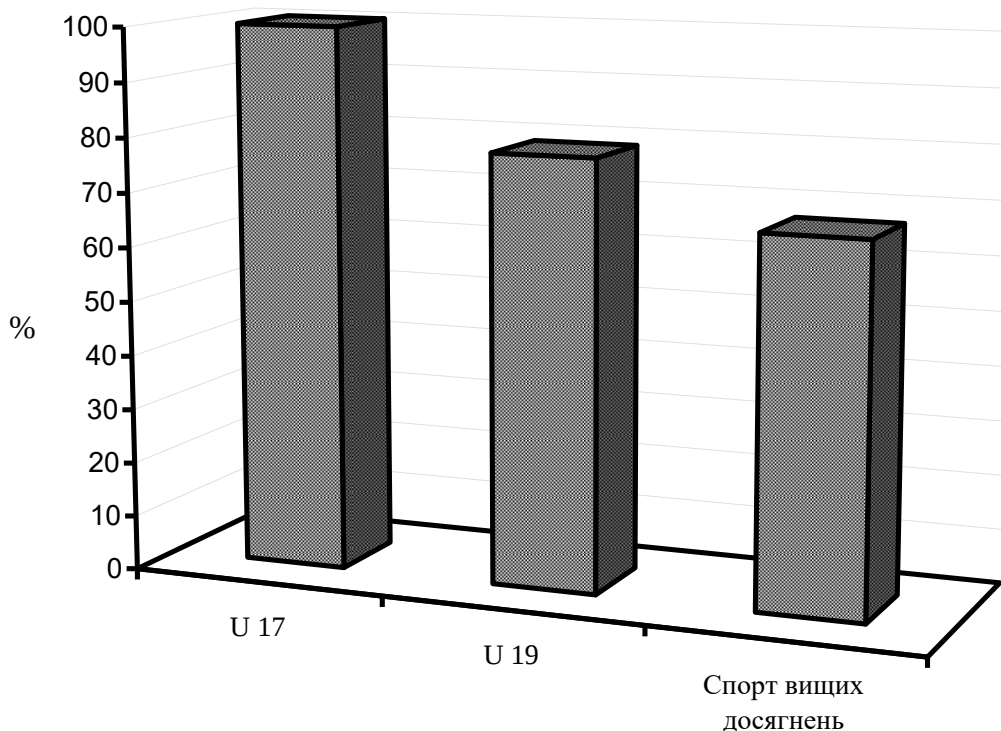

Рисунок 3.11 – Відсоток переможців юніорських чемпіонатів світу 2001 – 2005 (U 17) що продовжили подальшу підготовку у системі багаторічного вдосконалення, % (хлопці)

Для отримання більш вичерпної інформації потрібно продовжити спостереження за цими боксерами, адже більшості з них зараз виповнилось 24–27 років, вони тільки-но наближаються до зони досягнення високих спортивних результатів в професійному боксі – 29–32 роки (див. табл. 3.1 – 3.10).

Масового передчасного завершення спортивного кар'єри спортсменами, які показали високий спортивний результат в юнацькому віці,

в наших дослідженнях, ми не спостерігали. Майже сім із десяти боксерів продовжили свої виступи на рівні спорту вищих досягнень (аматорський та професійний рівень).

Ще більш показовими у цьому плані є результати подальших виступів переможців змагань з боксу серед дівчат на Юнацьких Олімпійських іграх 2018 року в Буенос-Айресі (вагові категорії до 51, до 57, до 65 та до 75 кг). Всі чотири переможниці змагань продовжили свої виступи у спорті вищих досягнень.

Три спортсменки розпочали активну кар'єру в професійному боксі, ще одна спортсменка продовжила виступи на аматорському рівні де програла в 1/8 фіналу чемпіонату світу в Нью-Делі (2023 рік) та у тому ж році здобула золото Боліваріанських ігор у Каракасі.

Здобутий на цих престижних юнацьких змаганнях досвід, при доцільному вирішенні стратегічних завдань багаторічної підготовки і орієнтації всієї підготовки на досягнення найвищих результатів в оптимальній для цього віковій зоні, може слугувати надійним фундаментом для подальших спортивних звершень вже на рівні спорту вищих досягнень.

3.5 Етапи становлення спортивної майстерності та особливості змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів в системі багаторічних виступів у професійному боксі

В сучасній практиці боксу можна спостерігати різні варіанти побудови спортивної кар'єри у другій стадії багаторічного вдосконалення (стадія розвитку та реалізації вищої спортивної майстерності). Найбільш розповсюдженим є варіант який передбачає оволодіння юним спортсменом «школою класичного боксу» на початковий етапах багаторічної підготовки, подальшу участь в престижних міжнародних аматорських змаганнях (чемпіонати світу, Олімпійські ігри) із подальшим переходом в професійний бокс. В рамках цього аматорського періоду відбувається оволодіння

боксером необхідними вміннями та навичками, виховується своєрідна «культура боксу», а успішні виступи на престижних аматорських змаганнях, в свою чергу, створюють необхідні медійні передумови для подальшого розвитку боксера та підвищують його комерційну привабливість для спонсорів та організаторів поєдинків⁵.

За іншого варіанту спортсмен залишається в системі аматорського боксу і орієнтується на тривалі виступи саме в престижних міжнародних змаганнях національних збірних команд. В першому варіанті спортсмен підпорядковується вимогам промоутерської компанії з якою був підписаний багаторічний комерційний контракт, а також правилам і принципам що діють в найбільш престижних міжнародних організаціях в професійному боксі (WBC, WBA, WBO, IBF та ін.). В другому випадку, суттєвий вплив на підготовку та участь у змаганнях боксера мають профільне міністерство спорту та національна і міжнародна федерація аматорського боксу.

Основна проблема різних варіантів продовження багаторічної кар'єри, на наш погляд, полягає не у організаційно-управлінських відмінностях, а у принципово різних підходах щодо підготовки та змагальної діяльності боксерів в професійному та аматорському боксі. Саме структура та особливості змагальної діяльності є тією стрижневою цеглиною, яка повністю визначає зміст, методи та засоби цієї підготовки. Менша кількість раундів в аматорському боксі, акцентуація роботи боксера на завдання максимальної кількості влучних ударів, що призводять на набирання очок в кожному раунді та їх подальша кумуляція, визначають стилістику та характер поведінки на канвасі рингу боксерів аматорського рівня.

Характерною тенденцією сучасного олімпійського спорту є лібералізація змагань та прагнення консолідувати всіх учасників міжнародного спортивного руху. Так, наприклад, в рамках цієї ідеологічної

⁵ Мова йде про, так званий, спортивний бекграунд боксера, його послужний список (кількість боїв, перемог на важливих змаганнях, рівень суперників, з якими боксував спортсмен та ін.) на аматорському рівні, який впливає на умови подальшого професійного контракту та темпи його просування на шляху до чемпіонських поєдинків в престижних версіях.

стратегії було знято заборону на участь професійних боксерів в Олімпійських іграх. Однак, попри можливі очікування, це не призвело до масової участі відомих боксерів-професіоналів в олімпійських змаганнях. Головною причиною цього, на наш погляд, стала як раз пріоритетна орієнтація професійних боксерів на організацію та проведення титульних чемпіонських поєдинків та складність переходу на інші умови змагальної діяльності, необхідність проходження кваліфікаційних змагань та ін. Становлення професійної кар'єри боксера це складна система логістичних заходів та дій де кожний наступний етап має вирішальне значення для підвищення або пониження у класі боксера, а значить і потенційні суми гонорарів від проведення боксерських поєдинків. Ризикувати кар'єрою успішного професійного боксера, який володіє чемпіонським титулом в одній із найбільш престижних версій, або впевнено рухається до цієї мети та експериментувати з кардинальною зміною стилістики та правил змагань, вочевидь, на серйозному рівні, ніхто не бажає.

Адже в даному випадку ми можемо спостерігати відмінності не тільки у специфіці ведення бою (кількість раундів, кількість поєдинків протягом аматорського турніру тощо), але й різну специфіку побудови річної підготовки. Боксери в аматорському спорті можуть фактично планомірно готуватися в рамках чотирирічних олімпійських циклів, де на кожному окремому етапі (макроциклі) вирішуються певні стратегічні завдання спрямовані на вихід спортсмена на пік готовності до головних стартів чотириріччя. В професійному боксі спостерігається зовсім інша ситуація, при якій планування підготовки відбувається до конкретного поєдинку із пошуком найбільш специфічних засобів та методів, адекватних потенційним можливостям ти стилю ведення поєдинку майбутнього суперника. Фактично до кожного окремого поєдинку планується власний макроцикл із притаманними йому етапами загальної та спеціальної підготовки, системою спаринг-поєдинків, що моделюють умови майбутньої змагальної діяльності та істотне «звуження фізичних навантажень» наприкінці цього етапу.

На особливу увагу, на наш погляд, заслуговує дослідження особливостей становлення вищої спортивної майстерності на заключних етапах багаторічного вдосконалення. Більш інформативними для вирішення цього завдання, є данні виступів спортсменів саме у професійному боксі, де сьогодні можна прослідкувати наявність чітких закономірностей етапного становлення вищої майстерності на прикладі розвитку індивідуальної професійної кар'єри відомих боксерів чоловіків та жінок.

Так, наприклад, можна побачити, що на початку професійної кар'єри боксер проводить значну кількість «втягуючих» поєдинків (рис 3.12).

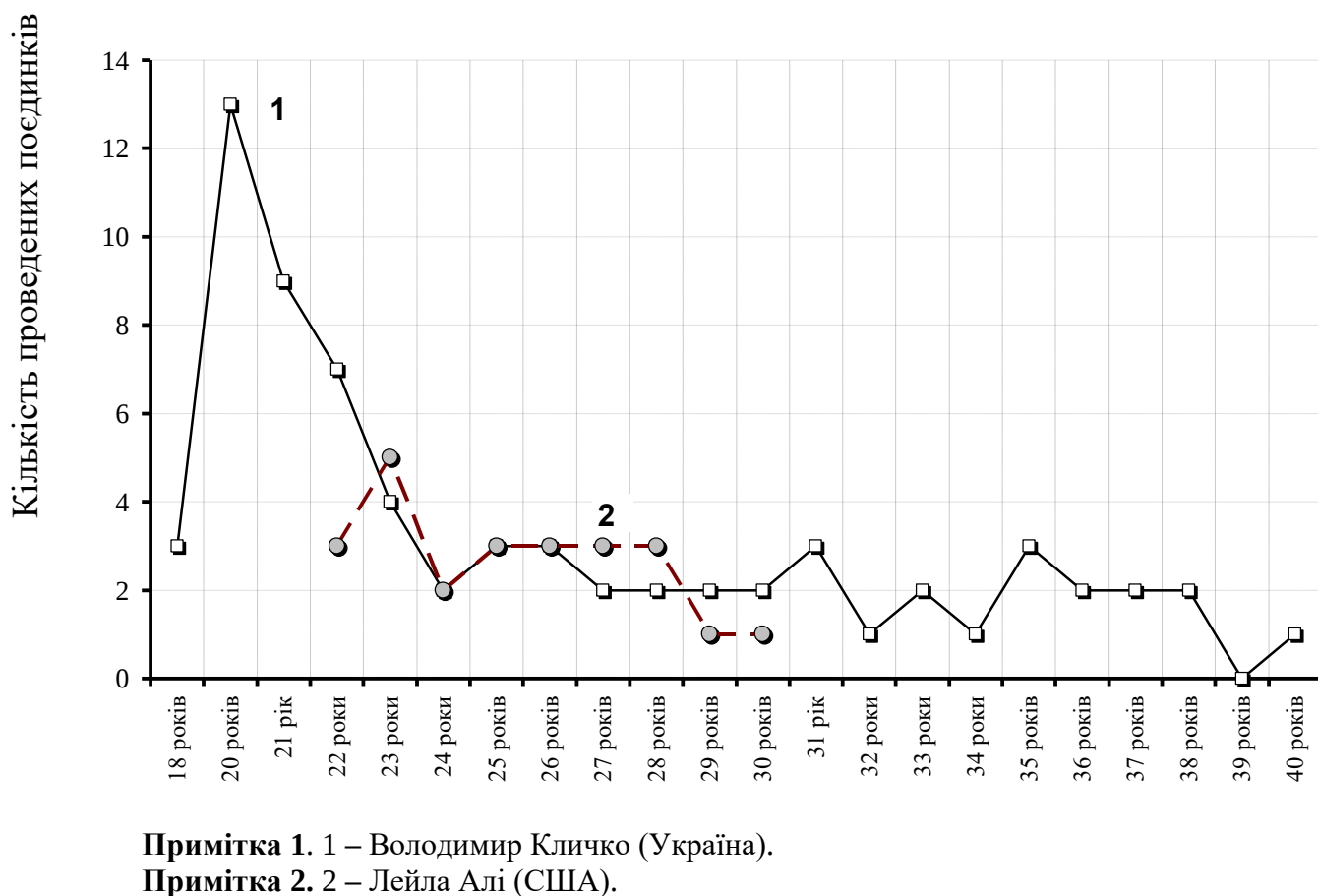

Рисунок 3.12 – Індивідуальна динаміка кількості поєдинків по рокам виступів у професійному боксі

Легендарний український важковаговик Володимир Кличко у перший рік своєї професійної кар'єри провів тринадцять поєдинків. В деяких

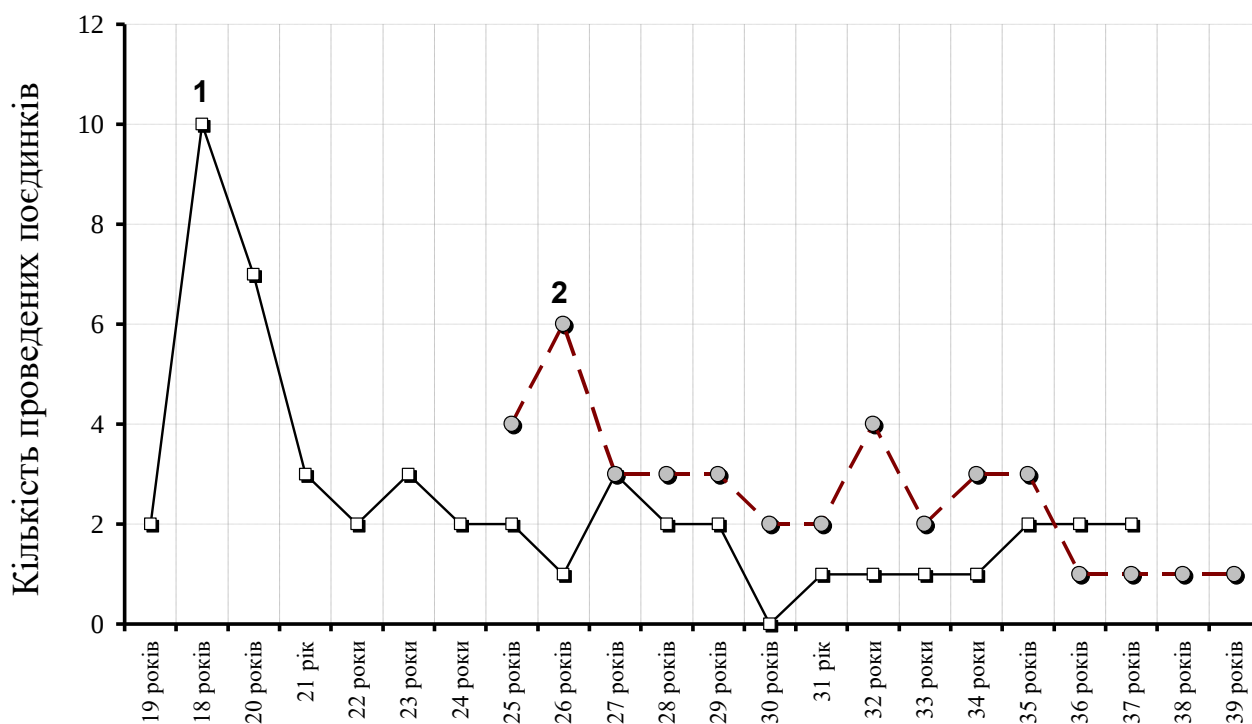
випадках спортсмен проводив по декілька боїв протягом одного місяця. Звичайно про якусь системну підготовку до суперника тут мова не йшла. Метою такого інтенсивного старту є набуття необхідного змагального досвіду та адаптація до умов ведення професійних поєдинків.

Олімпійський чемпіон Ігор в Атланті (1996 року) був вимушений боксувати проти суперників явно нижчого рівня кваліфікації. Переважна більшість цих поєдинків закінчувалась в перших раундах. Цей своєрідний «кількісний» етап кар'єри є сьогодні невід'ємною, важливою частиною складної технології підготовки професійного боксера. Нехтування існуючими принципами та правилами може призводити до небажаних наслідків та негативним чином вплинути на подальшу кар'єру спортсмена. При цьому, рівень можливостей опонентів від бою до бою повинен прогресивно підвищуватись. Боксер йде за зростаючою динамікою у підвищенні в класі та поступово набирається необхідного змагального досвіду. «Спортсменам-проспектам», як їх ще інколи називають, досить ретельно підбирають майбутніх опонентів, які інколи заздалегідь добре усвідомлюють свою роль в цьому процесі та адекватно сприймають власну поразку під час очного протистояння. Сьогодні це є частиною складної системи професійного боксу де кожний учасник змагань чітко усвідомлює свій статус та роль на ринку організації професійних боксерських поєдинків.

Період інтенсивного проведення поєдинків на початкових етапах багаторічної кар'єри, в середньому, триває протягом трьох-чотирьох років, після чого боксер переходить на найбільш оптимальну модель річної підготовки у два – три поєдинки за рік. Звичайно, що й рівень протидіючої сторони на цьому етапі також значно підвищується, що вимагає більшої концентрації зусиль для підготовки до кожного конкретного протистояння. На представленому рисунку 3.16 можна побачити наскільки більш тривалішою була професійна кар'єра Володимира Кличка від виступів на ринзі Лейли Алі. Після п'яти-шести років успішних виступів на

професійному ринзі американська боксерка прийняла рішення завершити свою спортивну кар'єру.

Подібну ранню інтенсифікацію змагальної діяльності можна побачити і в рамках індивідуальної кар'єри видатних боксерів Флойда Мейвезера (США) та Сесілії Брехус (Норвегія) (рис 3.13).

Примітка 1. 1– Флойд Мейвезер (США).

Примітка 2. 2 –.Сесілія Брехус (Норвегія).

Рисунок 3.13 – Індивідуальна динаміка кількості поєдинків по рокам виступів у професійному боксі

Після двох-трьох років відбулося суттєве зниження та стабілізація кількості поєдинків протягом року. В середньому, ми можемо побачити що спортсмени в другу фазу своєї професійної кар'єри проводять не більше двох-трьох поєдинків. Після завоювання чемпіонських поясів ця кількість може знижуватись до одного-двох боїв протягом року. В окремих випадках можна також спостерігати на цьому етапі відсутність поєдинків протягом року, що на думку фахівців, є вкрай небажаним явищем. Спортсмен для

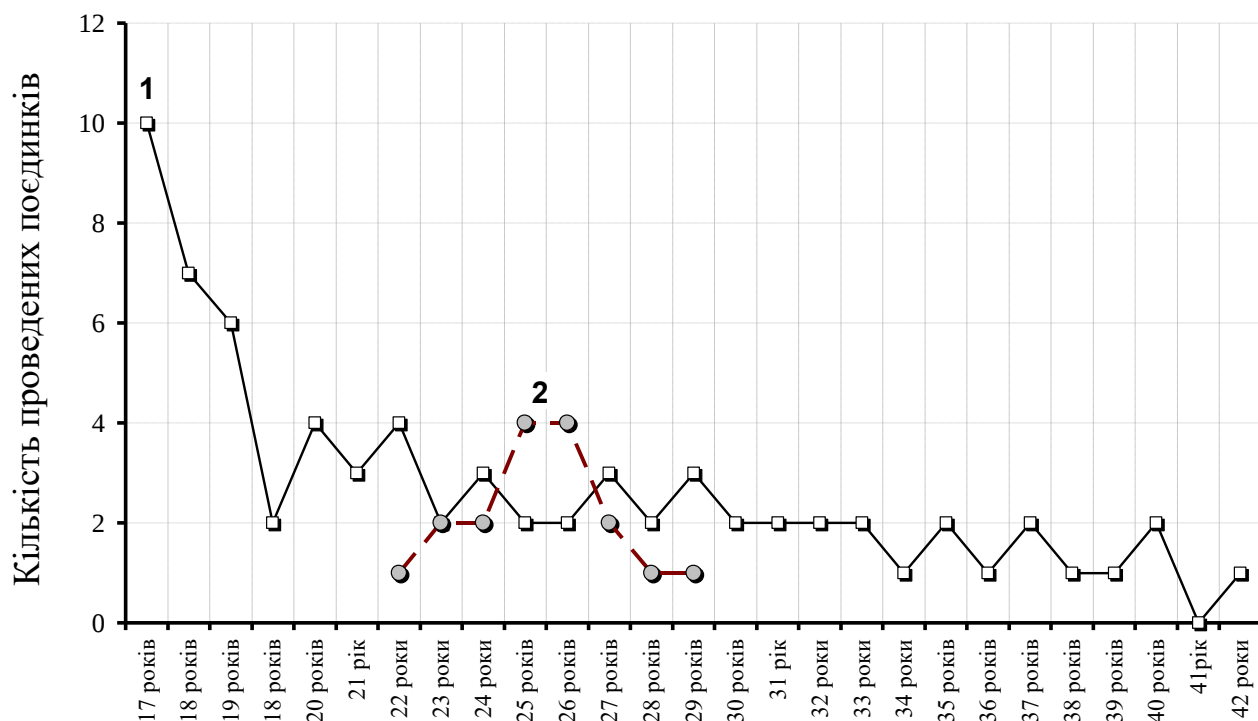
збереження специфічних відчуттів та спортивної форми не повинен мати досить тривалих простоїв (більше року). Тривалі паузи між поєдинками можуть бути обумовлені наявністю травм та пошкоджень, або, дуже часто сьогодні, елементарною нездатністю промоутерських компаній домовитись про бій між своїми підопічними, зазвичай, через суперечки у розподілі гонорарів від його проведення. В таких випадках, розумним рішенням є організація боксеру проміжного поєдинку із потенційно не таким небезпечним суперником для вирішення питання підтримання спортивної форми та виконання зобов'язень захисту чемпіонських поясів перед Всесвітніми міжнародними спортивними організаціями, які визначають обов'язкових претендентів та наполегливо рекомендують терміни майбутнього захисту⁶. Перманентний захист чемпіонського поясу є сьогодні важливою умовою в професійному боксі.

Значно менш тривалою була професійна кар'єра відомої української боксерки Аліни Шатернікової, якщо порівнювати ці дані з аналогічними показниками професійних боксерів-чоловіків (рис. 3.14). Вивчаючи особливості її змагальної діяльності, ми не спостерігаємо класичної ранньої фази інтенсивного проведення великої кількості поєдинків, яка чітко простежується майже у всіх чоловіків, що розпочинали кар'єру у професійному боксі (за винятком окремих випадків, про які йтиметься далі в роботі).

Цілком ймовірно, що така відмінність була обумовлена кількома чинниками. По-перше, вагому роль відіграв значний досвід виступів Шатернікової на аматорському рівні, де вона здобула необхідні технічні й тактичні навички, а також психологічну стійкість для протистояння сильним суперницям. По-друге, завдяки високому рівню підготовки та впевненості у власних силах українська спортсменка мала змогу одразу ж втрутитися в

⁶ У разі неможливості провести чемпіонський бій у вказані терміни, спортсмен може бути позбавлений чемпіонського поясу, який визнається вакантним. В такому випадку визначаються претенденти на вакантний пояс поміж спортсменів, які займають провідні позиції в рейтингу Всесвітньої боксерської організації.

конкурентну боротьбу з найбільш титулованими представницями професійного боксу своєї вагової категорії, оминаючи етап поступового «нарощування» боїв проти слабших опоненток.

Примітка 1. 1 – Мені Пакьяо (Філіппіни).

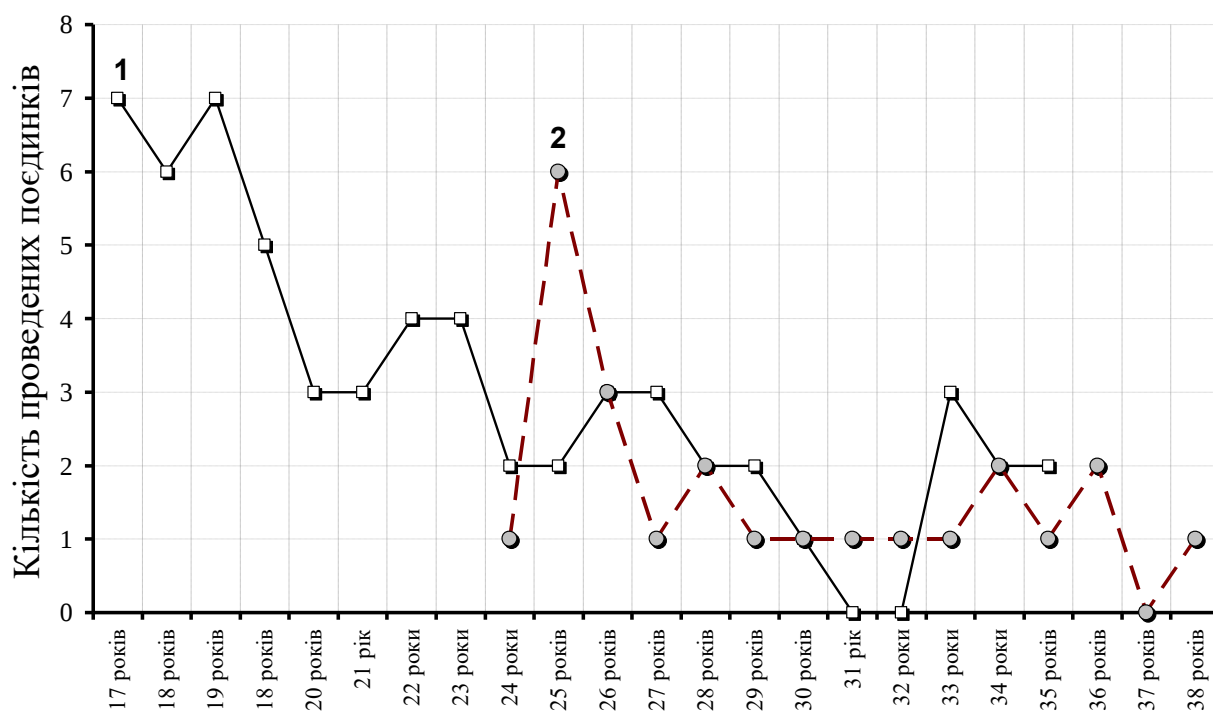
Примітка 2. 2 – Аліна Шатернікова (Україна).

Рисунок 3.14 – Індивідуальна динаміка кількості поєдинків по рокам виступів у професійному боксі

Таким чином, кар'єра Аліни Шатернікової у професійному боксі демонструє інший, нетиповий шлях входження до еліти, який базувався на вже здобутому аматорському досвіді та високій готовності до викликів найвищого рівня. Це, своєю чергою, підкреслює специфіку розвитку жіночого професійного боксу в Україні та відмінності у підходах до побудови кар'єри між жінками та чоловіками.

Можна також констатувати, що чоловіки на першому етапі професійної кар'єри проводять значно більшу кількість так званих підготовчих поєдинків. Можливою причиною цього є елементарна більша кількість спортсменів, які

виступають в рамках вагової категорії та більш гостра конкуренція під час проходження етапів професійного зростання. Якщо чоловіки в середньому, проводять від двадцяти до тридцяти таких поєдинків, та у жінок цей показник майже вдвічі є меншим, в середньому, від десяти до п'ятнадцяти. В багатьох вагових категоріях (особливо у важких та середніх) спортсменкам достатньо було провести до восьми – десяти поєдинків для виходу на чемпіонській бій (рис. 3.15).

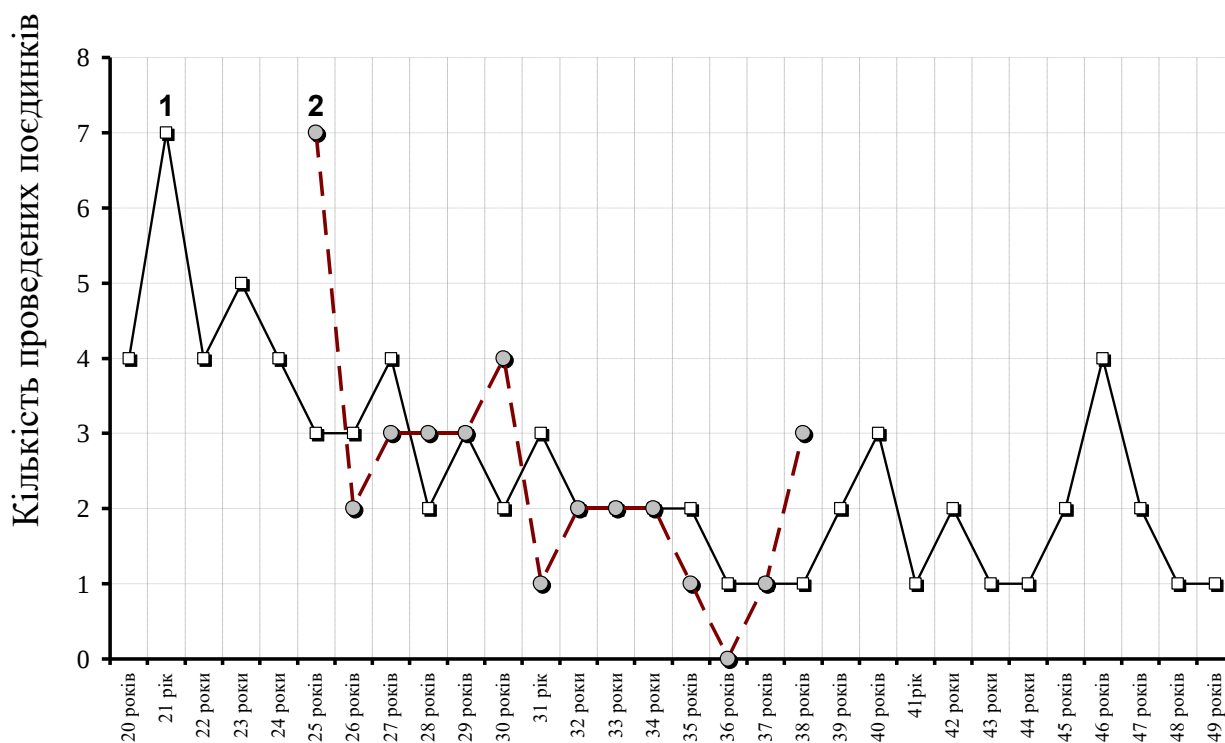
Примітка 1. 1 – Ерік Морелес (Мексика).

Примітка 2. 2 – Ганна Габріелс (Коста-Ріка).

Рисунок 3.15 – Індивідуальна динаміка кількості поєдинків по рокам виступів у професійному боксі

Завершальний етап кар'єри боксера може характеризуватися значним зменшенням кількості поєдинків та втратою лідерських позицій у своїй ваговій категорії. В даному випадку можна спостерігати два можливих варіанти подальшого розвитку кар'єри. Спортсмен, зрозумівши що не може підтримувати раніше досягнутого рівня, приймає рішення про припинення професійної кар'єри та йде фактично з самої вершини, так як це було,

наприклад, із Леноксом Льюїсом після поєдинку проти Віталія Кличка у 2003 році. Британському боксеру на момент проведення поєдинку майже виповнилось 38 років. Інший варіант передбачає продовження подальших виступів у фазі активного зниження індивідуальних можливостей, переважно із комерційною метою (відомі зірки світового боксу). В такому випадку колишні проспекти та зірки світового боксу самі починають відігравати роль своєрідного трампліну та «розкручувати» перспективних молодих спортсменів що сходять на вершину світового професійного боксу. Такий варіант кар'єри можна було спостерігати на прикладі Майка Тайсона, Роя Джонса Молодшого та інших боксерів (рис 3.16).

Примітка 1. 1 – Рой Джонс (США).

Примітка 2. 2 – Еріка Фаріас (Аргентина).

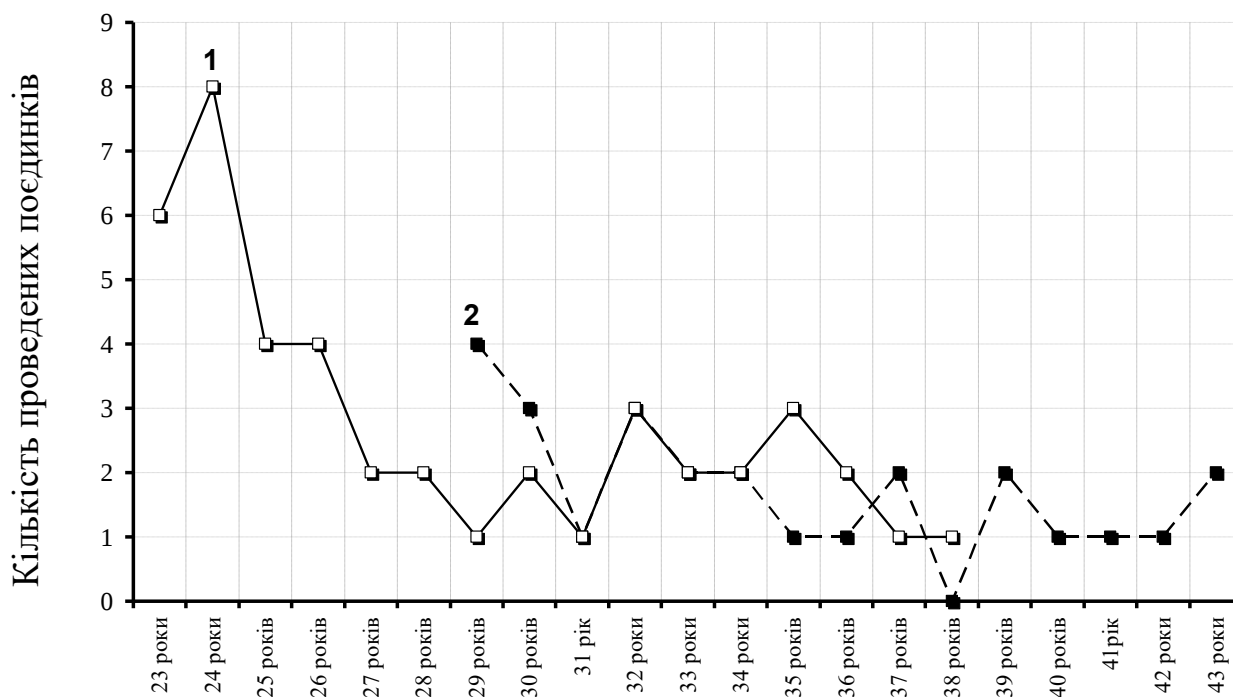
Рисунок 3.16 – Індивідуальна динаміка кількості поєдинків по рокам виступів у професійному боксі

Легендарний боксер напівважкої ваги Рой Джон мол., в період розквіту своїх сил у 90-х роках XX ст. був абсолютним чемпіоном світу в різних вагових категоріях та не знав собі рівних на професійному ринзі.

Після серії важких поразок від Антоніо Тарвера (США) та інших боксерів спортсмен продовжив свою кар'єру не зважаючи на те, що так і не зміг відновитися в ментальному та фізичному плані. Американський боксер продовжує виступи на професійному рівні в сорокарічному віці, подекуди проводячи до чотирьох поєдинків з рік і зазнає ганебних поразок від маловідомих та неперспективних спортсменів, кидаючи тінь на свої славетні минули виступи, які були продемонстровані в оптимальній для цього віковій зоні.

Фази та характер розвитку професійної кар'єри можуть зазнавати певної трансформації у боксерів, які мають видатні успіхи на аматорському рівні. Боксери, які пройшли два олімпійських цикли можуть і не мати такої насиченої змагальної діяльності на першому етапі (рис 3.17).

У випадку із Леноксом Льюїсом ми можемо спостерігати класичний варіант сходження на вершину професійної кар'єри – двадцять підготовчих поєдинків протягом перших трьох-чотирьох років. При цьому, британський боксер був учасником Олімпійських ігор в Лос-Анджелесі 1984 року та олімпійським чемпіоном Сеула у 1988 році, перемігши у фіналі важкої ваги майбутнього чемпіону світу серед професіоналів – Ріддіка Боуї (США). Можливо молодий вік Льюїса на початок професійної кар'єри – 23 роки, дозволив провести класичний формуючий етап. У випадку з дворазовим олімпійським чемпіоном в легкій вазі Гільєрмо Рігондо (Куба), ми можемо спостерігати іншу динаміку. Спортсмен досить пізно розпочав професійну кар'єру у 29 років і не мав вікового гандикапу для проведення подібної підготовчої змагальної роботи. В свій перший рік виступів на професійному ринзі кубинський боксер провів лише чотири поєдинки і у наступні роки вийшов на оптимальні для себе параметри двох-трьох поєдинків протягом року.

Примітка 1. 1 – Леннокс Льюїс (Великобританія).

Примітка 2. 2 – Гільермо Рігондо (Куба).

Рисунок 3.17 – Індивідуальна динаміка кількості поєдинків по рокам виступів у професійному боксі

Дворазовий олімпійський чемпіон з України Василь Ломаченко мав дещо іншу ситуацію на початок старту професійної кар'єри. Замість переходу в професійний бокс, командою Василя Ломаченко було прийнято рішення прийняти участь у 2013 в напівпрофесійних змаганнях WSB ліги у складі українських отаманів (разом з іншими призерами Олімпійських ігор в Лондоні 2012 року – Олександром Усіком, Денісом Беринчіком, Олександром Гвоздіком та ін.).

Початок професійної кар'єри Василя Ломаченка характеризувався намаганням боксера та його команди отримати право на чемпіонський титул вже в першому бою на професійному ринзі, що було критично сприйнято фахівцями боксу та спортивними функціонерами. Нехтування існуючими закономірностями становлення вищої спортивної майстерності в професійному боксі, особливо під час переходу атлета із аматорського

спорту може призвести до подібних негативних наслідків. Поразка в перших боях молодого спортсмена, може негативним чином вплинути на подальше інвестування в розвиток кар'єри боксера та фактично її зламати. Ось чому досвідчені промоутери так ретельно обирають майбутніх суперників та бережуть своїх бійців, виводять їх на принциповий поєдинок тільки після того, як потенційний суперник пройшов фазу розквіту своїх сил.

Так було під час протистояння Мені Макьяо із Флойдом Мейвезором в 2015 році. Якщо б цей бій відбувся на п'ять-сім років раніше, результат цього протистояння міг бути зовсім інший. Команда Мейвезера витримала «гросмейстерську паузу», свідомо уникала організації цього бою попри величезний попит з боку глядачів та засобів масової інформації, а коли відчула що їх спортсмен має на даному етапі ключову перевагу, виявила зацікавленість в організації очної зустрічі.

За схожим сценарієм відбувалось поступове підведення талановитого американського боксера Джермони Девіса (США). Промоутери американського боксера відкидали будь-які пропозиції щодо організації його поєдинку з Василем Ломаченко, в той час коли той знаходився на піку своїх можливостей, прекрасно усвідомлюючи можливий результат такого бою та його вплив на подальшу кар'єру власного бійця.

Важливим є сам факт перемоги бійця над принциповим суперником. Ніхто через певний період часу особливо не буде згадувати на якому етапі своїх можливостей знаходився той або інший боксер.

Отримані нами данні та виявлені закономірності становлення вищої спортивної майстерності в професійному боксі дозволяють виділити три, відносно самостійних етапи, на кожному із яких вирішуються специфічні завдання багаторічних виступів:

- 1) Активне становлення на професійному ринзі (18 – 24 роки) (фаза кількісної інтенсифікації змагальної діяльності) – яка характеризується великою кількістю поєдинків із суперниками нижчими за рівнем своєї спортивної майстерності. Метою цього етапу є здобуття необхідного

змагального досвіду та адаптація до умов та специфіки проведення професійних поєдинків. В середньому, тривалість цієї фази становить три-чотири роки. Боксери-чоловіки в рамках цієї фази, встигають провести до двадцяти-тридцяти поєдинків, боксери-жінки – до десяти – п'ятнадцяти окремих поєдинків.

2) Етап оптимальних можливостей (чемпіонська фаза) (25 – 35 роки). Це етап своєрідної максимальної реалізації індивідуальних можливостей боксера. Спортсмени стрімко підвищуються в рейтингу міжнародних боксерських організації та стають постійними учасниками титульних чемпіонських поєдинків. Значно підвищується роль логістики організації відповідальних поєдинків, а їх кількість, в рамках річного циклу підготовки, зменшується до двох-трьох. До кожного із боїв здійснюється ґрунтовна підготовка із використанням широкого комплексу методів та засобів підготовки і моделювання майбутніх специфічних умов ведення змагальної боротьби проти кожного конкретного суперника.

3) Етап збереження та поступового зниження спортивних результатів (35 років і більше), який характеризуються можливим зменшенням поєдинків до одного за рік (інколи бої відбуваються з річним простоєм) та більш тривалішим відновленням після важких протистоянь.

Звичайно вікові рамки виділених етапів або зон спортивної кар'єри є умовними, адже значний вплив на становлення спортивної кар'єри мають індивідуальні можливості конкретного боксера, стать, а також особливості різних вагових категорій. Раніше було показано, що середній вік чемпіонів у важкій вазі є вищим ніж, наприклад, у боксерів легших вагових категорій, де вікові рамки 35 років і старше можуть мати критичне значення для подальших успішних виступів на найвищому рівні.

В даному випадку принциповим є розуміння незворотності проходження цих стадій протягом багаторічних виступів у професійному боксі, важливість притримання тих закономірностей, які є ключовими для успішної тренувальної та змагальної діяльності в кожній з них та можливі

наслідки від здійснення помилок під час активного становлення вищої спортивної майстерності талановитих боксерів на професійному ринзі.

Висновки до розділу 3

Однією з провідних тенденцій розвитку жіночого боксу є розширення географії та зростання кількості країн-учасників міжнародних змагань. За останні двадцять років число учасниць чемпіонатів світу майже потроїлося. Хоча жінки ще поступаються чоловікам за кількістю, спостерігається позитивна динаміка та поступове вирівнювання. Особливо це стало помітним на Олімпійських іграх 2024 року в Парижі, де кількість вагових категорій у жінок збільшили до шести, а у чоловіків зменшили до семи. Рішення МОК включити жіночий бокс у програму Олімпіади 2012 року стало поштовхом до його бурхливого розвитку та зміни розподілу медалей на чемпіонатах світу. Значні успіхи демонструють спортсменки США та Китаю, які почали витісняти традиційних лідерів із країн Близького Сходу та Середньої Азії.

Активні виступи азіатських спортсменок пояснюються популярністю боксу серед населення та великою кількістю змагань, що проводяться у регіоні — близько 70 % чемпіонатів світу відбулися саме там. США залишаються центром професійного боксу, забезпечуючи всі необхідні умови для поєдинків високого рівня. Для жінок шлях до чемпіонських боїв значно коротший: замість 20 попередніх поєдинків, як у чоловіків, достатньо 10–12 боїв. Це пояснюється меншою конкуренцією та швидшою спеціалізацією.

Середній вік чемпіонів у різних вагових категоріях становить 28–35 років, причому у легших вагових категоріях цей показник нижчий. Дослідження також показали, що більшість юних боксерів, які посідали призові місця на міжнародних змаганнях, згодом переходили до спорту вищих досягнень, без масового відсіву. Рациональне планування багаторічної підготовки та участь у юнацьких змаганнях сприяють поступовому вдосконаленню майстерності.

Професійна кар'єра умовно поділяється на три етапи: формуючий (18–24 роки), чемпіонський (25–32 роки) та завершальний (35+). У жінок вона зазвичай коротша, з меншою кількістю підготовчих боїв. Досвід успішних виступів в аматорському боксі дозволяє їм швидше переходити до чемпіонської фази.

Важливими завданнями є визначення ключових факторів розвитку жіночого боксу в світі та в Україні, прогнозування напрямів його подальшого зростання, а також впорядкування знань щодо організаційно-управлінської системи. Відокремлений розвиток аматорського та професійного боксу створив безліч структур, які часто конфліктують між собою. Перспективним завданням є формування концептуальної моделі розвитку жіночого боксу в Україні з урахуванням світових тенденцій, методики підготовки спортсменок та умов функціонування спорту в нашій державі.

Результати даного розділу подано у таких публікаціях автора дослідження [71, 72].

РОЗДІЛ 4

ОРГАНІЗАЦІЯ, УПРАВЛІННЯ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО БОКСУ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ МІЖНАРОДНОГО СПОРТИВНОГО РУХУ

4.1 Фактори, що визначають розвиток жіночого боксу за сучасних умов міжнародного спортивного руху

Становлення будь-якого виду спорту багато в чому залежать від дії об'єктивно існуючих факторів, які більшою або меншою мірою визначають подальший вектор його розвитку в рамках конкретної країни та в цілому у світі.

Деякі з факторів мають консервативну, більш стайку природу, та характеризуються тривалістю дії незалежно від мінливих обставин, інші, є більш лабільними та можуть динамічно змінюватись протягом нетривалого часу. Так, наприклад, включення в програму Олімпійських ігор є потужним каталізатором популяризації та розвитку виду спорту у всьому світі. Престижність олімпійських змагань є сьогодні незаперечною цінністю міжнародного спортивного руху. І навпаки, виключення із програми Олімпійських ігор може призвести до суттєвого зниження уваги з боку держави та суспільства та на тривалий період часу привести до занепаду виду спорту.

Більш стабільний вплив можуть мати багаторічні традиції розвитку виду спорту і його зв'язок з культурно-етнічною спадщиною конкретного народу (держави), які є своєрідним відображенням його неповторної самобутності та невід'ємною частиною життя. Зазвичай, це національні види спорту, які були створені в рамках конкретної країни та набули подальшого світового визнання⁷. Популярність в такому випадку не залежить від дії

⁷ Бейсбол, баскетбол та американський футбол в США, сумо в Японії та ін.

мінливих факторів розвитку сучасного міжнародного руху та на тривалий час гарантує стабільність і ефективне функціонування виду спорту в державі.

Важливим завданням, на наш погляд, було встановлення ключових факторів, які визначають розвиток жіночого боксу за сучасних умов міжнародного спортивного руху, визначення його сталих та лабільних компонентів, які можуть впливати на особливості розвитку виду спорту в рамках конкретної країни.

Проведений аналіз спеціальної науково-методичної літератури, нормативних документів, даних мережі Інтернет та опитування експертів, дозволило виділити ряд факторів, що можуть сьогодні впливати на розвиток жіночого боксу в світі і в Україні (рис. 4.1).

Рисунок 4.1 – Фактори, що визначають розвиток жіночого боксу в державі
(на думку експертів, n=18)

Одним із головних факторів, що визначає розвиток жіночого боксу в світі, небезпідставно вважають сучасну тенденцію популяризації жіночих видів змагань та їх олімпійське визнання. Як вже зазначалось раніше включення жіночого боксу в програму Олімпійський ігор призвело до різкої активізації підготовки спортсменок в тих країнах, які ведуть основну боротьбу за лідерство в неофіційному командному заліку (США, Китай та ін.). Можна спрогнозувати, що збільшення олімпійських вагових категорій у змаганнях жінок до семи на XXXIV Олімпійських іграх у Лос-Анджелесі призведе до ще більшої активізації уваги з боку фахівців до жіночого боксу.

Олімпійське визнання жіночого боксу та збільшення вагових категорій, в яких виборюють медалі спортсменки на олімпійських змаганнях, вже сьогодні призвело до суттєвої переорієнтації дівчат з інших видів спортивних єдиноборств (схожих за свою структурою змагальної діяльності) на заняття боксом.

Можна спостерігати також і за тенденцією збільшення кількості тренерів, які переключаються на роботу з жінками після багаторічної роботи в чоловічому боксі. Враховуючи більш низький рівень конкуренції на міжнародних жіночих змаганнях з боксу шанси здобути престижні винагороди тут є значно більшими, ніж у чоловічих змаганнях, при фактично однаковому оцінюванні їх з боку держави (фінансування, моральне заохочення та ін.).

Потрібно відверто зазначити, що це явище, багато в чому, має штучний характер та обумовлено дією сьогоднішніх тенденцій розвитку міжнародного олімпійського руху пов'язаних із лібералізацією та глобалізацією спорту, усунення будь-яких форм дискримінації у тому числі, і за гендерною ознакою. Сьогодні можна почути висловлювання деяких фахівців які пропонують виключити бокс з програми Олімпійських ігор та надати можливість включити в програму Ігор нові види спорту, які також хочуть отримати новий імпульс для свого розвитку. У разі прийняття подібного

несприятливого для боксу рішення, можна буде спостерігати зворотну ситуацію, суттєвої втрати інтересу з боку фахівців до підготовки та участі жінок у змаганнях.

Дія цього фактору є потужним стимулом розвитку виду спорту, однак має досить мінливу основу. Доцільним, на наш погляд, є використання олімпійського статусу змагань для підвищення популярності виду спорту в країні, створення всіх необхідних передумов (інформаційного, матеріально-технічного, кадрового, інфраструктурного) для незалежного сталого розвитку виду спорту та забезпечення стабільності функціонування в умовах сьогоденних динамічних змін у міжнародному спортивному русі.

Більш консервативним фактором, якій також значною мірою визначає розвиток жіночого боксу, є популярність серед місцевого населення та відношення суспільства до жіночого боксу. Саме несерйозне відношення (подекуди відверто ворожнече) суспільства до занять жінок боксом, орієнтація дівчат на суто жіночі види рухової діяльності (естетично привабливі з точки зору жіночності) багато в чому і визначають рівень розвитку жіночого боксу в країні.

В даному випадку ми маємо справу з намаганням похитнути існуючий архетип образу жінки в сучасному суспільстві, який тривалий час формувався під дією культурно-релігійного чинника. Фактично сьогодні відбувається активний етап формування нового образу жінки, освіченої, вільної, сильної, гармонійно розвинутою та незалежною від чоловіків. Можливо той спротив, який сьогодні спостерігається по відношенню до участі жінок у змаганнях з боксу та інших видах діяльності, які традиційно вважалися суто чоловічими, як раз і пов'язаний із намаганням зберегти зручний архетип жінки, яка сприймається як об'єкт захисту, потребує піклування з боку чоловіків та повністю від них залежить.

Найбільшого успіху в цьому напрямі вдалося досягти багатьом західноєвропейським країнам та США. Набагато складніша ситуація з участю жінок в спортивних змаганнях в тих країнах, які зберегли ортодоксальні

релігійні уявлення по відношенню до жінки та радикальним чином реагують на спроби їх порушення.

Серед важливих факторів, які впливають на розвиток жіночого боксу, спеціалісти також відзначають кадрове та матеріально-технічне забезпечення підготовки спортсменок. В тих країнах, які мають традиції підготовки боксерів-чоловіків і де сформувалась власна «школа боксу», зазвичай не відчувається дефіцит кадрів та виникають проблеми з умовами для підготовки спортсменок. Основна увага в даному випадку має приділятися вивченню специфічних особливостей ведення змагальної діяльності жінками та використанням їх природних задатків для здобуття переваги над суперницями під час очного протистояння. Точне копіювання методик підготовки у чоловіків, не завжди може принести очікуваний максимальний ефект.

Під час підготовки жінок величезне значення має акцент на психологічну готовність до тренувальної та змагальної діяльності, врахування психоемоційного стану жінки, її впевненість у власних силах та готовність до подальшого вдосконалення. У разі переорієнтації на роботу з жінками тренер-чоловік повинен розуміти, що майже половина часу всієї підготовки спрямовується на розмови зі спортсменкою та оптимізацію її психоемоційного стану. Чоловіки-боксери значно менше потребують такої підтримки, менш схильні до впливу психоемоційних переживань та більш стабільні у досягненні поставлених цілей тренувального процесу.

Принципово важливе значення має якісне інформаційне забезпечення, підтримка жіночого боксу з боку держави та провідних спортивних організацій і освітніх установ, відповідне висвітлення важливих подій зі світу жіночого боксу в засобах масової інформації, соціальних мережах, постійна роз'яснювальна робота щодо основних цільових настанов участі жінок в змаганнях з боксу тощо.

Важливим фактором, якій значною мірою визначає якість багаторічної та річної підготовки спортсменок, є рівень науково-методичного та

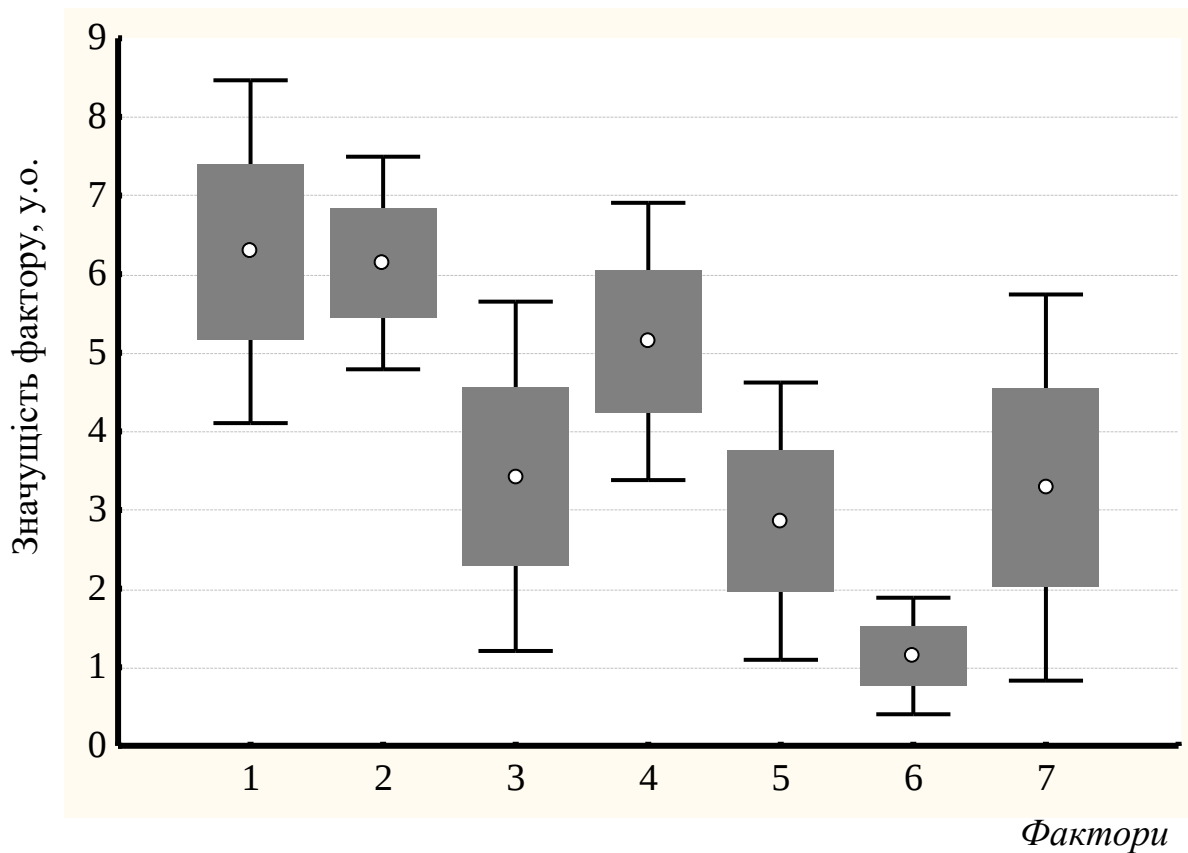
нормативно-правового забезпечення. Пошук оптимальних форм та засобів підготовки дівчат з урахуванням особливостей біологічного розвитку та індивідуальних темпів становлення вищої спортивної майстерності, забезпечення умов для одночасного поступового розвитку та максимального збереження здоров'я жіночого організму є актуальним завданням теорії та методики підготовки.

Звертає увагу на себе той факт, що тренери-чоловіки та тренери-жінки зовсім по різному оцінюють пріоритетний вплив факторів на розвиток жіночого боксу (рис. 4.2–4.3). Недостатню підтримку з боку держави та суспільства, а також існування гендерних стереотипів, тренери жінки визнали одними із найголовніших факторів впливу – $6,33 \pm 1,07$ та $6,02 \pm 0,70$ балів відповідно. Можна також відмітити, що жіночі тренери вказують на дефіцит спеціалізованих методики для підготовки жінок ($5,33 \pm 1,08$ бали), а також на проблему не завжди коректного переносу та копіювання засобів та методів тренувань запозичених у чоловічому боксі.

Найменш значущими факторами розвитку, на думку тренерів-жінок, є недостатня кількість змагань для дівчат та рівень матеріально-технічного забезпечення процесу підготовки ($1,11 \pm 0,33$ та $2,77 \pm 0,83$ балів відповідно). Потрібно відмітити, що в опитуваннях приймали участь вітчизняні тренери з боксу, які переважним чином констатували прояв досліджуваних факторів в рамках нашої держави (в інших країнах світу, з низьким рівнем матеріально-технічного та кадрового забезпечення, це співвідношення, звичайно, могло б мати інший розподіл).

Цікаво також відмітити, що на відміну від своїх колег чоловіків, тренери-жінки не вважають фактор світової тенденції поширення жіночого боксу одним із ключових ($6,44 \pm 0,72$ балів). Чоловіки-тренери навпаки, виділили цей фактор як найбільш ключовий, а наявність гендерних стереотипів у суспільстві, на їх думку, не має визначального впливу на розвиток боксу ($4,33 \pm 0,86$ балів відповідно). Суттєвим чином перешкоджає

розвитку жіночого боксу, на думку тренерів-чоловіків, відсутність достатньої кількості кваліфікованих кадрів ($6,22 \pm 0,97$ балів).

Примітка 1. 1 – Недостатня підтримка з боку суспільства і держава.

Примітка 2. 2 – Існування гендерних стереотипів та "еталонних" для дівчат видів спорту.

Примітка 3. 3 – Неєдостатня кількість кваліфікованих тренерських кадрів.

Примітка 4. 4 – Відсутність спеціалізованих методик підготовки жінок-боксерок.

Примітка 5. 5 – Низький рівень матеріально-технічного забезпечення.

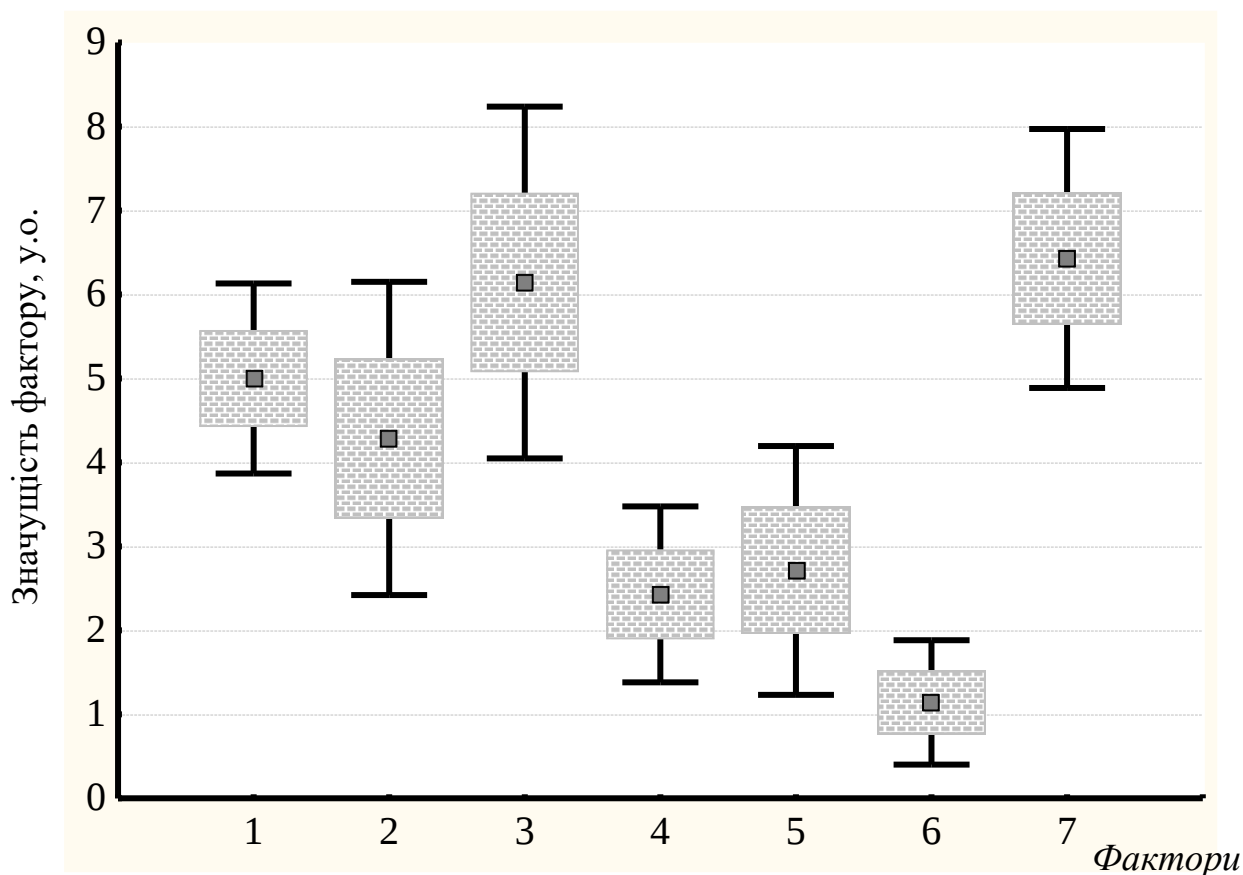
Примітка 6. 6 – Недостатня кількість змагань місцевого та державного рівня.

Примітка 7. 7 – Світові тенденції поширення жіночого боксу.

Рисунок 4.2 – Вплив факторів на розвиток жіночого боксу в світі і в Україні
(за даними експертного опитування тренерів-жінок, $n = 9$, $W = 0,80$)

Експерти вказували на існування проблеми врахування біологічних особливостей жіночого організму під час планування тренувальних та змагальних навантажень, недостатню кількість сучасних науково-теоретичних розробок з важливих аспектів процесу підготовки жінок. Окремою проблемою в рамках цього напрямку можна вважати наявність у фахівця відповідних професійних якостей та компетентностей для роботи зі

спортсменками високої кваліфікації, розуміння складної, відмінної від чоловіків психоемоційної сфери жінок тощо.

Примітка 1. 1 – Недостатня підтримка з боку суспільства і держава.

Примітка 2. 2 – Існування гендерних стереотипів та "еталонних" для дівчат видів спорту.

Примітка 3. 3 – Недостатня кількість кваліфікованих тренерських кадрів.

Примітка 4.4 – Відсутність спеціалізованих методик підготовки жінок-боксерок.

Примітка 5. 5 – Низький рівень матеріально-технічного забезпечення.

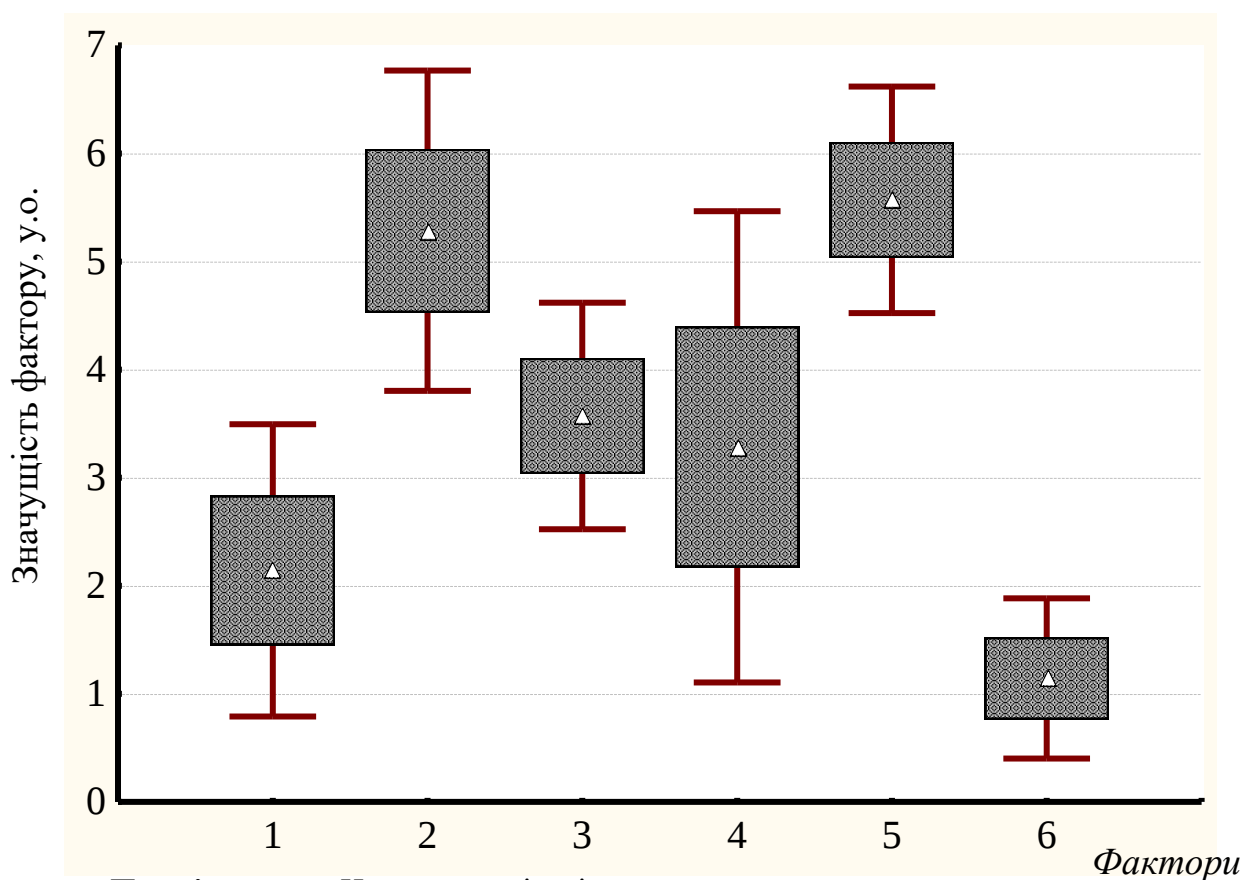
Примітка 6. 6 – Недостатня кількість змагань місцевого та державного рівня.

Примітка 7. 7 – Світові тенденції поширення жіночого боксу.

Рисунок 4.3 – Вплив факторів на розвиток жіночого боксу в світі і в Україні
(за даними експертного опитування тренерів-чоловіків, $n = 12$, $W = 0,87$)

Відсутність єдиної думки між експертами чоловіками та жінками може, на нашу думку, свідчити про різне бачення фахівцями перспективних шляхів розвитку жіночого боксу та пріоритетних напрямів його подальшого розвитку в державі.

Відчувають тиск гендерної дискримінації на собі і самі спортсменки, які вважають що наявність цих упереджень шкідливим чином впливає на подальший розвиток боксу в нашій державі (рис. 4.4). В даному питанні спортсменки є солідарними з жінками-тренерами і вважають що головними проблемами розвитку боксу в нашій державі є, низький рівень популяризації жіночого боксу та несерйозне його сприйняття з боку суспільства ($5,63 \pm 0,59$ та $5,09 \pm 0,83$ балів відповідно).

Примітка 1. 1 – Недостатня кількість змагань.

Примітка 2. 2 – Низький рівень популяризації жіночого боксу.

Примітка 3. 3 – Застаріла матеріально-технічна база.

Примітка 4. 4 – Недостатній рівень кваліфікації тренерів.

Примітка 5. 5 – Несерйозне сприйняття жіночого боксу в суспільстві.

Примітка 6. 6 – Інше.

Рисунок 4.4 – Основні проблеми розвитку жіночого боксу в Україні
(за даними експертного опитування спортсменок, $n = 12$, $W = 0,85$)

Систематизація та подальший всебічний аналіз ключових факторів, які впливають на розвиток та функціонування жіночого боксу в світі і в Україні,

визначення перспективних шляхів підвищення ефективності процесу багаторічної підготовки та виступів у престижних міжнародних змаганнях, популяризації жіночого боксу у суспільстві та підвищення його соціального статусу є, на наш погляд, ключовими завданнями теорії та практики за сучасних умов розвитку міжнародного спортивного руху.

4.2 Аналіз сучасних тенденцій розвитку жіночого боксу та особливостей багаторічної підготовки спортсменок

Важливими завданнями дисертаційної роботи було дослідження впливу існуючих тенденцій на розвиток та функціонування жіночого боксу в світі і в Україні, а також проведення аналізу ключових проблем спортивної підготовки жінок в рамках системи багаторічного вдосконалення. Опитані нами з цією метою експерти були свідомо поділені на дві групи (тренери-чоловіки та тренери-жінки). Отримані результати яскраво підкреслюють необхідність підвищення ролі жінок під час прийняття управлінських рішень з важливих питань розвитку жіночого боксу та збільшення їх чисельності в керівних міжнародних організаціях боксу, адже погляди на вирішення концептуальних проблем жіночого боксу у чоловіків та жінок експертів, за окремими питаннями, подекуди відрізнялись кардинальним чином.

Так, наприклад, лише 27,7 % опитаних нами респондентів чоловіків позитивно відносяться до сучасних тенденцій розвитку жіночого боксу в світі, пов'язаних із постійним розширенням географії країн та кількості учасників змагань серед жінок, включенням жіночого боксу до програми Олімпійський ігор та ін. У жінок експертів, цей показник був майже утричі більшим та склав – 61,54 % (рис. 4.5). Визначено, що жінки-тренери статистично значуще частіше виявляли позитивне ставлення до тенденцій розвитку жіночого боксу порівняно з чоловіками ($p=0,0430$).

Важливо також підкреслити й той факт, що майже 17 % чоловіків-тренерів мали негативне відношення щодо сучасних тенденцій розвитку та

популяризації жіночого боксу (9,09 % – негативне і 9,09 % – скоріш негативне), в той самий час, як у жінок жоден експерт не висловив свого негативного відношення по цьому питанню. Подальший розвиток жіночого боксу в світі, багато в чому, сьогодні залежить від особистого відношення чоловіків та прийнятих ними рішень, адже керівна роль в найбільш престижних та впливових міжнародних організаціях належить саме чоловікам. Сьогодні чоловіки фактично визначають що є кращим для жінок, займатися їм тим чи іншим видом спорту, або не займатися.

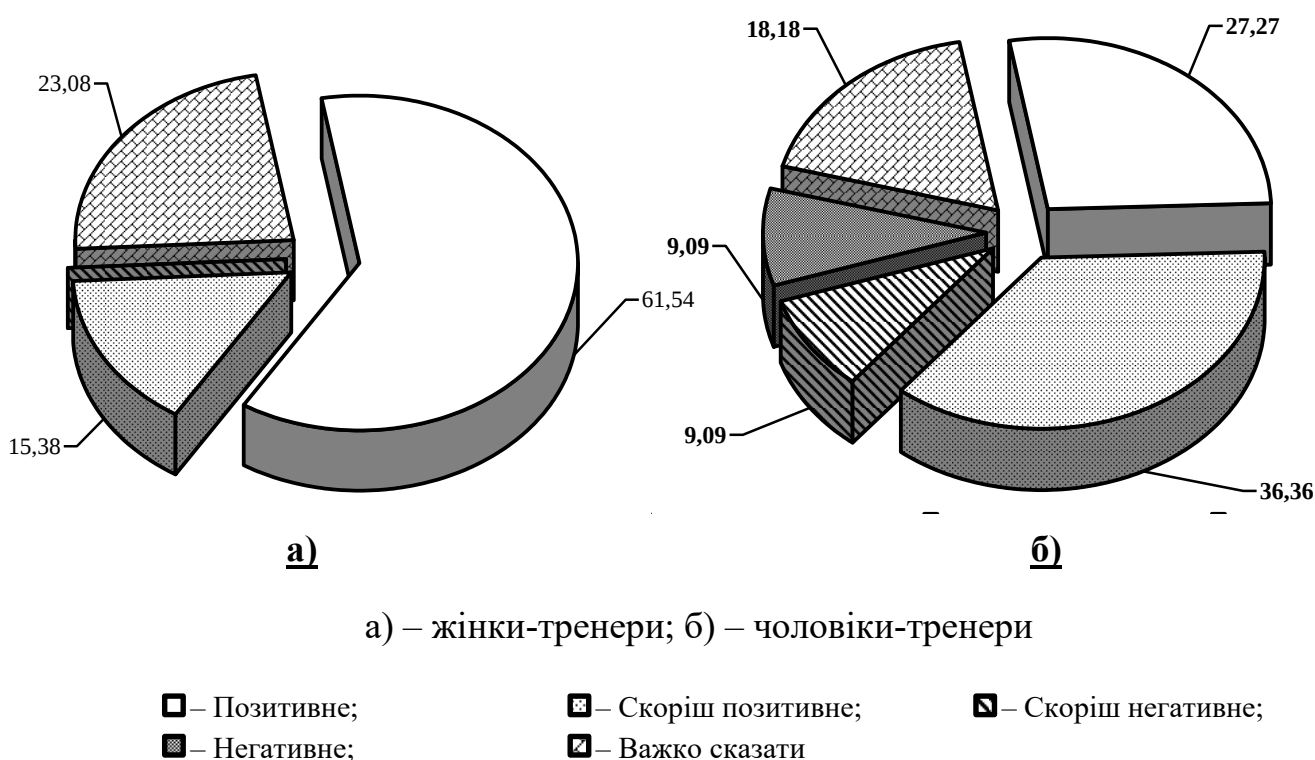
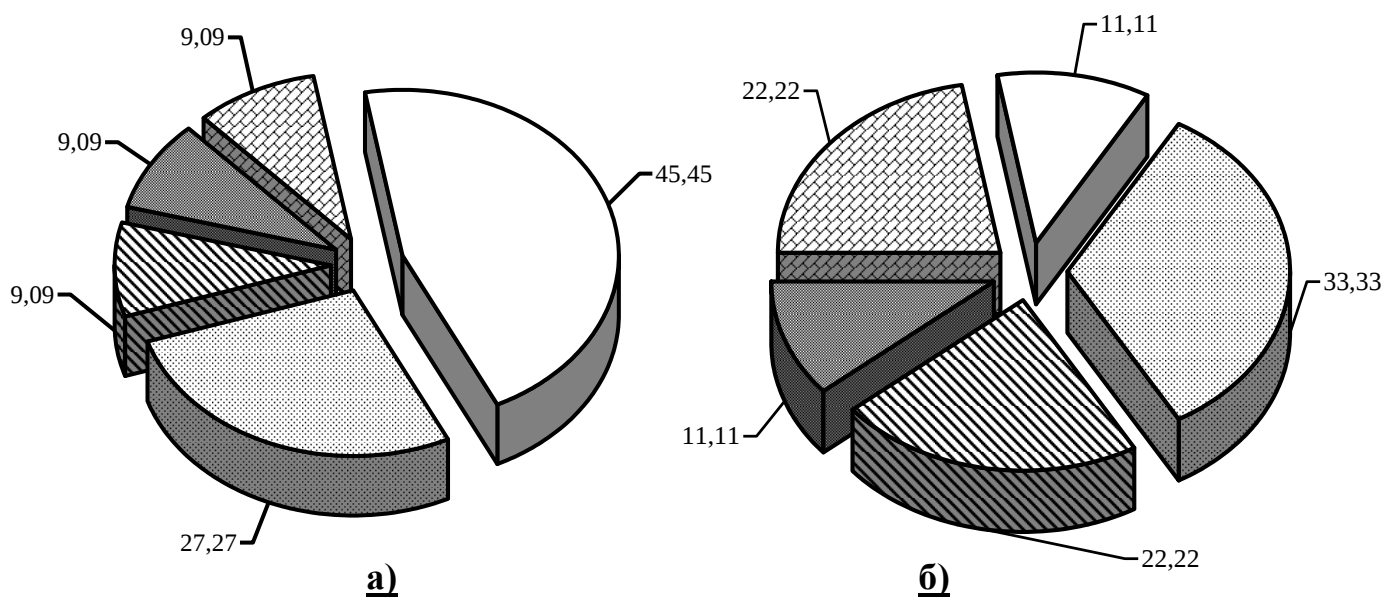

Рисунок 4.5 – Відношення до тенденцій розвитку жіночого боксу в світі і в Україні, (n=21), %

Той, подекуди принциповий опір, який можна і сьогодні спостерігати у питаннях популяризації жіночого боксу, скоріш за все, і є наслідком відверто негативного відношення ряду чоловіків, що мають вплив на прийняття відповідних рішень.

Майже половина (45,45%) опитаних нами жінок-експертів вказує на існування гендерних стереотипів та несерйозне сприйняття жіночого боксу.

У експертів-чоловіків, лише 11,11 % респондентів притримуються подібної точки зору (рис. 4.6). Несерйозне ставлення до жіночого боксу, на думку чоловіків, може бути обумовлено дією двох важливих факторів. Перший із них, це менша видовищність поєдинків спортсменок, адже швидкість рухів та потужність ударів під час змагальної діяльності жінок є набагато меншими, у порівнянні із чоловіками⁸. По друге, на думку чоловіків, на це впливає відношення самих жінок до занять боксом, адже багато хто з них сприймають ці заняття як засіб для самоствердження та набуття навичок самооборони, а не як важливий процес багаторічного вдосконалення спрямований на досягнення найвищих спортивних результатів в оптимальній віковій зоні. Подальший аналіз отриманих нами результатів дозволив опосередковано підтвердити цю думку експертів.

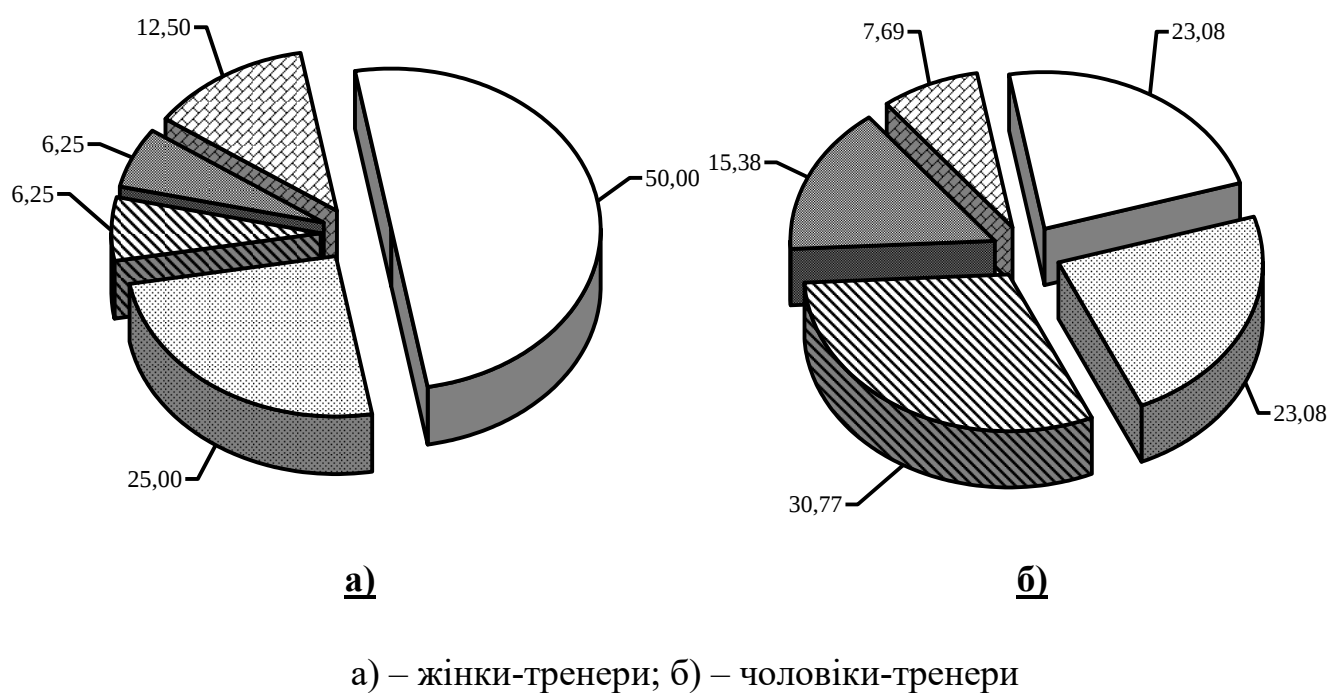
а) – жінки-тренери; б) – чоловіки-тренери

□ – Так; ▤ – Скоріш так, чим ні; ▥ – Скоріш ні, чим так; ■ – Ні; ▧ – Важко сказати

Рисунок 4.6 – Існування гендерних стереотипів в боксі (n=21), %

⁸ Під час особистих розмов неодноразово доводилось чути іронічне висловлювання про те, що дії жінок у ринзі, після перегляду чоловічих поєдинків, сприймаються наче в уповільненому режимі.

Фактично кардинально розходиться думка експертів чоловіків та жінок щодо необхідності розробки та впровадження специфічних, відмінних від чоловіків, методик підготовки жінок (рис. 4.7). Майже 75 % тренерів-жінок (50 % – так, 25 % – скоріш так, чим ні) вказують на необхідність подібної диференціації та важливість врахування біологічних особливостей жіночого організму під час побудови багаторічної та річної підготовки спортсменок високого класу.

□ – Так; ▣ – Скоріш так, чим ні; ▤ – Скоріш ні, чим так; ▥ – Ні; ▦ – Важко сказати

Рисунок 4.7 – Необхідність розробки та впровадження інших, у порівнянні із чоловікам, методик підготовки (n=21), %

У той самий час, як фактично 50 % чоловіків (30,77 % – скоріш ні, чим так і 15,38 % – ні) вказують на те, що подібна специфікація є зайвою, а ті засоби та методи підготовки, які тривалий час використовуються боксерами чоловіками можуть з успіхом бути впровадженні і під час підготовки жінок.

Ще більш радикальнішою є позиція експертів-чоловіків щодо розширення кількості вагових категорій у змаганнях жінок, за рахунок їхнього зменшення у чоловічих змаганнях (рис. 4.8). Негативне ставлення до

цієї тенденції висловили майже 75 % відсотків опитаних нами чоловіків (42,11 % – негативне і 31,58 % – скоріш негативне). Зменшення кількості вагових категорій, у яких будуть розіграватися медалі в змаганнях чоловіків, до семи, призведе до того, що ряд боксерів, які не вкладаються у рамки необхідної олімпійської ваги, будуть вимушені припинити свою участь в системі олімпійської підготовки національних збірних команд країни.

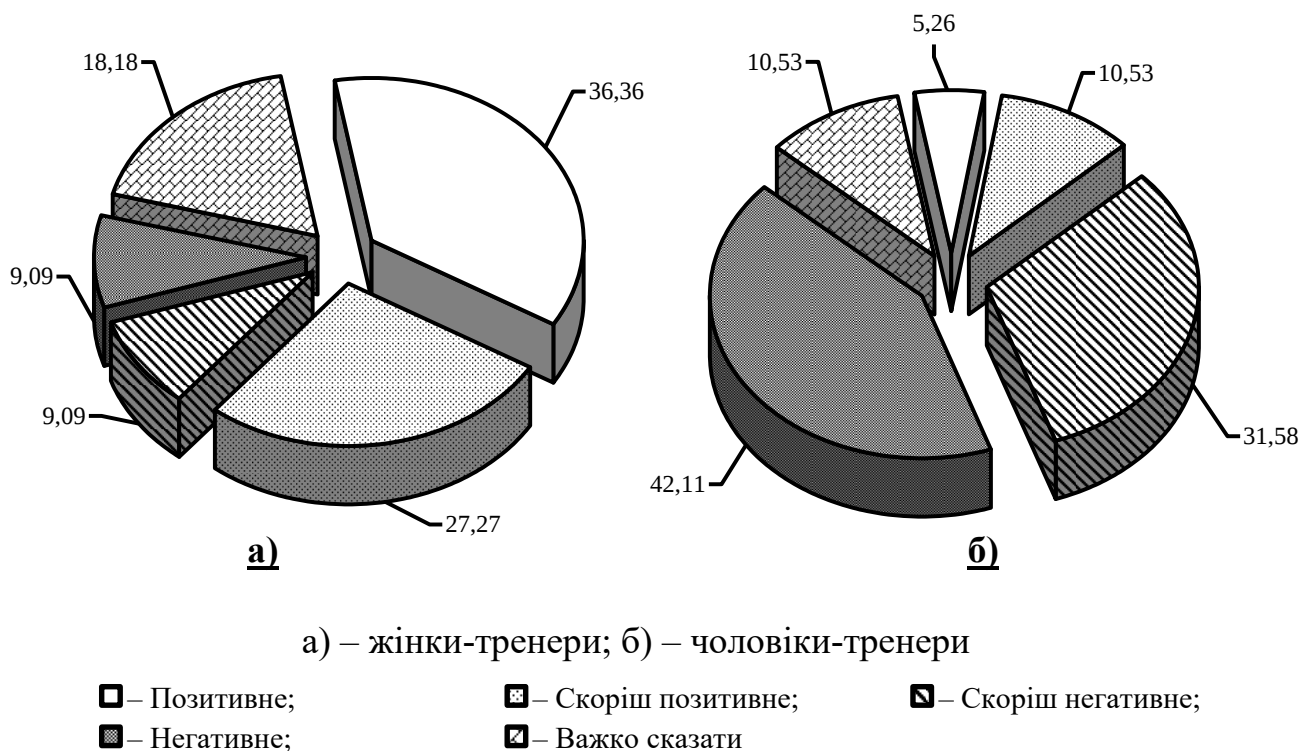

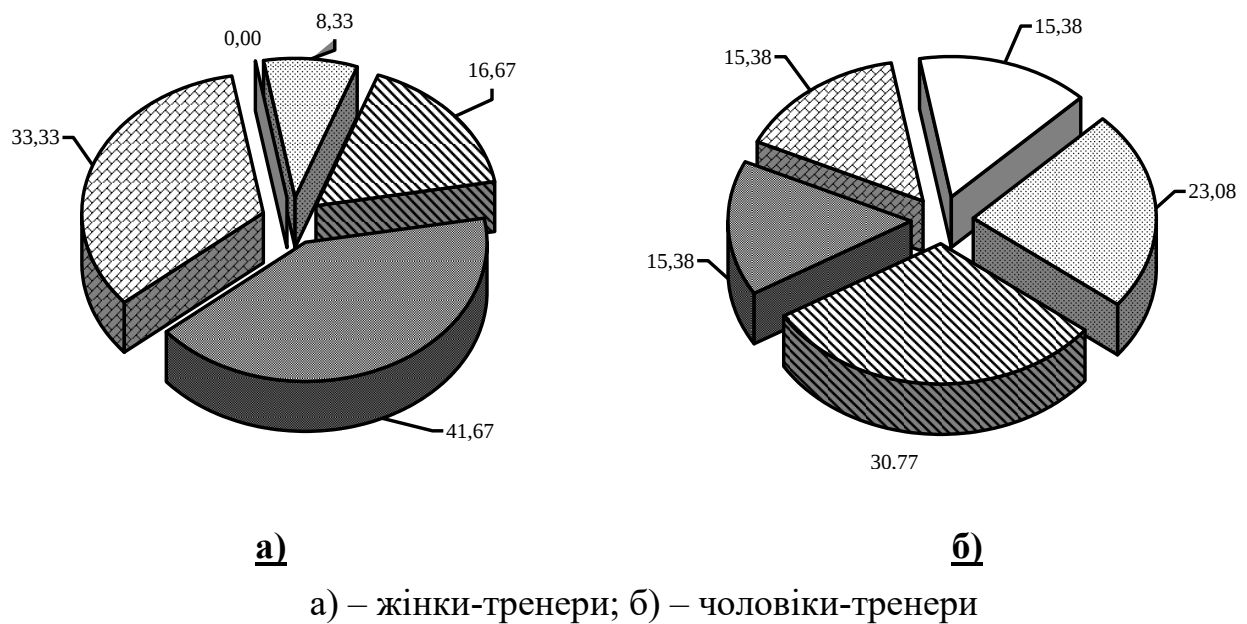
Рисунок 4.8 – Відношення до змін, пов’язаних із перерозподілом вагових категорій в програмі Олімпійських ігор у чоловіків та жінок (n=21), %

Однак, при цьому, не потрібно забувати, що на Іграх XXX Олімпіади в Лондоні (2012), жінки взагалі приймали участь лише в трьох вагових категоріях, що унеможливлювало участь в найбільш престижних змаганнях сучасного спортивного руху великої кількості талановитих спортсменок.

Одним із головних аргументів, на який посиляються критики участі жінок у змагання боксом, є турбота про здоров’я жінок та потенційна шкідливість подібної змагальної діяльності для жіночого організму. Перш за все, це стосується стану репродуктивної системи та можливі подальші

проблеми, які можуть виникати у жінок із народженням дітей. Проведений раніше аналіз літературних джерел показав існування різних думок фахівців щодо цього питання.

На думку ряду авторів [138, 156], удари, які пропускають спортсменки в область живота, з великою вірогідністю призведуть до пошкодження тканин матки (які неможливо виявити без поглибленого дослідження), та визвати у подальшому суттєві ускладнення під час виношування дитини. В дослідження інших фахівців [156,181], таких значних ускладнень у стані здоров'я жінок, які займаються боксом, автори не спостерігали. Аналіз біографій багатьох видатних спортсменок показав, що ці жінки не мали у подальшому проблем із виношуванням та народженням дитини (приклад української боксерши Марії Бови (Бадуліної) та інших спортсменок). Притримуються подібної точки зору і опитані нами експерти (рис. 4.9).

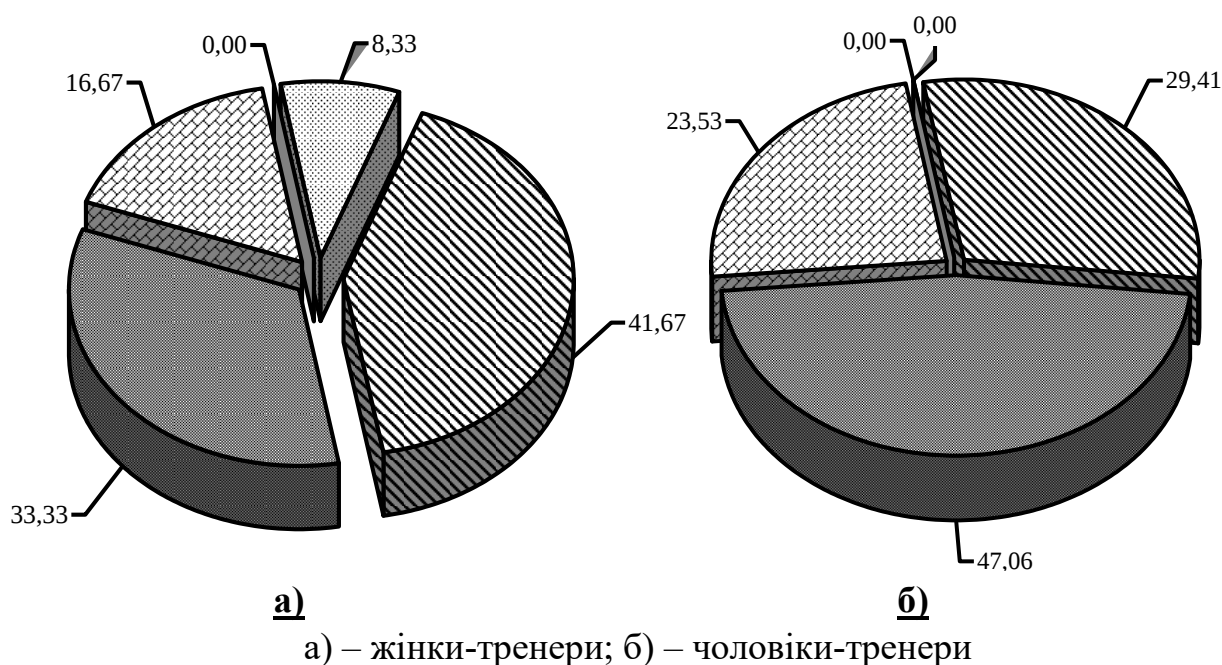

□ – Так; ▨ – Скоріш так, чим ні; ▩ – Скоріш ні, чим так; ▤ – Ні; ▥ – Важко сказати

Рисунок 4.9 – Потенційна шкідливості занять боксом для жіночого організму, на думку експертів (n=21), %

Переважає більшість жінок-тренерів вважають що заняття боксом не мають потенційної шкідливості для жіночого організму – 41,67 %. Експерти-чоловіки були менш категоричними у цьому питанні. Найбільша кількість експертів (30,77 %) тут притримується тієї точки зору що заняття боксом скоріш не мають ніж мають шкідливий вплив на здоров'я жінок. На представленому рисунку 4.9. також можна побачити що значно більша кількість тренерів-чоловіків вбачають потенційні ризики для здоров'я жінок від занять боксом.

Достатньо суперечливим є сьогодні питання щодо визначення оптимального віку початку занять боксом для дівчат (рис 4.10).

□ – 8-9 років; ▤ – 10-11 років; ▥ – 12-13 років; ▦ – 14-15 років; ▧ – 16-17 років

Рисунок 4.10 – Оптимальний вік початку занять боксом для дівчат, на думку експертів (n=21), %

Згідно рекомендованим сьогодні нормативним вимогам Навчальної програми з боксу для дівчат⁹, рекомендовано розпочинати багаторічне вдосконалення в групах початкової підготовки у віці 10 років.

Ряд відомих фахівців теорії спорту [56, 76] негативним чином висловлюються щодо існуючої сьогодні тенденції раннього початку занять спортом, ранньої спеціалізації та орієнтації підготовки на передчасні успішні виступи у дитячо-юнацьких змаганнях, що у підсумку призводить до того, що спортсмени не можуть продемонструвати необхідні результати в оптимальній віковій зоні для виду спорту, через значне вичерпання функціонального та психоемоційного потенціалу в юнацькому віці. Логічним є припущення, що чим раніше дитина почне займатися певним видом спорту, тим раніше вона зможе продемонструвати необхідний рівень спортивного результату (сумарне накопичення тренувального та змагального досвіду) та скоріш за все, не зможе, через значне виснаження, продовжити свої виступи у спорті вищих досягнень.

Прихильники раннього початку занять спортом [121,157] вказують на те, що для оволодіння сучасним арсеналом техніко-тактичних дій, в ряді видів спорту, сьогодні потрібен значний час, і що пізній початок занять негативним чином впливає на загальну та специфічну координацію рухів, загальний руховий фундамент (базу) та оволодіння спортсменами важливими знаннями та вміннями.

Ранній початок занять спортом, на наш погляд, не повинен передбачати ранню вузьку спеціалізу на специфічні засоби та методи підготовки, які притаманні конкретному виду спорту. Дитина повинна навчатися руховим навичкам багатьох видів спорту (які переважним чином мають позитивний перенос для подальших занять боксом). Таке різноманіття занять різними видами спорту на початкових етапах багаторічного вдосконалення дозволить вирішити рад завдань. По-перше, сформує різносторонню рухову базу та

⁹ Редакція 2008 року. Діленян М.О., Ост'янов В.Н., Комісаренко Г.І., Гурович І.А., Шевчук Ю.В.

покращить загальний рівень фізичної підготовленості дитини, а по-друге усуне можливий вплив одноманітних занять видом спорту в дитячому віці та збереже своєрідну змагальну спрагу до занять улюбленим видом спорту.

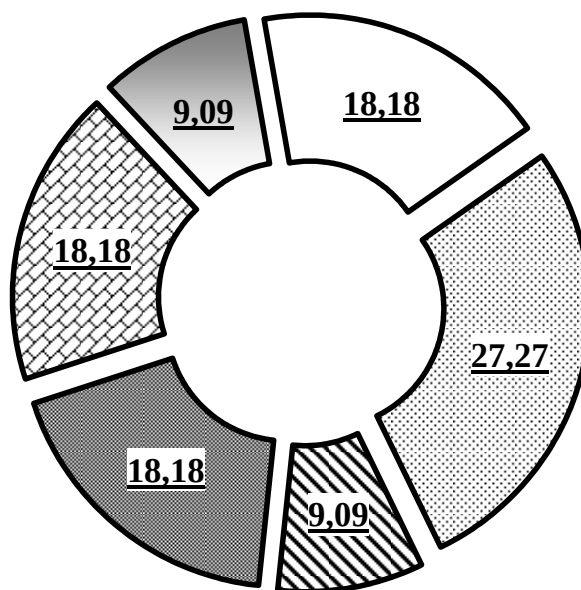
Схожий методичний підхід було застосовано свого часу відомим українським тренером Анатолієм Миколайовичем Ломаченко, які тривалий час спрямував тренувальний процес Василя Ломаченко на оволодіння різноманітними навичками та рухами. Боксер, який на початкових етапах багаторічної підготовки отримав руховий досвід в спортивній гімнастиці, акробатиці, легкій атлетиці, боротьбі, спортивних іграх, плаванні та інших видах спорту, зовсім по іншому виглядає у ринзі. Такий спортсмен вирізняється універсальністю рухів та набагато швидше оволодіває специфічними координаційними діями притаманним для боксу.

З цієї точки зору заняття спортом необхідно розпочинати, на наш погляд, якомога раніше. Тобто орієнтуючи дівчину на подальші виступи у боксі, доцільно розпочати підготовку на більш ранніх етапах в інших видах спорту, які мають подальший важливий перенос рухових навичок (спортивні та народні танці, акробатика та ін.). Чи можна розглядати цю попередню неспецифічну підготовку як елемент системи багаторічного вдосконалення саме у боксі? На нашу думку, скоріш так, чим ні. Принаймні досвід Анатолія Миколайовича Ломаченко переконливо доводить справедливість подібної точки зору.

На представленому рисунку 4.10. можна побачити, що значна кількість опитаних нами респондентів рекомендує розпочинати заняття боксом у більш пізньому віці – 14-15 років (47,06 % у тренери-чоловіків та 33,33 % у тренери-жінок відповідно). Лише чверть опитаних нами фахівців вказують на те, що потрібно розпочинати цілеспрямовану підготовку дівчат у боксі з 10-11 років. Отримані нами дані є досить суперечливими та дискусійними. Адже якщо на думку експертів, потрібно розпочинати підготовку дівчат в 15-річному віці, то яким чином можна підготувати їх вже до перших престижних міжнародних юнацьких змагань, в яких приймають участь

спортсменки 16-17 річного віку (Юнацькі Олімпійські ігри, юнацькі, юніорські та молодіжні чемпіонати Європи та ін.) За такі стислі терміни сформувати необхідний техніко-тактичний потенціал практично неможливо. Можна спробувати пояснити подібну позицію опитаних нами експертів турботою про здоров'я дівчат, однак відведених декількох років може бути недостатньо для вирішення завдань поетапного формування необхідного рівня спортивної майстерності, особливо враховуючи постійно зростаючий рівень конкуренції на змаганнях, який обумовлений динамічним розвитком та популяризацією жіночого боксу у всьому світі.

Ще однією проблемою, яка негативним чином впливає на ґрунтовність багаторічної підготовки спортсменок, є відношення самих дівчат до занять боксом (рис. 4.11).

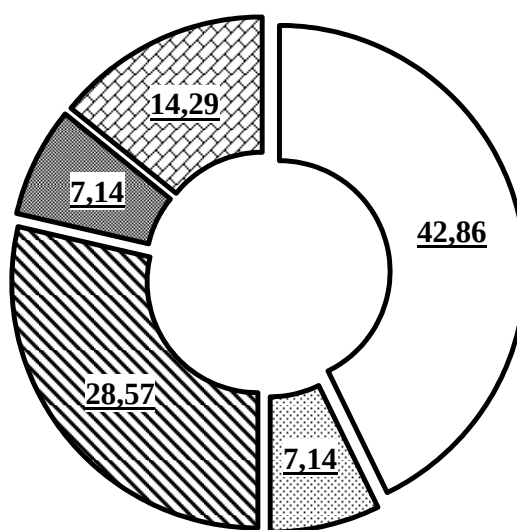
- Примітка 1. – Любов до виду спорту;
 Примітка 2. – Бажання займатися динамічною руховою діяльністю;
 Примітка 3. – Прагнення до руйнування гендерних стереотипів;
 Примітка 4. – Бажання оволодіти навчиками самооборони;
 Примітка 5. – Прагнення до найвищих результатів у спорті;
 Примітка 6. – Інше

Рисунок 4.11 – Фактори, які визначають прагнення жінок займатися боксом

(n=12), %

Приблизно такий же відсоток отримали фактори, які визначали бажання дівчат займатися руховою діяльністю, бажання оволодіти навичками самооборони, любов до виду спорту та ін. Відсутність пріоритетної орієнтації на серйозні успіхи у спорті вищих досягнень, націленість всієї системи підготовки на пошук найбільш обдарованих спортсменок та створення необхідних умов для ефективної багаторічної підготовки, звичайно, додатково впливає на існуюче сьогодні несерйозне відношення до розвитку жіночого боксу, про що вже було згадано раніше в нашій роботі.

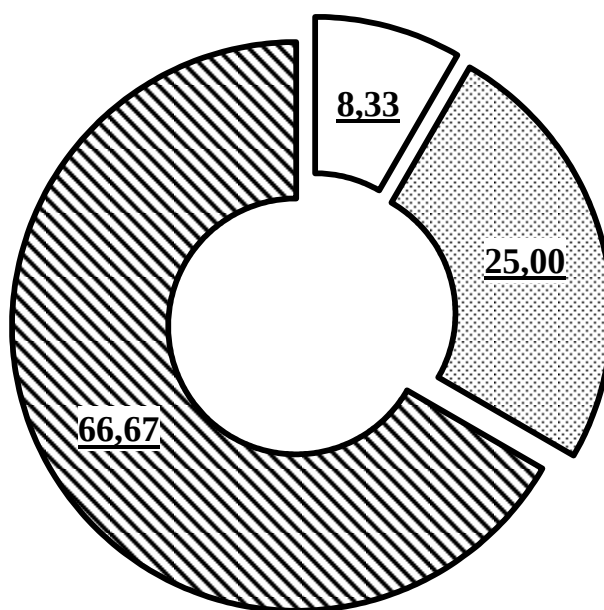
Також можна констатувати, що самі спортсменки теж відчують вплив гендерної дискримінації під час занять боксом. Фактично половина спортсменок, які прийняли участь в нашому опитуванні (42,86 %) вказували на факт існування подібного несправедливого відношення до них з боку чоловіків (рис. 4.12).

□ – Так; ▨ – Скоріш так, чим ні; ▩ – Скоріш ні, чим так; ■ – Ні; ▤ – Важко сказати

Рисунок 4.12 – Відчуття впливу гендерної дискримінації під час занять боксом у жінок (n=12), %

Існують сьогодні різні думки, щодо того, хто повинен готувати спортсменок у боксі. Розповсюдженою є думка, що тренер-чоловік може досягти більш вагомих результатів тренуючи жінок, ніж це зможуть зробити жінки-тренери. Вважається, що існуючий статус чоловіка у суспільстві його стиль мислення та дій, авторитет, який викликається у жінки, вміння вибудувати субординацію та вертикальний порядок взаємодії (систему підпорядкування) на підсвідомому рівні краще впливають на виконання жінками робочих завдань, унеможливають виникнення своєрідних горизонтальних відносин (панібратських), які часто виникають під час взаємодії жінок між собою. Для визначення справедливості цього припущення ми запитали кваліфікованих спортсменок чи впливає стать тренера на ефективності їхньої підготовки (рис 4.13).

Примітка 1. – Тренер-жінка;

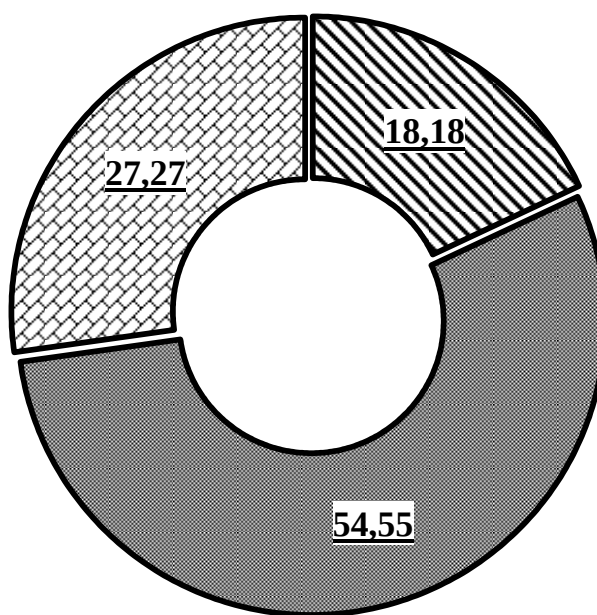
Примітка 2. – Тренер-чоловік;

Примітка 3. – Немає значення, важливим є лише рівень професіоналізму

Рисунок 4.13 – Значення статі тренера під час підготовки жінок-боксерок
(n=12), %

Переважна більшість жінок відповіли що стать тренера не має жодного значення для їхньої підготовки, важливим є лише рівень професіоналізму цього фахівця та його особистісні якості (66,67 %). Можна також побачити, що значно більша кількість спортсменок вказали що вони віддають перевагу тренерам-чоловікам ніж тренерам-жінкам під час своєї підготовки (25,0 % проти 8,33 % відповідно).

При цьому важливо також відмітити, що жодна опитана нами спортсменка не відповіла що має негативні наслідки у стані здоров'я від занять боксом. Більшість (54,55 %) відповіли що не мають негативних наслідків у стані здоров'я, 18,8 % – відповіли скоріш ні, чим так, а ще 27,27 % дівчат не змогли відповісти на це запитання (рис. 4.14).

□ – Так; ▨ – Скоріш так, чим ні; ▩ – Скоріш ні, чим так; ■ – Ні; ▤ – Важко сказати

Рисунок 4.14 – Наявність негативних наслідків у стані здоров'я (психоемоційного, біологічного характеру) у жінок від занять боксом (n=12), %

Динамічний розвиток жіночого боксу в світі, підвищення його соціального статусу та значущості для спортивних здобутків держави на

міжнародній спортивній арені потребують, на наш погляд, значної активізації фундаментальних наукових досліджень спрямованих на систематизацію ключових факторів, які будуть визначати подальший розвиток жіночого боксу, дозволять встановити перспективні шляхи вдосконалення всієї системи багаторічної підготовки жінок з урахуванням об'єктивних чинників функціонування виду спорту в рамках конкретної країни, біологічних, психологічних особливостей жінок та ін.

4.3 Організаційні особливості управління розвитком боксу в світі за сучасних умов міжнародного спортивного руху

Тривалий відокремлений розвиток аматорського та професійного боксу призвів до формування однієї з найбільш складних систем організації та управління спортом у світі. Сьогодні це багаторівнева ієрархічна структура міжнародного та національного масштабу, у якій можна виділити кілька ключових ланок (рис. 4.15). Кожна з них має власні принципи діяльності, специфічну форму підпорядкування та певну автономність у прийнятті рішень. Саме тому в межах єдиної системи поєднуються різні підходи: від орієнтації на розвиток масового спорту й олімпійських традицій до комерційних інтересів професійних організацій.

Нещодавні реформаторські дії в олімпійському спорті змусили ці структури налагоджувати співпрацю, оскільки ще донедавна вони майже не взаємодіяли та часто перебували у стані відвертої конкуренції й навіть конфронтації. Залучення держави до питань підготовки спортсменів (перша ланка системи) багато в чому буде обумовлюватись соціально-політичними та економічними особливостями функціонування кожної конкретної країни. Можна умовно виділити три основних форми такого втручання з боку держави в питання регулювання та розвитку спорту в країні. Перший варіант є характерним для країн з чіткою вертикаллю влади і передбачає суттєве втручання держави у питання розвитку фізичної культури і спорту.

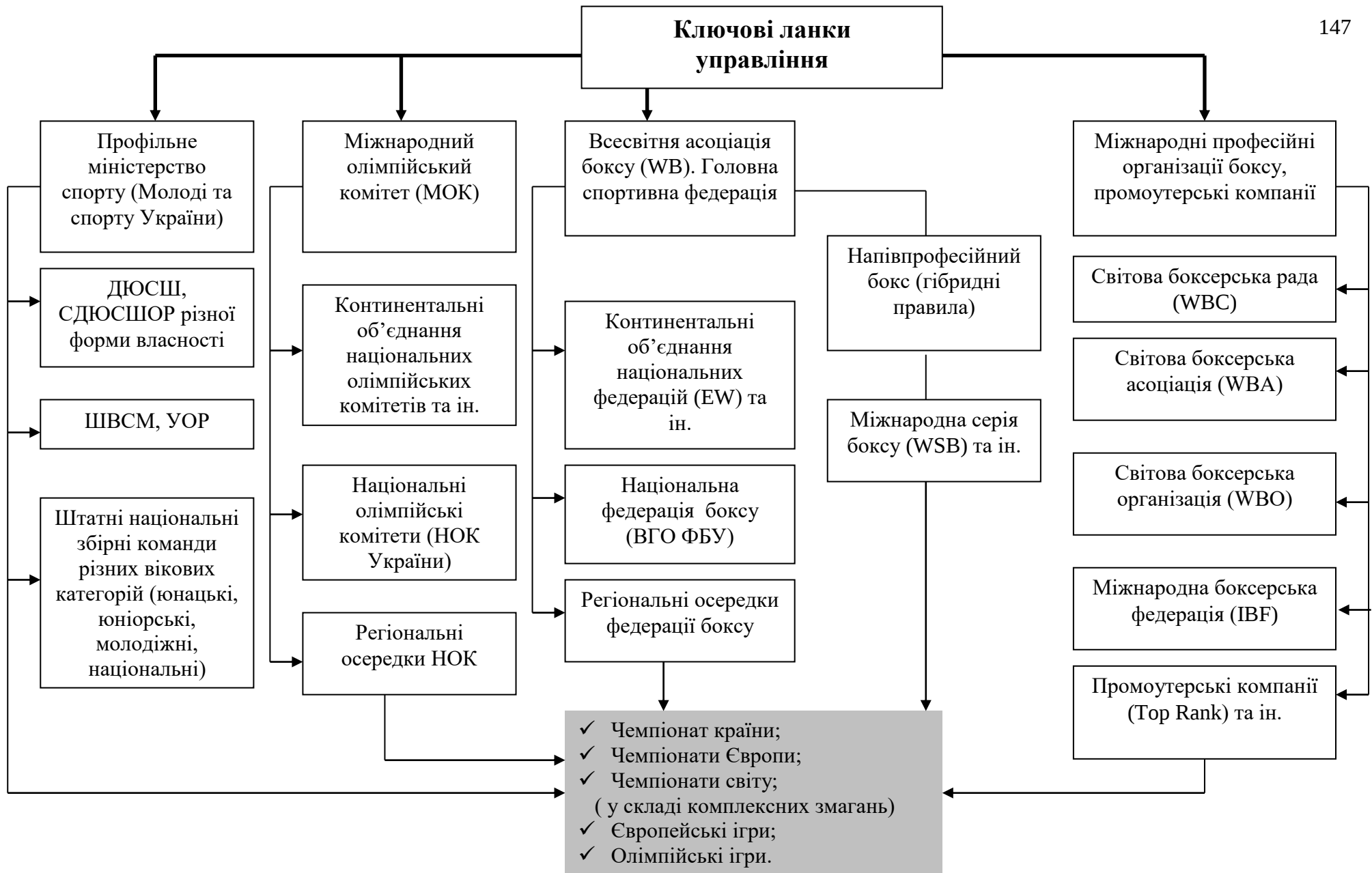

Рисунок 4.15 – Організаційна структура управління боксом за сучасних умов розвитку спортивного руху

Фактично держава виступає у якості монополіста під час прийняття основних рішень що стосуються розвитку виду спорту та повністю забезпечує фінансування підготовки спортсменів на всіх ланках багаторічної підготовки.

Нерідкими є випадки, коли фахівці, що представляють інтереси національної федерації з виду спорту та здійснюють комунікацію на міжнародному рівні, є за сумісництвом штатними працівниками державних установ і реалізують на практиці, в першу чергу, ідеологічні інтереси держави, підпорядковуючі цим інтересам фундаментальні принципи функціонування міжнародних спортивних федерацій (незалежність діяльності федерації від держави та ін.).

Другий варіант залучення держави у розвиток виду спорту передбачає певний симбіоз діяльності громадських спортивних організацій та установ і профільної виконавчої служби влади (міністерства тощо). Ця модель управління є характерною для багатьох країн Європи (в тому числі і в Україні), де держава приймає участь у частковому або повному фінансуванні та реалізації довгострокових проектів підготовки спортсменів на різних ланках багаторічної підготовки (резервний спорт, підготовка національних збірних команд) та не має такого впливу на прийняття управлінських рішень національними осередками розвитку виду спорту. Такий варіант управління має власні переваги та недоліки. Стабільність фінансування та підтримка з боку держави є однією із важливих передумов сталого розвитку виду спорту. Основна проблема при такому форматі взаємодії державних та громадських спортивних організацій (які підпорядковуються міжнародним спортивним організаціям) полягає в тому, що здійснюючи значне фінансування підготовки спортсменів держава має дуже опосередкований вплив на прийняття стратегічних рішень пов'язаних із розвитком виду спорту та подальшою кар'єрою підготовлених спортсменів (система проведення змагань, комплектування складів національних збірних команд, пріоритетний розподіл існуючих ресурсів та ін.).

Сьогодні достатньо випадків зміни громадянства спортсменами, які вирішили представляти на олімпійській арені іншу державу. В такому випадку постає цілком логічне запитання, хто має компенсувати державі витрачені кошти на підготовки цього спортсмена в системі резервного спорту (Міжнародний олімпійський комітет, країна, за яку далі буде виступати спортсмен)?

Третій варіант взаємодії держави та громадських спортивних організації в класичному вигляді можна побачити в США де сьогодні фактично повністю відсутнє бюджетне фінансування фізичної культури і спорту, а всі витрати на проведення спортивних заходів та підготовку спортсменів покладені на багаточисельні спортивні організації. Представники держслужб США прямо вказують на те, що бюджетне фінансування це ризик виникнення корупції. Приватний інвестор, на їх думку, найкраще прослідкує за тим що би кожен цент витрачених ним особистих грошей було використано з максимальною користю для справи. Суттєвим недоліком подібної тотальної автономності є відсутність єдиної стратегії та правил взаємодії між різними учасниками цього процесу. Це можна спостерігати на прикладі створення різних міжнародних боксерських професійних організації, які на власний розсуд формують рейтинги боксерів та ведуть між собою конфронтаційну боротьбу. Цікаво також зазначити, що навіть в рамках різних американських штатів можуть діяти свої правила організації боксерських поєдинків. Спортсмен може отримати заборону на виступи, наприклад, в одному штаті, та мати змогу проводити поєдинки в іншому тощо.

Друга ланка (або блок) системи управління пов'язана із діяльністю структур міжнародного олімпійського руху. Бокс отримав олімпійське визнання з 1904 року (жіночий бокс був також представлений на Іграх в Сент-Луїсі). Управління, в даному випадку, здійснюється на основі прямої комунікації із структурами третьої ланки (міжнародної федерації боксу). МОК проводить змагання за рекомендованими правилами і статутними

документами профільної міжнародної федерації, обговорює та приймає спільні рішення щодо формату проведення змагань з боксу на Олімпійських іграх, надсилає всі необхідні документи що стосуються прийняття рішень дисциплінарного характеру (в тому числі і під час випадків порушення антидопінгового кодексу) та ін. Реорганізаційні зміни в структурі міжнародної федерації боксу (IBA) свідчать про наявність суттєвих важелів впливу у МОК і на діяльність цієї головної аматорської організації боксу. Встановлені факти зловживання функціонерами AIBA під час прийняття суддівських рішень на Іграх в Ріо-де-Жанейро (2016) та ризик втратити олімпійський статус боксу, призвели до зміни керівництва міжнародної спортивної федерації, а в подальшому і до створення нової організації – Всесвітньої асоціації боксу (WB).

Розвитком виду спорту в рамках другої та третьої ланки управління на національному рівні мають опікуватись національні спортивні організації (НОК, ВГО ФБУ тощо), які безпосередньо підпорядковуються міжнародним спортивним організаціям і на місцевому рівні повинні мати комунікацію між собою при вирішенні різноманітних питань розвитку боксу всередині держави (організація і фінансування навчально-тренувальних зборів та освітніх заходів, затвердження регламентних документів розвитку виду спорту та списків кандидатів до національних збірних команд, видання навчально-методичної літератури, проведення різноманітних координаційних заходів та нарад тощо).

В рамках третьої ланки (управління аматорським боксом) можна сьогодні спостерігати тенденцію до створення своєрідних напівпрофесійних структур (Всесвітня серія боксу, WSB та ін.). Ці командні змагання проводять під керівництвом міжнародної аматорської федерації за змішаними правилами боксу. Спортсмени проводять більшу кількість раундів без захисних шоломів та майок. Боксери, які прийняли участь в менше ніж 15 професійних поєдинках, допускаються до участі в Олімпійських іграх. Доцільність проведення змагань подібного класу і

сьогодні визиває жваві дискусії серед фахівців. Фактично таким чином AIBA під своїм контролем намагалась легалізувати проведення професійних комерційних поєдинків боксерів-аматорів із подальшою можливістю участі останніх в Олімпійських іграх. Ще більш радикальнішим було наступне рішення, допустити взагалі всіх боксерів професіоналів до участі в Олімпійських іграх. Однак такий перебіг подій не зовсім сьогодні влаштовує представників міжнародних професійних боксерських організацій. Деякі з них відверто пригрозили боксерам професіоналам виключенням із рейтингових списків своїх організації у разі участі в Олімпійських іграх.

Достатньо прибутковими та незалежними в прийнятті своїх рішень є організації, які входять до четвертої ланки управління боксом. Єдиним критерієм доцільності під час організації та проведення боксерських поєдинків на даному рівні є отримання максимальних фінансових зисків. Подібна некерованість на рівні професійних боксерських організацій призвела до появи як мінімум п'яти престижних міжнародних версій за якими сьогодні виборюються титули чемпіонів світу. Створилася парадоксальна ситуація при якій в рамках однієї вагової категорії одночасно можуть бути чотири або п'ять різних чемпіонів світу. Для збільшення комерційної привабливості поєдинків також проводяться бої за уніфікаційні, тимчасові, срібні та інші пояси, що створює додаткову плутанину та перетворює цю діяльність більші в шоу, ніж у справжні спортивні змагання.

Незрозумілими є принципи та технологія формування рейтингових списків за різними версіями міжнародних спортивних організацій. Право на чемпіонський бій може отримати боець, якого не було в десятці найкращих в певній ваговій категорії, і навпаки, перший номер рейтингу тривалий час може не отримувати право на проведення чемпіонського поєдинку. Основна причина подібної маніпуляції як раз і пов'язана із можливістю отримання максимальних фінансових зисків від проведення боксерського вечору, головною «родзинкою» якого, як раз і має стати поєдинок відомих спортсменів заради яких і прийшли глядачі та були продані права на

перегляд поєдинку по телебачення. Перший номер рейтингу може бути не досить відомим та цікавими, з точки зору організації шоу, для промоутерів боксером, тому і перевага віддається тим атлетам, які зможуть забезпечити максимальний продаж боксерського поєдинку.

На окрему увагу заслуговує маніпуляція з підсумковим результатом боксерського поєдинку. Можна спостерігати достатню кількість випадків, коли перемога за очками надається спортсмену, який на думку фахівців, програв у протистоянні, однак має більш стратегічну комерційну привабливість для функціонерів (через свій молодий вік, вплив промоутерської компанії та подальші перспективи організації прибуткових поєдинків).

Окремою частиною організації поєдинків в професійному боксі є так званий «промоушен» бою, який в багатьох випадках свідомо супроводжується скандальними, далекими від правил та норм етичної поведінки, витівками спортсменів, та використовується як частина своєрідної психологічної атаки на майбутнього суперника. Епатажний одяг, образливі слова в адресу суперника та його команди, сутички на прес-конференціях, сьогодні стали невід'ємною частиною організації професійних боксерських поєдинків в США. Скоріш за все, більшість із цих дій, обумовленні розумінням організаторами пріоритетного попиту публіки на скандальну інформацію драматичного характеру, яка в декілька разів більше привертає увагу людей ніж вихована поведінка спортсмена. Публіка, після такого «попереднього розігріву» боксерського поєдинку, готова заплатити чималі гроші, для того, щоби на власні очі побачити його розв'язку.

Існує достатньо опосередкованих фактів використання професійними боксерами допінгу під час підготовки до відповідальних поєдинків. Подібні звинувачення неодноразово доводилось чути від відомих боксерів, які пропонували майбутньому суперникові пройти допінг-тест перед поєдинком (неофіційна інсайдерська інформація). Однак жодних подальших заходів із виявлення вживання заборонених препаратів зірками професійного боксу не

проводилось. І взагалі, на якій підставі можуть брати допінг-пробу представники МОК у спортсменів, які не є частиною міжнародної олімпійської системи? Або хто з представників міжнародного професійного боксу має займатися цим питанням ?

Складно собі навіть уявити дискваліфікацію зірки світового боксу який щорічно приносить сотні мільйонів доларів власним промоутерам та професійним боксерським організаціям, наприклад, через вживання заборонених препаратів. Ув'язнення Майка Тайсона на початку 90-х років ХХ ст., стало своєрідною трагедією як для його промоутерської компанії так і для ринку організації професійних поєдинків в США загалом. Адже гонорари від проведення боїв за участю легендарного американського важковаговика були безпрецедентними та той час.

Суттєвий вплив на організацію та проведення боксерських поєдинків в сьогоdnішньому професійному боксі мають відомі промоутерські компанії (Top Rank, Matchroom Boxing, Golden Boy Promotions та ін.) які фактично виступають у ролі монополіста на цьому ринку. Відомі факти відвертого тиску керівників найбільш престижних промоутерських кампаній на міжнародні федерації з метою отримання бажаних преференцій під час організації боксерських поєдинків своїх спортсменів. Для того, щоби отримати шанси на побудову якісної професійної кар'єри та вийти на чемпіонські поєдинки, боксер має підписати контракт з однією із найвідоміших промоутерських кампаній, іншого шляху в сьогоdnішньому професійному боксі, просто не існує. В свою чергу, конфронтація між провідними промоутерськими організаціями призводить до неможливості організації поєдинків між найкращими боксерами у своїх вагових категоріях, таких випадків в сучасному професійному боксі достатньо.

Можна констатувати, що сьогоdnі відбувається етап фундаментальних динамічних змін в міжнародній системі управління боксом яка формувалась протягом останнього століття та до останнього часу не зазнавала таких кардинальних реформ. Важливим є врахування існуючих тенденцій розвитку

міжнародної системи управління боксом в світі під час побудови багаторічної кар'єри на аматорському та професійному рівні, а також в процесі формування концептуальної моделі розвитку жіночого боксу в державі.

4.4 Концептуальна модель розвитку жіночого боксу та перспективні напрями її реалізації

Ефективність подальшого функціонування жіночого боксу в світі багато в чому буде залежати від правильності обраних стратегічних шляхів його розвитку, врахування сьогоденній реальності сучасного міжнародного спортивного руху і екстраполяції майбутніх змін у довгостроковій та наддовгостроковій перспективі.

При цьому потрібно розуміти що розвиток жіночого боксу в світі і в Україні багато в чому буде залежатиме від підвищення ролі жінок в різних сферах діяльності суспільства і держави та руйнування штучних стереотипів гендерної неповноцінності і другорядності жінок у порівнянні із чоловіками.

Сьогодні існує розуміння необхідності створення єдиної стратегії розвитку не тільки жіночого боксу, а й інших видів жіночого спорту, які тривалий час були сферою виключно чоловічих інтересів. Прагнення жінок займатися тими видами діяльності (екстремальними для жіночого організму, на думку фахівців), які можуть мати навіть й потенційний негативний ефект та нанести шкоду для жіночого організму, повинно отримати відповідне науково-методичне обґрунтування спрямоване на пошук оптимальних засобів, методів, принципів та напрямів для реалізації можливостей жінок під час навчально-тренувальної та змагальної діяльності.

Ідеологічною основою будь-якої концептуальної моделі є ключові завдання, принципи, форми та напрями її забезпечення. Враховуючи вплив значущих факторів, існуючу сьогодні динаміку популяризації та розвитку жіночого боксу в світі та об'єктивно-існуючі реалії функціонування та

управління вітчизняним спортом може бути рекомендована наступна модель стратегії довгострокового розвитку жіночого боксу в Україні (рис 4.16).

Серед ключових завдань практичної реалізації цієї моделі можна відмітити наступні:

- підвищення популяризації та масовості занять боксом серед дівчат;
- оптимізація підготовки спортсменок на всіх ланках системи резервного спорту;
- підвищення результатів виступів спортсменок на найбільш престижних міжнародних змаганнях з боксу;
- формування підґрунтя для сталого розвитку та функціонування жіночого боксу у довгостроковій перспективі;

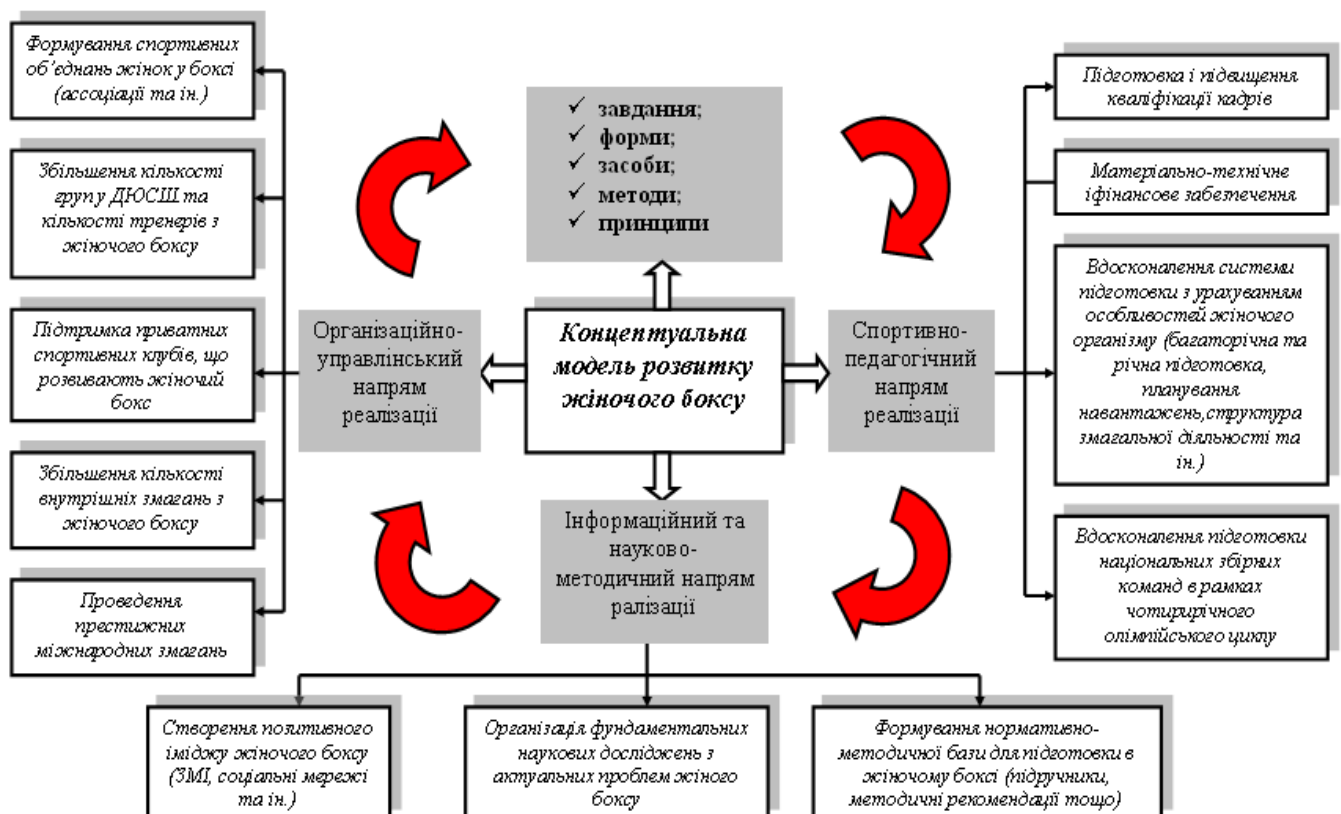

Рисунок 4.16 – Концептуальна модель стратегії довгострокового розвитку жіночого боксу в Україні

Успішна реалізація поставлених стратегічних завдань залежатиме від врахування важливих принципів спортивної підготовки (рис 4.17).

Рисунок 4.17 – Принципи спортивної підготовки в жіночому боксі

Одним із ключовий принципів, на наш погляд, є створення умов для безпечних занять боксом. Звичайно, повністю невілювати цю загрозу практично неможливо адже змагальна природа боксу з високою вірогідністю передбачає отримання різноманітних ушкоджень та травм, йде активний обмін ударами та пряме єдиноборство конкуруючих сторін. Раніше в наших дослідженнях наводились данні фахівців, які показують що важкі травми та ускладнення після проведення поєдинків у чоловік є більш розповсюдженим явищем ніж у жінок. Різниця в тому, що ці випадки більш адекватно сприймаються суспільством, враховуючи існуючи гендерні стереотипи. При цьому, створювати якість особливі умови для ведення поєдинків у жінок та

штучним чином забороняти здійснювати потенційно шкідливі удари, значить спотворити саму суть виду спорту, підкреслити неможливість жінок в повній мірі змагатися за існуючими правилами та традиціями боксу.

Значні зусилля повинні бути спрямовані на максимальний захист найбільш уразливих місць організму жінок (область грудної клітини та черевної порожнини, паху, голови) та своєчасне попередження негативного впливу подальшої змагальної діяльності. Доцільною, на наш погляд, може бути пропозиція завчасного завершення поєдинку рефері у разі явної домінації сильної спортсменки над слабшою, яка фактично не чинить активного спротиву та буквально «виживає» в ринзі (враховуючи сумарну кількість пропущених ударів та дії у ринзі).

Реалізація принципу орієнтації на потреби жінок передбачає провідну роль жіночих спортивних організацій під час прийняття важливих рішень щодо подальшого розвитку жіночого боксу у світі та в Україні. Саме жінки повинні визначати що є кращим для них та в якому напрямі необхідно здійснювати подальших рух і модернізацію системи проведення змагань та правил. Домінуюча роль чоловіків-функціонерів сьогодні часто призводить до впровадження багатьох суперечливих нововведень які не завжди співпадають з інтересами жінок та спричиняють виникнення багатьох спірних питань. Основна ініціатива щодо впровадження модернізаційних змін повинна надходити саме від жінок, які повинні отримати переважну більшість під час ухвалення подібних рішень.

Принципово важливою умовою реалізації стратегії довгострокового розвитку жіночого боксу є забезпечення його автономності, незалежності від постійних змін що відбуваються в системі міжнародного спортивного руху. Так, наприклад, сьогоднішнє включення жіночого боксу в програму Олімпійських ігор призвело до надзвичайно бурхливого розвитку цього виду змагань в різних країнах світу. Відчувається своєрідне невстигання фахівців за цими динамічними змінами, адже швидка переорієнтація на жіночі види змагань здійснюється фактично без серйозного науково-методичного

обґрунтування за тими принципами, які використовувались під час підготовки чоловіків.

Ще більш суттєва проблема полягає у відсутності сталої системи багаторічної підготовки у резервному спорті. Відомо, що для виходу боксера на рівень спорту вищих досягнень (данні чоловіків), в середньому, може знадобитись до шести-восьми років цілеспрямованої підготовки. В тих країнах, в яких тривалий час жіночий бокс взагалі не культивувався, можна було спостерігати випадки форсування цього процесу, через суттєвий брак висококваліфікованих спортсменок та переорієнтацію жінок на олімпійський бокс з інших видів спортивних єдиноборств.

Звичайно такий фрагментарний підхід, в порушення всіх існуючих закономірностей становлення вищої спортивної майстерності, негативним чином впливає як на організм жінки, так і на якість самого боксу у виконанні цих спортсменок що мають обмежений техніко-тактичний арсенал через форсування підготовки та намагання їх тренерів за будь-яких умов забезпечити участь своїх спортсменок в престижних міжнародних змаганнях. При такому споживацькому відношенні, якщо припустити негативний варіант подальшого розвитку боксу із виключенням з олімпійської програми, то ми, скоріш за все, будемо спостерігати протилежну картину різкого зменшення уваги до системної підготовки спортсменок в боксі, що є не прийнятним з точки зору необхідного сталого розвитку.

Ефективність функціонування різноманітних управлінських структур, що опікуються питанням популяризації та розвитку жіночого боксу, залежатиме від координації їх роботи та взаємопідтримки. Налагодження тісних комунікаційних зв'язків має бути забезпечене як на міжнародному рівні (комісії жіночого боксу, асоціації жіночого боксу тощо) так і на місцевому рівні під час співпраці з представниками інших жіночих видів спорту для висунення спільних пропозицій та колективного відстоювання інтересів жінок.

Підготовка віддаленого та найближчого резерву для жіночого боксу сьогодні може бути здійснена як в рамках бюджетних установ так і в приватних клубах (рис 4.18). Основними критеріями успішності роботи школи або клубу, в даному випадку, буде загальна кількість талановитих дівчат що займаються боксом (в тому числі і у довгостроковій динаміці за різними віковими категоріями), виконання ними нормативних вимог для кожної вікової групи, а також рівень їх техніко-тактичної майстерності, що забезпечить успішну змагальну діяльність у більш пізніх та оптимальних для цього вікових зонах демонстрації найвищої спортивної майстерності для боксу.

Рисунок 4.18 – Форми організації підготовки спортсменок в дитячо-юнацькому віці

Під час впровадження ідейної складової концептуальної моделі значна увага, на наш погляд, також повинна приділятися реалізації її відносно самостійних напрямів – спортивно-педагогічного, інформаційного і науково-методичного та організаційно-управлінського.

Важливим напрямом спортивно-педагогічної діяльності можна вважати підготовку та підвищення кваліфікації тренерських кадрів, здобуття ними важливих (багато в чому новітніх) знань з вузлових питань методики

підготовки жінок на різних етапах багаторічного вдосконалення в боксі. Розширення та вдосконалення існуючої матеріально-технічної бази, спортивних залів, центрів олімпійської підготовки тощо. Суттєвий резерв підвищення результатів виступів вітчизняних спортсменок на престижних міжнародних змаганнях криється в оптимізації побудови процесу підготовки висококваліфікованих спортсменок в різних структурних утвореннях тренувального процесу (чотирирічні олімпійські цикли, річний цикл підготовки, етап безпосередньої підготовки до змагань тощо). Можна констатувати що на сьогодні з цією метою практично повністю використовуються моделі, які раніше були створені для підготовки боксерів-чоловіків. Ці моделі підготовки будувались (із зрозумілих причин) без урахування особливостей організму жінок, їхньої індивідуальної природи.

Одним із головних завдань інформаційного забезпечення є створення позитивного іміджу жіночого боксу, підвищення його привабливості та цінності для дівчат (переваги, які можуть здобути жінки від занять боксом). Реалізація цього підходу потребуватиме системної роботи, пов'язаною із створенням мотивуючої реклами занять жіночим боксом, постійної роботи щодо висвітлення подій в світі жіночого боксу в ЗМІ, соціальних мережах, на наукових конференціях та публічних заходах, створення біографічних фільмів з життя відомих жінок-боксерів та їх індивідуального шляху до вершин світового боксу тощо.

Сьогодні гостро відчувається дефіцит спеціальної науково-методичної літератури з теорії та методики підготовки в жіночому боксу (довгострокова програма розвитку жіночого боксу, підручники, науково-методичні рекомендації і вказівки тощо). Враховуючи більше ніж сторічну історію жіночого боксу не може не визивати подив відсутність окремого підручника з історії жіночого боксу, в якому б розглядався історичний шлях, основні події та етапи розвитку жіночого боксу в світі і в Україні, статистичні дані видатних спортсменок та іншої корисної довідникової інформації для підготовки тренерських кадрів).

Доцільним, на наш погляд, є проведення фундаментальних науково-прикладних досліджень в рамках спеціалізованої теми, пов'язаної із підготовкою в жіночому боксі. Проведення подібних досліджень, на наш погляд, дозволить підтвердити або спростувати існуючі припущення щодо шкідливості занять боксом для жінок та встановити перспективні шляхи подальшого вдосконалення підготовки спортсменок в рамках різних стадій та етапів багаторічного вдосконалення.

Одним із ключових кроків на шляху популяризації та розвитку жіночого боксу в Україні, на наш погляд, можна вважати збільшення кількості навчальних груп для дівчат в ДЮСШ, СДЮСШОР, а також підтримка приватних клубів, які створюють умови для проведення занять боксом серед дівчат.

Потужним заходом для підвищення популярності жіночого боксу в Україні може стати проведення в нашій державі одного із престижних міжнародних змагань (чемпіонат Європи, світу тощо). Суттєвий імпульс також може надати збільшення кількості внутрішніх змагань в різних регіонах країни та підвищення їх статусу.

Реалізація на практиці ключових завдань, принципів та важливих напрямів концептуальної моделі розвитку боксу дозволить, на наш погляд, у довгостроковій перспективі розраховувати на підвищення популярності жіночого боксу в Україні, вдосконалення системи підготовки на різних етапах багаторічного вдосконалення, сталий розвиток та подальші успішні виступи вітчизняних спортсменок на найбільш престижних змаганнях сучасного міжнародного руху.

Висновки до розділу 4

Інтенсивний розвиток жіночого боксу останніми роками суттєво трансформував систему міжнародних змагань і виявив чимало проблем, пов'язаних із підготовкою спортсменок. Розвиток цього виду спорту

випереджає науково-методичне, інформаційне та ресурсне забезпечення. У багатьох випадках тренери використовують методи, розроблені для чоловіків, не враховуючи специфіку жіночого організму. Спостерігається брак знань щодо структури змагальної діяльності, впливу боксу на жіночий організм, оптимізації управління розвитком та технологій підготовки спортсменок.

Важливим завданням є формування стратегічного вектору розвитку та визначення ключових факторів сталого функціонування жіночого боксу. Суттєвою проблемою залишаються гендерні стереотипи, що негативно впливають на сприйняття жіночого боксу. Жінки-тренери та спортсменки визначили цей чинник як один із найвагоміших, тоді як чоловіки-тренери оцінюють його менш значущим. Це вказує на потребу активнішої участі жінок у прийнятті управлінських рішень. Водночас лише 18,8 % спортсменок займаються боксом заради досягнення високих результатів; більшість орієнтуються на мотивацію другорядного характеру (самооборона, фізична активність).

Система управління боксом у світі є складною і включає чотири основні ланки: державні установи, міжнародні олімпійські організації (МОК, НОК), міжнародні та національні федерації, а також професійні організації (WBC, WBA, IBF тощо). Після початкової підготовки спортсменки можуть обирати дві траєкторії: продовження кар'єри в аматорському спорті (чемпіонати, Олімпіади) або перехід до професійного боксу. Попри зближення цих напрямів, значні відмінності у структурі змагань та позиція професійних організацій обмежують участь рейтингових боксерів у турнірах аматорського рівня.

Подальший розвиток жіночого боксу в Україні залежить від створення концептуальної моделі – своєрідної «дорожньої карти» із визначенням завдань, засобів та напрямів удосконалення. Її реалізація має забезпечити популяризацію жіночого боксу, підвищення безпеки, оптимізацію тренувальної та змагальної діяльності на різних етапах підготовки, а також

зростання результативності виступів українських спортсменок на престижних міжнародних змаганнях.

Результати даного розділу подано у таких публікаціях автора дослідження [71, 72].

РОЗДІЛ 5

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Однією із головних тенденцій розвитку сучасного олімпійського спорту є збільшення кількості жіночих змагань та підвищення ролі жінок в системі управління міжнародних спортивних організацій [29, 31, 96, 125]. Нещодавні реформаторські рішення МОК були спрямовані на вирівнювання чисельності чоловічих та жіночих змагань в програмі Олімпійських ігор та культивування тих видів спорту, які традиційно вважалися сферою виключно чоловічих інтересів.

Квінтесенцією успішної боротьби жінок за свої права займатися спортом на рівні із чоловіками, на думку А. Tjonndanal [177], L. Davies [131], G. Gems [140], E. Paradis [169], K. Woodward [181] стало включення боксу до програми XXX Олімпійських ігор в Лондоні. Олімпійський статус жіночих боксерських змагань став, на думку багатьох фахівців, потужним каталізатором динамічного розвитку та популяризації жіночого боксу у всьому світі, підвищення уваги фахівців до різноманітних проблем теорії та методики підготовки жінок.

Інтенсивний розвиток жіночого боксу вже сьогодні призвів до появи багатьох актуальних проблем підготовки спортсменок. Через тривалу заборону жіночого боксу дослідження в цьому напрямі фактично не проводилися. Вся система наукових знань та практичних розробок, щодо багаторічної підготовки боксерів формувалась виключно на базі чоловічого спорту. Ці знання формувалися століттями з урахуванням фізіологічних, біомеханічних, психологічних та інших особливостей чоловічого організму.

У зв'язку з цим, жіночий бокс сьогодні стоїть перед важливою дилемою яким саме концептуальним шляхом рухатися у майбутнє. Вдатися до елементарного копіювання напрацювань теорії та методи підготовки боксерів в чоловічому спорті, чи побудувати відмінну від чоловіків багаторічну систему спортивної підготовки та змагальної діяльності, яка

ґрунтується на глибоких знаннях медико-біологічних та соціально-психологічних особливостей жіночого організму. Можливим вирішенням цієї проблеми також може бути й використання своєрідної гібридної моделі підготовки, яка включає в себе важливі напрацювання зроблені в чоловічому боксі із подальшою їх модернізацією та доповненням з урахуванням потреб жінок-боксерок.

Цілком можливо, що побудова власної системи знань щодо підготовки спортсменок, яка буде враховувати особливості жіночого організму, дозволить усунути існуючі проблеми та протиріччя і забезпечить умови для справжнього розкриття самобутньої жіночої сутності в сучасних реаліях спорту.

Сьогодні можна спостерігати прагнення багатьох фахівців реалізувати на практиці перший стратегічний напрям, адже він має сформовану систему знань з питань методики підготовки спортсменів і може швидко принести необхідні спортивні результати. Такий «чоловічий» варіант розвитку спорту та підготовки жінок можливо й обумовлює виникнення та поширення тих проблем, які сьогодні можна спостерігати в жіночому спорті (гіперандрогенія, маскулінізація тощо).

Певним чином на розвиток жіночого боксу продовжує впливати і наявність гендерних стереотипів та штучних шаблонів жіночності та чоловічності в сучасному олімпійському спорті. Нами були підтверджені данні А. Tjonndal [177], С. Oates [166], К. Linder [156] щодо впливу цього фактору на сьогоднішній розвиток змагань жінок. Майже половина опитаних нами спортсменок (50,4 %) вказали на факт існування гендерних стереотипів та відчуття дискримінації під час занять боксом. В той же час, тренери-чоловіки, не вважають що подібна проблема є сьогодні актуальною та якимось чином впливає на функціонування та розвиток жіночого боксу в світі і в Україні (11,1 %).

Ще однією проблемою сьогодні стала тотальна переорієнтація дівчат з інших видів спортивних єдиноборств (кікбоксинг, ММА, боротьба та ін.) на

заняття боксом. Низький рівень конкуренції на жіночих змаганнях з боксу, особливо на початкових етапах розвитку, дозволяв таким чином тренерам досягати швидких бажаних успіхів на престижних міжнародних змаганнях. І це, як вказує А. Конох та А. Воронцов [49], відбувалось не дивлячись на суттєві недоліки в техніко-тактичній підготовленості спортсменок, які тривалий час займалися іншими видами спорту. В нинішніх умовах загострення конкурентної боротьби (олімпійський статус змагань) використання подібного варіанту підготовки вже не має такої ефективності. В провідних країнах світу вживаються серйозні заходи на шляху оптимізації побудови багаторічної підготовки дівчат на всіх етапах та ланках процесу багаторічного вдосконалення із забезпечення виходу спортсменок на найвищий рівень готовності в оптимальній для цього віковій зоні.

Найкращим аргументом, якій підтверджує справедливість цього припущення є останні результати виступів спортсменок з різних країн світу на престижних змаганнях з боксу в категоріях молодіжних та національних збірних команд. Суттєвий прогрес таких країн як Китай, США, Індія та інших, який спостерігається останнім часом на міжнародній арені, фахівці пов'язують як раз із підвищенням статусу жіночих змагань з боксу та побудовою в цих країнах ефективної системи багаторічної підготовки та відбору до національних збірних команд країни найбільш перспективних та конкурентоздатних спортсменок.

Одним із важливих аргументів проти поширення жіночого боксу є турбота про здоров'я жінки та її подальше соціально-сімейне благополуччя. Такі заяви, які лунають як правило від чоловіків, мають переважно декларативний характер [182, 185]. Сьогодні відчувається суттєвий дефіцит наукових досліджень з проблематики вивчення впливу занять боксом на здоров'я жінки. В тих небагаточисельних працях, які переважно представлені в зарубіжних джерелах, не виявлено негативного впливу змагальної діяльності в боксі на організм жінки. Більш того, вказується на те, що чоловічі змагання з боксу є набагато небезпечнішими для здоров'я

спортсменів, адже сила нанесених ударів та їх точність є значно вищими. Ризик отримання важких ушкоджень та навіть летальних випадків в чоловічому боксі є набагато більшим.

Дослідження, які були проведені М. Bianco зі співаторами [119], показали що із понад двох тисяч спортсменок, які проходили обстеження після проведених боксерських поєдинків, практично не спостерігались випадки, які потребували подальшої госпіталізації. Схожі данні були знайдені нами у роботі D. Howella зі співаторами [147], який обстеживши жінок після боксерських поєдинків не виявив у них суттєвих змін психофізіологічного стану. Спортсменки продемонстрували або покращення, або відсутність значних змін під час виконання тестових завдань після турніру у порівнянні із даними, які були отримані до його початку.

Ці данні були підтверджені нами під час проведення анкетування спортсменок високого класу, щодо можливого негативного впливу занять боксом на їхній організм. Жодна спортсменка, яка прийняла участь в наших дослідженнях, не відповіла що має негативні наслідки від занять боксом. Більше ніж половина (ні – 54,55 %, скоріш ні, чим так –18,18 %) дівчат вказали на те, що зовсім не відчують подібного негативного впливу.

Набули подальшого розвитку дані Д. Ю. Беренчика [4], С.Ф. Гасанової [21], Slimani et al. [172] щодо специфічних особливостей змагальної діяльності боксерів різних вагових категорій, статі та професійного статусу. Проведені нами дослідження багаторічної кар'єри у професійному боксі показали, що кількість дострокових перемог нокаутом не завжди залежить від виступів спортсменів в рамках конкретних вагових категорій. Висока варіативність отриманих даних свідчить про суттєвий вплив на прояв цього показника індивідуальних особливостей кожного конкретного спортсмена та наявність у нього нокаутуючого удару. За окремими ваговими категоріями чоловіки-боксери мали достовірно ($p < 0,01$, $p < 0,05$) вищий відсоток дострокових перемог нокаутом, у порівнянні із жінками.

Можна також опосередковано підтвердити думку G. Jennings (2015) та інших фахівців, щодо впливу віку боксерів різних вагових категорій на демонстрацію ними найвищих спортивних результатів в боксі. Середній вік чемпіонів світу з боксу за найбільш престижними версіями міжнародних професійних організацій (WBC, WBA, WBO, IBF), є нижчим у порівнянні із спортсменками важких вагових категорій ($29,15 \pm 4,58$ проти $37,01 \pm 4,24$ у важковаговиків). На думку фахівців, вік спортсмена має більш критичне значення для швидкості рухів та ефективності ведення змагальної діяльності саме боксерів легких вагових категорій. Причому ці відмінності були характерними як для чоловіків так і для жінок боксерів.

Найбільш суттєві відмінності за основними антропометричними параметрами (зріст, розмах рук) між чоловіками та жінками, спостерігались у важких вагових категоріях. В рамках легких вагових категорій, достовірних відмінностей за цими показниками виявлено не було.

Розширені до доповнені данні щодо системи спортивних змагань та змагальної діяльності в жіночому боксі. За останні двадцять років кількість країн-учасників чемпіонату світу з боксу збільшилась майже вдвічі (з 30 до 70 країн), а кількість спортсменок – майже втричі, з 125 до 324 учасниць.

При цьому спостерігається суттєва диспропорція щодо географії місць проведення престижних змагань з жіночого боксу. Майже дві третини всіх змагань з жіночого боксу сьогодні проводяться на азіатському континенті (63, 64 %). Молодіжні змагання з боксу взагалі до останнього часу проводились лише в Європі (40 %) та Азії (60 %). Прийняття подібних рішень ІВА, вочевидь, обумовлено наявністю в цих країнах відповідної матеріально-технічної бази, готовністю і бажанням прийняти в себе змагання подібного масштабу, а також популярністю боксу серед місцевого населення. Проведення міжнародних жіночих змагань з боксу такого рівня в країні є потужним стимулом подальшої популяризації та розвитку виду спорту, і на наш погляд, створює певну односторонню перевагу ряду країн, які отримують від WB право на проведення таких заходів.

Основною локацією проведення професійних боксерських поєдинків залишаються США, де сьогодні створені всі необхідні умови для відповідного інформаційного, рекламного та ресурсного забезпечення з метою отримання максимальних прибутків від проведення подібних заходів. Якщо порівнювати з аматорським боксом, то провідні лідируючі позиції в професійному боксі сьогодні займають спортсменки з США (25 % чемпіонів в різних вагових категоріях), Великобританії (15,8 %), Аргентини (15,3 %), Мексики (15,1 %), Японії (7,5 %). Причому в найважчих вагових категоріях зазвичай домінують американські та британські спортсменки, а в легких, представниці Аргентини, Мексики та Японії.

Тривалий відокремлений розвиток аматорського та професійного спорту призвів до формування складної ієрархічної системи спортивних змагань та управління боксом в світі, де сьогодні існують різні варіанти та напрями продовження багаторічного вдосконалення спортсменів у спорті вищих досягнень.

Аналіз багаторічної кар'єри видатних боксерів дозволив встановити характерні особливості становлення вищої спортивної майстерності та різні варіанти побудови підготовки в другій стадії багаторічного вдосконалення. Перший варіант, передбачає початковий виступ спортсменки в змаганнях аматорського рівня (чемпіонати світу, Олімпійські ігри) із подальшим переходом в професійний бокс де виборють право змагатися за чемпіонські пояси в найбільш престижних міжнародних версіях. При другому варіанті, спортсменка продовжує виступи на аматорському рівні із орієнтацією всієї багаторічної підготовки на змагальну діяльність за правилами аматорського боксу.

Попри можливі очікування, пов'язані із допуском професійних боксерів до найбільш престижних змагань аматорського боксу, залучення відомих професійних спортсменів до цих змагань сьогодні не спостерігається. Однією із головних причин цього фахівці вважають, позицію міжнародних професійних боксерських організацій, промоутерів боксерів, а

також суттєву відмінність правил змагань та структури змагальної діяльності спортсменів в аматорському та професійному боксі.

В наших дослідженнях не вдалося підтвердити думу В.М. Платонова [78], щодо негативного впливу юнацьких змагань на подальші виступи боксерів на рівні спорту вищих досягнень. Розповсюдженою сьогодні є думка щодо шкідливості орієнтації підготовки юнаків на успішні виступи на міжнародних змаганнях, адже це призводить до передчасного виснаження фізичних та психоемоційних ресурсів спортсменів та на подальшу можливість продемонструвати найвищі спортивні результати в оптимальній для виду спорту віковій зоні.

Більше ніж 60 % дівчат, які здобули медалі юнацького чемпіонату світу продовжили успішні виступи на дорослому рівні. У хлопців спостерігається схожа тенденція, 67,16 % призерів та переможців юнацьких чемпіонатів потрапляють на рівень спорту вищих досягнень та продовжують свою кар'єру на професійному або аматорському рівні. Всі чотири переможниці Юнацьких Олімпійських ігор в Буенос-Айресі (2018) серед дівчат продовжили свою кар'єру на професійному рівні та демонструють сьогодні позитивну динаміку результатів виступів вже у дорослому спорті.

Розглядаючи існуючу проблему форсування процесу підготовки та орієнтації багаторічної підготовки на ранні успішні виступи потрібно диференційовано підходити до оцінювання виступів кожної конкретної спортсменки. Важливо чітко розуміти наслідком чого став показаний високий результат на юнацьких змаганнях. Якщо результат було здобуто завдяки природній обдарованості дитини, відсутності форсування та тиску, позитивного психоемоційного стану, то такі успішні виступи є найкращим стимулом для подальшого вдосконалення та виступів вже на рівні спорту вищих досягнень. В тих же випадках, коли результат було здобуто шляхом експлуатації ресурсів молодого організму, значного психоемоційного виснаження, порушення закономірностей становлення вищої спортивної майстерності, ми скоріш за все, і будемо спостерігати ту ситуацію про яку

зазначають в своїх працях В.М. Платонов [79, 80], Т.Вотра [121] та інші визнані фахівці теорії спорту.

Абсолютно новими в роботі можна вважати систематизацію факторів та визначення їх пріоритетного впливу на розвиток жіночого боксу в світі і в Україні. Серед основних факторів, які на думку експертів сьогодні впливають на розвиток жіночого боксу можна виділити: 1) тенденції розвитку жіночого боксу в світі; 2) відношення суспільства та держави; 3) наявність матеріально-технічної бази; 4) кадрове та інформаційне забезпечення та ін.

При цьому тренери чоловіки та жінки, за оцінюванням впливу окремих факторів, мали кардинально різні погляди що, на наш погляд, переконливо свідчить про необхідність підвищення ролі жінок під час прийняття важливих рішень з найбільш актуальних проблем подальшого розвитку та управління боксом.

Залишилось відкритим питання щодо оптимального віку початку занять боксом серед дівчат. Згідно офіційних нормативних документів розпочинати заняття боксом потрібно в 10–11-річному віці. При цьому, переважна більшість опитаних нами експертів (особливо тренерів-чоловіків), рекомендували орієнтувати дівчат на початок занять боксом в 14–15-річному віці (47,06 %). Враховуючи сьогоднішній рівень конкуренції на міжнародних змаганнях з боксу та проведення важливих юнацьких змагань вже в 16–17-річному віці, досить сумнівною виглядає перспектива формування необхідних задатків та здібностей у дівчат за два-три роки занять, якщо звичайно розглядати ці заняття боксом в рамках системи багаторічного вдосконалення, орієнтованої на підготовку спортсменів високого класу, а не як засіб для самореалізації та активної рухової діяльності.

В роботі вперше представлені та розглянуті етапи становлення багаторічної кар'єри в професійному боксі. Всю багаторічну кар'єру професійних боксерів рекомендовано умовно розділити на три відносно самостійні етапи з урахуванням тих пріоритетних завдань, які вирішуються в рамках кожного з них: 1) формуючий етап, активне становлення на

професійному ринзі (18–24 роки) – який характеризуються значною інтенсифікацією змагальної діяльності, проведенням великої кількості підготовчих поєдинків із суперниками нижчими, за рівнем своєї спортивної майстерності. Головною метою такого кількісного етапу є здобуття боксером необхідного змагального досвіду та адаптація до специфічних умов ведення змагальної боротьби в професійному боксі. В середньому, цей етап триває від двох до трьох років, після чого відбувається зменшення кількості боїв та стабілізація основних параметрів змагальної діяльності; 2) етап оптимальних досягнень (25–32 роки) (чемпіонський етап) – який супроводжується участю спортсмена в найбільш відповідальних та рейтингових поєдинках, демонстрації ним найвищих результатів та завоюванням чемпіонських поясів; 3) етап збереження та поступового зниження спортивних результатів (35 і вище) – характеризується зниженням кількості поєдинків протягом року та супроводжується пошуком перспективних шляхів підтримання досягнутих спортивних результатів та отримання комерційних зисків від подальшого продовження спортивної кар'єри.

Боксери-чоловіки при цьому, мають зазвичай тривалішу професійну кар'єру та проводять більшу кількість титульних поєдинків. Для отримання права боротьби за чемпіонських пояс спортсменки сьогодні витрачають набагато менше часу, особливо якщо порівнювати між собою представників важких вагових категорій. Так, в середньому, для того щоби спортсменам важких вагових категорій вийти на чемпіонських титул, може знадобитися – $5,75 \pm 1,51$ років та $27,25 \pm 8,77$ поєдинків, а для досягнення аналогічного права спортсменками, сьогодні витрачається – $2,01 \pm 0,87$ роки та $7,03 \pm 2,82$ поєдинки відповідно. Ці відмінності є статистично достовірними на рівні $p < 0,001$. В легких вагових категоріях подібна суттєва диспропорція вже не спостерігається. Такі відмінності, скоріш за все, обумовлені більш високим рівнем конкуренції та престижності виступів у чоловічих змаганнях важких вагових категорій.

Не можна не відмітити і відносно пізній початок занять професійним боксом спортсменками важких вагових категорій ($25,50 \pm 2,12$ років порівняно із $22,0 \pm 3,16$ років у чоловіків) та ін.

Вперше систематизована та представлена ієрархічна структура організації та управління боксом за сучасних умов міжнародного спортивного руху, яка включає чотири ключові ланки: 1) державні установи та організації; 2) міжнародні спортивні організації управління олімпійським рухом (МОК, НОК); 3) міжнародні та національні профільні спортивні федерації (WB, BO ФБУ); 4) міжнародні професійні боксерські організації (WBC, WBA, WBO, IBF). Залученість держави у розвиток боксу залежить від існуючих багаторічних традицій, соціально-політичного та економічного устрою кожної конкретної країни. Тривалий розрізнений розвиток аматорського та професійного боксу призвів до формування великої кількості різноманітних організацій які можуть впливати на спортсменів та призвів до відсутності єдиної консолідованої позиції світової боксерської спільноти по багатьом важливим питанням подальшого стратегічного розвитку. Сьогодні фактично ми можемо спостерігати важливий етап трансформації міжнародної системи управління боксом яка формувалася протягом ХХ століття та намаганням побудувати правила комунікації і взаємодії між основними учасниками управління боксом (із збереженням інтересів кожної із сторін) враховуючи останні тенденції розвитку олімпійського спорту спрямовані на лібералізацію, глобалізацію та уніфікацію проведення змагань в багатьох видах спорту.

Вперше обґрунтована та представлена концептуальна модель розвитку жіночого боксу в Україні, яка побудована з урахуванням існуючих світових тенденцій розвитку жіночих видів змагань, особливостей функціонування спорту в нашій державі і включає стратегічні завдання, принципи, форми, засоби та перспективні напрями її реалізації. Представлена модель є своєрідною спробою намітити стратегічні шляхи для подальшого розвитку жіночого боксу в Україні з метою забезпечення максимальної ефективності

подальшого функціонування, сталості розвитку та оптимізації підготовки спортсменок на різних етапах багаторічного вдосконалення.

Ключовими завданнями стратегічного розвитку потрібно вважати підвищення популярності та масовості занять боксом серед дівчат, створення необхідних умов для повної реалізації потреб та інтересів дівчат із одночасним пошуком найбільш безпечних засобів та методів підготовки для їхнього здоров'я.

Важливою умовою сталого розвитку жіночого боксу є також досягнення своєрідної автономності, підвищення координації та взаємопідтримки з представниками інших жіночих видів спорту, зменшення залежності від можливого негативного впливу зовнішніх факторів (зміни в міжнародних спортивних змаганнях комплексного характеру, позицій різноманітних організацій та ін.).

Перспективним шляхом подальшого розвитку жіночого боксу можна вважати здійснення фундаментальних наукових досліджень з актуальних проблем методики підготовки спортсменок (медико-біологічні, соціально-психологічні та інші питання), вдосконалення існуючої нормативно-правової бази, покращення інформаційного та кадрового забезпечення підготовки спортсменок та ін.

Не дивлячись на існуючі сьогодні дискусії та незадоволення, які є відголоском епохи що минула, можна констатувати факт незворотного становлення нового етапу розвитку міжнародного спортивного руху де жінки здобули своє законне право змагатися на рівні із чоловіками і де жіночий бокс став своєрідним символом та уособленням нової, сильної, впевненої у своїх силах, незалежної, активної та гармонійно розвинутої жінки XXI століття.

ВИСНОВКИ

1. Сучасний етап розвитку міжнародного спортивного руху характеризується тенденцією паритетного вирівнювання кількості чоловічих та жіночих спортивних змагань та підвищенням ролі жінок в керівних органах найбільш впливових міжнародних спортивних організацій. Існує принципове розуміння необхідності подолання штучних стереотипів гендерної неповноцінності жінок, які тривалий час нав'язувались суспільною думкою та не дозволяли жінкам вільно обирати напрями для своєї самореалізації та спортивного вдосконалення. Своєрідною квінтесенцією боротьби жінок за свої права змагатися на рівні із чоловіками стало світове визнання та включення жіночого боксу до програми Олімпійських ігор в Лондоні у 2012 році.

2. Здобуття олімпійського статусу та підвищення престижності змагань з жіночого боксу стало каталізатором процесів пошуку ефективних засобів та методів багаторічної і річної підготовки спортсменок в різних країнах світу. Сьогодні спостерігається значне підвищення конкуренції на головних міжнародних змаганнях з жіночого боксу, розширення географії країн-учасниць та кількості спортсменок в різних вагових категоріях. При цьому, майже дві третини всіх змагань в жіночому аматорському боксу сьогодні проводяться на азійському континенті (63, 64 %). Молодіжні змагання з боксу до останнього часу проводились лише в Європі (40 %) та Азії (60 %).

Статистичне моделювання підтвердило наявність позитивного тренду зростання кількості країн-учасниць жіночого чемпіонату світу з боксу ІВА у період 2001–2025 років. Для кількості країн-учасниць побудовано дві регресійні моделі – лінійну та квадратичну – обидві є статистично значущими ($p < 0,05$) та демонструють високу пояснювальну силу. Лінійна модель вказує на стабільне зростання, тоді як квадратична – на можливий пік у 2026 році з подальшим спадом. Аналогічно, для кількості спортсменок-учасниць побудовано окрему лінійну модель, яка також є статистично

значущою ($F = 15,18$; $p = 0,0021$) та пояснює 55,86% варіації даних ($R^2 = 0,5586$). За цією моделлю кількість учасниць зростає приблизно на 6 осіб щороку, а стандартизований бета-коефіцієнт ($\beta = 0,747$) свідчить про дещо вищу динаміку порівняно з моделлю для країн ($\beta = 0,725$). Враховуючи соціальні, політичні та спортивні чинники, обидва тренди слід розглядати як альтернативні сценарії розвитку. Загалом результати підтверджують поступове розширення географії жіночого боксу та зростання його глобального значення.

Дефіцит специфічних знань, обумовлений тривалою заборонаю на проведення жіночих змагань з боксу, призвів до появи проблеми визначення оптимального шляху подальшої підготовки спортсменок, яка пов'язана із необхідністю вибору одного із можливих варіантів, або повного копіювання багаторічних напрацювань фахівців, які були зроблені на матеріалі чоловічого боксу, або пошуку самобутніх підходів до підготовки жінок з урахуванням їх медико-біологічних і соціально-психологічних особливостей а також індивідуальних закономірностей становлення вищої спортивної майстерності. Потребує наукового обґрунтування вибір засобів та методів підготовки дівчат на різних етапах багаторічного вдосконалення, визначення оптимального віку початку занять боксом та оптимальних вікових зон для демонстрації перших спортивних успіхів та найвищих результатів у дорослому спорті.

3. В рамках багаторічної професійної кар'єри у боксі можна виділити три, відносно самостійних етапи: 1) формуючий етап, активне становлення на професійному ринзі (18–24 роки) – характеризуються значною інтенсифікацією змагальної діяльності, проведенням великої кількості підготовчих поєдинків із суперниками нижчими, за рівнем своєї спортивної майстерності; 2) етап оптимальних досягнень (25–32 роки) (чемпіонський етап) – який супроводжується участю спортсмена в найбільш відповідальних та рейтингових поєдинках, демонстрації ним найвищих результатів та завоюванням чемпіонських поясів; 3) етап збереження та поступового

зниження спортивних результатів (35 і вище) – характеризується зниженням кількості поєдинків протягом року та супроводжується пошуком перспективних шляхів підтримання досягнутих спортивних результатів та отримання комерційних зисків від подальшого продовження спортивної кар'єри.

Боксери-чоловіки витрачають значно більше часу на здобуття права змагатися в чемпіонських поєдинках. Спортсменам важких вагових категорій може знадобитися – $5,75 \pm 1,51$ років та $27,25 \pm 8,77$ поєдинків, а для досягнення аналогічного права спортсменками, сьогодні витрачається – $2,01 \pm 0,87$ роки та $7,03 \pm 2,82$ поєдинки відповідно.

4. Найбільш суттєві відмінності за основними антропометричними параметрами (зріст, розмах рук) між спортсменами і спортсменками, спостерігались у важких вагових категоріях ($p < 0,05$). В легких вагових категоріях достовірних відмінностей за цими параметрами виявлено не було. Також була відсутньою стала тенденція до зменшення кількості перемог нокаутом у боксерів різних вагових категорій (від важкої до легкої у чоловіків та жінок). Збільшення або зменшення середнього відсотку дострокових перемог, скоріш за все, обумовлено наявністю в рамках певної вагової категорії плеяди боксерів, які мають нокаутуючий удар.

5. Виступи у молодіжних юнацьких змаганнях з боксу потрібно розглядати у якості важливого елементу системи багаторічної підготовки спортсменів. Високі спортивні результати, які були показані на міжнародних юнацьких змаганнях та стали наслідком розкриття індивідуальної обдарованості спортсменки, раціонально побудованого процесу підготовки без передчасної експлуатації функціонального та психоемоційного резерву, потрібно вважати у якості одного із надійних індикаторів подальших успішних виступів у спорті вищих досягнень. Більше ніж 60 % призерів та переможців юнацьких чемпіонатів світу серед дівчат продовжили свої успішні виступи вже у спорті вищих досягнень на аматорському та професійному рівнях.

6. Систематизовані ключові фактори впливу та визначено їх пріоритетний вплив на розвиток боксу за сучасних умов міжнародного спортивного руху. Найбільший вплив на розвиток жіночого боксу, на думку тренерів-жінок, мають такі фактори як: підтримка з боку держави та суспільства, існування гендерних стереотипів, а також дефіцит спеціалізованих методик для підготовки жінок – $6,33 \pm 1,07$, $6,02 \pm 0,70$ та $5,33 \pm 1,08$ балів відповідно. Ключовими факторами, які виділили чоловіки-тренери стали: світові тенденції розвитку боксу в світі – $6,44 \pm 0,72$ балів та відсутність достатньої кількості кваліфікованих кадрів – $6,22 \pm 0,97$ балів. Наявність гендерних стереотипів у суспільстві, на їх думку, не має визначального впливу на розвиток жіночого боксу – $4,33 \pm 0,86$ балів. Найменш значущими факторами були визначені: недостатня кількість змагань для дівчат та рівень матеріально-технічного забезпечення процесу підготовки.

7. Ієрархічна структура організації та управління боксом за сучасних умов міжнародного спортивного руху включає чотири ключові ланки: 1) державні установи та організації; 2) міжнародні спортивні організації управління олімпійським рухом (МОК, НОК); 3) міжнародні та національні профільні спортивні федерації WB, BO ФБУ); 4) міжнародні професійні боксерські організації (WBC, WBA, WBO, IBF). Залученість держави у розвиток боксу залежить від існуючих багаторічних традицій, соціально-політичного та економічного устрою кожної конкретної країни. Тривалий відокремлений розвиток аматорського та професійного боксу вплинув на формування великої кількості розрізнених організацій які мають вплив на спортсменів та призвели сьогодні до відсутності єдиної консолідованої позиції світової боксерської спільноти по багатьом важливим питанням подальшого стратегічного розвитку.

8. Обґрунтована та представлена концептуальна модель розвитку жіночого боксу в Україні, побудована на основі врахуванням існуючих світових тенденцій розвитку жіночих видів змагань, особливостей

функціонування спорту в нашій державі і включає стратегічні завдання, принципи, форми, засоби та перспективні напрями її реалізації, спрямовані на поетапне забезпечення максимальної ефективності подальшого функціонування, сталості розвитку та оптимізацію управління підготовкою спортсменок на різних етапах багаторічного вдосконалення.

Ключовими завданнями концептуальної моделі є підвищення популярності та масовості занять боксом серед дівчат, створення необхідних умов для повної реалізації потреб та інтересів спортсменок із одночасним пошуком найбільш безпечних засобів та методів підготовки для їхнього здоров'я, а також досягнення автономності, підвищення координації та взаємопідтримки з представниками інших жіночих видів спорту, зменшення залежності від можливого негативного впливу зовнішніх факторів тощо.

9. Подальший успішний розвиток жіночого боксу багато в чому буде залежати від комплексного та якісного вирішення найбільш актуальних проблем сьогодення, які пов'язані із поглибленням специфічних знань з вузлових питань теорії та методики підготовки спортсменок на різних етапах багаторічного вдосконалення, оптимізацією системи спортивних змагань та змагальної діяльності в рамках різних структурних утворень тренувального процесу, а також вдосконаленням системи управління розвитком жіночого боксу в світі і в Україні, прогресивним підвищенням ролі жінок під час прийняття найбільш важливих рішень щодо подальшого розвитку, майбутнього реформування та сталого довгострокового функціонування жіночого боксу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич Н. О., Юрченко І. В. Розвиток швидко-силових здібностей школярів старшої школи в процесі занять боксом. *Formation of innovative potential of world science: collection of scientific*. Tel Aviv, State of Israel: European Scientific Platform. 2021. Vol. 2. P. 125–130.
2. Базилевич Н., Штанагей Д., Божко С. Вплив занять боксом на фізичне здоров'я юних спортсменів на етапі початкової підготовки. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15. 2024. № 3К(176). С. 70–74.
3. Базилевич Н., Юрченко І., Горбенко М., Тонконог О. Вплив занять боксом на фізичну підготовленість студенток. *Теорія і практика фізичної культури і спорту*. Науково-практичний журнал Університету Григорія Сковороди в Переяславі. 2022. Вип. 1(2). С. 26–35.
4. Берінчик Д. Ю. Структура змагальної діяльності й особливості прояву спеціальної працездатності кваліфікованих боксерів : дис. ... канд. фіз. вих. : 24.00.01. Київ, 2017. 198 с.
5. Бєлих С. І. Дівочий бокс: Підручник. 2-ге вид. Донецьк : ДонНУ, 2004. 624 с.
6. Бокс: жінки: навчальна програма для ДЮСШ, СДЮСШОР, ШВСМ / уклад. М. О. Діленьян, В. Н. Ост'янов, Г. І. Комісаренко, І. А. Гурович, Ю. В. Шевчук. Київ : Республіканський науково-методичний кабінет, 2009. 112 с.
7. Бондаренко О. В., Пільова С. Г. Філософські аспекти успішної діяльності тренера. *Інноваційна педагогіка*. 2023. 57(1). С. 146–150.
8. Борисевич Л., Світлозарова А. Популярність спорту в суспільстві. *Шляхи розвитку рухової активності молоді України*. 2022. С. 143.
9. Бріскін Ю., Задорожна О., Пітин М., Кукурудзяк І. Актуальні напрями тактичної підготовки в спортивних єдиноборствах. *Спортивна наука України*. 2018. № 4(86). С. 3–10.

10. Булатова М. М. Бокс. Енциклопедія в запитаннях і відповідях. Київ : Олімпійська література, 2018. 576 с.
11. Булатова М. М., Бубка С. Н., Платонов В. М. Олімпійський рух: історія і сучасність : у 2 кн. Кн. 1. Київ, 2021. 640 с.
12. Булатова М. М., Бубка С. Н., Платонов В. М. Олімпійський рух: історія і сучасність : у 2 кн. Кн. 2. Київ, 2021. 672 с.
13. Височіна Н. Л. Психологічне забезпечення у системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті: монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 384 с.
14. Височіна Н., Молочко А. Розвиток жіночого боксу в світі: шлях до міжнародного визнання та актуальні проблеми підготовки. *Молодь та олімпійський рух*: зб. тез доп. XV Міжнар. конф. молодих вчених, м. Київ, 16 вересня 2022 року. Київ : НУФВСУ, 2022. С. 50–52.
15. Воронова В. І. Психологія спорту: навчальний посібник 2-ге видан. Без змін. Київ : Олімпійська література, 2019. С. 272.
16. Воронцов А. І. Засоби білатерального навчання в тренуванні дівчат та юніорок у боксі. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт). 2020. Випуск 4(124). С. 14–19.
17. Воронцов А. І. Техніко-тактична підготовка юніорок у боксі з урахуванням особливостей психологічного типу. *Вісник Запорізького національного університету*. Фізичне виховання та спорт. 2020. № 1. С. 95–101.
18. Воронцов А. Сучасні методи оцінки техніко-тактичних дій дівчат у боксі. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2020. Вип. 19. С. 10–18.
19. Височина Н., Саулите С. Характеристика психических свойств личности квалифицированных боксёров. *Stiinta Culturii Fizice*. 2013. С. 38–41.

20. Гасанова С. Особенности соревновательной деятельности высококвалифицированных женщин-боксеров. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. № 3. С. 25–28.
21. Гасанова С. Ф. Жіночий бокс. Методичні рекомендації. Київ : КНУБА, 2014. 26 с.
22. Гасанова С. Ф. Структура функціональної підготовленості спортсменок високого класу як фактор забезпечення змагальної діяльності в жіночому боксі : дис. ... канд. фіз. вих. : 24.00.01. Київ, 2021. 248 с.
23. Глінка А. І. Філософський аналіз трансформацій соціальної ролі жінки в умовах сучасного суспільства. *Гілея: науковий вісник*. 2010. № 40 (9). С. 88–92.
24. Голуб Л. О., Шиян О. М. Стан і тенденції розвитку жіночого боксу в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2021. № 2. С. 43–48.
25. Грибан В. Г., Мельников В. Л. Біологічні особливості жінок-спортсменок як основа їх гендерних відмінностей. *Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності: зб. матер.* 2022. С. 34–36.
26. Денисова Л. В., Хмельницкая И. В., Харченко Л. А. Измерения и методы математической статистики в физическом воспитании и спорте : Учебное пособие для вузов. Киев : Олимпийская литература, 2008. 127 с.
27. Долбишева Н. Г., Черкашина Л. П., Мустяца С. Є., Шевченко О. В., Яремка І. М., Черноколенко А. В. Особливості фізичної підготовки в навчально-тренувальному процесі дівчат, які займаються боксом, на етапі початкової підготовки. *Вісник Запорізького національного університету*. 2021. №1. С. 140–150.
28. Дрюков О. В., Кувалдіна О. В., Дрюков В. О. Україна на Іграх XXXII Олімпіади у Токіо: підсумки, основні проблеми та шляхи розвитку олімпійських видів спорту. *Науковий часопис Національного*

- педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. 2021. № 9(140). С. 45–48.
29. Дьоміна А. А. Соціоісторичні умови розвитку жіночого спорту в країнах північної Африки та Близького Сходу : дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту : 24.00.01. Київ, 2018. 207 с.
 30. Дяченко О., Філіппов М., Ільїн В., Женхао Го. Моніторинг функціонального забезпечення спеціальної працездатності кваліфікованих спортсменів. *Вісник Черкаського університету: серія Біологічні науки*. 2023. № 1. С. 35–45
 31. Есенатев Т. Олимпийский спорт в современном мире. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015. № 3. С. 98–103.
 32. Єрмолова В. М. 10 уроків із П'єром де Кубертенем : метод. посіб. К., 2015. 236 с.
 33. Задорожна О. Р., Бріскін Ю. А., Сосновський Д. Д., Романюк Р. І., Рихаль В. І. Ставлення фахівців з боксу до реалізації тактичної підготовки на різних етапах багаторічного удосконалення спортсменів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2019. № 8(116). С. 42–47.
 34. Задорожна О. Р., Нерода Н. В., Кожокар М. В., Первухіна С. М. Аналіз особливостей систем олімпійського відбору у спортивних єдиноборствах. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15. 2023. № 4(163). С. 89–93.
 35. Задорожна О. Р., Хомяк І. І. Аналіз змісту тактичної підготовки у нормативно-правових документах зі спортивних єдиноборств (на прикладі боксу, греко-римської боротьби та тхеквондо ВТФ). *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова*. 2019. № 2 (108). С. 56–60.
 36. Задорожна О., Окопний А., Копитко Ю. Тенденції змін у системах відбору спортсменів-кандидатів до національної збірної команди України для участі в Іграх Олімпіад (на прикладі спортивних єдиноборств). *Physical culture and sport: scientific perspective*. 2022. № 3–4. С. 94–101.

- 37.Задорожна О., Хомяк І., Особливості засобів контролю різних сторін підготовленості в єдиноборствах. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2018. №1(31). С. 16–21.
- 38.Земцова І.І. Спортивна фізіологія. 2-ге видання, без змін. Київ : Олімпійська література, 2019. 207 с.
- 39.Ільницький І., Окопний А., Сосновський Д. Вивчення та аналіз досягнень українських боксерів на міжнародній арені. *Молода спортивна наука України*. 2020. Вип. 24(1). С. 125–130.
- 40.Історія розвитку українського спорту: дидактичні матеріали / уклад.: Р. С. Фролов. Балаклія : Балаклійський педагогічний фаховий педагогічний коледж «ХГПА» ХОР, 2025. 38 с.
- 41.Квасниця О., Петрова Н., Корольов Б., Ляшенко О., Вербицький С. Популярність єдиноборств в Україні. *Єдиноборства*. 2023. №3(29). С. 28–38.
- 42.Келлер В. С. Система спортивных соревнований и соревновательная деятельность спортсмена. *Теория спорта*. Киев : Вища школа, 1987. С. 66–100.
- 43.Кіприч С. В. Теоретичні та методичні основи спеціальної фізичної підготовки спортсменів високої кваліфікації у боксі : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. та спорту : 24.00.01. Львів. 2019. 36 с.
- 44.Коваленко Н. П. Спортсмен в умовах професіоналізації та комерціалізації спорту вищих досягнень : дис. ... канд. фіз. вих. та спорту : 24.00.01. Київ, 2016. 176 с.
- 45.Ковальчук Т. П. Олімпійська підготовка юніорів у боксі: сучасні підходи : дис. ... канд. фіз. вих. та спорту : 24.00.01. Київ, 2021. 180 с.
- 46.Кольчак В. А. Сучасний стан сфери фізичної культури і спорту в Україні. *Olympicus* : науковий журнал. 2023. № 1. С. 30–36.
- 47.Комоцька О. Сучасні підходи до специфіки тренерської діяльності. *Здоров'я, фізичне виховання і спорт: перспективи та кращі практики*. 2021. №2(6). С. 52–54.

- 48.Конох А., Воронцов А. Визначення гендерної ідентичності у молодших вікових групах жіночого боксу. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15. 2021. № 7(138). С. 7–10.
- 49.Конох А., Воронцов А. Пріоритетні напрями вдосконалення системи підготовки у жіночому боксі. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2019. № 3. С. 11–18.
- 50.Корносенко О., Демус Я. Особливості соціальнопсихологічної діяльності спортивного тренера. *Педагогічні науки*. 2021. № 77. С. 35–39.
- 51.Костюкевич В. М., Войтенко С. М., Вознюк Т. В. Моделювання і прогнозування в спорті : навчальний посібник. Вінниця : Твори, 2024. 122 с.
- 52.Костюкевич В. М., Шинкарук О. А., Воронова В. І., Борисова О. В. Основи науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти зі спеціальності «Фізична культура і спорт». Київ : Олімпійська література, 2018. 528 с.
- 53.Коцан И. Я. Социально-психологические проблемы женщин в спорте. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2002. № 3. С. 75–81.
- 54.Латишев М. В., Штанагей Д. В., Вольський Д. С., Чорній І. В., Демченко Н. В. Аналіз ланок тіла боксерів під час нанесення ударів за допомогою сучасних технологій. *Єдиноборства*. 2024. № 1(31). С. 58–69.
- 55.Латишев М., Тропін Ю., Ференчук Б., Юшина О. Популярність спорту в Україні: сучасні тенденції. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 1. С. 98–103.
- 56.Латишев М., Штанагей Д., Коротя В., Совгіря Т. Особистість тренера у єдиноборствах: сучасний стан. *Єдиноборства*. 2024. № 3(33). С. 30–39.
- 57.Лимаренко Н. П., Єрмолова В. М. Формування педагогічних засад олімпійської освіти. *Науковий часопис УДУ ім. Михайла Драгоманова. Серія 15. Наук.-пед. проблеми фіз. культури (фіз. культура і спорт)*. К. : Вид-во УДУ ім. Михайла Драгоманова, 2025. Вип. 5 (192). С. 93–96.

- 58.Литвиненко А. М. Фізичне виховання студентів на основі української бойової культури: навчальний посібник. Харків : ХНУРЕ, 2021. 116 с.
- 59.Литвиненко А. М., Катрич О. О. Аналіз національної бойової культури України. *Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали II Міжнародної наукової конференції, 7–28 бер. 2020 р., 2020 р., м. Дніпро / Дніпро : СПД «Охотнік», 2020. С. 289–290.
- 60.Литвиненко А. М., Мулик В. В. Сучасні аспекти побудови загальної фізичної підготовки спортсменок у козацькому двобої з урахуванням фаз оваріально-менструального циклу. *Rehabilitation and Recreation*. 2024. № 18(2). С. 203–211.
- 61.Лойко О. М. Бокс у системі фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів. *Scientific Collection «InterConf»* : № 94, with the Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference «Science, Education, Innovation: Topical Issues and Modern Aspects», Tallinn, Estoni, Dec. 25–26, 2021 / Tallinn, 2021. С. 682.
- 62.Лойко О., Лесько О., Фіщук І. Бокс у вищому військовому навчальному закладі. *Scientific Collection «InterConf»*: 154, 5th ISPC «Scientific Paradigm in the Context of Technologies and Society Development», Geneva, Switzerland, May 16–18, 2023 / Geneva, 2023. С. 524–526.
- 63.Марцив В. П. Сравнительный анализ показателей соревновательной деятельности боксеров-любителей высокой квалификации. *Физическое воспитание студентов*. 2014. № 6. С 41–44.
- 64.Марченко О. Ю., Ростов О. Ю., Холодова О. С. Гендерна специфіка фізичного виховання: огляд сучасних досліджень і майбутні напрями розвитку. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2025. № 1. С. 78–87.
- 65.Марченко О., Цикало Л., Бричук М., Сімоненко Н. Гендерна проблематика у фізичному вихованні: історико-філософський аналіз. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2020. №. 6 (80). С. 22–31.

- 66.Мельник Л. Ж., Сидоренко В. П. Гендерна рівність у спорті: досвід України на Олімпіаді Токіо 2020. *Український журнал прикладних досліджень спорту*. 2023. № 1. С. 12–19.
- 67.Мельник О., Хіменес Х., Задорожна О., Балущка Л. Історико-методологічні аспекти еволюції олімпійського відбору в боротьбі жіночій. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2025. № 1(37). С. 109–118.
- 68.Мельніков А. В., Шинкарук В. О., Кучма А. С. Побудова ефективної взаємодії між тренером та спортсменом. *Olympicus*. 2024. № 1. С. 120–124.
- 69.Молочко А. Історичні передумови становлення та місце жіночого боксу в сучасній системі міжнародного спортивного руху. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2021. № 2(6). С. 143–159.
- 70.Молочко А. Особливості становлення та актуальні проблеми розвитку жіночого боксу в сучасних умовах міжнародного спортивного руху. *Науковий часопис НПУ імені М. П.Драгоманова*. Серія 15. № 1(129). 2021. С. 71–77.
- 71.Молочко А. Особливості та етапи становлення спортивної майстерності кваліфікованих спортсменів в системі багаторічних виступів в професійному боксі. *Науковий часопис НПУ імені М. П.Драгоманова*. Серія 15. № 8(168). 2023. С. 103–109.
- 72.Молочко А., Радченко Л. Актуальні тенденції розвитку міжнародних змагань з жіночого боксу. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 1. С. 99–106.
- 73.Молочко А., Радченко Л. Концептуальна модель розвитку жіночого боксу та перспективні напрями її реалізації. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 2. С. 91–97.
- 74.Мулик В. В., Литвиненко А. М. Визначення найбільш популярних українських національних видів спортивних єдиноборств. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2023. № 10(170). С. 111–118.
- 75.Остьянов В. Н., Гайдамак И. И. Обучение и тренировка боксеров. Киев : Олимпийская литература. 2011. 272 с.

- 76.Палатний А. Результати кваліфікованих спортсменок України на провідних міжнародних змаганнях із боксу. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2018. № 1(41). С. 67–73.
- 77.Пирог Ю. Особливості змагальної діяльності в різних видах єдиноборств. *Єдиноборства*. 2023. № 1(27). С. 49–66.
- 78.Платонов В. М. Сучасна система спортивного тренування : підручник. Київ : Перша друкарня, 2021. 672 с.
- 79.Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]. Т.1. Киев : Олимпийская лит. 2015. 680 с.
- 80.Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]. Т.2. Киев : Олимпийская лит. 2015. 770 с.
- 81.Приймак М. М. Соціально-психологічна адаптація спортсменів після завершення спортивної кар'єри. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 14. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14769845>
- 82.Приймак М. М. Спортивна кар'єра на різних етапах вікового розвитку: управлінські стратегії та виклики. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14955062>
- 83.Приймак М. Основні аспекти взаємодії спортсмена із соціальним середовищем у контексті його соціальної адаптації. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2025. № 1(186). С. 136–141.
- 84.Приймак М. Особливості соціальної адаптації спортсменів на різних етапах спортивної кар'єри. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 1. С. 77–82.
- 85.Рода О. Б., Маріонда І. І. Тенденції наукових досліджень спортсменок в аспекті статевих особливостей. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 4. С. 473–478.
- 86.Романчук С., Лойко О., Афонін В., Добровольський В., Суспо В., Боярчук О., Васянович А., Фіщук І., Людовик Т. Вплив засобів боксу на фізичну

- підготовленість курсантів військового коледжу. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2023. № 19. С. 43–48.
87. Руснак Н. О., Нагорна В. О., Barbaros Tudor P., Roklicer P. Популярність виду спорту як показник ефективності розвитку спортивних ігор. *Спорт та сучасне суспільство* : матер. XIV Міжнар. наук. інтернет-конф., Київ, 19 бер. 2021 р. / Київ : НУФВСУ, 2021. С. 88–93.
88. Савченко В., Долбишева Н., Каковкіна О., Стальченко В. Національно-патріотичне виховання в системі спортивної підготовки боксерів. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 1. С. 60–67.
89. Савченко В., Долбишева Н., Черноколенко А., Шевченко О. Техніко-тактична підготовка дівчат, які займаються боксом на етапі попередньої базової підготовки. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2022. № 1. С. 164–172.
90. Скрипченко І. Т., Скрипченко О. Т. Питання гендерної рівності у спорті в діяльності Міжнародного Олімпійського Комітету. *Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні: сучасні досягнення та перспективи* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій 25-й річниці з дня прийняття Конституції України та 30-й річниці проголошення незалежності України, м. Дніпро, 10–11 черв. 2021 р. / Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 86–88.
91. Соболева Т., Соболев Д. Штрихи к психологическому портрету спортсменов. *Наука в олимпийском спорте*. Женщина и спорт. 2000. № 3. С. 33–39.
92. Спортивна медицина. вид. 2-ге без змін / за ред. Л.Я.-Г. Шахліної. Київ : Олімпійська література, 2019. 424с.
93. Таран Л. Гендерна рівність у вільній боротьбі на Олімпійських іграх. *Збірник тез наукових доповідей XXIV Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та*

- перспективи*». м. Харків, 4 груд. 2024 р. / Харків : ХДАФК, 2024. С.174-175
- 94.Тарасевич О. А., Камаєв О. І. Особливості гендерних відмінностей спортсменів, що займаються спортивними єдиноборствами. *Єдиноборства*. 2019. №4(14). С. 117–126.
 - 95.Тарасевич О., Мулик В. Особливості гендерної ідентичності у спортсменів, що спеціалізуються в швидкісно-силових видах спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2020. № 1 (75). С. 69–74.
 - 96.Томашевський В. В. История и тенденции развития программы современных Олимпийских игр : дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту : 24.00.01. Київ, 2002. 161 с.
 - 97.Тропін Ю. М., Перевозник В. І., Голоха В. Л., Бочкарев С. В., Катихін В. М. Динаміка результатів українських спортсменів у змаганнях з єдиноборств на літніх Олімпійських іграх. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2024. № 8(32). С. 96–104.
 - 98.Тропін Ю., Перевозник В., Голоха В., Бочкарев С., Катихін В. Результати виступів українських представників єдиноборств на Олімпійських іграх. *Єдиноборства*. 2024. № 3 (33). С. 70–82.
 - 99.Фізична підготовка засобами боксу : метод. рек. для здобувачів вищої освіти ф-ту фізичного виховання і спорту з навч. дисц. «Теорія і методика викладання спортивних єдиноборств» / Л. Д. Вострокнутов, І. В. Кривенцова, Г. О. Огарь та ін. Харків : Нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2022. 55 с.
 100. Фізичне виховання. Бокс / уклад. В. В. Назимок, Н. М. Гаврилова, Ю. О. Мартинов, В. Е. Добровольський. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 135с.
 101. Фоменко В., Хмелюк О., Колоколов В., Жогло В., Єфременко А., Крайник Я. Ефективність методики вдосконалення силових здібностей боксерів із використанням вправ легкої атлетики. *Науковий часопис*

- Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. 2023 № 3(161). С. 146–149.*
102. Черноколенко А., Долбишева Н. Контроль за технічною і техніко-тактичною підготовленістю в навчальнотренувальному процесі дівчат, які займаються боксом, на етапі попередньої базової підготовки. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2023. № 1 С. 240–250.
 103. Черноколенко А., Долбишева Н. Науково-теоретичне обґрунтування програми вдосконалення технікотактичної підготовки дівчат, які займаються боксом на етапі попередньої базової підготовки другого року тренувань. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2024. № 1. С. 223–238.
 104. Шапар К. О., Коломєйцева О. М. Довгопол Е. П., Гординський Ю. С. Вплив занять єдиноборствами на фізичний розвиток студентів, їх силові здібності, витривалість та швидкість в умовах спортивного клубу ЗВО. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2021. № 3(148). С. 124–131.
 105. Шахлина Л. Я., Ковальчук Н. В. Современное представление об особенностях спортивной подготовки женщин. *Спортивна медицина і фізична реабілітація*. 2018. № 1. С.3–14.
 106. Шахлина Л. Я., Чичтякова М. А. Психофизиологические особенности спортсменов, специализирующихся в дзюдо. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2020. Вип. 18. С. 66 – 69.
 107. Шахлина Л. Я-Г. Женщины и спорт на рубеже тысячелетия. *Наука в олимпийском спорте*. Женщина и спорт. 2000. № 3. С. 10–21.
 108. Шахлина Л. Я-Г. Медико-биологические основы спортивной тренировки женщин. Киев : Наукова думка, 2001. 327 с.
 109. Штанагей Д., Коробейніков Г., Колумбет О., Дудорова, Л. Дослідження динамічних характеристик рухів рук жінок-боксерів з різними типами функціональної асиметрії. *Науковий часопис Українського державного*

- університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. 2021. № 7(138). С. 16–21.
110. Штанагей Д., Савенюк А. Особливості змагальної діяльності боксерок на чемпіонаті Європи 2023 року. *Єдиноборства*. 2025. № 2(36). С. 41–46.
 111. Alimova D. Female boxing – problems. *European journal of research and reflection in educational sciences*. 2020. № 8(10). P. 118–123.
 112. Ambroży T., Maciejczyk M., Klimek A. T., Wiecha S., Stanula A., Snopkowski P., Cynarski W. The effects of intermittent hypoxic training on anaerobic and aerobic power in boxers. *International journal of environmental research and public health*. 2020 №17(24). P. 9361.
 113. Bailey R. Evaluating the relationship between physical education, sport and social inclusion. *Educational Review*. 2005. № 57(1). P. 71–90.
 114. Baldzhy I., Dolbysheva N., Salenko G., Kovalenko N. The Influence of the European Experts' Activities on the Development of the Physical and Sports Movement in Yekaterinoslav Governorate (from the Second Half of the 19th until Early 20th Centuries). *Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe*. 2024. vol. 7, no. 2. P. 11–33.
 115. Balmer N., Pleasence P., Nevill A. Evolution and revolution: Gauging the impact of technological and technical innovation on Olympic performance. *Journal of Sports Sciences*. 2012. № 30(11). P. 1075–1083.
 116. Bennett L., Arias J., Ford P., Bernick C., Banks S. Concussion reporting and perceived knowledge of professional fighters. *Phys Sportsmed*. 2019. № 47(3). P. 295–300.
 117. Bennett L., Stephen S., Bernick C., Shan G., Banks S. Sex Moderates the Relationship That Number of Professional Fights Has With Cognition and Brain Volumes. *Front Neurol*. 2020. № 11. doi: 10.3389/fneur.2020.574458
 118. Bernini G. P., Sgro M., Moretti A. Endogenous androgens and carotid intimal-medial thickness in women J. Clin. *Endocrinol. Metab*. 1999. № 84. P. 2008–2012.

119. Bianco M., Nicola S., Bucari S., Fabiano C., Palmeri V., Zeppilli P. Female boxing in Italy: 2002 – 2007 report. *British Journal of Sports Medicine*. 2012. № 46. P. 1023–1026.
120. Bojkowski Ł., Walczak M., Tomczak M. Psychological femininity and masculinity and coping with stress in athletes. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. № 20(5). P. 2911–2917.
121. Bompa T., Haff G. G. Periodization: theory and methodology of training. [5th ed.]. Champaign IL : Human Kinetics, 2009. 480 p.
122. Borms J. Women and Sport. Basel : Karger, 1984. 165 p.
123. Bridel W., Rail G., Johnson C. Endurance and the Gendered Body in Sport. New York: Routledge, 2020. 256 p.
124. Bruzas V., Venckunas T., Kamandulis S., Snieckus A., Mockus P., Stasiulis A. Metabolic and physiological demands of 3×3-min-round boxing fights in highly trained amateur boxers. *J Sports Med Phys Fitness*. 2023. № 63(5). P. 623–629.
125. Bubka S. Olympic Sport in Society: History of Development and the Current Status. Kyiv : Olympic literature, 2013. 256 p.
126. Burger H.G. Androgen production in women. *Fertil. Steril*. 2002. № 77 (4). P. 3–5.
127. Chaudhuri S. In the ring: Gender, spectatorship and the body. *International Journal of the History of Sport*. 2012. № 29(12). P. 1759–1773.
128. Csizma K., Wittig A., Schurr T. Sport stereotypes and gender. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 1988. №10. P. 62–74.
129. Dalhaug E. M., Sanda B., Bø K., Brown W. J., Sundgot-Borgen J., Haakstad L. A. H. Exceeding the guidelines: A descriptive study of exercise, pregnancy, maternal and neonatal health outcomes in elite and recreational athletes. *BMC Pregnancy and Childbirth*. 2025. № 25. article no. 475.
130. Dande J., Mallick A., Patil A., Kalra A. Injury surveillance during elite women's national boxing championship in India. *Medical Journal Armed Forces India*. 2023. № 79(3). P. 262–266

131. Davies L. Beyond the Games: regeneration legacies and London 2012. *Leisure Studies*. 2012. № 31(3). P. 309–337.
132. Davis F., Wittekind A. L. Amateur Boxing: Activity Profile of Winners and Losers. *International journal of sports physiology and performance*. 2013. № 8(1). P. 84–91.
133. Davis P., Connorton A., Driver S., Anderson S., Waldock R. The activity profile of elite male amateur boxing following the 2013 rule changes. *J Strength Cond Res*. 2018. № 32(12). P. 3441–3446.
134. Dortants M., Knoppers A. The organization of diversity in a boxing club: Govern mentality and entangled rationalities. *Culture and Organization*. 2015. № 22(3). P. 245–261.
135. Dunn E. C., Humberstone C. E., Franchini E., Iredale K. F., Blazeovich A. J. Relationships between punch impact force and upper- and lower-body muscular strength and power in highly trained amateur boxers. *J Strength Cond Res*. 2022. №. 36. P. 1019–1025.
136. Finlay M., Page R., Greig M., Bridge C. The association between competitor level and the physical preparation practices of amateur boxers. *PLoS One*. 2021. № 16(9). P. 0257907.
137. Gammel I. Lacing Up the Gloves. Women, Boxing and Modernity. *The Journal of the Social History Society*. 2015. № 9. P. 369–390.
138. Garcia J. D. Boxing, masculinity, and latinidad: Oscar de la Hoya, Fernando Vargas, and raza representations. *The Journal of American Culture*. 2013. № 36(4). P. 323–341.
139. Geis F. L., Sternberg R. L. Self-fulfilling prophecies: A social psychological view of gender. *The Psychology of gender*. New York : Guilford Press. 1993. P. 9–54.
140. Gems G. R, Pfister G. Women boxers: Actresses to athletes – The role of vaudeville in early women’s boxing in the USA. *International Journal of the History of Sport*. 2014. № 31(15). P. 1909–1924.

141. Gender Equality Diversity and Inclusion Commission. IOC. URL: <https://www.olympics.com/ioc/gender-equality-diversity-and-inclusion-commission> (дата звернення: 17.11.2023).
142. Guttmann A. *Women's Sports: A History*. New York : Columbia University press, 1991. 339 p.
143. Halbert C. Tough enough and woman enough: Stereotypes, discrimination, and impression management among women professional Boxers. *Journal of Sport & Social Issues*. 1997. № 21. P. 7–36.
144. Hargreaves J. Women's boxing and related activities. *Body & Society*. 1997. № 3(4). P. 33–49.
145. Hotnon T. J, Miller E. K, Bourret K. No effect of menstrual cycle phase on glycerol or palmitate kinetics during 90 min of moderate exercise. *J. Appl. Physiol*. 2006. № 100. P. 917–925.
146. Hovden J. 'Heavyweight' men and younger women? *The gendering of selection processes in Norwegian sport organizations*. 2000. 8(1). P. 17–32.
147. Howell D. R., Meehan W. P., Loosemore M. P., Cummiskey J., Grabner von Rosenberg J. P., McDonagh D. Neurological test improve after Olympic-style boxing bouts: a pretournament and post-tournament study in the 2016 Women's World Boxing Championships. *Br. J Sports Med*. 2017. № 51(17). P. 1279–1284.
148. Hunter S. K., Senefeld J. W., Coleman D., Joyner M. J. Evidence on sex differences in sports performance. *Journal of Applied Physiology*. 2025. № 138(1). P. 274–281.
149. Hunter S. K. Sex differences in human performance. *The Journal of Physiology*. 2024. № 602(17). P. 4129–4156.
150. Jansen A., McGrath M., Samorezov S., Johnston J., Bartsch A., Alberts J. Characterizing Head Impact Exposure in Men and Women During Boxing and Mixed Martial Arts. *Orthop J Sports Med*. 2021. №. 7;9(12). 232596712110598.

151. Kennay L. W, Wilmore J. H., Costill D. L. Physiology of sport and exercise. Champaign : Human Kinetics, 2012. 621 p.
152. Korobeynikov G., Korobeinikova L., Raab M., Baić M., Borysova O., Korobeinikova I., Shengpeng G., Khmel'nitska I. Cognitive functions and special working capacity in elite boxers. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 2023. № 27(1). P. 84–90.
153. Krane V. Sex, Gender, and Sexuality in Sport: Queer Inquiries. London : Routledge, 2022. 224 p.
154. Lafferty Y., McKay J. Suffragettes in Satin Shorts? Gender and Competitive Boxing. *Qualitative Sociology*. 2004. № 27. P. 249–276.
155. Lenetsky S., Brughelli M., Nates R., Neville J., Cross M., Lormier A. Defining the Phases of Boxing Punches: A Mixed-Method Approach. *J Strength Cond Res*. 2020. Vol. 4. P. 1040–1051.
156. Linder K. Women's boxing at the 2012 Olympics: Gender trouble? *Feminist Media Studies*. 2012. Vol. 12, № 3. P. 464–467.
157. Loturco I., Pereira L. A., Kobal R., Fernandes V., Reis V., Romano F., Alves M., Freitas T., McGuigan M. Transference effect of short-term optimum power load training on the punching impact of elite boxers. *J Strength Cond Res*. 2021. Vol. 35. P. 2373–2378.
158. Mansur. U. Analysis of Boxers' Pulse Oximeter and Chronometry Ability to Perform During Boxing. *ASEAN Journal of Physical Education and Sport Science*. 2023. № 2(1). P. 69–74
159. Mariante Neto F. P., Wenetz I. Women in boxing: negotiations of masculinities and femininities in the gym. *Movimento*. 2022. № 28. P. e28004.
160. Mascagni S. K. Women's Participation in the Olympic Movement. *Olympic Review*. 2000. Vol. 31. P. 29–32.
161. Matthews C. R. Biology ideology and pastiche hegemony. *Men and Masculinities*. 2014. Vol. 17, № 2. P. 99–119.

162. McGregor B., McGrath R., Young, J. Nottle C. A scoping review of the experiences of elite female athletes concerning pregnancy and motherhood. *Sport in Society*. 2024. № 27. P. 1221-1253.
163. Mierzwinski M., Velija P. Women's Boxing: The New Sexism in Sport? *International Review for the Sociology of Sport*. 2021. Vol 56(1). P. 95–113.
164. Nagorna V., Mytko A., Borysova O., Oberhofer K., Achermann B., Lorenzetti S. Gender-specific issues for sport preparedness of elite female athletes in team sport games. *Health, Sport, Rehabilitation*. 2023. № 9(3) P. 74–90.
165. Nagorna V., Mytko A., Borysova O., Silvio R. Lorenzetti Challenges and opportunities: addressing gender issues in elite sports. *Physical Activity Review*. 2025. Vol. 13; Issue 1. P. 74–87.
166. Oates C. O. On Boxing. Harper Perennial Modern Classics. 2006. 304 p.
167. Olympic Agenda 2020+5. Lausanne : IOC, 2021. 37 p.
168. Olympic Agenda. Lausanne : IOC, 2014. 108 p.
169. Paradis E. Boxers, briefs or Bras? Bodies, gender and change in the boxing gym. *Body and Society*. 2012. Vol. 18. P. 82–109.
170. Parčina I., Šiljak V., Perović A., Plakona E. Women's World Games. *Physical education and sport through the centuries*. 2014. № 1(2). P. 49-60.
171. Shtanagei D. Performance analysis of the U22 Women European Boxing Championships. *Society. Integration. Education* : Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II. Rezekne, May 24th 2024 / Rezekne Academy of Technologies, 2024. P. 734–741.
172. Slimani M., Chaabène H., Davis P., Franchini E., Cheour F., Karim C. Performance Aspects and Physiological Responses in Male Amateur Boxing Competitions. *A Brief Review. J. Strength Cond. Res*. 2017. Vol. 31, №4. P. 1132–1141.
173. Sotoodeh M. S, Talebi R., Hemayattalab R., Arabameri E. Comparison of selected mental skills between elite and nonelite male and female Taekwondo athletes. *World Journal of Sport Sciences*. 2012. Vol. 6, №1. P. 32–38.

174. Telles T. C. B., Machado R. P. T. Wrestling, boxing and pankration: introducing the 'heavy events' in Ancient Olympic Games. *Olimpianos – Journal of Olympic Studies*. 2022. № 6. P. 251–267.
175. Theberge N. The Construction of Gender in Sport: Women, Coaching, and the Naturalization of Difference. *Social Problems*. 1993. Vol. 3. P. 301–313.
176. Tjonndal A. 'I don't think they realize how good we are': Innovation, inclusion and exclusion in women's Olympic boxing. *International Review for the Sociology of Sport*. URL: <https://journals.sagepub.com>. DOI: doi.org/10.1177/1012690217715642 (дата звернення: 11.11.2022).
177. Tjonndal A. The inclusion of women's boxing in the Olympic Games: A qualitative content analysis of gender and power in boxing. *Qualitative Sociology Review*. 2016. Vol. 12, №3. P. 84–99.
178. Vysochina N. Psychological support in longterm preparation of athletes. *Sporto mokslas*. 2016 № 4(86). P. 2–9.
179. Wacquant L. The Social Logic of Boxing in Black Chicago: Toward a Sociology of Pugilism. *Sociology of Sport Journal*. 2025. Volume 9: Issue 3. P. 221–254.
180. Wilson D. C., Ruddock A. D., Ranchordas M. K., Thompson S. W., Rogerson D. Physical profile of junior and senior amateur boxers. *J Phys Edu Sport*. 2020. Vol. 20, №6. P. 3452–3459.
181. Woodward K. Legacies of 2012: putting women's boxing into discourse. *Contemporary Social Science*. 2014. Vol. 9. P. 242–252.
182. Woodward K. Rumbles in the jungle: Boxing, radicalization and the performance of masculinity. *Leisure Studies*. 2007. Vol. 23, №1. P. 5–17.
183. Woodward K. *Boxing, Masculinity and Identity*. New York : NY 10017, 2017. 177 p.
184. Xiangui Bu. Experimental Study on the Effect of Speed Strength Training on the Special Strikes of Chinese Female Boxers. *Journal of Environmental and Public Health*. 2022. <https://doi.org/10.1155/2022/5912231>.

185. Young K., White P. Sport, physical danger, and injury: The experiences of elite women athletes. *Journal of Sport & Social Issues*. 1995. Vol. 19. P. 45–61.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Молочко А. Особливості становлення та актуальні проблеми розвитку жіночого боксу в сучасних умовах міжнародного спортивного руху. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. № 1(129). 2021. С. 71–77. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.1\(129\).14](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.1(129).14) Фахове видання України.
2. Молочко А., Височіна Н. Історичні передумови становлення та місце жіночого боксу в сучасній системі міжнародного спортивного руху. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2021. № 2(6). С. 143–159. DOI: [10.28925/2664-2069.2021.213](https://doi.org/10.28925/2664-2069.2021.213) Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в організації та проведенні досліджень, обробці і аналізі результатів. Внесок Височиної Н. полягає у допомозі в процесі вибору напряму дослідження.*
3. Молочко А. Особливості та етапи становлення спортивної майстерності кваліфікованих спортсменів в системі багаторічних виступів в професійному боксі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. № 8(168). 2023. С. 103–109. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.8\(168\).20](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.8(168).20) Фахове видання України.
4. Молочко А., Радченко Л. Актуальні тенденції розвитку міжнародних змагань з жіночого боксу. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 1. С. 99–106. DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-1-14> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає у зборі, аналізі та інтерпретації даних, обробці результатів та формулюванні висновків. Внесок Радченко Л. полягає у визначенні концепції та методології дослідження.*

5. Молочко А., Радченко Л. Концептуальна модель розвитку жіночого боксу та перспективні напрями її реалізації. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 2. С. 91–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-2-13> Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає у зборі, аналізі та інтерпретації даних, обробці результатів та формулюванні висновків. Внесок Радченко Л. полягає у визначенні концепції та методології дослідження.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Височіна Н., Молочко А. Розвиток жіночого боксу в світі: шлях до міжнародного визнання та актуальні проблеми підготовки. *Молодь та олімпійський рух* : зб. тез доп. XV Міжнар. конф. молодих вчених, м. Київ, 16 верес. 2022 року. Київ : НУФВСУ, 2022. С. 50–52. URL: <https://reposit.unisport.edu.ua/server/api/core/bitstreams/96304f0b-e565-4a1f-aea8-8fc6d0a8d786/content>

Здобувачеві належить участь у визначенні завдань дослідження, частковому аналізі даних та формулюванні висновків.

ДОДАТОК Б

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

№ з/п	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару	Дата та місце проведення	Форма участі
1	XV Міжнародна конференція молодих вчених «Молодь та олімпійський рух»	16 вересня 2022 р.м. Київ	Доповідь, публікація
2	Міжнародний науковий конгрес «Спорт, олімпізм, здоров'я»	15–17 вересня 2022 р. м. Кишинів, Республіка Молдова,	Доповідь
3	XX науково-методична конференція «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти»	12-13 червня 2025 р. Київ	Доповідь
4	I Відкрита конференція молодих вчених ННОІ, присвячена Олімпійському дню “Олімпійський спорт і освіта”	23 червня 2025 р., Київ	Доповідь

ДОДАТОК В

Акт
впровадження результатів наукових досліджень
у процес підготовки юнацької національної збірної команди України
з боксу (дівчата)

м. Київ

«22» травня 2023 р.

Ми, ті що підписалися нижче, склали цей акт про те, що виконавця теми Молочко Анастасія Сергіївна за результатами роботи, виконаної протягом 2023 р. відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.2. «Історіографія олімпійських видів спорту як джерело вивчення олімпійської спадщини» (№ державної реєстрації 0121U108333), внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
<i>Назва пропозиції:</i> «Концептуальна модель розвитку жіночого боксу за сучасних умов глобалізації, комерціалізації та професіоналізації міжнародного олімпійського руху». <i>Форма впровадження</i> – комплексна система заходів, спрямована на вдосконалення підготовки вітчизняних спортсменок враховуючи тенденції розвитку світового боксу та об'єктивно існуючі реалії функціонування спорту в державі. Аналоги у світовій практиці відсутні.	<i>Наукова новизна:</i> розроблено та обгрунтовано концептуальну модель розвитку жіночого боксу за сучасних умов глобалізації, комерціалізації та професіоналізації міжнародного олімпійського руху. Систематизовано ключові фактори, які визначають розвиток жіночого боксу на сучасному етапі та визначено їх пріоритетну значущість. Розглянуто основні компоненти забезпечення процесу підготовки спортсменок у боксі, переважний вплив та резерви їх подальшого вдосконалення. Розглянуто та переставлено важливі принципи підготовки в жіночому боксі, а також можливі варіанти підготовки віддаленого та найближчого резерву збірних у сучасних умовах глобалізації та професіоналізації спорту. <i>Рекомендації:</i> Результати досліджень можуть використовуватися в практиці підготовки спортсменок в інших видах спортивних єдиноборств.	Запропонована концептуальна модель дозволила оптимізувати процес підготовки спортсменок з урахуванням особливостей розвитку жіночого боксу на сучасному етапі та існуючих умов функціонування спорту в державі, що передбачає соціальний та економічний ефект.

Автор розробки:

аспірантка кафедри історії та теорії олімпійського спорту НУФВСУ, провідний тренер штатної команди національної збірної команди України з боксу

Анастасія МОЛОЧКО

Представник НУФВСУ:

Проректор НУФВСУ, професор, д.фіз.вих.

Ольга БОРИСОВА

Представник установи, де виконувалось впровадження:

Генеральний секретар Всеукраїнської громадської організації "Федерація боксу України"

Дмитро ЄШСЕСВ

Акт
впровадження результатів наукових досліджень
у процес підготовки спортсменок які займаються боксом у громадській організації
"Динамо-Бокс"

Київ

«30» червня 2024 р.

Ми, ті що підписалися нижче, склали цей акт про те, що Молочко Анастасія Сергіївна, як виконавець теми 1.2. «Історіографія олімпійських видів спорту як джерело вивчення олімпійської спадщини» (№ держреєстрації 0121U108333) за результатами роботи у 2024 р. внесла такі рекомендації та пропозиції:

Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Назва пропозиції: «Організаційно-методичні умови інтеграції концептуальної моделі довгострокового розвитку жіночого боксу в Україні в роботу громадської організації "Динамо-Бокс". Форма впровадження – рекомендації керівному складу, тренерам громадської організації "Динамо-Бокс" щодо створення умов для інтеграції концептуальної моделі довгострокового розвитку жіночого боксу в роботу громадської організації "Динамо-Бокс". Аналоги у світовій практиці відсутні.	Наукова новизна: вперше розроблено та впроваджено в роботу громадської організації "Динамо-Бокс" рекомендації, спрямовані на сприяння розвитку жіночого боксу як найважливішої складової роботи громадської організації "Динамо-Бокс", а також розвитку спортивного та олімпійського руху в Україні. Рекомендації: Рекомендовано для використання у процесі підготовки спортсменок які займаються боксом у спортивних школах та клубах.	Запропоновані рекомендації дозволили підвищити ефективність підготовки спортсменок які займаються боксом у громадській організації "Динамо-Бокс" з урахуванням особливостей розвитку жіночого боксу на сучасному етапі та існуючих умов функціонування спорту в державі, що передбачає соціальний та економічний ефект.

Автор розробки:
аспірантка кафедри історії та теорії олімпійського спорту НУФВСУ, провідний тренер штатної команди національної збірної команди України з боксу

Анастасія МОЛОЧКО

Представник НУФВСУ:
Проректор НУФВСУ, професор, д.фіз.вих.

Ольга БОРИСОВА

Представник установи, де виконувалось впровадження:
Президент громадської організації "Динамо-Бокс"

Павло ТКАЧЕНКО

ДОДАТОК Д

Акт
впровадження результатів наукових досліджень
в освітній процес кафедри історії та теорії олімпійського спорту
Національного університету фізичного виховання і спорту України

Київ

«15» травня 2025

Ми, ті що підписалися нижче, склали цей акт про те, що Молочко Анастасія Сергіївна, як виконавець теми 1.2. «Історіографія олімпійських видів спорту як джерело вивчення олімпійської спадщини» (№ держреєстрації 0121U108333) за результатами роботи у 2025 р. внесла такі рекомендації та пропозиції:

<i>Назва пропозиції, форма впровадження і коротка характеристика</i>	<i>Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання</i>	<i>Ефект від впровадження</i>
Назва пропозиції: «Історичні передумови, етапи становлення та сучасний стан розвитку жіночого боксу в світі» Форма впровадження – удосконалення тексту лекції з дисципліни історія фізичної культури і спорту «Атлетика епохи Середньовіччя» для студентів I курсу. Розкрито особливості становлення жіночого боксу в системі міжнародного спортивного руху. Представлені ключові фактори, які визначили сучасний стан розвитку жіночого боксу та розглянуті основні етапи становлення жіночого боксу в світі. Аналоги у світовій практиці відсутні	Наукова новизна: Визначено історичні передумови становлення жіночого боксу в світі, тривале негативне відношення суспільства та представників міжнародних спортивних організацій щодо участі жінок в змаганнях з боксу. Представлені основні етапи розвитку жіночого боксу в світі та дані результатів виступів на найбільш престижних змаганнях з аматорського та професійного боксу спортсменок з різних країн світу. Систематизовані ключові фактори, які визначають подальший розвиток жіночого боксу Рекомендації: Рекомендується для використання в освітньому процесі фахівців, які працюватимуть з юними спортсменами.	Впровадження результатів дослідження в лекційний матеріал сприяло розширенню кола знань студентів щодо розвитку сучасного боксу у світі, місця і ролі жіночого боксу в системі боксу, що дозволило підвищити якість підготовки фахівців галузі та передбачає соціальний і економічний ефект.

Автор розробки:

аспірантка кафедри історії та теорії олімпійського спорту

Анастасія МОЛОЧКО

Представники ЗВО:

Проректор з навчально-методичної роботи НУФВСУ

Оксана ШИНКАРУК

Представник установи, де виконувалось впровадження:

Завідувач кафедри історії та теорії олімпійського спорту НУФВСУ

Лідія РАДЧЕНКО

ДОДАТОК Е

Шановний респондент!

Просимо Вас ознайомитися з цією анкетною та відповісти на запропоновані в ній запитання. Ваша думка має важливе для нас значення та стане у нагоді під час проведення наукових досліджень

Вдячні за участь в опитуванні !

Необхідний, на вашу думку варіант, підкресліть

1. Ваше відношення до тенденції розвитку жіночого боксу в світі і в Україні?

а) позитивне; б) скоріш позитивне, ніж негативне; в) скоріш негативне, ніж позитивне; г) негативне; д) важко сказати.

2. Чи спостерігаєте ви існування в сучасному суспільстві гендерних стереотипів щодо занять боксом?

а) так; б) скоріш так, чим ні; в) скоріш ні, чим так; г) ні; д) важко сказати.

3. Чи потрібно на ваш погляд використовувати, іншу, у порівнянні із чоловіками, підготовку для жінок-боксерок?

а) так; б) скоріш так, чим ні; в) скоріш ні, чим так; г) ні; д) важко сказати.

4. Ваше ставлення до змін в олімпійській програмі, пов'язаних із збільшенням жіночих змагань (вагових категорій) за рахунок зменшення їх у чоловіків ?

а) позитивне; б) скоріш позитивне, ніж негативне; в) скоріш негативне, ніж позитивне; г) негативне; д) важко сказати.

5. Чи вважаєте ви шкідливим заняття боксом для жіночого організму?

а) так; б) скоріш так, чим ні; в) скоріш ні, чим так; г) ні; д) важко сказати.

6. В якому віці, на ваш погляд, дівчатам необхідно розпочинати заняття боксом ?

а) 8-9 років; б) 10-11 років; в) 12-13 років; г) 14-15 років; д) 16-17 років; е) ваш варіант.

7. Які головні фактори, на ваш погляд, сьогодні впливають на розвиток жіночого боксу в Україні:

- недостатня підтримка з боку суспільства і держави;
- існування гендерних стереотипів та «еталонних» для дівчат видів спорту;
- недостатня кількість кваліфікованих тренерських кадрів;
- відсутність спеціалізованих методик підготовки жінок-боксерок;
- низький рівень матеріально-технічного і фінансового забезпечення;
- недостатня кількість змагань місцевого та державного рівня;
- світові тенденції поширення жіночого боксу.

Представлені фактори необхідно розставити у пріоритетному порядку (від найбільш значущого до найменш значущого). Де найбільш значущий фактор оцінюється 7 балами (кількість факторів в анкеті), а найменш значущий – 1 балом. У разі виділення додаткових факторів, максимальна кількість балів повинна бути змінена відповідно їхньої кількості. Найбільший бал, як і всі інші, можна поставити лише один раз.

ПІБ _____

Ваш тренерський стаж _____

Кваліфікація _____

Стать _____

Дата _____

Підпис _____

ДОДАТОК Ж

Таблиця Ж.1 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у другій середній вазі

Показник	Чоловіки (n=7)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	33,07 $\pm$ 5,29	16,03	30,50 $\pm$ 3,53	11,59	-
Вік початку професійної кар'єри	20,75 $\pm$ 5,12	24,69	23,51 $\pm$ 3,53	15,04	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	4,5 $\pm$ 1,08	22,22	2,02 $\pm$ 0,45	21,37	0,05
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	24,5 $\pm$ 8,54	34,87	5,12 $\pm$ 2,82	56,52	0,01
Відсоток перемог нокаутом, %	75,44 $\pm$ 10,52	13,95	21,03 $\pm$ 9,53	45,34	0,01
Зріст спортсмена, см	179,75 $\pm$ 4,99	2,77	174,51 $\pm$ 2,12	1,21	-
Розмах рук, см	182,51 $\pm$ 5,06	2,77	175,5 $\pm$ 3,53	2,01	-

Таблиця Ж.2 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у середній вазі

Показник	Чоловіки (n=7)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	34,33 $\pm$ 5,13	14,94	29,33 $\pm$ 7,57	25,81	-
Вік початку професійної кар'єри	22,01 $\pm$ 3,60	16,38	22,66 $\pm$ 8,32	36,73	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	6,01 $\pm$ 1,07	16,66	3,66 $\pm$ 2,08	56,77	0,05
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	19,0 $\pm$ 6,08	32,01	9,33 $\pm$ 4,04	43,30	-
Відсоток перемог нокаутом, %	60,02 $\pm$ 11,45	19,08	45,83 $\pm$ 7,21	15,74	-
Зріст спортсмена, см	180,05 $\pm$ 4,35	2,42	174,66 $\pm$ 2,08	1,19	-
Розмах рук, см	186,66 $\pm$ 4,50	2,41	172,66 $\pm$ 6,80	3,94	-

Таблиця Ж.3 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у першій середній вазі

Показник	Чоловіки (n=7)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	30,05±2,64	8,81	33,30±4,50	13,53	-
Вік початку професійної кар'єри	19,33±2,08	10,76	25,66±5,13	19,99	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	8,02±1,73	21,65	3,66±2,88	78,72	-, -1
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	24,33±3,51	14,43	8,66±4,72	54,52	0,05
Відсоток перемог нокаутом, %	63,95±11,51	17,99	29,96±2,92	9,76	0,01
Зріст спортсмена, см	177,33±3,05	1,72	174,66±5,85	3,35	-
Розмах рук, см	182,03±3,60	1,98	176,66±3,78	2,14	0,05

Таблиця Ж.4 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у напівсередній вазі

Показник	Чоловіки (n=7)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	34,66±1,52	4,40	34,53±2,82	8,31	-
Вік початку професійної кар'єри	20,0±2,00	10,0	24,08±2,82	11,78	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	7,08±2,64	37,79	2,05±1,41	70,71	0,01
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	26,10±6,08	23,39	6,50±2,12	32,63	0,01
Відсоток перемог нокаутом, %	75,13±4,51	6,01	31,46±18,29	58,16	0,01
Зріст спортсмена, см	175,01±2,05	1,14	175,04±2,82	1,61	-
Розмах рук, см	182,09±6,55	3,60	178,51±4,94	2,77	-

Таблиця Ж.5 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у першій напівсередній вазі

Показник	Чоловіки (n=7)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	29,98±4,58	15,27	33,09±2,82	8,31	-
Вік початку професійної кар'єри	21,33±2,88	13,53	27,51±2,21	7,71	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	5,66±2,51	44,41	2,09±1,43	70,71	-
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	18,66±3,21	17,22	10,51±4,94	47,14	-
Відсоток перемог нокаутом, %	83,46±15,46	18,52	26,20±0,16	0,62	0,01
Зріст спортсмена, см	172,66±0,57	0,33	170,15±7,07	4,15	0,05
Розмах рук, см	175,66±6,65	3,79	168,52±0,70	0,41	0,05

Таблиця Ж.6 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у другій напівлегкій вазі

Показник	Чоловіки (n=7)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	29,75±1,68	5,04	33,67±2,51	7,47	-
Вік початку професійної кар'єри	21,09±4,08	19,44	21,56±1,87	4,98	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	6,05±0,81	13,61	2,33±0,57	24,74	0,01
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	17,54±3,87	22,13	10,04±2,64	26,45	0,05
Відсоток перемог нокаутом, %	64,79±12,73	19,65	32,50±20,46	62,96	0,05
Зріст спортсмена, см	172,25±2,21	1,28	162,66±4,93	3,03	0,01
Розмах рук, см	178,75±5,05	2,82	161,33±5,68	3,52	0,05

Таблиця Ж.7 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у другій легшій вазі

Показник	Чоловіки (n=7)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	29,85±1,73	5,77	33,50±5,44	16,26	-
Вік початку професійної кар'єри	17,33±1,52	8,81	27,12±9,69	35,90	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	7,33±0,57	7,87	2,58±1,29	51,63	0,05
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	26,66±6,65	24,96	8,25±3,94	47,84	0,05
Відсоток перемог нокаутом, %	46,93±7,65	16,31	32,30±12,89	39,92	-
Зріст спортсмена, см	165,07±3,46	2,09	157,25±4,57	2,90	0,05
Розмах рук, см	169,67±5,23	5,28	161,25±6,18	3,83	0,05

Таблиця Ж.8 – Порівняльний аналіз статистичних даних чемпіонів світу з боксу серед чоловіків та жінок (за різними версіями) у легшій вазі

Показник	Чоловіки (n=7)		Жінки (n=4)		p <
	$\bar{x} \pm SD$	V, %	$\bar{x} \pm SD$	V, %	
Вік спортсмена, роки	29,66 $\pm$ 2,51	8,48	29,80 $\pm$ 4,65	15,63	-
Вік початку професійної кар'єри	19,66 $\pm$ 3,05	15,53	25,10 $\pm$ 5,38	21,54	-
Період часу до чемпіонського бою (роки)	7,33 $\pm$ 2,30	31,49	2,80 $\pm$ 2,16	77,42	0,01
Кількість поєдинків до титульного бою (к-сть)	19,33 $\pm$ 3,51	18,16	9,20 $\pm$ 4,96	54,02	-
Відсоток перемог нокаутом, %	61,36 $\pm$ 33,55	54,68	35,94 $\pm$ 14,16	39,41	-
Зріст спортсмена, см	164,66 $\pm$ 0,57	0,35	161,40 $\pm$ 4,21	2,61	-
Розмах рук, см	167,61 $\pm$ 4,04	2,41	159,20 $\pm$ 3,96	2,48	0,05